

REEKS

SAMENLEVING EN TOEKOMST

Multiple Community Policing: Hoezo?

MARLEEN EASTON
PAUL PONSAERS
CHAIM DEMARÉE
NATASCHA VANDEVOORDE
ELS ENHUS
HENK ELFFERS
FRANK HUTSEBAUT
LODEWIJK GUNTHER MOOR

ACADEMIA PRESS

Multiple Community Policing: Hoezo?

SAMENLEVING EN TOEKOMST

Multiple Community Policing: Hoezo?

Marleen Easton
Paul Ponsaers
Chaim Demarée
Natascha Vandevoorde
Els Enhus
Henk Elffers
Frank Hutsebaut
Lodewijk Gunther Moor

FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID

ACADEMIA PRESS

Deze publicatie is het resultaat van het onderzoeksproject “Multiple community policing: hoezo?” dat gefinancierd werd door Federaal Wetenschapsbeleid in het kader van het programma “Samenleving en Toekomst”.

Programmaverantwoordelijk: Margarida Freire in samenwerking met Aziz Naji, Lieve Van Daele en Zakia Khattabi.

Het project werd uitgevoerd o.l.v. Prof. dr. Marleen Easton van de Hogeschool Gent, Prof. dr. Paul Ponsaers van de Universiteit Gent, Prof. dr. Els Enhus van de Vrije Universiteit Brussel, Prof. dr. Henk Elffers van de Universiteit Antwerpen en Prof. dr. Frank Hutsebaut van de Katholieke Universiteit Leuven.

In dezelfde reeks verscheen eveneens:

- J. Bauwens, e.a., Cyberteens, cyberrisks, cybertools – Tieners en ICT, risico’s en opportuniteiten, Cyberteens, cyberrisks, cybertools – Les teenagers et les TIC, risques et opportunités, 2009.

De inhoud van de teksten valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Dit kwaliteitslabel wordt toegekend door Wetenschapsbeleid aan onderzoeksprojecten die bij de ex-post evaluatie door een panel van buitenlandse experts een score van minstens “sufficient” (voldoende) kregen. **Het project dat het voorwerp uitmaakt van deze publicatie heeft dit label gekregen.**

© Academia Press
Eekhout 2, 9000 Gent
Tel. 09/233 80 88 Fax 09/233 14 09
Info@academiapress.be www.academiapress.be

J. Story-Scientia nv Wetenschappelijke Boekhandel
Sint-Kwintensberg 87, B-9000 Gent
Tel. 09/225 57 57 Fax 09/233 14 09
Info@story.be www.story.be

Marleen Easton, Paul Ponsaers, Chaim Demarée, Natascha Vandevoorde, Els Enhus, Henk Elffers,
Frank Hutsebaut, Lodewijk Gunther Moor
Multiple Community Policing: Hoezo?

Gent, Academia Press, 2009, viii + 297 pp.

Opmaak: proxess.be

ISBN 978 90 382 1493 1
D/2009/4804/144
NUR1 740
U 1316

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vernenigvuldigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	vii
-----------------	-----

Algemene inleiding.....	1
-------------------------	---

DEEL I – DE ONDERZOEKSCONTEXT

1. De politie en een gemeenschapsgerichte politiezorg	11
1.1. Een schets van het Belgische COP-model	11
1.2. Moeilijkheden en conceptuele vaagheden met betrekking tot COP.	14
1.2.1. Weerstand van agenten tegen politiehervormingen en COP	14
1.2.2. Dé gemeenschap?	17
2. De Belgische multiculturele samenleving	21
2.1. Beknopte schets van hedendaagse Belgische immigratiepatronen.	21
2.2. Statistische valkuilen in het afbakenen van gemeenschappen	24
2.3. De maatschappelijke positie van etnische minderheden	27
3. De relatie tussen etnische minderheden en de politie	31
3.1. Inleiding.....	31
3.2. De studie van politie ten opzichte van etnische minderheden	32
3.2.1. Politiepraktijken in multiculturele buurten.	32
3.2.2. Politiecultuur	35
3.2.3. Politieselectiviteit.	38
3.3. De studie van etnische minderheden ten aanzien van politie	44
3.3.1. “Allemaal racisten”	44
3.3.2. Conflicterende referentiekaders	45
3.4. Interacties tussen politie en etnische minderheden	48
4. Situering voorliggend onderzoek	53
4.1. Een focus op concrete interacties is noodzakelijk.....	53
4.2. ...om hervormingen te toetsen	54
4.3. Interpretatiekader: betekenisverleningen, sociale constructies en labels .	55

DEEL II – METHODOLOGIE

5. Overzicht.....	63
5.1. Een kwalitatieve aanpak	63
5.2. Observaties en de etnografische methode	64

5.3.	<i>De methodologie in vogelvlucht.</i>	66
6.	De voorbereidende fase	69
6.1.	<i>Een oriënterende literatuurstudie.</i>	69
6.2.	<i>De selectie van een multiculturele buurt in vijf politiezones</i>	69
6.3.	<i>De contextanalyse</i>	72
7.	Uitvoerende fase	75
7.1.	<i>De semigestructureerde interviews</i>	75
7.2.	<i>De observaties</i>	77
	7.2.1. Planning	77
	7.2.2. Valkuilen en strategieën	78
	7.2.3. Verwerking observatiedata	80
	7.2.4. Kwaliteitscontrole observaties	81
7.3.	<i>Rapportage veldstudies</i>	83
7.4.	<i>De rondetafelgesprekken</i>	84

DEEL III – ONDERZOEKSRESULTATEN

8.	Etnische minderheden over (de relatie met) de politie	89
8.1.	<i>Inleiding</i>	89
8.2.	<i>Beeldvorming over de (lokale) politie</i>	90
	8.2.1. Inleiding	90
	8.2.2. Factoren die een negatieve beeldvorming over de politie genereren	92
	8.2.2.1. Attitude van politie-inspecteurs	92
	8.2.2.2. Jonge mannelijke interventieagenten vaker kop van jut	94
	8.2.2.3. Gevoelens van ongelijke bejegening en sluimerende achterdocht	95
	8.2.2.4. De maatschappelijke context en ‘erfzonden’ van de politie	97
	8.2.2.5. Het land van herkomst en een onzeker verblijfsstatuut	98
	8.2.3. Wisselwerking tussen visie op de buurt en visie op de politie	101
	8.2.3.1. Inleiding	101
	8.2.3.2. Indrukken over laksisme	101
	8.2.3.3. Gebrekkige aanspreekbaarheid in de wijk	105
	8.2.3.4. Gebrek aan affiniteiten en kennis	105
	8.2.3.5. Haastwerk en gebrek aan tastbaarheid	106
	8.2.3.6. Toenemende perceptieproblemen?	107
	8.2.3.7. Tanende meldingsdrang en de vrees voor represailles	108
	8.2.4. Factoren die een positieve beeldvorming stimuleren	109
	8.2.4.1. “Een goede relatie”	109

8.2.4.2.	Vooruitgang geboekt	110
8.2.4.3.	Nieuwkomers: relatief positief over de (Belgische) politie	111
8.2.4.4.	Een sleutelrol voor de wijkwerking?	112
8.3.	<i>Behoeften en verwachtingen ten aanzien van de politie</i>	113
8.3.1.	Inleiding	113
8.3.2.	Visies op de rol van de politie	114
8.3.3.	Concrete verwachtingen en behoeften	115
8.3.3.1.	Een toezichhoudende en doelgerichte politie	115
8.3.3.2.	Een “objectieve” politie	116
8.3.3.3.	Cultuurconflicten en kennis van “subtiliteiten”	117
8.3.3.4.	Meer neutrale dagdagelijkse contactmomenten	119
8.3.4.	Gewenste oplossingen en grenzen van samenwerking	124
8.3.4.1.	Een globale aanpak	124
8.3.4.2.	De rol van de gemeenschap en die van de ouders	125
8.3.4.3.	“Geen klikker”	126
8.3.4.4.	Tegenstrijdigheden en gevoeligheden	127
8.4.	<i>Concluderende beschouwingen.</i>	129
9.	Politie over (de relatie met) etnische minderheden	135
9.1.	<i>Inleiding.</i>	135
9.2.	<i>Inspecteurs over politiewerk in multiculturele buurten</i>	138
9.2.1.	Taalgebruik en -barrières	138
9.2.2.	Ervaren weerstand geïnterpreteerd	142
9.2.3.	“Gesloten gemeenschappen”	146
9.2.4.	Variaties in sociale cohesie	148
9.2.5.	Interne spanningen	153
9.2.6.	Het “laksisme” als bron voor frustraties onder politie-inspecteurs	155
9.2.7.	Noodzakelijke selectiemechanismen voor normovertredend gedrag	157
9.3.	<i>Beeldvorming en categorisering van deelgemeenschappen</i>	160
9.3.1.	Sociale categorisering	160
9.3.2.	Factoren die gradaties in beeldvorming bepalen	163
9.3.3.	Van ‘gematigde’ tot ‘radicale’ politie-inspecteurs	166
9.3.4.	Ook doorgedreven categorisering en stereotypering van autochtone bevolkingsgroepen	169
9.4.	<i>Optreden</i>	172
9.4.1.	Mate van optreden	173
9.4.2.	Manier van optreden	177
9.4.3.	Invloed van situationele factoren	177
9.4.4.	Invloed van contextfactoren	180

9.4.5.	Invloed van persoonlijke factoren	182
9.4.6.	Invloed van organisatiekenmerken.	185
9.4.6.1.	Mobiliteit in het basiskader	186
9.4.6.2.	De 'haastidee'	188
9.4.6.3.	Structureel personeelstekort voor de wijk	189
9.5.	<i>Verhouding met diverse deelgemeenschappen in multiculturele buurten .</i>	191
9.5.1.	De verhouding met de Marokkaanse deelgemeenschappen.	191
9.5.1.1.	Relaas van een stroeve verhouding	191
9.5.1.2.	Een "Calimero-complex"	192
9.5.1.3.	Diverse strategieën en aanpakken	194
9.5.1.4.	Percepties over crimineel gedrag als stimulator voor een verzuurde relatie?	199
9.5.2.	Verhouding met de Turkse deelgemeenschappen	204
9.5.2.1.	Een genuanceerd positief beeld	204
9.5.2.2.	"Meer respect dan de Belgen"	205
9.5.2.3.	Een "gesloten gemeenschap" en gebrek aan tastbaarheid	206
9.5.2.4.	Religiositeit en maatschappelijke isolatie	208
9.5.2.5.	Uitdagingen voor de lokale politie.	210
9.5.3.	Omgang met Oost-Europese deelgemeenschappen.	211
9.5.3.1.	Een diffuus en clichématig beeld	211
9.5.3.2.	Zigeuners	213
9.5.3.3.	Cynisme en repressie	215
9.5.3.4.	"Informanten" voor de wijkwerking	217
9.5.4.	Omgang met gemarginaliseerde autochtone deelgemeenschappen	218
9.5.4.1.	Een pessimistisch vertoog	218
9.5.4.2.	"It's a way of life"	220
9.5.4.3.	Ongewenste 'nabijheid' en toch diverse aanpakken 'op maat'	222
9.5.4.4.	Pleisters op een houten been.	226
10.	Community (Oriented) Policing in multiculturele buurten	229
10.1.	<i>Visie van politie-inspecteurs op COP.</i>	229
10.1.1.	Interventie-inspecteurs	229
10.1.2.	Wijkinspecteurs	232
10.2.	<i>Community (Oriented) Policing in de praktijk</i>	233
10.2.1.	Externe oriëntering	234
10.2.1.1.	Maatschappelijke inbedding	234
10.2.1.2.	Dienstverlenende opstelling gericht op de behoeften en verwachtingen van de bevolking	239
10.2.2.	Probleemoplossend werken	242

10.2.3. Partnerschap	245
10.2.3.1. Intern partnerschap	245
10.2.3.2. Extern partnerschap	247
10.2.4. Verantwoording	250
10.2.5. Empowerment	252
10.2.5.1. Intern empowerment	252
10.2.5.2. Extern empowerment	253

DEEL IV – ALGEMENE CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

11. Algemene conclusie: spiegels tussen politie en gemeenschap	257
11.1. <i>‘Over- en underpolicing’ van groepen, niet van buurten</i>	257
11.2. <i>‘Overpolicing’ van vaste (lastige) klanten.</i>	259
11.3. <i>‘Underpolicing’ en verwaarlozing</i>	263
11.4. <i>Twee zijden van dezelfde medaille</i>	266
11.5. <i>Aversie tegen het COP-discours en toch ernaar handelen.</i>	268
11.6. <i>Relatie tussen intern vertoog en aanpak</i>	269
12. Aanbevelingen.	273
Bibliografie	279
Bijlage: Overzicht observatiedagen en interviews	297

Voorwoord

De studie kadert binnen het “Onderzoeksprogramma Samenleving en Toekomst”, in opdracht van en gefinancierd door de POD Wetenschapsbeleid. Het project “Multiple community policing: hoezo?” ging op 1 februari 2006 van start en werd uitgevoerd door een netwerk bestaande uit één promotor-coördinator, met name Prof. Marleen Easton (Hogeschool Gent) en vier promotoren, met name Prof. Paul Ponsaers (Universiteit Gent), Prof. Els Enhus (Vrije Universiteit Brussel), Prof. Henk Elffers (Universiteit Antwerpen) en Prof. Frank Hutsebaut (Katholieke Universiteit Leuven). De onderzoekers van dienst waren Chaim Demarée en Natascha Vandevoorde. Lodewijk Gunther Moor (Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, Nederland) werd als externe buitenlandse expert bij dit onderzoek betrokken.

Als klankbord voor deze onderzoeksequipe, werd een begeleidingscomité samengesteld uit externe personen die in het betrokken domein een bekwaamheid bezitten. In het begeleidingscomité, dat viermaal vergaderde, zetelde Lieve Van Daele (Federaal Wetenschapsbeleid), Frank Mulleners (Politiezone Genk-As-Opglabbeek-Zutendaal), Marie-Sophie Devresse (Université Catholique de Louvain), Johan Berckmans (Lokale politie 5340, Brussel-West), Johan De Becker (Lokale Politie 5340, Brussel-West), Paul Jacobs (Comité P), Marijke Weewauters (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen), Elke Devroe (Dienst voor Strafrechtelijk Beleid), Eddy Baelemans (Lokale Politie Antwerpen), Christel Defever (FOD Justitie), Patrick Van Parijs (Oost-Vlaamse Politieschool), Erik Jagers (Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding), Carrol Tange (Université Libre de Bruxelles), Dominique Vanryckeghem (Federale Politie), Nadine Van Coppenolle (Commissaire divisionnaire Police Locale), Hassan Bousetta (Université de Liège), Diane Reynders (Dienst voor Strafrechtelijk Beleid), Cecile Vandevandel (Police Fédérale Service égalité et diversité), Joke Rutten (Dienst voor Strafrechtelijk Beleid), Martin Van Haverbeke (Vormingscentrum Foyer), Fabienne Polain (Dienst voor Strafrechtelijk Beleid), Dirk Jacobs (Université Libre de Bruxelles), Francine Biot (Lokale Politie Charleroi), Mehmet Sadik Karanfil (Kabinet Cemal Cavdarli), Zakia Khattabi (Federaal Wetenschapsbeleid) en Marco Martiniello (Université Libre de Liège).

Bij deze wil de onderzoeksploeg alle leden van het begeleidingscomité bedanken voor hun kritische reflecties, relevante opmerkingen en de uiteindelijke goedkeuring van voorliggend onderzoeksrapport. Bovendien kon de equipe vanuit Federaal Wetenschapsbeleid rekenen op de professionele ondersteuning van programma-administrateur Mevr. Lieve Van Daele, waarvoor dank.

In dit voorwoord gaat onze bijzondere aandacht uit naar alle politiemensen in de diverse politiezones en de respondenten binnen de allochtone gemeenschappen die hebben bijgedragen tot het welslagen van dit onderzoek. Dankzij hun bereidwillige medewerking, interesse, openheid, leergierigheid en feedback zijn wij er als onderzoeksploeg in geslaagd een stukje van hun werkelijkheid in kaart te brengen. Het is zonder meer een boeiende samenwerking geworden waarop kan worden verder gebouwd. Oprechte dank!

Algemene inleiding

Ter gelegenheid van de politiehervorming in België, geconsolideerd door de wet van 7 december 1998, opteerde de overheid er voor community (oriented) policing (COP) in te voeren als officieel politiemodel¹. Dat de implementatie van dit model niet vanzelfsprekend zou zijn en heel wat vragen en moeilijkheden zou opleveren lag in de lijn van de verwachtingen. Ondanks het feit dat het COP-model haar historische wortels kende in een aantal etnisch gekleurde conflicten, drong de vraag zich in het bijzonder op hoe dit model in België zou worden toegepast in multiculturele buurten met een erg diverse en complexe samenlevingscontext. De in dit rapport aangehaalde literatuur toont aan dat zowel politie-inspecteurs als leden van etnische minderheden menen dat de wederzijdse relatie vaak problematisch is en wantrouwen en afstand deze relatie karakteriseren. Deze relatie staat onder druk omwille van problematische wederzijdse percepties, betekenisverleningen, visies en verwachtingen. Zulke factoren – in combinatie met de structurele buurtfactoren (achterstelling en een heterogene sociale en etnische mix) – vormen immers ernstige drempels voor de implementatie van een COP-beleid, in het bijzonder omwille van inhoudelijke ambiguïteiten die besloten liggen in het COP-model met betrekking tot de betekenis die gehecht dient te worden aan ‘dé gemeenschap’.

Om de ‘vertaalslag’ van COP in multiculturele buurten enerzijds te onderzoeken en anderzijds naar de toekomst toe te ondersteunen is inzicht in de dagdagelijkse praktijk, in de manier waarop interacties tussen politie en etnische minderheden vorm krijgen en verlopen onontbeerlijk. Voorliggend onderzoek wil vat krijgen op deze factoren en processen door *na te gaan in welke mate COP in multiculturele buurten en tijdens omgang met etnische minderheden (al dan niet) vorm krijgt en hoe beide partijen daar zelf tegenover staan*. Dergelijke vorm van politieonderzoek sluit nauw aan bij wat vaak wordt aangeduid als politiesociologie, hetgeen in beeld brengt hoe politiewerk concreet gestalte krijgt in het sociaal proces tussen politie-inspecteurs en burgers en tussen inspecteurs onderling (van der Torre, 1998).

¹ Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus (WGP), B.S. 05 januari 1999.

Voorliggend onderzoek hanteert inzichten van het sociaal constructio- nisme als theoretische invalshoek. Het sociaal constructionisme zet bij de studie van sociale problemen een stap achteruit en heeft aandacht voor *wie* iets een (sociaal) probleem noemt en *wat* voor een probleem dat zij denken dat het *is*. Het legt de nadruk op betekenissen ('meanings') en betekenisverleningen. Betekenissen en visies genereren voor sociale actoren immers 'zin' en dus structuur in hun perceptie van de realiteit. Actoren construeren op die manier een sociale werkelijk- heid, die ze continue (re)produceren door middel van sociale inter- acties (Clarke, 2006; Burr, 2003; Evanoff, 2004; Gergen, 2003; Michael, 2008; Ritzer, 2005). In kader van dit onderzoek stelt de vraag zich bij- voorbeeld in welke mate een (intern) vertoog, dat enigszins weerspie- gelt hoe actoren 'hun' werkelijkheid construeren, in de politiepraktij- ken doorschemert en al dan niet sociale (inter)acties beïnvloedt. In voorliggend onderzoek staat dan ook de vraag centraal hoe (en waarom) politie-inspecteurs hun wereld- en mensbeeld opbouwen (inclusief 'dé gemeenschap') en op basis van die constructies categori- sieren en labelen. Vervolgens kan de vraag gesteld worden in welke mate (en waarom) in termen van problemen of 'grenzen' van het haal- bare wordt geredeneerd en wat de gevolgen daarvan zijn voor sociale handelingen (in casu de politiepraktijk) en voor de implementatie van een politiebeleid (in casu community oriented policing) (Van Maanen, 2005; Boussard, Lorient & Caroly, 2006).

Dit uitgangspunt reflecteert zich dan ook in de hiernavolgende drie kerndoelstellingen van dit onderzoek:

1. Nagaan hoe COP in de interactie met etnische minderheden in het kader van de afhandeling van dagelijkse taken en incidenten al dan niet vorm krijgt [realiteit].
2. Nagaan hoe etnische minderheden de interactie met politie in het kader van hun afhandeling van dagelijkse taken en incidenten perci- piëren/ervaren en wat hun verwachtingen terzake zijn, én nagaan in hoeverre deze verwachtingen congruent zijn met de aandachtspun- ten binnen het COP-model [perceptie van etnische minderheden].
3. Nagaan in welke mate politiefunctionarissen die op het terrein werkzaam zijn COP in de interactie met etnische minderheden in kader van de afhandeling van dagelijkse taken en incidenten toepas- baar achten, welke problemen en mogelijkheden zij terzake zien en welke hun verwachtingen zijn [perceptie van politie].

Inzicht in deze materie tracht aangrijpingspunten te bieden om de toepassing van de Belgische interpretatie van COP te ondersteunen en levert een meerwaarde voor beleidsmakers – en andere instanties – die de politie in haar ontwikkeling naar deze filosofie wensen te ondersteunen.

Met deze focus levert voorliggend onderzoek bovendien een bijdrage aan een onontgonnen domein binnen het wetenschappelijk onderzoek. De relatie tussen de politie en etnische minderheden is voorheen amper in België, en schaars in het buitenland, empirisch bestudeerd. Het onderzoek is veelal fragmentarisch in die zin dat wordt ingezoomd op deelaspecten van deze relatie (bijvoorbeeld institutioneel racisme cf. Lea, 1999) of komt deze relatie slechts secundair aan bod en is het geenszins de focus van het onderzoek (cf. onder meer Van San & Leerkens, 2001; Walgrave, 2001). Bovendien neemt eerder onderzoek nauwelijks COP als uitgangspunt, wat bijdraagt tot de originaliteit van voorliggende studie.

Omdat zelden empirisch onderzoek werd verricht, noch in België, noch elders, naar community (oriented) policing in multiculturele buurten, is geopteerd voor kwalitatieve onderzoeksmethoden (semi-gestructureerde interviews met aansluitend observaties ‘on the spot’ en afsluitende rondetafelgesprekken). In relatie tot de onderzoeksdoelstellingen pleiten drie argumenten voor deze methodologie. Een eerste argument wordt ontleend aan de geschiktheid van dergelijke methoden om inzicht te verwerven in de wijze waarop interacties zich in de praktijk (de facto) manifesteren. Dat er weinig gekend is over de exacte onderzoekscontext en dergelijke methoden precies een exploratie van die context in termen van beïnvloedende factoren mogelijk maakt, vormt het tweede argument voor deze keuze. Het derde argument schuilt in de kracht van deze methoden om de wisselwerking tussen de betekenissen en percepties gehecht aan sociale fenomenen door actoren (zowel politie als etnische minderheden) enerzijds en de praktijk van het politiewerk anderzijds inzichtelijk te maken.

Na een voorbereidende fase (explorerende literatuurstudie) werd in zes multiculturele buurten in respectievelijk vijf Belgische politiezones het kwalitatieve onderzoek, dat telkens zes maanden in beslag nam, uitgevoerd. Naast een spreiding over het Belgische grondgebied en medewerking van de korpsleiding, zijn de graad van verstedelijking en de diversiteit in de verblijfsgeschiedenis van etnische minderheden de

belangrijkste inhoudelijke criteria voor de selectie van (de multiculturele buurt binnen) de politiezones. Een contextanalyse van elke politiezone faciliteerde de selectie van vertegenwoordigers van etnische minderheden (in totaal 37) in functie van de semi-gestructureerde interviews; waarmee de intrede in het onderzoeksveld werd gestart. Semi-gestructureerde interviews (in totaal 24) met politie-inspecteurs uit de geselecteerde politiezones gingen de observatieperiodes 'on the spot' (in totaal 182 dagen) vooraf. Het veldwerk in de zes multiculturele buurten werd afgerond met twee rondetafelgesprekken (één in elk landsgedeelte) waarin de globale onderzoeksresultaten en beleidsaanbevelingen aan ervaringsdeskundigen uit allochtone- en politiemid-dens ter verfijning werden voorgelegd.

Het onderzoekskader en de daaruit voortvloeiende onderzoekso-pzet werden tijdens een seminarie op 14 juni 2006 uitvoerig bediscussieerd binnen het begeleidingscomité, waarop twee onafhankelijke buitenlandse experts met betrekking tot het onderzoeksdomein, met name Prof. Frank Bovenkerk (Universiteit Utrecht, Nederland) en Prof. Simon Holdaway (Sheffield University, United Kingdom) werden uitgenodigd

Voorliggend onderzoeksrapport is opgebouwd uit vijf delen en twaalf hoofdstukken.

In een eerste deel wordt het onderzoekskader geschetst. In een drietal hoofdstukken wordt het onderzoek gesitueerd binnen de (inter)nationale literatuur. In een eerste hoofdstuk gaat aandacht uit naar de gemeenschapsgerichte politiezorg en de uitdaging die dit met zich meebrengt voor politiepraktijken in multiculturele buurten. In een tweede hoofdstuk worden de contouren geschetst van de Belgische multiculturele samenleving waarbinnen politiepraktijken gestalte krijgen, met aandacht voor hedendaagse immigratiepatronen en de maatschappelijke positie van etnische minderheden. Het derde hoofdstuk biedt een overzicht van het onderzoek over de relatie tussen etnische minderheden en de politie met aandacht voor beide perspectieven. Tenslotte wordt in een vierde hoofdstuk aangegeven hoe het voorliggend onderzoek kan geplaatst worden binnen de huidige stand van (inter)nationaal onderzoek over de relatie tussen politie en etnische minderheden.

In een tweede deel wordt de methodologie van dit onderzoek toegelicht met in hoofdstuk vijf aandacht voor de gemaakte keuzes in dit kwalitatief onderzoek. De voorbereidende fase van het onderzoek (oriënterende literatuurstudie, selectie van multiculturele buurt in vijf politiezones, contextanalyse) wordt in hoofdstuk zes toegelicht. Hoofdstuk zeven reflecteert over de gehanteerde methoden (semigestructuurde interviews, observaties 'on the spot' en rondetafelgesprekken) die centraal staan in de uitvoerende fase van dit onderzoek.

De bulk van dit rapport vormt het derde deel waarin de onderzoeksresultaten worden toegelicht. In hoofdstuk acht worden de resultaten met betrekking tot de visies, beeldvorming en percepties van etnische minderheden over (de relatie met) de politie in kaart gebracht. In hoofdstuk negen staan de visies, beeldvorming en percepties van politiemensen over hun werk in multiculturele buurten dan weer centraal. In hoofdstuk tien worden de implicaties van deze resultaten voor de implementatie van COP in multiculturele buurten geschetst.

In deel drie ten slotte, worden de conclusies van deze studie (hoofdstuk elf) en de daaruit voortvloeiende beleidsaanbevelingen (hoofdstuk twaalf) geformuleerd.

Deel I
De onderzoekscontext

In dit deel wordt het voorliggend onderzoek binnen de (inter)nationale literatuur gesitueerd. Daarin gaat achtereenvolgens aandacht uit naar de politie en een gemeenschapsgerichte politiezorg, de Belgische multiculturele samenleving en de relatie tussen politie en etnische minderheden en worden de mogelijkheden en moeilijkheden van een COP-beleid in multiculturele buurten afgetast. Deze literatuurstudie is tevens het richtinggevende kader waarbinnen voorliggend onderzoek gestalte krijgt. Voor wat politie en een gemeenschapsgerichte politiezorg betreft, wordt even teruggesproken naar de beleidskeuze voor COP op basis van de Wet op de geïntegreerde politiedienst van 1998. Daarna worden de moeilijkheden en conceptuele vaagheden met betrekking tot COP geschetst. Meer bepaald wordt de weerstand van agenten tegen politiehervormingen (in casu COP) en moeilijkheden met concepten zoals 'dé gemeenschap' toegelicht. Vervolgens wordt een schets van de Belgische multiculturele samenleving gemaakt en ten slotte wordt ingezoomd op de relatie tussen de politie en etnisch minderheden.

1. DE POLITIE EN EEN GEMEENSCHAPS-GERICHTE POLITIEZORG

1.1. Een schets van het Belgische COP-model

Toen ook in België de formele sociale controlemechanismen – politie en justitie – niet in staat bleken afdoend het hoofd te bieden aan de toenevende onveiligheids(gevoelens) en vooral in de tweede helft van de jaren '80 het vertrouwen in deze instellingen snel afbrokkelde, vond ook hier de idee van community (oriented) policing (COP) ingang als dé brug om de kloof tussen politie en bevolking te dichten.

Met samenwerking als het centraal principe, werd dit model in de jaren '90 geïncorporeerd binnen de ruimere integrale veiligheidsgedachte. Zonder noemenswaardige voorafgaandelijk conceptuele, noch 'implementaire bezinning', werden in de schoot van zowel gemeentepolitie-korpsen als rijkswachtbrigades tal van projecten ontwikkeld, die al dan niet terecht onder de vlag van dit model werden geplaatst (Easton, 2002). Deze heroriënteringspogingen misten echter het verhoopte succes, waarbij niet het model zelf in vraag werd gesteld maar wel werd gewezen op onvervulde voorwaarden en een te partieel karakter van de initiatieven (cf., o.a. Van den Broeck & Eliaerts, 1994, Easton, 2001, Easton & Van den Broeck, 1997). Een radicalere toepassing werd dan ook door de Commissie Dutroux aanbevolen, wat navolging kreeg in de memorie van toelichting bij het voorstel tot de wet op de geïntegreerde politie van 1998². Die stipuleerde dat de lokale politie³ haar opdrachten moet uitvoeren volgens *“een geïntegreerde aanpak gebaseerd op Community Policing”* (Branckaute, 2001: 7). Samen met een radicale herziening van de vorm van het Belgische politieapparaat of structurele hervorming, werd op deze manier ook een herziening van de inhoud ervan of een essentieel culturele hervorming beoogd.

De vaagheid inzake de implementatie van het COP-model bleef evenwel een belangrijke struikelblok. Een formeel keerpunt op dat vlak

² Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus (WGP), B.S. 05 januari 1999.

³ Het valt op dat in de memorie van toelichting bij de WGP community policing als een zaak voor enkel het lokale niveau wordt aangeduid. Op dit niveau van de geïntegreerde politie stootte deze bepaling op heel wat onbegrip. In de MO CP 1 van 27 mei 2003 (cf. infra) stelde de federale overheid dan ook dat COP van toepassing is op “de geïntegreerde politie”, dus zowel de lokale als federale politie.

werd bereikt met de ministeriële omzendbrief CP 1 van 27 mei 2003 en twee begeleidende visieteksten vanuit de Directie van de Relaties met de Lokale Politie (CGL), ressorterend onder de federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken (Vande Sompel, Ponsaers, Vandevenne & Van Branteghem, 2003a; 2003b). In deze documenten wordt het containerbegrip *community policing* onder invloed van de Angelsaksische maatschappelijke en politionele context, geconcretiseerd en ‘vertaald’ naar de Belgische situatie. Deze Belgische interpretatie van *community policing* – vrij vertaald als *gemeenschapsgerichte politiezorg* – concentreert zich rond *vijf pijlers* die aangrijpen bij politionele “waarden” die eerder door Van Ryckeghem & Hendrickx (2001a, 2001b) werden geformuleerd. Zij inspireerden zich hoofdzakelijk op de Zuid-Afrikaanse en de Zweedse politie. Deze pijlers of “waarden” van de Belgische interpretatie van COP zijn respectievelijk externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, verantwoording en empowerment. In wat volgt worden elk van deze pijlers kort toegelicht op basis van bovenstaande referentiewerken.

Externe oriëntering of externe gerichtheid is een “absolute basispeiler” van COP en impliceert dat de “politie niet tegenover de samenleving”, maar er “middenin” staat. Met andere woorden, “ze is in de maatschappij geïntegreerd” (Vande Sompel, et.al., 2003a: 5). Dit principe duidt enerzijds op een maatschappelijke inbedding van politie, zodat problemen vroegtijdig worden gedetecteerd en beter worden begrepen. Dit moet een tijdig en gepast antwoord mogelijk maken. Anderzijds heeft externe oriëntering ook betrekking op een dienstverlenende opstelling, die gericht is op de behoeften en verwachtingen van de potentiële afnemers van de politiezorg in het algemeen en van *de bevolking* in het bijzonder. Wat de politie doet, wordt dus bepaald vanuit de samenleving en niet meer alleen door de politie zelf. Om die behoeften en verwachtingen te kunnen inschatten en dus tot een betere dienstverlening te kunnen komen, zijn nauwe relaties of ‘inbedding’ van de politie in de gemeenschap onontbeerlijk. De *volledige* gemeenschap (in al haar geleidingen) moet hierbij steeds bereikt worden, qua dienstverlening maar ook qua inschatting van de behoeften en verwachtingen. Politiewerk is immers een publieke dienstverlening voor alle bevolkingsgroepen of gemeenschappen. Dit impliceert dat de rechten en vrijheden van de minderheidsgroepen gevrijwaard worden en voorrang hebben op de wil van de meerderheid. COP veronderstelt dus aandacht van de politie voor de zwakkere of kansarme gemeenschappen in de samenleving.

Probleemoplossend werken houdt in dat problemen grondig worden geanalyseerd waardoor de politie vervolgens doordacht kan inwerken op de oorzaken ervan, in plaats van louter aan symptoombestrijding te doen. Preventief en proactief optreden, alsook maatwerk zijn hierbij belangrijk. *Partnerschap* situeert zich zowel intern als extern. Intern partnerschap impliceert samenwerking tussen de verschillende diensten binnen een korps en tussen de twee niveaus van de geïntegreerde politie. Qua extern partnerschap werkt de politie samen met de bevolking, met de (politie)overheden en andere overheidsdiensten, alsook met maatschappelijke instanties. Congruent aan de integrale veiligheidsgedachte (waarin community policing in België werd geïntegreerd), dienen met andere woorden de inspanningen van alle mogelijke schakels die in de keten van maatschappelijke veiligheid en leefbaarheid een rol (kunnen) spelen, te worden geïntegreerd.

De politie legt aan deze partners maar ook aan de burgers tevens *verantwoording* of rekenschap af over haar bijdrage in de veiligheidszorg en dit meer concreet zowel over haar beleid als over de uitvoering ervan. Geslotenheid en ondoorzichtigheid leiden immers tot wantrouwen, wat een samenwerking hypothekeert.

Empowerment of bekwame betrokkenheid tenslotte, staat in functie van de responsabilisering van iedere individuele politiefunctionaris en van de bevolking, waartoe zowel extern als intern mogelijkheden moeten worden gecreëerd. Intern empowerment betekent interne democratisering binnen politie, wat inhoudt dat de lagere kaders inspraak krijgen in het beleid (bottom-up in plaats van top-down beslissingspatronen) en op het terrein niet gereduceerd worden tot loutere uitvoerders maar ook daar over een zekere beslissingsbevoegdheid⁴ beschikken zodat ze

⁴ Hiermee betreden we het domein van de discretionaire ruimte van politiefunctionarissen. Zoals hoger reeds tot uiting kwam, is een beslissingsvrijheid op het terrein inherent aan politiewerk; volgens Terpstra (2002) is ze onvermijdelijk omdat de taken te complex zijn om geheel te worden vastgelegd in formele regels. Binnen de traditionele politiemodellen wordt deze vrijheid evenwel in theorie zoveel mogelijk beperkt wat er in de praktijk op neer komt dat ze wordt ontkend. Vanuit COP wordt de beslissingsruimte op het terrein daarentegen erkend en worden, in kader van het bieden van maatwerk, de positieve implicaties ervan ingezien. Zoals Aalberts & Kamminga (1983) opmerken, biedt deze bevoegdheid bijvoorbeeld ruimte om bepaalde zaken buiten het gerechtelijke circuit te houden of in voorkomende gevallen een aanpak te kiezen die aansluit bij culturele oriëntaties van etnische minderheden. De keerzijde van deze medaille is dat de kans bestaat dat de discretionaire ruimte ook gelegenheid biedt voor misbruiken, inbegrepen een discriminerend optreden ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen zoals etnische minderheden. Daarom benadrukt onder meer Goldstein (1990) dat over het discretionair politieel optreden openlijk moet worden gediscussieerd, dat het moet worden gestructureerd en gecontroleerd. Ook in ons land dringen Ponsaers & Enhus (2001) in het 'Vademecum Veiligheidsplannen' aan op een wettelijke erkenning en richtinggeving van de discretionaire ruimte van politieambtenaren. Van Ryckeghem & Hendrickx (2001) beklemtonen naast dergelijk wettelijk kader dat dit vertrouwen in de individuele 'common sense' van politiefunctionarissen ook steeds dient te worden gedragen door een professionele vorming en een politiecultuur die het respect voor mensenrechten bovenaan de agenda plaatst. Deze waarborgen horen de erkenning van de discretionaire ruimte in community policing te vergezellen.

hun optreden zo goed mogelijk op de individuele situatie kunnen afstemmen. Extern empowerment behelst het stimuleren van sociale zelfredzaamheid wat een emancipatie van diverse bevolkingsgroepen veronderstelt, zodat ook zij in staat zijn bij te dragen tot de zorg voor hun veiligheid.

Elk van deze pijlers – zo verduidelijkt de omzendbrief CP 1 – is een *noodzakelijke component* die nadrukkelijk als een rode draad doorheen de gehele politiewerking dient te lopen én die in *interactie* hoort te staan met de andere pijlers, waardoor *wederzijdse versterking* optreedt. Hiermee wordt, in tegenstelling tot de eerdere projectmatige invulling, expliciet een *totaalconcept* beoogd waarvan de essentie ligt in een andere houding en mentaliteit van de politieagent aan de basis. De implementatie van COP is echter (nog) geen sinecure gebleken, waarbij verschillende factoren deze implementatie in de weg staan (Easton, Enhus, Ponsaers & Van de Sompel, 2003).

1.2. Moeilijkheden en conceptuele vaagheden met betrekking tot COP

In dit hoofdstuk wordt in eerste instantie de weerstand van agenten tegen politiehervormingen en COP aangekaart en in tweede instantie de moeilijkheden met betrekking tot de implementatie van COP, om vervolgens conceptuele vaagheden zoals ‘*dé* gemeenschap’ nader te bekijken.

1.2.1. Weerstand van agenten tegen politiehervormingen en COP

Het interne draagvlak of steun voor community policing bij politieagenten wordt in het algemeen als een *essentiële voorwaarde* voor een succesvolle implementatie ervan beschouwd (Segrave & Ratcliffe, 2004; Vande Sompel & Ponsaers, Vandevenne & Van Branteghem 2003a, 2003b). In dit verband wordt politiecultuur vaak opgemerkt als een obstakel voor verandering in het algemeen, en voor de implementatie van COP in het bijzonder. Verschillende aspecten van deze politiecultuur worden contradictorisch aan COP bevonden zoals bijvoorbeeld het ‘politiecentrisme’ en scepticisme ten aanzien van buitenstaanders (Hendrickx, 2003; Van den Broeck, 2001b; Van Ryckeghem & Easton,

2002). Dit zou indruisen tegen het *“van buiten naar binnen redeneren”* (van der Vijver & Molenkamp, 1999: 210) in kader van de externe oriëntering die het concept COP impliceert. Ook met betrekking tot verantwoording duiken problemen op. Jacobs (2000: 114) stelt dat *“de controleurs het nog niet gewoon zijn gecontroleerd te worden”*. Ook intern en extern partnerschap stelt problemen. Inzake intern partnerschap speelt de ‘verzuiling’ of ‘hokjesmentaliteit’ – wat wordt gekaderd binnen aspecten van de traditionele politiecultuur – de hedendaagse politie nog steeds parten (Van den Broeck, 2001b; Van Ryckeghem & Easton, 2002; Vandevenne, 2006). In haar evaluatie (onder meer over extern partnerschap) bij enkele testzones merkt de Federale Directie van de Relaties met de Lokale Politie (CGL) op dat politiefunctionarissen zich bijzonder kritisch en afstandelijk opstellen bij het betrekken van niet-politiefunctionarissen bij de uitvoering van hun job. Met betrekking tot extern partnerschap duikt bovendien een meer gespannen verhouding met etnische minderheden op, wat hierna uitgebreider aan bod komt.

De traditionele politiecultuur, zo wordt vaak gezegd, wordt gevoed door een zelfbeeld van ‘crime-fighter’ en handhaver van ‘wet en orde’, terwijl taken zoals hulpverlening, informatieverstrekking en onderhandelen – die nochtans de bulk van de politiecontacten vormen – minder belangrijk worden geacht en vooral een lagere status krijgen (Van den Broeck, 2001b; Van Ryckeghem & Easton, 2002). Op de werkvloer leeft met andere woorden een onderscheid tussen ‘echt’ en ‘onecht’ politiewerk (Boussard, Lorient & Caroly, 2006). Het is net deze laatste schemerzone tussen ‘politiewerk’ en ‘sociaal-maatschappelijk werk’ die in COP wordt geaccentueerd. Enerzijds bedreigt dit de expliciete integratie van dergelijke taken in het pakket van politiemensen, die dit aspect tot hertoe ontkenden. Anderzijds vloeit uit het statusverschil tussen ‘echt’ en ‘onecht’ politiewerk ook een statusverschil voort tussen verschillende diensten die de belichaming vormen van verschillende functies. Daarbij staat recherche vaak bovenaan de ladder en wijkwerking onderaan. De wijkwerking krijgt die stempel omdat de dienst bij uitstek tot doel heeft leefbaarheids- en samenlevingsproblemen op te lossen en contacten met de bevolking te onderhouden. Daarom wordt de wijkwerking door overige diensten (te) vaak beschouwd als dé hoeksteen van COP. Dit kan niet alleen voor een demotiverend effect bij wijkinspecteurs zorgen, maar ‘verhard’ de reeds onvruchtbare voedingsbodem voor wederzijdse communicatie en samenwerking, of met andere woorden voor het intern partnerschap (Vandevorde, Vaerewyck, Enhus & Pon-

saers, 2003). Analooq wordt in de bovenvermelde evaluatiestudie van CGL vastgesteld dat diegenen die op het vlak van COP een pioniersrol vervullen binnen hun korps, vaak onpopulair zijn en de steun en instemming van collega's gering is (Vandevenne, 2006).

Het ombuigen van deze elementen van de politiecultuur vormt net de kern van community policing. Zoals reeds aangehaald, behelst dit model in essentie immers een andere houding en mentaliteit van de politieambtenaar wat een cultuurwijziging impliceert. Hierbij stoot men evenwel op een ander kenmerk van die cultuur, met name haar grote weerstand tegen verandering (Scharff & Van Acker, 2001; Sparrow, 1988; Van Ryckeghem & Easton, 2001) waardoor het in de praktijk geen zeldzaamheid vormt dat de veranderingspogingen zich aanpassen aan de organisatie, eerder dan dat de organisatie zich zou aanpassen aan de beoogde veranderingen (Greene, Bergman & McLaughlin, 1994). De lagere rangen sluiten zich voor een behoud van de status quo, en de vrijheid waarover zij op het terrein beschikken biedt hen ook effectief de ruimte om veranderingen die hun oversten wensen te implementeren, te 'dwarsbomen' (Rowe, 2004).

De politieorganisatie is bovendien een "front-line organisatie" (van der Vijver, 1999: 208) of "street-level bureaucratie" (Punch, Tieleman & van de Berg, 1999: 273; Terpstra, 2002: 16); een organisatie die formeel wordt gekenmerkt door een strakke hiërarchie, maar waarin de uitvoerende medewerkers beschikken over een aanzienlijke vrijheid of autonomie. Deze autonomie leidt ertoe dat er een kloof kan ontstaan tussen enerzijds het beleid en anderzijds de uitvoering daarvan. Die kloof wordt in de hand gewerkt door het complexe, onvoorspelbare en in hoge mate reactieve karakter van het politiewerk, waardoor dit werk zich niet volledig in regels en objectieve criteria laat vatten; de relatie tussen doeleinden en activiteiten lang niet altijd scherp en eenduidig is en sturing bijgevolg moeilijk wordt. Bovendien wordt deze kloof ook versterkt door de cultuur op de werkvloer waarin Bayley & Bittner de mythe opmerken dat 'echt' politiewerk slechts in de praktijk kan worden geleerd en dat alleen zij die daar dagelijks in staan de essentie ervan kunnen aanvoelen. Deze mythe fungeert als rechtvaardiging om in het werk een eigen lijn te trekken en dat werk af te schermen van de invloed van buitenstaanders die er toch niets van (zouden) begrijpen. Onder deze buitenstaanders, die het voorwerp van wantrouwen uitmaken, wordt ook de leiding begrepen. De kloof tussen beleid en beleids-

uitvoering weerspiegelt met andere woorden een kloof tussen beleidsmakers en beleidsuitvoerders, tussen ‘managementcops’ en ‘streetcops’ (Reuss-Ianni, 1983). Aan de leiding wordt wel eens verweten vooral bezig te zijn met de eigen carrière en voorrang te verlenen aan beleidsmatige overwegingen, die veraf staan van ‘echte’ praktische dilemma’s op het terrein. Beleid wordt dan ook vaak beschouwd als een “*speeltje voor de bazen*” (van der Vijver & Molenkamp, 1999: 208), “*een papieren tijger*” (Terpstra, 2002: 64) die getuigt van onvoldoende zicht op en begrip voor het werk dat aan de basis moet worden verricht (Punch, Tieleman & van de Berg, 1999; Terpstra, 2002; van der Vijver & Molenkamp, 1999, Easton, 2008). Deze conclusies werden ook getrokken in de evaluatiestudie van het CGL: ook hier werd een manifeste weerstand tegen de implementatie van COP vastgesteld en ook hier wordt die in de eerste en voornaamste plaats toegeschreven aan de bevinding dat het beleid als te abstract en te weinig aansluitend bij de praktijk wordt ervaren (Vandevenne, 2006).

1.2.2. *Dé gemeenschap?*

COP staat of valt bij het implementeren van alle vijf de pijlers, met als eerste (en de facto voornaamste) de gemeenschapsgerichte benadering of externe oriëntering. Dit betekent – zoals hoger aangegeven – dat de politie zich (actief) oriënteert op de *hele* gemeenschap en de diverse geledingen ervan. Het concept *gemeenschap* is in kader van COP (en de pijler externe oriëntering) echter zeer ambigu. Vaak wordt gerefereerd naar een homogene groep, met een gedeelde cultuur en/of waarden en normen. Schneider (1999) voorziet in die context problemen om de implementatie van een COP-beleid in sociaal achtergestelde en gefragmenteerde buurten te bewerkstelligen. Hij stelt dat COP teveel steunt op een mythisch beeld van een homogene, symbiotische gemeenschap en de implementatie- en werkingsmethoden van COP op maat van een blanke, stabiele, bereidwillige middenklasse zijn gemaakt. De notie van een symbiotische gemeenschap neigt bovendien naar een denkfout dat *dé* gemeenschap dezelfde verwachtingen en behoeften ten aanzien van de politie heeft. Diverse maatschappelijke ontwikkelingen, waaronder in het bijzonder hedendaagse (im)migratiepatronen, hebben echter een aanzienlijk heterogeniserend effect gehad. De postmoderne samenleving herbergt met name verschillende waarden, normen, levensstijlen, verschillende – soms zelfs tegengestelde – veiligheidsbehoeften, ver-

wachtingen en wensen. Dé gemeenschap bestaat met andere woorden gewoonweg niet. Niet op geografisch buurtniveau en niet in multiculturele buurten. Seagrave (1996) meent dat er in het beste geval verschillende gemeenschappen van gedeelde belangen zijn (De Decker, 1998; Riechers & Roberg, 1990; Van den Broeck & Eliaerts, 1995; Vande Sompel, Ponsaers, Vandevenne & Van Branteghem 2003a, 2003b; Van Outrive, 1998).

Het perspectief van een symbiotische maatschappij en gedeelde behoeften met betrekking tot COP, komt in de hedendaagse postmoderne samenleving daarom onder enorme druk te staan. De toenemende (etnische) diversiteit van de hedendaagse samenleving impliceert dat aandacht zou moeten worden besteed aan een aanpassing van het COP-concept 'gemeenschap'. In kader van deze studie is die aandacht des te relevant. De hedendaagse Belgische samenleving wordt immers gekenmerkt door de aanwezigheid van verschillende bevolkingsgroepen, met uiteenlopende historisch-culturele achtergrond en afstamming (Roosens, 1998 & 2003). De vreemde⁵ bevolking wordt met 932.161 eenheden in 2007 op 8,8% van de totale bevolking geschat.⁶ Talrijke vreemde nationaliteiten concentreren zich bovendien in het grootstedelijk weefsel of de centrumsteden (NIS, 2007; Hertogen, 2007, Perrin 2008). Die aanzienlijke diversiteit op vlak van vreemde nationaliteiten in België wijst op het bestaan van etnisch(-cultureel) pluralisme, dit bij uitstek in de Belgische centrumsteden. België is (vanuit een demografisch-sociologisch perspectief⁷) daarom *de facto* als een multiculturele samenleving te beschouwen. Een verscheidenheid aan gemeenschappen waarvan het aantal en grootte door talloze factoren – die verder worden toelicht – snel toenemen. Die vaststelling op zich vormt in het bijzonder een grote uitdaging voor het Belgische politieke wezen en haar functioneren in multiculturele buurten (Easton & Gunther Moor, 2008). COP impliceert immers aandacht voor de behoeften en verwachtingen van alle geledingen van de samenleving en dus dienstverlening aan de gehele bevolking.

⁵ 'Vreemd' is een juridisch begrip dat de groep van burgers die legaal in het land verblijven maar niet over de Belgische nationaliteit beschikken afbakt.

⁶ De *etnische* diversiteit van de Belgische samenleving is significant hoger dan deze statistieken op basis van nationaliteit doen vermoeden. We komen hier later uitgebreider op terug in onze bijdrage over de moeilijkheden om gemeenschappen in kaart te brengen zie 2.2.

⁷ Pierik (2003) onderscheidt drie perspectieven inzake de multiculturele samenleving. (1) De *de facto* vaststelling van het cultureel pluralisme in de maatschappij is het demografisch-sociologisch perspectief. (2) Met een normatieve lens kan nagegaan worden in welke mate het multiculturele model als antwoord moet dienen voor die vaststelling van cultureel pluralisme. (3) Een politiek-beleidsmatig perspectief waarbij de concrete beleidsmaatregelen die de multiculturele maatschappij trachten te beheren relevant zijn (Pierik, 2003).

Samengevat wordt bij het verder uitwerken van dit onderzoek meegenomen dat er bij politieagenten op het terrein doorgaans heel wat weerstand is tegen politiehervormingen. De invoering van een COP-beleid is daarop geen uitzondering. Dat politieagenten op het terrein een mate van discretionaire ruimte ervaren in de politieorganisatie die als frontlijnorganisatie kan worden beschouwd, draagt bij tot de ontwikkeling van een eigen cultuur op het terrein en de idee dat er een politiebeleid wordt gevoerd dat eerder veraf staat van de dagdagelijkse realiteit. De conceptuele vaagheid over begrippen zoals 'de gemeenschap' voedt bovendien de scepsis tegenover een gemeenschapsgerichte politiezorg. De vraag stelt zich immers wat die gemeenschap in België dan precies betekent. In wat volgt wordt ingezoomd op de betekenis en complexe samenstelling van de Belgische multiculturele samenleving.

2. DE BELGISCHE MULTICULTURELE SAMENLEVING

Om de diverse geledingen van de Belgische multiculturele samenleving in kader van het onderzoeksthema te verduidelijken, volgt hier een korte schets van de hedendaagse samenstelling van de vreemde Belgische gemeenschappen. Er wordt kort ingezoomd op courante immigratiepatronen die zich bovendien weerspiegelen in de terminologie waarmee deze groepen in de Belgische samenleving worden geduid. Vervolgens wordt gewezen op enkele relevante statistische valkuilen in relatie tot het in kaart brengen van deze immigratiepatronen, om vervolgens de maatschappelijke positie van etnische minderheden in de Belgische samenleving beknopt aan te kaarten.

2.1. Beknopte schets van hedendaagse Belgische immigratiepatronen

Net zoals in overige West-Europese landen hebben in België – sinds de tweede wereldoorlog – drie min of meer afgelijnde migratiegolven plaatsgevonden. De eerste migratiegolf stond in kader van de arbeidsmigratie van immigranten uit het middellandse zeegebied (Italië, Spanje, Portugal, Marokko, Turkije). Die migratiegolf mondde uit – onder invloed van de arbeidsimmigratiestop van 1974 – in een tweede migratiegolf, meer bepaald de familie- of gezinsherenigingen. De derde migratiegolf – die postindustrieel van aard is – is recenter en bestaat uit een meer diffuse of diverse groep, waartoe vluchtelingen, hogere kaders, huwelijksimmigranten en mensen zonder papieren te rekenen zijn (Meuleman & Billiet, 2003; Wets, 2001; Timmerman, Clycq & Lodewycks, 2004). Sinds de immigratiestop van 1974 zijn de mogelijkheden om *legaal* – hetzij definitief of tijdelijk – in het land te verblijven gelimiteerd en onder druk komen te staan. Er resten nog een zestal mogelijkheden. Immigranten kunnen legaal verblijven op basis van de Schengenakkoorden (vrije verplaatsing van EU-burgers); in kader van volgmigratie (gezinshereniging en -vorming); met een in tijd beperkte verblijfsvisum; de asiel- of vluchtelingenprocedure; tijdens studies of diplomatiek werk en tenslotte nog in kader van een gelimiteerde vorm

van arbeidsimmigratie in het kader van Gewestelijke beleidskeuzes (Loobuyck & Wets, 2001; Martens & Caestecker, 2001).

De arbeidsimmigratiestop van 1974 betekende echter geenszins dat de immigratie stagneerde, enkel veranderde de vorm ervan. De (legale) immigratie neemt sinds 1983 gestaag toe en leidt (bijna) elk jaar tot een positief migratiesaldo. De voorbije jaren werden ware piekmomenten opgemeten, met in 2005 een uitschieter van 90.000 immigraties, tegenover 40.000 emigraties⁸ (Perrin 2008; Caestecker & Wets, 2001; Lodewycks, Timmerman & Wets, 2004). In de periode 1990-2005 immigreerden in totaal een klein half miljoen mensen naar België. Daarvan zou 37% afkomstig zijn uit een Europees en 57% uit een niet-Europees land. Marokkanen (21%), Turken (11%), Nederlanders (10%), Fransen (8%), maar ook Oost-Europeanen en Afrikanen voeren deze lijsten aan (Hertogen, 2006). De voorbije jaren veranderde het immigrantenprofiel gestaag. Het aandeel van (Oost-)Europeanen en Aziaten neemt zien-derogen toe.

De belangrijkste hedendaagse immigratiestromen bestaan uit (interne) Europese bewegingen, gezinshereniging, huwelijksimmigratie⁹ en asielaanvragen. De asielaanvragen zijn sinds 1989 exponentieel toegenomen maar lijken momenteel te stabiliseren. Het fenomeen van de huwelijksimmigratie of gezinsvorming – die vandaag voor een groot stuk het migratiesaldo bepalen – suggereert dat etnische minderheden sterke banden met het land van oorsprong behouden (Perrin, 2006a; Kaya & Kentel, 2007). Onderzoekers zijn het erover eens dat de (etnische en culturele) diversiteit van de Belgische samenleving snel toeneemt. Hoewel de bevolking qua absolute aantallen relatief traag toeneemt, is de *samenstelling* ervan (op etnisch en cultureel vlak) in een sneller tempo aan het diversifiëren.

In de loop van de jaren werden talloze termen (gaande van gastarbeiders, buitenlanders over migranten, nieuwkomers, inburgeraars tot inwijkelingen en clandestienen) gehanteerd om de instroom en aanwe-

⁸ Enkel de burgers met een niet-Belgische nationaliteit worden in deze cijfers in rekening gebracht.

⁹ De huwelijksimmigratie (of gezinsvorming) die door sommigen als onderdeel van de derde migratiegolf wordt gezien, houdt onder meer in dat etnische minderheden die langdurig in België verblijven, verkiezen om met een partner wonende in het land van herkomst te huwen, waarna die partner vervolgens overkomt. Jonge Turken en in mindere mate Marokkanen verkiezen vaak een (toekomstige) trouwpartner op die manier. Andere auteurs hebben ook oog voor huwelijksimmigratie in kader van uitbuiting, fraude en misbruiken of verwijzen naar spanningen die wegens conflicterende referentiekaders, gewoontes en integratieproblemen ontstaan. Zij wijzen op een wel zeer precare situatie van die immigranten (Kaya & Kentel, 2007; Timmerman, Clycq & Lodewycks, 2004).

zigheid van de zogenaamde ‘vreemde’ bevolking in België te benoemen en te plaatsen. Deze termen zijn vaak afhankelijk van een ‘tijdsgeest’ en vooral dan de visies op de maatschappelijke positie van de vreemde deelgemeenschappen. Ze weerspiegelen met andere woorden de wijze waarop de vreemde bevolking door beleidsmakers én bevolking worden gepercipieerd, maar ook ‘geplaatst’ in het Belgische samenlevingsmodel. Die wijzigende perspectieven (van economische ratio tot de constructie van het ‘vreemdelingenvraagstuk’ of ‘migrantenprobleem’) gingen gepaard met de eerste beleidsmaatregelen omwille van een toenemende bewustwording van de maatschappelijke positie en dus achterstelling van deze groepen in de Belgische samenleving. Anders gezegd, de vreemde bevolking evolueerde grofweg van het statuut van ‘gastarbeider’ tot dat van ‘migrant’ (inclusief bepaalde rechten en verworvenheden), of meer actueel, ‘dé allochtoon’. (Geets, Lodewycks & Vranken, 2004; Vranken, 1990; Deslé, 1997). De laatste jaren ligt de focus steeds meer op de zogenaamde ‘derdegolfmigranten’ en mensen zonder papieren (Feys, 2002).

Die zogenaamde fases maar ook complexiteit en diversiteit van immigrantengemeenschappen weerspiegelen zich bij uitstek in de talloze termen die (hebben) bestaan. De termen waaronder sommigen echt voorbijgestreefd zijn, zijn tegelijkertijd het kind van zijn tijd: gastarbeiders, buitenlanders, vreemdelingen¹⁰, migranten, etnisch-culturele minderheden, allochtonen, nieuwe Belgen, gezinsherenigers, gezinsvormers, nieuwkomers, oudkomers, (kandidaat)vluchtelingen, woonwagewoners, nieuwe Vlamingen, inburgeraars, asielzoekers, mensen zonder papieren, uitgeprocedeerden, illegalen, documentlozen, inwijkelingen, clandestienen, en dergelijke meer¹¹

Hiermee rekening houdend worden in voorliggend onderzoek de termen *allochtoon* en *etnische minderheden* gehanteerd. Allochtoon wordt gedefinieerd¹² als “een persoon met een andere sociaal-culturele herkomst, teruggaand op een ander land van herkomst, ongeacht de huidige nationaliteit” (Hubeau, Foblets & Jorens, 2000:19). Hiermee wordt getracht een valkuil met betrekking tot officiële statistieken over de etnische diversiteit in België te omzeilen (cf., volgende titel). Om groepen van allochto-

¹⁰ De term *vreemdeling* is niet alleen een nog steeds veelgebruikte (eerder pejoratieve) term in de publieke opinie om allochtonen te benoemen. Het is echter ook een juridische term om de groep van burgers af te bakenen die legaal verblijven, maar niet over de Belgische nationaliteit beschikken.

¹¹ We pretenderen hier geenszins exhaustief te zijn.

¹² Definities inzake de term ‘allochtoon’ zijn talrijk en verschillen vaak van land tot land. Het komt erop neer in functie van de onderzoeksopzet een gepaste definitie te kiezen en het gebruik ervan toe te lichten.

nen te benoemen wordt geopteerd voor de zo neutraal mogelijke term *etnische minderheden*. Etniciteit is wel een relatief begrip. In voorliggend onderzoek wordt het gelinkt aan de idee dat het een constructie is, omdat etniciteit een gevoel van continuïteit met een (vermeend) verleden kan betekenen voor de persoon in kwestie (Verkuyten, 1999). Die constructie is ook dubbelzijdig op te vatten en het resultaat van verschillende betekenisverleningen. Enerzijds door hoe de persoon zichzelf definieert, plaatst en zichzelf een (etnische) identiteit verschaft en anderzijds hoe die persoon door derden wordt gecategoriseerd.

2.2. Statistische valkuilen in het afbakenen van gemeenschappen

Met oog op de onderzoekscontext valt op dat het in kaart brengen van de multiculturele Belgische samenleving helemaal niet voor de hand ligt. In een notendop komt het hierop neer dat officiële cijfers doorgaans onbetrouwbaar zijn omdat ze nauwelijks de werkelijkheid (kunnen) weerspiegelen. Daarbij zijn twee belemmerende factoren cruciaal.

Een eerste belemmerende factor inzake het ‘meten’ van de etnische diversiteit van België is dat officiële cijfers doorgaans steunen op nationaliteit en dat de relevante demografische data niet zelden over verschillende databanken heen verspreid is. Omwille van ettelijke beleids-opties, waaronder aanpassingen in de Belgische nationaliteitswetgeving, versoepelde naturalisatieprocedures en gemengde huwelijken (Lodewycks, Timmermans & Wets, 2004), zijn cijfers op basis van nationaliteit ontoereikend om *etnische* gemeenschappen in België in kaart te brengen. Het aantal nationaliteitsverwervingen¹³ van burgers met een vreemde nationaliteit wordt alleen al in de periode tussen 1990 en 2004 op 486.114 eenheden geschat. De Marokkaanse, Turkse en Italiaanse gemeenschap zijn in die categorie de absolute koplopers (Perrin, 2006; Hertogen, 2006). Door nationaliteitsverwervingen zijn deze mensen minder zichtbaar in de statistieken die steunen op nationaliteit. Die vaststelling impliceert wel dat zogenaamde migrantengemeenschappen die volgens courante cijfers lijken in te krimpen, in de praktijk (als *etnische* gemeenschap) daarentegen sterk kunnen groeien (Meuleman & Billiet, 2003.) Indien de vreemde bevolking en diegenen die de Bel-

¹³ Door geboorte (verwerving), huwelijk, naturalisatie.

gische nationaliteit verworven hebben als een geheel worden beschouwen, wordt de allochtone bevolking in heel België op zo'n 16% geschat, hetgeen ruim boven het 'officiële' gemiddelde van 8,6% ligt. Bovendien concentreren deze etnische gemeenschappen zich in het grootstedelijk weefsel zodat de verhouding tussen nationaliteit en afkomst daar wel heel scheef getrokken is (Perrin, 2008).

Gezien het feit dat (nieuwe) etnische minderheden vaak voor buurten in het grootstedelijk weefsel kiezen, zijn gegevens op basis van nationaliteit voor dit onderzoek alvast niet accuraat genoeg gebleken om dit onderzoek te ondersteunen. Er zijn bovendien cruciale verschillen op het vlak van beleidskeuzes en perspectieven over de zogenaamde allochtone bevolking, als de twee grote Gewesten (Vlaanderen en Wallonië) beleidsmatig worden vergeleken. Vlaanderen voert hoofdzakelijk een rechtstreeks (deels categoriaal) beleid dat geïnspireerd is door het Engelse of (oud-)Nederlandse multiculturalistische integratiemodel. Wallonië opteert eerder voor een (onrechtstreekse) aanpak, die aanleunt bij het in Frankrijk gangbare assimilationistische integratiemodel en besteedt in tegenstelling tot Vlaanderen minder aandacht aan de etnisch-culturele identiteit van allochtonen (Jacobs & Vanderstraete, 2004; Jacobs & Rea, 2005).

Een tweede factor met betrekking tot het in kaart brengen van de Belgische multiculturele samenleving is dat officiële cijfers bepaalde gemeenschappen amper of niet (kunnen) incorporeren. In de hoofdstad alleen al maakt men gewag van rond de 70.000 personen die niet in de officiële statistieken zijn opgenomen (Deguerry, De Spiegelaere, Roeseems et al., 2004). Een groot deel betreft personen zonder een (geldige) verblijfsvergunning en vluchtelingen of asielzoekers die in het wachtregister zijn ingeschreven. Het aantal mensen zonder papieren dat zich op het Belgische grondgebied bevindt, is erg moeilijk te schatten. Op basis van enkele studies en ramingen schat men het aantal documentlozen tussen 40.000 en 140.000 (heel het grondgebied). Rapporten suggereren dat veel uitgeprocedeerde asielzoekers en diegenen met een verlopen visum verkiezen om in het land te (ver)blijven, vaak in (zeer) precare en vooral onbekende of onduidelijke omstandigheden (Meuleman & Billiet, 2003; Wets, 2001; Perrin, 2008).

Over de illegale immigratie en onwettige verblijven van vreemdelingen zijn dus erg weinig concrete cijfers voorhanden. Cijfers over aanhou-

dingen van zogenaamde clandestienen door de politie zijn in de praktijk een zeldzame (vertekende) bron om een beeld over illegale immigratie te bekomen. In 2006 werden een kleine 17.500 niet-EU vreemdelingen in onwettig verblijf door de politie tegengehouden, waaronder Marokkanen (11%), Algerijnen (10%), Indiërs¹⁴ (9%) en tenslotte de meest opvallend groep: de Oost-Europeanen¹⁵ (26%) (Perrin, 2008). In respectievelijk 2003 en 2006 werden 67% en 64% van de onderschepte clandestienen na aanhouding weer vrijgelaten, veel onder hen met een bevel het Belgische grondgebied te verlaten.¹⁶ Onderzoekers zien echter een eerder zwak verband tussen legale en illegale immigratie (Perrin, 2006a, 2006b, 2008). Dit blijkt uit de (relatief) uiteenlopende profielen van migranten in de legale en illegale immigratiestromen. Dit suggereert niettemin andermaal dat de Belgische samenleving (op etnisch en cultureel vlak) wellicht een pak diverser is dan doorgaans op basis van nationaliteitsstatistieken geschat wordt.

Bovenstaande onduidelijke situatie wordt – gezien de vaak precaire situatie van etnische minderheden – door diverse sociale wetenschappers dan ook aangeklaagd. Sommigen onder hen zien hierin zelfs een voorkeur van beleidsmakers om het Belgische ‘migrantenprobleem’ te ‘verdoezelen’ tegen beter weten in (Swyngedouw, 2005; Wets, 2001). Meer relevant binnen het kader van voorliggend onderzoek is de vraag hoe agenten met die multiculturele realiteit (op het terrein) omgaan, in functie van het beleid dat gevoerd wordt in het kader van een zogenaamde ‘officiële’ multiculturele realiteit en wat hun visies als terreinexperts hieromtrent zijn. Ook duikt de vraag op welke maatschappelijk positie schuilgaat achter deze ‘officiële’ realiteit. In wat volgt wordt dan ook ingezoomd op de maatschappelijke positie van etnische minderheden in de Belgische samenleving.

¹⁴ Indiërs behoren ook tot de top van de Visum aanvragen.

¹⁵ De Oost-Europeanen: Roemenen (8%), Polen (7%), Bulgaren (5%) en Ex-Joegoslaven (2%), Rusland (2%), Georgië (2%).

¹⁶ De cijfers over aanhoudingen en zogenaamde uitwijzingen met bevel het grondgebied te verlaten verschillen sterk van jaar tot jaar en staan bovendien onder invloed van politie-efficiëntie en beleidsmaatregelen zoals regularisatiecampagnes voor langdurig verblijvende documentlozen. Zie voor meer informatie Perrin (2006a, 2006b, 2008).

2.3. De maatschappelijke positie van etnische minderheden

Hoewel niet alle etnische minderheden als maatschappelijk achtergesteld kunnen worden beschouwd, komt in de wetenschappelijke literatuur vaak het beeld naar voor dat etnische minderheden behoren tot de kwetsbare en kansarme groepen in de Belgische samenleving (Robaey & Perrin, et al., 2007). Er wordt in studies dikwijls gewezen op structurele deprivatie en precare maatschappelijke context waarin etnische minderheden zich bevinden. Echter wordt vooral gefocust op de leef-situatie van minderheden die in het kader van arbeidsimmigratie (en gezinshereniging) zijn ingeweken en worden niet alle immigrantengemeenschappen in even grote mate onderzocht. Niettemin worden – summier – een aantal van de probleemgebieden geschetst, om de onderzoekscontext van de voorliggende studie – die immers inzoomt op de relatie tussen politie en etnische gemeenschappen – te omkaderen.

De spreiding van migranten op het Belgische grondgebied correleert in grote mate met de locatie van de (economische) sectoren die op deze werkrachten in het verleden een beroep deden. In de kernsteden is de huisvesting van etnische minderheden ook afhankelijk gebleken van het aanbod van goedkope maar verouderde woningen (Kesteloot & Vandermotten, 2001). Op het vlak van woontypologie en buurtkwaliteit stelt men vast dat etnische minderheden vaak in buurten huisvesten die in de betreffende literatuur als achtergesteld tot zeer achtergesteld worden omschreven. Hoewel enige vooruitgang wordt gesuggereerd (Kesteloot, 2005), is de conclusie dat *“een sterke samenhang tussen kansarmoede (i.e., achterstelling) van een buurt en het percentage migranten”* (Jacobs & Swyngedouw, 2001: 217) nog steeds van belang. Die relatie is des te relevant in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar talrijke buurten met een ruime vertegenwoordiging van etnische minderheden slecht scoren op het vlak van inkomen, werkloosheid, woningkwaliteit en gezondheid¹⁷ (Kesteloot & Vandermotten, 2001; Vandermotten & Kesteloot, 2007). Het betekent wel geenszins dat migrantenbuurten *per definitie* achtergesteld zijn (Jacobs & Swyngedouw, 2001). De ruimtelijke segregatie die met betrekking tot etnische minderheden wordt opge-

¹⁷ De nuancering dat achtergestelde buurten waar hoofdzakelijk autochtonen wonen op sommige vlakken zoals woningkwaliteit en gezondheid slechter kunnen scoren is op zijn plaats.

merkt kan leiden tot (een versterking van de) sociale segregatie¹⁸ en dus in dit geval concentratie van kansarmoede in bepaalde buurten. Contacten met andere segmenten in de samenleving zouden verminderen, wat in het nadeel is van deelname aan de samenleving in haar geheel (Vanneste, Thomas & Goossens, et al., 2007).

Uit onderzoek blijkt bovendien dat etnische minderheden te kampen hebben met kansarmoede, uitval en discriminatie. In het (Vlaams) onderwijs bijvoorbeeld wordt vastgesteld dat allochtonen tijdens de toestroom in het secundair onderwijs een achterstandspositie moeten verwerken die “cumuleert” (Duquet & Glorieux, 2006: 97) tijdens de schoolloopbaan. Het resultaat is vooral bij Marokkanen en Turken een lagere slaagkans, uitval en een keuze voor minderwaardige studierichtingen. Demotivatie, schoolmoeheid en een hogere kans op zittenblijven worden ook aangekaart. Er wordt in dat opzicht gewezen op factoren zoals socio-economische achterstelling, een gebrek aan perspectieven in een selectief bevonden schoolsysteem; een wantrouwen tegenover dat systeem; familiale problemen en in het bijzonder de pedagogische en sociale context in de school (Ouali, 2005).

Vaak worden de lagere kansen van etnische minderheden op de arbeidsmarkt aangehaald om een precaire situatie aan te kaarten. Minderheden zouden, ondanks een bijna even grote activiteitsgraad, een (significant) lagere werkzaamheidsgraad hebben. Vaak relateert men dit aan opgelopen achterstand en laaggeschooldheid. Anderen benadrukken vooral de rol van discriminatie en de combinatie ervan met voorgaande factoren (Robaey & Perrin, et al., 2007; Bousetta, 2005; Van Den Cruyse, 2005). Robaey e.a. (2007) die Vertommen & Martens (2006: 3) citeren, zien bovendien een “*ethnostratificatie*” op de arbeidsmarkt. De minder aantrekkelijke banen, werkonzekerheid, lagere lonen en slechte(re) werkomstandigheden lijken te zijn voorbestemd voor etnische gemeenschappen.

Tezelfdertijd hebben deze structurele problemen ongetwijfeld gevolgen voor het welzijn en kan – in het bijzonder voor de ‘derdegolfimmigranten’ (Timmerman, Clycq & Lodewycks, 2004) – de migratie gepaard gaan met stressvolle momenten. De vraag stelt zich hoe etnische minderheden die realiteit ondergaan en hoe dit zich verhoudt met het

¹⁸ Sociale segregatie is volgens sommigen ook het gevolg van de voorkeur om in groep te leven en gebruik te maken van onderlinge informele netwerken en ondersteuning.

samenleven in multiculturele buurten. Een onzekere verblijfssituatie, gebrek aan inkomen, een laag sociaal kapitaal, taalbarrières, gebrekkig vertrouwen, etnische en sociale segregatie, grijze of zelfs illegale ‘overlevingsstrategieën’ en factoren die autochtonen – soms onterecht – als cultuur essentialiseren¹⁹ waaronder bepaalde gewoontes, een ‘straatcultuur’, een ‘oppositiecultuur’ of rancuneuze houding tegen autoriteit of ‘België’, kunnen komen bovendrijven. Etnische minderheden kunnen door zowel structurele als relatieve deprivatie een grotere kans lopen om met diverse ‘illegale’ activiteiten in contact te komen. In de hoedanigheid van deelnemer, maar ook in die van slachtoffer. Rapporten suggereren dat etnische minderheden vaker dan overige groepen slachtoffer van misdrijven zijn en ook meer klagen over leefbaarheidsproblemen in buurten (Van Craen & Ackaert, 2005).

Uit bovenstaande onderzoeken met betrekking tot de Belgische multiculturele samenleving worden vier belangrijke vaststellingen gedistilleerd die van belang zijn in het kader van voorliggend onderzoek. Een eerste vaststelling is dat het cijfermateriaal dat voorhanden is over de zogenaamde ‘vreemde’ bevolking een vertekend beeld oplevert. Officiële cijfers steunen doorgaans op de notie ‘nationaliteit’ en geven op die manier geen representatief beeld weer van het reëel aantal mensen met een andere sociaal-culturele herkomst. De cijfers op basis van nationaliteit zijn dus eerder te beschouwen als indicatief. Een tweede vaststelling is dat er doorheen de tijd, in relatie tot de maatschappelijke context, verschillende termen worden gehanteerd om de instroom en aanwezigheid van de zogenaamde ‘vreemde’ bevolking in België aan te duiden. Die ‘vreemde’ bevolking weerspiegelt dus een enorme diversiteit. In deze studie worden de termen ‘allochtoon’ en ‘etnische minderheden’ gehanteerd, deels omdat hiermee de valkuil uit de eerste vaststelling kan worden omzeild, gezien het een loskoppeling impliceert van nationaliteit. Een derde vaststelling is de complexiteit van de verschillende Belgische beleidsniveaus die bevoegd zijn voor het integratie- en onthaalbeleid van die zogenaamde ‘vreemde’ bevolking. Er zijn fundamentele verschillen tussen het Waalse, het Brusselse en het Vlaamse landsgedeelte voor wat de gehanteerde concepten en beleidslijnen betreft. Naast specifiek Gewestelijke initiatieven, voeren bijvoorbeeld ook de twee bevoegde Gemeenschapscommissies in het Brusselse

¹⁹ Timmerman, et al. (2004) citeren Römkes (2002: 49). Ook de studie van Bruynooghe et al. (2003) vermeldt die kwestie.

elk een minderhedenbeleid met eigen accenten (Brans et al., 2004; Carlier & Rea, 2001; Jacobs, 2001; Martens & Caestecker, 2001). Een vierde vaststelling tenslotte is dat hoewel niet alle etnische minderheden als maatschappelijk achtergesteld kunnen worden beschouwd, zij toch in grote mate eerder behoren tot de kwetsbare en kansarme groepen in de Belgische samenleving. Met deze vaststellingen in gedachten wordt in wat volgt de relatie tussen politie en etnische minderheden aangekaart. Deze relatie wordt onder de loep genomen met aandacht voor onderzoek dat inzoomt op de studie van politie ten opzichte van etnische minderheden enerzijds en onderzoek dat inzoomt op de studie van etnische minderheden ten aanzien van de politie anderzijds.

3. DE RELATIE TUSSEN ETNISCHE MINDERHEDEN EN DE POLITIE

3.1. Inleiding

De hoger vermelde literatuur toont niet alleen dat België een de facto multiculturele samenleving is, maar eveneens dat etnische minderheden zich voornamelijk concentreren in (middel)grote steden en ook daarbinnen een concentratie optreedt in bepaalde buurten (Perrin, 2008; APS, 2007). Voor de politiezorg in deze buurten vormt dit een belangrijke contextvariabele. Hoewel onderzoek eerder fragmentarisch is en het gevaar van veralgemening dreigt, wijst empirisch materiaal in de Westerse landen overwegend op een verstoorde relatie tussen politie en etnische minderheden die wordt gekenmerkt door wederzijds wantrouwen of zelfs vijandelijkheid (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaitre, 1992; Haen Marshall, 1997). Doorheen studies naar de aard en oorzaken van deze problematische verhouding duikt als rode draad een wederzijds negatieve beeldvorming die processen van actie en reactie stuurt op, wat herhaaldelijk leidt tot self-fulfilling prophecies waardoor een vicieuze cirkel of – sterker nog – een amplificatiespiraal tot stand komt. In wat volgt, wordt op basis van de onderzoeksliteratuur een inzicht in de hieraan onderliggende processen verworven, waarbij in eerste instantie de zijde van politie wordt verkend en daarna wordt ingegaan op deze van etnische minderheden.

Vooraleer daartoe over te gaan, dient het reeds gesuggereerde fragmentarische karakter van onderzoek in dit domein te worden toegelicht, dit teneinde de reikwijdte van de resultaten ervan te kunnen inschatten. Toegespitst op België valt met name een successief drievoudige vernauwing van het onderzoeksveld op. Vooreerst wordt bijna uitsluitend aandacht besteed aan bevolkingsgroepen die via de eerste en daaruit voortvloeiende tweede migratiegolf in België terechtkwamen, terwijl de derde, postindustriële migratiegolf nauwelijks voorwerp van onderzoek uitmaakt. Binnen deze eerste en tweede golf bakent de onderzoeksinteresse zich, ten tweede, verder af naar de niet-Europese of anders gesteld naar de Marokkaanse en Turkse gastarbeiders en hun later ingeweken gezinsleden alsook hun in België geboren kinderen en

kleinkinderen. Als een derde niveau van afbakening, concentreert onderzoek zich daarbinnen hoofdzakelijk op jongeren, nog meer in het bijzonder jongens en jongemannen. Een analoog onderzoeksprofiel tekent zich af in andere West-Europese landen – die meestal een gelijkaardig immigratiepatroon kennen – en ook onderzoek in niet-Europese landen spitst zich op bepaalde (onderdelen van) etnische minderheden toe. Deze selectieve onderzoeks aandacht wordt doorgaans verantwoord op basis van de (vast)stelling dat zich daar wat betreft de relatie met politie de meeste – of de meest zichtbare – problemen situeren. Diverse auteurs waarschuwen er evenwel voor dat hieruit een gevaar van veralgemening voortvloeit, zowel binnen etnische groepen als tussen etnische groepen, alsook tussen de situaties in verschillende landen. Bovendien zijn niet alleen etnische minderheden – onder meer wat betreft hun relatie met politie – heterogeen, maar is eveneens de politie niet een homogeen geheel (Aalberts & Kamminga, 1983; Feys, 2002; Leenders & Wesselingh, 2003). Niettemin concluderen Bowling, Phillips, Campbell & Docking op basis van een vergelijkende studie dat in verschillende landen gelijkaardige thema's en problemen rijzen en dat in de relatie met verschillende etnische minderheden, naast verschillen, ook opvallende gelijkenissen aan de orde zijn (Bowling, Phillips & Shah, 2003).

De (inter)nationale literatuur reikt meerdere verklaringen aan over de gespannen relatie tussen politie en bepaalde etnische minderheden. Een aantal auteurs zoekt de verklaring in de houding, attitudes, cultuur van de politie. Anderen bestuderen de relatie vanuit de minderheden zelf. Opvallend is het slechts beperkte onderzoek waar de *interactie* tussen politie en minderheden centraal staat. In wat volgt wordt op basis van een summier overzicht van wetenschappelijke bevindingen de gespannen verhouding tussen de politie en etnische minderheden in België (en elders) meer in detail toegelicht.

3.2. De studie van politie ten opzichte van etnische minderheden

3.2.1. Politiepraktijken in multiculturele buurten

Niet alleen handelen en leven etnische minderheden vaker in een sociale context (met o.a. gedeelde structurele factoren en ervaringen

zoals het wettelijk kader met betrekking tot verblijf, naturalisatie, nationaliteit of hun ervaringen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt of op de huisvestingsmarkt) die hen extra kwetsbaar maakt om betrokken te geraken bij ‘illegale’ praktijken en/of om het slachtoffer te worden van criminaliteit. Ze komen ook vaker in het vizier van de politie terecht. De literatuur duidt op het bestaan van “over-policing” en “ethnic profiling” naar allochtone bevolkingsgroepen toe, in het bijzonder de jongeren (Feys, 2002: 775; Goodey, 2006: 207, Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; De Valkeneer, 1988; Brunson & Miller, 2006). Historische studies met betrekking tot verschillende tijdsperiodes en regio’s suggereren overigens dat dit een constante is in de politiepraktijk sinds de uitbouw van moderne politiediensten in de grote Europese steden in de 18de eeuw (Lis & Soly, 2001; De Koster, 2008; Davis, 1991; Easton & Ponsaers, 2007).

Dat etnische minderheden meer kans lopen (liepen) om het onderwerp uit te maken van politieaandacht vloeit(de) enerzijds voort uit hun verhoogde zichtbaarheid in de publieke ruimte, tengevolge van een structureel ongunstige situatie (woonsituatie, werkloosheid, kansarmoede) en culturele factoren (organisatie van het vrijetijdsleven, straatcultuur). Tegelijkertijd is het precies in die ruimte dat de politie vanuit haar taakstelling voornamelijk opereert. Anderzijds wonen allochtone bevolkingsgroepen zoals gezegd vaker in wijken met een sociaal-economische achterstelling in verstedelijkte gebieden, en dergelijke ‘probleembuurtten’ zijn (waren) dikwijls het doel van politionele operaties (Francis, 2001; Lis & Soly, 2001; Davis, 1991; De Koster, 2008). Vandaag is dit niet anders, immers Sun, Payne & Wu (2008: 29) stellen na een onderzoek vast dat “*socially disadvantaged neighbourhoods were more prone to receive coercive activities than were other neighbourhoods*”. Deze specifieke politiefocus mag niet zonder meer worden afgedaan als racistisch of discriminerend (politie)handelen. Het is immers niet steeds gericht op het allochtoon-zijn van deze bevolkingsgroepen *an sich*²⁰, maar kan veeleer aansluiten bij een bredere logica van selectieve politieaandacht op het operationele terrein, als gevolg van prioriteitenstelling binnen het politiewerk (en door de agenten zelf). De politie-selectiviteit wordt verder nog uitvoerig toegelicht. Crowther (2004) daarentegen merkt ook de trend op dat de politie vandaag wordt

²⁰ Althans niet noodzakelijk. Maar onderzoek wees wel degelijk uit dat niet alleen in welbepaalde politieke middens, maar ook binnen de politie zelf de overtuiging van allochtone oververtegenwoordiging in de criminaliteitsstatistieken vaak het denken en handelen leidt (Feys, 2002: 774).

beschuldigd van een *under-policing* van etnische gemeenschappen, met een afgezwakte aandacht, verwaarlozing en dus onderbescherming van deze groepen of buurten waar zij verblijven tot gevolg.

De politie is (en was) steeds gedwongen geweest keuzes te maken en prioriteiten te stellen, rekening houdend met diverse belemmeringen. Vragen vanuit de bevolking (i.e. het zogenaamde reactieve politiewerk) en opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke overheden, leggen in grote mate beslag op de beschikbare politiecapaciteit. Het gros van het dagelijks politiewerk wordt hieraan besteed (Eliaerts & Enhus, 1992). De prioriteiten of wensen van de bevolking komen evenwel niet altijd overeen met deze van de politie en zelfs indien dat zo is, dan nog is het onmogelijk om al die prioriteiten tegelijk te vervullen. Pro-actieve 'full enforcement' is in die context van beperkte capaciteit helemaal uitgesloten en wordt doorgaans niet wenselijk geacht door de politie. De kans dat de bevolking zich massaal tegen hen keert is te groot, gezien de politie voor haar functioneren nog steeds afhankelijk is van de aangiftebereidheid, de medewerking of minstens de tolerantie van die bevolking, hoe moeilijk die relatie ook wordt bevonden.

Al deze factoren nopen tot een selectieve toepassing van de wet. Zeker voor wat het pro-actieve politie-optreden betreft lijkt alvast één patroon toonaangevend, zowel in het verleden (Davis, 1991; De Koster, 2008) als vandaag (Ericson, 1981; Feys, 2002: 780-781): een concentratie van de politiefocus op gekende daders ("*rounding up the usual suspects*") enerzijds en op 'verdachte' personen, dat wil zeggen diegenen die beantwoorden aan de heersende en de politionele beelden en stereotyperingen van de (potentiële) crimineel en 'problematische' buurten anderzijds. Die laatste twee categorieën komen volgens Davis (1991) concreet neer op "*the transient, the unemployed, the urban casual poor*". Etnische minderheden, maar zeker niet uitsluitend zij, zijn precies binnen die groepen en in dergelijke 'zones' oververtegenwoordigd tengevolge van hun vaak precaire wettelijke, sociaal-economische en materiële situatie. Iets dat Sun, Payne & Wu (2008: 27) weerspiegeld zien in hun onderzoek en besluiten dat "*males, ethnic minorities, and poor citizens were more likely to be subjected to coercive activities*".

3.2.2. *Politicultuur*

De problematische houding van politie ten aanzien van etnische minderheden wordt vaak geplaatst binnen de politionele (organisatie)cultuur²¹. Daarin wordt de bevinding gekaderd dat er politiefunctionarissen zijn die stereotype denkbeelden over etnische minderheden ontwikkelen die bovendien aanleiding vormen tot negatieve vooroordelen.²² Dit werd niet alleen herhaaldelijk vastgesteld in andere landen (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Foster, 2003; Holdaway, 1996, 1997), maar werd ook bevestigd door antropologisch onderzoek in België dat meer bepaald de Brusselse en Luikse situatie in kaart bracht (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; De Valkeneer, 1988). Deze stereotypes hebben vooreerst betrekking op attitudes. Ten tweede bekleeden ook opvattingen en overtuigingen over het criminaliteitsniveau of -patroon van bepaalde etnische groepen een centrale plaats in de politionele stereotypes. Hierin 'weten' politiefunctionarissen zich ondersteund door criminaliteitstatistieken (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; Aalberts & Kamminga, 1983). De *validiteit* van die cijfers wordt echter door een overgrote meerderheid van auteurs weerlegd (Brion, 2001, 2005; Chan, 1997; Haen Marshall, 1997).

Verder baseren politiefunctionarissen zich hier op hun ervaringen die echter eenzijdig zijn en met name hoofdzakelijk plaatsvinden in negatieve, repressieve settings waar de stereotypes eerder zullen worden bevestigd dan weerlegd. Het is zo dat binnen de politicultuur eigen, vaak stereotyperende en moraliserende denkbeelden worden ontwik-

²¹ Organisatiecultuur wordt door Schein gedefinieerd als de dieperliggende basisassumpties en overtuigingen die worden gedeeld door leden van een organisatie, die onbewust werkzaam zijn en op een fundamentele als vanzelfsprekend beschouwde wijze het beeld van een organisatie over zichzelf en over haar omgeving bepalen (Schein, 1992, Foster, 2003: 197). Weliswaar dient te worden opgemerkt dat – ook – de politicultuur geen homogeen geheel vormt; in de literatuur wordt vooral gewezen op een onderscheid tussen de lagere kaders (de 'streetcops') en de hogere kaders (de 'managementcops'). Vooral de cultuur van de eersten vormt voorwerp van onderzoek, maar ook daarbinnen tekenen zich verschillende subculturen af. Niettemin leiden vergelijkende studies tot de conclusie dat bepaalde aspecten fundamenteel zijn en dan ook over tijd en plaats een grote stabiliteit kennen (Chan, 1997; Foster, 2003). Wanneer men het heeft over 'de' politicultuur, heeft men het doorgaans over deze gedeelde elementen of deze dominante cultuur van de lagere kaders en dit bovendien – bij gebrek aan alternatieven – zoals vastgesteld in hoofdzakelijk Angelsaksisch onderzoek. Voor meer over de relatie tussen cultuur, politie en politicultuur zie Van Ryckeghem & Easton, 2001.

²² Een stereotype kan worden omschreven als "een sterk generaliserend, vereenvoudigd beeld van een groep mensen" (Van der Werf, 2002: 316). De ontwikkeling van stereotypes wordt in de sociale psychologie weliswaar beschouwd als een normaal, algemeen menselijk verschijnsel dat noodzakelijk is om de complexe sociale werkelijkheid te kunnen beheersen. Stereotypes hebben evenwel een nefast effect wanneer men personen op basis daarvan – en niet op individuele basis – beoordeelt en tegemoet treedt. Dit is vooral het geval wanneer aan het stereotype negatieve waardeoordelen worden gekoppeld of met andere woorden wanneer het stereotype aanleiding vormt tot vooroordelen, zijnde negatieve gevoelens ten aanzien van personen die louter gebaseerd zijn op hun lidmaatschap tot een bepaalde groep (Brehm & Cassin, 1993). Het zijn net deze nefaste vormen van stereotypering ten aanzien van bepaalde etnische minderheden die in politieonderzoek aan het licht kwamen.

keld over criminaliteit en ‘criminele groepen’ waarbij het publiek wordt gedepersonaliseerd (Feys, 2002; Banton, 1982). Bovendien merken Aalberts & Kamminga (1983) alsook Holdaway (1996, 1997) op dat stereotype denkpatronen eveneens in de hand worden gewerkt door het gegeven dat politiewerk een snelle beoordeling van complexe en ambigue situaties, een snel onderscheid tussen ‘goeden’ en ‘slechten’ vereist. In dit opzicht worden stereotypes voor politiefunctionarissen eerder als functioneel dan als disfunctioneel beschouwd. Een categorisering die wordt bevorderd door noodzaak om dikwijls complexe en ambigue situaties snel te doorgronden met het oog op actie, en die ook op autochtone groepen wordt toegepast naargelang leeftijd, sekse en sociaaleconomische status (Chan, 1997; Lea, 1999).

Overigens blijken stereotypes en daaraan verbonden vooroordelen ten aanzien van etnische minderheden niet alleen een onderdeel te vormen van de politiecultuur van de lagere kaders. Reiner (1999) stelde vast dat analoge vooroordelen ook binnen de hogere kaders gangbaar (kunnen) zijn. Holdaway (1995) geeft aan dat de veronderstellingen in de wereld van de managementprofessionals – met andere woorden hun cultuur – een werkcontext creëert waarin ruimte is voor ‘racialisering’²³ door de praktijkprofessionals. Hij omschrijft dit als een “stilzwijgend partnerschap” tussen beide werelden waarin hogere kaders de neiging hebben te weinig gewicht toe te kennen aan raciale kwesties binnen het korps.

Verder werd herhaaldelijk vastgesteld dat racistische taal tot het alledaags *intern* lexicon van politiemensen behoort. Dit wordt beschouwd als een uiting van de zonet besproken stereotypes en vooroordelen. (Gordon, 1983; Holdaway, 1983, 1996, 1997; Holdaway & Barron, 1997; Skolnick & Fyfe, 2003). Ook dit blijkt niet alleen beperkt tot Britse en Amerikaanse politiediensten. In België werd destijds (in Brusselse en Luikse korpsen) dezelfde diagnose gesteld (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; De Valkeneer, 1988). Onderzoek in Groot-Brittannië en ook Noorwegen geeft weliswaar aan dat dit (openlijk) discours de laatste jaren is getemperd (Sollund, 2006). Anderzijds wijzen Britse onderzoekers er echter op dat de positieve veranderingen in dit gebied slechts oppervlakkig of geïsoleerd zijn (Foster, Newburn & Souhami, 2005; Holdaway, 2003; Rowe, 2004). Belgisch onderzoek terzake

²³ Uitgaand van het theoretisch perspectief dat ‘ras’ een sociale constructie is, definieert Holdaway de door hemzelf geïntroduceerde term “racialization” als “the ascription of race as a significant or the essential feature of a phenomenon, event or relationship” (Holdaway, 2003: 50).

ontbreekt en levert derhalve de hypthose op dat, in analogie met de evolutie in andere landen, het verhoogd bewustzijn over dit thema gedurende het afgelopen anderhalf decennium het (openlijk) racistisch discours onder de Belgische politieagenten heeft getemperd. Dat politiecultuur gekenmerkt wordt door een sterke weerstand tegen verandering, laat dan weer vermoeden dat deze evolutie niet vanzelfsprekend is (Scharff & Van Acker, 2001; Sparrow, 1988; Van Ryckeghem & Easton, 2001).

In deze hardnekkigheid van het racistische taalgebruik – alsook de stereotypes en vooroordelen – wordt een voorname rol toegekend aan het, eveneens cultureel ingebedde, belang deel uit te maken van de groep. Dit vergt een aanvaarding van, zelfs een zich inschrijven in de heersende opvattingen en verhoogt (de Vries, 1999; Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; Holdaway, 1997; Holdaway & Barron, 1997). Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître (1992) merken bovendien op dat de hogere kaders over het algemeen op de hoogte zijn van dit discours op de werkvloer maar dit doorgaans niet aanpakken, wat kan gelinkt worden aan het hoger vermelde “stilzwijgende partnerschap” tussen de hogere en de lagere kaders. Menig auteur geeft voorts te kennen dat stereotypes en vooroordelen niet alleen tot uiting komen in racistisch taalgebruik onder politiefunctionarissen, maar ook het optreden ten aanzien van etnische minderheden zelf beïnvloedt. Daarbij gaat het enerzijds om verbaal en fysiek racistisch geweld en anderzijds om ‘overpolicing’.

Dit voorkomen van verbaal en fysiek racistisch geweld door politiefunctionarissen werd zowel vastgesteld in andere landen (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Chan, 1997; Ogletree, Prosser & Smith, 1995) als in binnenlands onderzoek, hetzij via observatie (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; De Valkeneer, 1988) hetzij via gesprekken met jongeren van vreemde origine (Duchateau, Van Poeck en Hebberecht, 2004; Pieters, 2004). Zoals Antonopoulos (2003) opmerkt, is het wat betreft louter fysiek geweld weliswaar op basis van de meeste onderzoeksdesigns moeilijk te bepalen in welke mate de disproportionaliteit etnische minderheden meer treft dan (sommige) andere bevolkingsgroepen. Niettemin kan worden besloten dat racistische motieven op zijn minst in sommige gevallen van excessief politiegeweld een rol spelen. Overigens valt op dat in deze context vaak wordt gesproken van problemen met (slechts) *sommige* of bepaalde

agenten (cf. bv. Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992). Dit sluit aan bij onderzoek dat bij heel wat – andere – politiefunctionarissen een onsamenhangendheid tussen attitudes en gedrag aan het licht brengt. In de zin dat zij in interviews met de onderzoekers blijken te geven van vooroordelen en ook deelnemen aan het interne racistische discours maar dit geen impact heeft op de manier waarop ze met etnische minderheden omgaan (Chan, 1997; Reiner, 2000; Rowe, 2004). Omwille van de solidariteit en loyaliteit die met het hoger vermelde samenhorrigheidsgevoel gepaard gaat, komen zij evenwel slechts zelden tussen wanneer collega's wel verbaal of fysiek racistisch geweld aanwenden (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; Skolnick & Fyfe, 2005). Om dezelfde reden leiden trouwens klachten van burgers over die praktijken slechts zelden tot een resultaat (Chan, 1997). Ze stoten op wat Kappeler, Sluder & Alpert “*the blue wall of silence*” noemen (Bowling, Phillips & Shah, 2003: 545) die ook in België door Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître (1992: 34) werd opgemerkt en werd omschreven als “*la loi du silence*”.

3.2.3. *Politieselectiviteit*

Meer nog dan de aanwending van racistisch geweld staat anderzijds de mate waarin politie *aandacht* besteedt aan etnische minderheden ter discussie, waarbij eveneens disproportionaliteit of met andere woorden selectiviteit op de voorgrond treedt. In de literatuur wordt in dit domein van ‘over-policing’ vooral massaal gewezen op selectiviteit inzake identiteitscontroles of het Angelsaksische equivalent, ‘the use of stop and search powers’ of een Franstalige variant, met name de ‘*délit de sale gueule*’.

De bevinding dat leden van etnische minderheden in vergelijking met autochtonen een veel grotere kans lopen door politie te worden staande gehouden en te worden gecontroleerd, wordt door Bowling, Phillips & Shah (2003) omschreven als één van de meest consistente onderzoeksbevindingen in dit domein. Deze praktijk viel in België – meer bepaald in Brussel en Luik – ook Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître (1992) op. De Valkeneer (1988) rapporteerde op basis van zijn studie naar de relatie tussen politie en bevolking in Brusselse gemeenten een dubbele selectiviteit in het proactieve politieoptreden. Hij stelde met name vast dat zowel bepaalde *buurten* als bepaalde *personen* werden

gevisieerd, wat resulteerde in enerzijds een overpatrouilleren in achtergestelde buurten met een hoge concentratie inwoners van Noord-Afrikaanse origine en anderzijds een veelvuldig interpellieren van personen, vooral jongemannen, die tot deze minderheid behoren. Sinds deze studies werden met de wet op het politieambt van 1992 evenwel enkele waarborgen in het leven geroepen die de toepassingsmarge inzake identiteitscontroles hebben verengd (Hert & Meerschaut, 2007). Niettemin schetste Francis (2001) ruim tien jaar na De Valkeneer hetzelfde beeld, nadat hij – in kader van een totaal andere onderzoeksvraag – drieënhalve maand bij een voormalig Brusselse rijkswachtbrigade had doorgebracht. In diezelfde periode kwamen Vercaigne, Mistiaen, Walgrave & Kesteloot (2000) op basis van een schriftelijke bevraging van 4.496 Brusselse jongeren tot de vaststelling dat jongeren van Marokkaanse en Turkse afkomst beduidend meer worden gecontroleerd dan leeftijdsgenoten van Belgische afkomst.

De meningen omtrent (de mechanismen aan de basis van) deze politie-selectiviteit zijn (erg) verdeeld. Er kunnen vier gezichtspunten worden onderscheiden. *Vooreerst* nuanceren of weerleggen een aantal onderzoekers de opgeworpen selectiviteit. Zij wijzen erop dat disproportionaliteit doorgaans wordt vastgesteld op basis van een vergelijking met de residerende populatie terwijl echter de ‘beschikbare populatie’, in termen van aanwezigheid in de publieke ruimte, een relevanter vergelijkingspunt vormt. In de gevallen die door de Britse Home Office (Schuck, 2004) alsook door Waddington (2004) werden bestudeerd, blijkt bij hantering van dit referentiepunt dat personen die staande werden gehouden en werden gecontroleerd niet disproportioneel tot etnische minderheden behoren. Bovendien werden in deze studies – in tegenstelling tot de Belgische studies van De Valkeneer (1988) en Francis (2001) – geen aanwijzingen gevonden dat politiefunctionarissen zich zouden concentreren op buurten waar etnische minderheden het meest ‘beschikbaar’ zijn. De bevinding dat leden van bepaalde etnische minderheden meer dan autochtonen worden gecontroleerd, is volgens deze auteurs dus louter een gevolg van het gegeven dat zij, kaderend in een andere levensstijl, frequenter gebruik maken van de openbare ruimte en dus geen gevolg van politiselectiviteit.

Een *tweede groep* stelt de selectiviteit niet in vraag, maar meent dat die functioneel is. Verschillende auteurs geven aan dat een efficiënt politietoedoen selectiviteit vereist (Bovenkerk, De Haan & Yeşilgöz, 1991). In

die context ruimte een veelal negatieve appreciatie van selectiviteit plaats voor het inzicht dat dit ook inherent en onvermijdelijk *kan* zijn (Ericson, 1982), en zelfs een positief (Goldstein, 1990; Ponsaers, 2002) kenmerk van de dagelijkse politiepraktijk is. Daarbij is er op gewezen dat de politie vaak ad hoc en situationeel optreedt, m.a.w. maatwerk nastreeft in haar interventie- en reactiepatroon (Enhus et al., 2001). Sommigen, echter, achten het gerechtvaardigd om bij deze selectie van buurten en personen etniciteit als criterium te hanteren: indien (bepaalde) etnische minderheden meer criminaliteit (van een bepaalde soort) plegen dan moet meer politie-inzet worden ontplooid ten aanzien van hen en de buurten waarin ze wonen, zo luidt de logica (Antonopoulos, 2003; Chan, 1997; van San & Leerkes, 2001). Deze ‘verdediging’ wordt niet alleen door politiefunctionarissen naar voor geschoven, maar ook zijn onderzoekers van oordeel dat de stereotypen op grond waarvan politiefunctionarissen optreden “een zekere basis van waarheid moeten bevatten om stand te kunnen houden” (Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997: 21). Men heeft dus een zekere ‘voorgestructureerdheid’ van het politiehandelen, of minstens het bestaan van terugkerende patronen in de politiefocus vastgesteld (Ericson & Hagerty, 1997). De overgrote meerderheid auteurs benadrukt evenwel dat etnische verschillen in geregistreerde criminaliteit – voor zover deze op methodologisch verantwoorde wijze kunnen worden vastgesteld – niet alleen als een verantwoording worden gehanteerd van selectieve politiepraktijken, maar er tegelijkertijd grotendeels ook een *gevolg* van zijn (Bovenkerk, De Haan & Yeşilgöz, 1991; Brion, 2001, 2005; Chan, 1997, Gounev & Bezlov, 2006).

Een *derde groep* onderzoekers schrijft de selectiviteit toe aan discriminatie²⁴ en de rol van de reeds besproken stereotypen en vooroordelen van agenten over minderheden daarin. Met andere woorden de – cultureel gedeelde – subjectiviteit van politiefunctionarissen (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Holdaway, 2003; Waddington, 2004). Dit vormt veruit de

²⁴ Onder discriminatie verstaan we “handelingen (gedrag) waarbij personen of groepen op grond van voor de context irrelevante kenmerken ongelijk (minder) worden behandeld” (Van der Werf, 2002: 315). Terwijl dus de term ‘stereotype’ betrekking heeft op denken en ‘vooordeel’ op voelen of waarderen, heeft ‘discriminatie’ betrekking op handelen. De term racisme tenslotte lijkt als een containerbegrip te fungeren. Terwijl sommigen dit omschrijven – of gebruiken – als een ideologie waarbij wordt uitgegaan van de inferioriteit van etnische groepen, als denken dus (bv. Grubben, 2002) vatten anderen dit op als discriminatie op basis van etniciteit, handelen dus (bv. Brehm & Cassin, 1993). Of men deze of gene invulling hanteert, wordt echter vaker niet dan wel meegegeven. Bovendien lijkt er niet zelden impliciet te worden vanuit gegaan dat racistische denkbeelden of attitudes als vanzelfsprekend steeds leiden tot racistisch – i.e. discriminerend en vijandig – gedrag ten aanzien van etnische minderheden (en lijken dus onder racisme beide componenten te worden verstaan) terwijl anderen (bv. Chan, 1997) erop wijzen dat dit niet noodzakelijk het geval is.

meest gangbare verklaring voor een selectief politieoptreden. Francis (2001) kadert dit bovendien in de verveling die vaak het patrouillewerk kenmerkt waartoe 'jagen' op personen die Van der Torre (1999) 'archetypische' verdachten noemt, de meest populaire oplossing biedt. Om daarbij de kansen op succes te maximaliseren, richt men zich dus op wat Lee (1981) als 'property groups' omschrijft. Deze 'property groups' vormen immers "*une solution à l'ennui, un critère structurant les pratiques de 'chasse' ou encore une catégorie menaçante à menacer en vue de maintenir l'ordre public*" (Francis, 2001: 199). Heel wat auteurs wijzen erop dat ruimte voor dergelijke discriminatie ontstaat door de beslissings- of discretionaire bevoegdheid van politiefunctionarissen op het terrein, i.e. hun bevoegdheid om bij de uitvoering van sommige taken beslissingen te nemen die afhangen van een subjectief oordeel eerder dan (of naast) objectieve criteria (Aalberts & Kamminga, 1983; Antonopoulos, 2003; Bowling, Phillips & Shah, 2003).

Een aantal auteurs plaatst deze discretionaire ruimte vooral in de context van structurele elementen die de politiepraktijk beïnvloeden (Chan, 1996, 2003). Deze recent gegroeide *vierde strekking* geeft expliciet aan dat selectiviteit in het politieoptreden niet zozeer door subjectiviteit van politiefunctionarissen kan worden verklaard, dat politiecultuur slechts een beperkte verklarende waarde heeft en niet op zich kan worden beschouwd, maar wel structurele elementen van essentieel belang zijn (Chan, 1997, 2005; Rowe 2004). Onder deze structurele factoren vallen vooreerst de ruimere maatschappelijke attitudes ten aanzien van etnische minderheden. Deze worden enerzijds onvermijdelijk weerspiegeld in het korps (waarvan de leden immers tot die maatschappij behoren) (Reiner, 2000) en brengen anderzijds ook een maatschappelijke druk op het korps teweeg (Feys, 2002). Dat een dergelijk nefast klimaat ten aanzien van etnische minderheden in België aanwezig is, blijkt trouwens uit verscheidene enquêtes (Amin, 2004; Meuleman & Billiet, 2003). Dit wordt bovendien dikwijls gekaderd in een politiek-maatschappelijke omgeving die er onvoldoende in slaagt een ruimere sociale rechtvaardigheid te bewerkstelligen (Bass, 2001). Gounev & Bezlov (2006) wijzen op de rol van die factoren met betrekking tot de Bulgaarse Roma zigeuners die in dat land maatschappelijk worden 'gecriminaliseerd' en (preventieve) sociaal-maatschappelijke omkadering moeten ontberen en ernstige socio-economische achterstelling in die gemeenschap troef is. Zij suggereren door die context een neer-

gaande spiraal van 'ethnic profiling' en 'self-fulfilling prophecies' inzake crimineel gedrag.

In tweede instantie wordt binnen deze vierde strekking nadrukkelijk gewezen op de (in deze context nefaste) invulling van de rol van politie in de samenleving. Rowe (2004) meent dat de structurele rol van politie net bestaat uit het beheren van de openbare ruimte en van gemarginaliseerde bevolkingsgroepen. Bass (2001: 172) heeft het analoog maar concreter over "racial social control" als een historisch fundamentele functie van het politie-instituut. Chan (1997, 2003) wijst doorheen de Australische geschiedenis op beleidsmaatregelen die expliciet het viseren van etnische minderheden door politie inhouden en vestigt er bovendien de aandacht op dat de bulk van het politiewerk is gericht op de 'zichtbare criminaliteit' wat impliciet een focus op het controleren en criminaliseren van de armen en machtelozen inhoudt. Deze prioriteit geldt ook in België waar ook een erfenis wordt meegedragen van door politie in de jaren '80 uitgevoerde beleidsmaatregelen ten aanzien van etnische minderheden. Dit blijkt uit Hebberecht (1995) zijn schets van de geschiedenis van de verstoorde verhouding tussen politie en etnische minderheden. Ten derde worden ook korpsinterne structurele, vooral beleids-, aspecten in deze discussie betrokken (Chan, 1996, 1997). Het al dan niet onder controle houden van de discretionaire ruimte vormt daarvan een voorbeeld. Daarbij gaat het om patronen van verantwoording en de mate waarin, de manier waarop alsook de richting waarin proactief optreden al dan niet wordt gestuurd. Met betrekking tot dit laatste kwam De Valkeneer (1988) bijvoorbeeld tot de vaststelling dat in sommige korpsen een intern beleid heerst dat de productie van onmiddellijke en meetbare resultaten (in termen van aantal arrestaties) aanmoedigt hetgeen aanzet tot een hoger proactief optreden, in het bijzonder interpellaties en controles, met een focalisering op bepaalde bevolkingscategorieën tot gevolg. Via haar beleid en de daarbij vooropgestelde doelen kan de korpsleiding met andere woorden de 'jacht' waar Francis (2001) op wees, stimuleren dan wel afremmen.

In deze context van structurele factoren die leiden tot een disproportionele aandacht voor bepaalde bevolkingsgroepen, in het bijzonder etnische minderheden, plaatst Rowe (2004) het concept institutioneel racisme. Ter omschrijving van deze term grijpt hij terug naar Carmichael & Hamilton die het begrip introduceerden en contrasteerden aan individueel racisme dat het probleem binnen de pathologie van indivi-

duen situeert. De notie institutioneel racisme is daarentegen ontwikkeld om ook ruimere machtsrelaties en (maatschappelijk-) structurele dimensies in analyses op te nemen. Het essentiële onderscheid is volgens Rowe dat de term institutioneel racisme de nadruk legt op resultaten en effecten terwijl de term individueel racisme meer gewicht toekent aan intentie²⁵. Verwijzend naar Essed, geeft Van der Werf (2002) aan dat voor dit verschijnsel ook het begrip indirecte discriminatie wordt gebruikt: instituties, regels en handelwijzen kunnen – zonder dat het bedoeld was – discriminerend werken. Hij wijst hierbij op een fundamentele structurele factor daar waar hij stelt dat instituties in principe voor iedereen gelijk zijn, maar niettemin voor sommigen in het voordeel en voor anderen in het nadeel werken omdat ze afgestemd zijn op een bepaalde groep. Wat betreft politie bestaat deze “bepaalde groep” uit de ‘conventionele’ burgers of dominante bevolkingsgroepen in het algemeen en de middenklasse in het bijzonder (Reiner, 2000).

Deze auteurs wijten de slechts geringe impact van de tot dusver in diverse landen genomen maatregelen, zoals concrete vorming, aan de bevinding dat zij hoofdzakelijk of louter zijn gericht op individueel racisme terwijl ze nauwelijks aandacht besteden aan de – minder tastbare – institutionele dimensies van dit probleem. Dit laatste vergt een meer doordacht in beschouwing nemen van structurele factoren die het politiewerk beïnvloeden. Sommige stappen die nodig zijn om deze structurele condities aan te pakken kunnen enkel op maatschappelijk niveau worden genomen. Evenzeer zijn ook stappen binnen de politieorganisatie en binnen elk individueel korps noodzakelijk. Een startpunt voor ieder korps is het analyseren van haar beleid, van al dan niet geschreven regels en praktijken en de manieren waarop deze direct of indirect etnische minderheden kunnen benadelen (Bass, 2001; Chan, 1997, 2003; Foster, Newburn & Souhami, 2005; Rowe 2004).

Welke verklaring de individuele onderzoekers aanreiken voor ‘overpolicing’ ten aanzien van etnische minderheden (grotere ‘beschikbaarheid’, functionaliteit, directe of indirecte discriminatie), zij zijn het allen eens over de nefaste impact van deze praktijken op de relatie tussen politie en etnische minderheden (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Chan,

²⁵ Op basis van onze literatuurstudie plaatsen we de waarschuwing dat de term institutioneel racisme echter vrij vaak niet volgens deze betekenis wordt gebruikt (zonder dat evenwel expliciet wordt stil gestaan bij de definitie die men er dan wel aan toekent). Ook Rowe (2004) wijst erop dat dit begrip op verschillende manieren verkeerd wordt toegepast. Overkoepelend wijst hij op de fout de institutionele dimensies van politieracisme te begrijpen als een aggregatie van attitudes en activiteiten van individuen.

1997; Holdaway, 2003; Waddington, 2004, Egharevba, 2004, 2006). In wat volgt staan resultaten uit studies centraal die de relatie tussen etnische minderheden en politie bestuderen met aandacht voor het standpunt van de etnische minderheden.

3.3. De studie van etnische minderheden ten aanzien van politie

3.3.1. “Allemaal racisten”

Belgische studies waarin etnische minderheden – in de praktijk vooral jongens van Marokkaanse en Turkse origine – werden bevraagd, tonen in het bijzonder een negatieve perceptie van de praktijk van identiteitscontroles, ook nog na de introductie van de wet op het politieambt die nochtans de toepassing van deze controles aan banden poogde te leggen. Het gaat daarbij niet alleen over de willekeur en de mate waarin, die als discriminerend worden ervaren, maar ook over de *manier* waarop, die als vernederend wordt ervaren omwille van een onrespectvolle attitude in het algemeen of een inbreuk op culturele codes in het bijzonder (bijvoorbeeld controles voor het oog van de ouders of voor een moskee) (Duchateau, Van Poeck & Hebberecht, 2004; van San & Leerkes, 2001; Vercaigne, Mistiaen, Walgrave & Kesteloot, 2000). Het zijn onder meer deze praktijken die ertoe leiden dat bij etnische minderheden over politie – net zoals bij politie over hen – stereotype opvattingen leven waarin de indruk dat ze “allemaal racisten” zijn (Feys, 2002: 776) en “er allemaal op uit zijn om ons te pakken” (van San & Leerkes, 2001: 173) centrale elementen vormen. ‘Stop en search’ wordt door etnische minderheden vaak racistische motieven toegemeten, in het bijzonder vanwege de zichtbare uiterlijke kenmerken van de betrokkene en worden specifieke contexten die een interventie uitlokten daarbij genegeerd. Met andere woorden, “all the police are racists” (Sollund, 2006: 265).

Naast de perceptie om aan discriminerende en vernederende controles te worden onderworpen, spelen ook incidenten inzake verbaal of fysiek (racistisch) geweld een rol bij de stereotypering. Net zoals bij de politie vaak de criminaliteit van een beperkt aantal leden van een etnische minderheid wordt gegeneraliseerd naar geheel deze bevolkingsgroep, treedt ook onder etnische minderheden een generalisering op, op basis

van ervaringen met een aantal onbeschofte politiefunctionarissen (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992). Etnische minderheden hebben met andere woorden soms de neiging één incident of individu tot typerend of symbolisch voor dé groep te bestempelen (Aalberts & Kamminga, 1983).

Overigens wordt ook langs deze zijde de negatieve beeldvorming in de hand gewerkt doordat veelal of enkel wordt gecommuniceerd in negatieve, repressieve settings (Huijts & Nelissen, 2004). Dit geldt bij uitstek voor interventieagenten, minder voor de wijkinspecteurs. Gezien de aard van hun functie leggen deze laatsten meer contacten in een neutrale context, waardoor etnische minderheden over het algemeen een positiever beeld hebben van wijkagenten dan van interventieagenten (Duchateau, Van Poeck & Hebberecht, 2004; Leenders & Wesselingh, 2003; van San & Leerkes, 2001). De functie-inhoud van interventieagenten is trouwens in het algemeen, dus qua dienstverlening aan de gehele bevolking, het meest klachtgevoelig (Aalberts & Kamminga, 1983).

3.3.2. Conflicterende referentiekaders

Naast ervaringen en indrukken van etnische minderheden kunnen culturele factoren de beeldvorming over en relatie met politie beïnvloeden. Aalberts & Kamminga (1983) halen aan dat culturele oriëntaties een belangrijke rol kunnen spelen bij het al dan niet aanvaarden van de asymmetrische relatie die per definitie tussen politie en burger aanwezig is. Andere auteurs merken op dat – in combinatie met sluimerende achterdocht en gevoelens van relatieve deprivatie – conflicterende interpretaties van feiten of gebeurtenissen zich kunnen voordoen (Egharevba, 2004) maar ook afwijkende definities van geweld of slachtofferschap tijdens interactie met de politie van belang kunnen zijn (Timmermans, et. al, 2004). Egharevba (2004) die cultuur an sich niet wil overschatten, meent dat culturele referentiekaders vooral in combinatie met gevoelens van maatschappelijke deprivatie en een negatief klimaat ten aanzien van etnische minderheden (althans indien etnische minderheden dit zo percipiëren) aanleiding geven tot een wantrouwige houding ten aanzien van de politie.

Auteurs zien een onverenigbaarheid met eigen cultureel getinte praktijken tijdens conflictoplossing. Bierbauer (1994) kwam bijvoorbeeld tot de vaststelling dat asielzoekers van Koerdische en Libanese origine in

vergelijking met autochtone Duitsers minder open staan voor politio-
nele interventie. Vanuit een sterke groepsgerichte culturele achtergrond
gaat hun voorkeur uit naar een informele conflictbeslechting gericht op
het herstellen van sociale netwerken, waarbij bemiddeling en compro-
mis centraal staan. Met betrekking tot de Turkse cultuur wijzen zowel
Yeşilgöz (1995) en Bovenkerk & van San (1999) op een analoge afkerig-
heid voor politio-
nele inmenging die volgens vermeldde cultuur
immers alleen binnenshuis mogen worden opgelost. Voor deze feiten
gaat het niet zozeer om een oplossing binnen de eigen gemeenschap,
maar wel om een oplossing binnen de eigen *familie*. Ook dit wordt
gekaderd binnen het groepsgerichte aspect van de Turkse cultuur, maar
in functie daarvan wordt hier vooral het belang van het behoud van de
eër binnen de gemeenschap benadrukt.

Hoewel culturele factoren in de relatie ten aanzien van politie een rol
kunnen spelen en tot lastige dilemma's kunnen leiden, dient evenwel
de valkuil te worden vermeden om in voor de hand liggende verklarin-
gen omtrent "*verschillen in waarden, normen en wetten*" (Aalberts & Kam-
minga, 1983: 47) te blijven steken. Egharevba (2004: 195) merkt op dat
de hedendaagse focus op culturele verschillen (in plaats van op 'biolo-
gische' verschillen) door sommige auteurs wordt geplaatst binnen een
meer subtiele, indirecte vorm van racisme (i.e., "*the new cultural
racism*"). Het is trouwens maar zeer de vraag of culturele 'determinan-
ten' voor verdere generaties een even belangrijke rol zullen blijven spe-
len (van Eck, 1997; Van Gemert, 1998).

Net zoals binnen het perspectief van politie, mag een – weliswaar nut-
tige – aandacht voor cultuur (evenals voor ervaringen) ook binnen het
perspectief van etnische minderheden bovendien niet verhelen dat
eveneens maatschappelijk-structurele factoren het beeld van en de hou-
ding ten aanzien van politie beïnvloeden. Diverse auteurs wijzen erop
dat het maatschappelijke kader en de positie die men daarin bekleedt
een belangrijke rol spelen bij het beoordelen van politie of het interpre-
teren van concrete contacten met politiefunctionarissen. Iemand die in
de samenleving een lage positie inneemt (Phinney, Madden & Santos,
1998) of die zich reeds op vele terreinen gediscrimineerd voelt (Aalberts
& Kamminga, 1983; Egharevba, 2006), zal eerder gedrag (van een poli-
tiefunctionaris) als discriminerend ervaren en deze gevoelens op het
functioneren van de politie projecteren. Maar structurele ongelijkheid
kan ook ruimer dan het al dan niet ervaren van discriminatie een

impact hebben op de houding ten aanzien van politie. In deze context wordt nogal eens verwezen naar subcultuurtheorieën.

Volgens Elias zetten jongeren die behoren tot een gestigmatiseerde groep 'buitenstaanders' zich af tegen de regels van de gevestigde samenleving en provoceren zij de vertegenwoordigers ervan (Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997). In deze lijn halen Hebberecht (1995) en Walgrave (Bekkour, 2001) aan dat economische, politieke en vooral sociale marginaliseringsprocessen bij sommige jongeren van etnische minderheden leiden tot de ontwikkeling van "*een subcultuur van wanhoop en weerstand*" (Hebberecht, 1995: 12) of een "*rancuneuze anti-Belgische subcultuur*" (Bekkour, 2001: 3). Deze subcultuur richt zich onder meer tegen politie als vertegenwoordiger van de Belgische staat. Politie verwerft op deze manier de symbolische betekenis van de "*blanke gezagsdrager*" (Aalberts & Kamminga, 1983: 57).

Het wantrouwen of zelfs vijandsbeeld dat aldus op basis van ervaringen, culturele discrepanties en structurele ongelijkheid tot stand komt, beïnvloedt niet zelden het gedrag ten aanzien van politiefunctionarissen. Deze laatsten klagen erover dat zij regelmatig ten onrechte van discriminatie worden beschuldigd of stoten op openlijk verzet, c.q. provocerend gedrag vanwege – vooral jonge – allochtonen, wat een bevestiging vormt voor hun stereotype denkbeelden over etnische minderheden. Dergelijke houding van de betrokken jongeren werkt bovendien een nefast optreden van politiefunctionarissen in de hand waardoor ook de jongeren hun stereotype beeld van politie bevestigd zien. Derhalve komt een vicieuze cirkel tot stand (Aalberts & Kamminga, 1983; Antonopoulos, 2003; Boukhriss, 2000; Bovenkerk & van San, 1999; Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997; Hebberecht, 1995; Stol & Bervoets, 2002).

Een aantal onderzoekers wijst in het bijzonder bij personen van Marokkaanse en Turkse origine ook op een ambivalente houding ten aanzien van politie. Enerzijds vinden zij politie vaak te repressief, maar anderzijds beoordelen zij haar veelal ook als te *soft* of te *laks* (Boukhriss, 2000; Bovenkerk & van San, 1999; Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997; Yeşilgöz, 1995). Dit laatste brengt niet zelden een gebrek aan respect met zich mee, wat eveneens een negatieve impact heeft op de onderlinge relatie. Ter verklaring van deze perceptie wordt weerom teruggegrepen naar culturele factoren. Ten eerste kadert Boukhriss (2000) deze visie van Marokkaanse ouders over de Belgische politie en het Bel-

gische gerecht – waarmee politie door de burger vaak wordt vereenzelvigd – binnen hun groepsgerichte opvoeding waarin een gedeelde verantwoordelijkheid geldt die impliceert dat de harde aanpak thuis ook buitenshuis, onder meer door politie, wordt voortgezet. Dit is evenwel tegenstrijdig aan de huidige Westerse persoonsgerichte opvoeding als ook aan het huidige gerechtelijke systeem (vooral wanneer het om minderjarigen gaat).

Daaraan congruent, wijzen ten tweede Coppes, de Groot & Sheerazi (1997) en Djait (2004) alsook Yeşilgöz (1995) in deze context op een invloed van het optreden van politie (en justitie) in het land van herkomst, respectievelijk Marokko en Turkije, en dit niet alleen voor oudere generaties maar ook voor jongeren (die zich van deze politie indirect een beeld vormen op basis van verhalen en ook direct op basis van ervaringen gedurende vakantieverblijven). Politie (en justitie) treden in deze landen met name harder of strenger op waardoor ze – aldus bevraagde jongeren – meer gezag genieten en het preventieve effect groter is. Bovenkerk & van San (1999) merken een andere impact van het beeld dat jongeren bijvoorbeeld hebben van de Marokkaanse politie als een voornamelijk repressieve en corrupte instantie. Zij geven aan dat dit leidt tot vermijding van en geslotenheid ten aanzien van de Nederlandse – c.q. Belgische – politie. Egharevba (2006) en ook Chan (1997) merken vermijding, vijandelijkheid en angst op bij personen komende uit landen waar politie werd of wordt geassocieerd met onderdrukkende politieke regimes en arbitrair gebruik van staatsmacht, in die mate dat ook een ‘te vriendelijke’ politie wordt gewantrouwd.

3.4. Interacties tussen politie en etnische minderheden

Toegespitst op België maar ook elders treedt in het onderzoek naar de relatie tussen politie en etnische minderheden vaak een successief drievoudige vernauwing op. Vooreerst wordt bijna uitsluitend aandacht besteed aan interacties met bevolkingsgroepen die via de eerste en daaruit voortvloeiende tweede migratiegolf in België terechtkwamen. De derde, postindustriële migratiegolf, maakt nauwelijks voorwerp van onderzoek uit. Binnen deze eerste en tweede golf bakent de onderzoeksinteresse zich verder af naar de niet-Europese en meer specifiek

de Marokkaanse en Turkse immigranten en hun later ingeweken gezinsleden, alsook hun in België geboren kinderen en kleinkinderen. Als een derde niveau van afbakening, concentreert onderzoek zich daarbinnen hoofdzakelijk op jongeren, nog meer specifiek de jongens en jongemannen.

De beperkte inbreng van studies die focussen op concrete *interacties* tussen minderheden en de politie geven aan dat interacties die op gespannen voet verlopen worden verklaard door de hierboven geschetste factoren waaronder (wederzijds) wantrouwen, vijandelijkheid en zwart-wit denken, maar ook als (soms onterecht) cultureel beschreven oorzaken zoals vrijetijdsbesteding en opvoedingspatronen vooral plaats. Etnische minderheden plaatsen de negatieve attitude of gebrek aan professionalisme van de agenten tijdens interacties vaak in kader van gevoelens van (moedwillige) ongelijke bejegening, discriminatie en 'ethnic profiling', hoewel observaties in bijvoorbeeld Noorwegen aantoonde dat die interpretatie niet steeds waarheidsgetrouw is (Sollund, 2006). Het wijst wel op het fundamentele belang van het feit dat etnische minderheden tijdens interacties met de politie vooral vertrekken vanuit een positie van argwaan. Maatschappelijke achterstelling en indrukken dat een negatief klimaat jegens 'vreemdelingen' heerst, stimuleren vermoedens dat de politie niet objectief *zal* zijn. Dit laat zich niet alleen merken in actief mijdingsgedrag t.o.v. de politie maar in het bijzonder tijdens interacties in de vorm van 'ongepaste' reacties – zoals wegllopen, liegen, zwijgen – uit vrees om niet objectief bejegend te worden (Bowling, Phillips & Shah, 2003; Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lamaître, 1992; Egharevba, 2004, 2006; Haen Marshall, 1997; Sollund, 2006; Sharp & Atherton, 2007).

In kader van concrete interacties tussen de politie en etnische minderheden worden ook struikelblokken opgemerkt in de gedaante van conflicterende culturele referentiekaders die aanleiding kunnen geven tot misverstanden, onbegrip, zelfs frustraties. Dit kan niet alleen een negatieve impact hebben op de concrete contacten waarin de misverstanden zich voordoen, maar deze ervaringen kunnen fundamenteel ook de beeldvorming in negatieve zin beïnvloeden, wat vervolgens ook in andere contacten een nefast effect kan ressorteren. Zo beschrijven onderzoekers met betrekking tot diverse etnische minderheden elementen van non-verbale communicatie waarmee rekening dient te worden gehouden (Aalberts & Kamminga, 1983; Bovenkerk & van San,

1999; Leenders & Wesselingh, 2003; Yeşilgöz, 1995). Leenders & Wesselingh (2003) geven bijvoorbeeld aan dat het vermijden van oogcontact met de gesprekspartner in de Turkse cultuur²⁶ geldt als een vorm van respect, terwijl dit in de Westerse cultuur eerder wordt geassocieerd met desinteresse, onzekerheid of het verhullen van de waarheid. Eveneens kan sprake zijn van andere opvattingen over misdaad en straf die een direct gevolg hebben op de houding van verdachten. Verschillende auteurs, waaronder Stol & Bervoets (2002) komen terug op het feit dat politieagenten verdachten van Marokkaanse en ook Turkse origine hekelen omdat ze bepaalde misdrijven blijven ontkennen, ook al staan ze 'schaakmat'. In dergelijke situaties zou volgens de 'spelregels' van de politie de feiten moeten toegegeven worden en hoort men bij voorkeur ook spijt te betuigen. Een verklaring hiervoor wordt gesitueerd in het onderscheid tussen 'niet-gezichtsverliezende' en 'gezichtsverliezende' delicten, zoals diefstal en verkrachting, die de eer van de dader en zijn familie aantasten (Aalberts & Kamminga, 1983; Bovenkerk & van San, 1999; Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997; Leenders & Wesselingh, 2003; Yeşilgöz, 1995). Ook kan worden verwezen naar de geregeld geplaatste opmerking dat jongens van vooral Marokkaanse origine in groepjes vrij veel tijd in de openbare ruimte doorbrengen. Ook dit wordt in de eerste plaats cultureel gekaderd in termen van opvoedingspatronen en groepsgerichtheid en kan bovendien nog worden versterkt door sociaal-economische factoren zoals krappe behuizing en gebrek aan 'conventionele' ontspanningsmogelijkheden. Zowel door buurtbewoners als door politie worden deze 'rondhangende' jongeren echter nogal vlug gezien als 'bendes' en geassocieerd met jeugdcriminaliteit (Bovenkerk & van San, 1999; Boukhriss, 2000; Coppes, de Groot & Sheerazi, 1997; Leenders & Wesselingh, 2003).

Omwille van argwaan, gevoelens van vooringenomenheid of de rol van zogenaamde culturele valkuilen, wijzen sommige studies net op het belang van *uitgekiende* en *tactvolle* omgangsvormen tijdens interacties met etnische minderheden, in het bijzonder met de jongeren. Uitgekiende strategieën die steunen op kennis over jongeren en over de maatschappelijke context waarin die zich bevinden, hebben kans tot

²⁶ Evenwel dient te worden gewaarschuwd voor veralgemeningen die al gauw worden gemaakt wanneer het begrip 'cultuur' van een andere bevolkingsgroep ter sprake komt. Net zomin als er zoiets is als 'de' Belgische cultuur waardoor iedere Belg in zijn handelen zou worden geïnspireerd, is er niet 'de' Turkse of Marokkaanse,... cultuur die voor iedere persoon die uit dit land afkomstig is gelijk geldende beginselen zou bevatten (Yeşilgöz & Coenen, 1992). Wanneer in de literatuur wordt gesproken over 'de' Turkse cultuur handelt het doorgaans over een grootste gemene deler of over elementen die vrij dominant zijn of frequent worden vastgesteld bij Turkse gemeenschappen die in ons land verblijven.

slagen (Stol & Bervoets, 2002). Bovendien relateren onderzoekers moeilijke interacties niet enkel aan contextuele aspecten waaronder dat het om achtergestelde buurten gaat (Sun, Payne & Wu, 2008), studies pleiten ervoor dat de politie in tegenstelling tot een focus op het 'beheersbare' en ordehandhaving en het kortstondig blussen van brandjes, beter actief zou inspelen op de mogelijkheden die de omgeving haar kan bieden in het bestrijden van buurtproblemen. De politieorganisatie ziet met andere woorden niet steeds het belang in van een 'afhankelijkheid' van haar omgeving voor haar functioneren. Onderzoekers schetsen de verdienste dat het loont om in te schatten wat 'echt' leeft of zich ontwikkelt in de multiculturele buurt en tegelijkertijd de burgers erop attent te maken dat ook zij een aandeel en verantwoordelijkheden met betrekking tot buurtkwaliteit hebben. Met andere woorden, studies suggereren het aanhalen van nauwere banden in functie van het herstellen van de informele netwerken en vertrouwen met oog op dalende criminaliteit en verhoogde efficiëntie van de politie in multiculturele buurten (Rose & Clear, 1998; Bervoets, 2006).

Uit bovenstaande blijkt evenwel dat er zich lacunes voordoen in het onderzoek naar de relatie tussen politie en etnische minderheden, meer bepaald onderzoek dat interacties tussen beide actoren als analysekader neemt. In wat volgt wordt daarom aangegeven op welke manier voorliggend onderzoek een antwoord wil bieden op deze blinde vlekken binnen de huidige wetenschappelijke stand van zaken met betrekking tot deze relatie.

4. SITUERING VOORLIGGEND ONDERZOEK

4.1. Een focus op concrete interacties is noodzakelijk...

In het onderzoek over de relatie tussen etnische minderheden en de politie wordt vaak een eenzijdig perspectief gehanteerd, meer bepaald wordt gefocust op dat van politie(agenten), ofwel op dat van etnische minderheden. Er bestaan met andere woorden talrijke studies over hoe actoren 'denken' en 'zien', in functie van *de relatie* die beide partijen met elkaar menen te hebben. Tegelijkertijd valt op te merken dat met betrekking tot etnische minderheden de beeldvorming en visies van langdurig gevestigde minderheden en niet zozeer de derde-golf-immigranten worden aangekaart. Daarnaast focust de hedendaagse literatuur dikwijls op cultuur (in de brede zin van het woord) om problemen in die relatie toe te lichten. Onderzoek dat zich meer concreet toespitst op (de impact) van beeldvorming en visies van zowel de politie als etnische minderheden, tijdens interacties op het terrein (en waarbij ook diverse contextfactoren tijdens die interacties in rekening gebracht kunnen worden) is minder talrijk. Om de relatie tussen etnische minderheden en de politie nader te onderzoeken (in kader van een COP-beleid), kan een focus op interacties nochtans haar nut kan bewijzen. Reële interacties in het 'veld' kunnen bovendien inzichten opleveren die de vaak herhaalde stelling dat de verhouding tussen de politie en etnische minderheden (zeer) problematisch is, nuanceren of misschien in een breder perspectief plaatsen.

Uit – in dit rapport uitvoerig aangekaarte – onderzoek is immers gebleken dat de wederzijdse beeldvorming vaak negatief is. Dit blijkt ontegensprekelijk uit onderzoek dat één van de twee kanten belichtte. Minder tastbaar is hoe subjectieve elementen (waaronder beeldvorming en visies), de (sociale) handelingen *tijdens interacties* (jegens diverse gemeenschappen) beïnvloeden of vorm geven (of net niet!). Bovendien is een uitgangspunt in deze studie dat tijdens interacties tussen de politie en etnische minderheden, naast aandacht voor betekenisverleningen en 'meanings', ook contextuele aspecten (bijvoorbeeld immigratiestatus van de wijkbewoner, leeftijd, politieorganisatorische aspecten, buurtcontext en -status, lokale beleidsopties, het verenigingsleven, politie-

prioriteiten en dergelijke meer) aandacht verdienen en rijst de vraag hoe die zich verhouden met hervormingen zoals COP. Een focus op wat zich op 'het terrein' afspeelt is in kader van geplande hervormingen die enerzijds een cultuurverandering beogen en anderzijds de relatie tussen politiediensten en de bevolking tracht te verbeteren, onontbeerlijk om inzichten daaromtrent te ontwikkelen.

4.2. ...om hervormingen te toetsen

Met oog op het hierboven aangehaalde belang te focussen op wat zich in het onderzoeksveld zelf afspeelt, rekening houdend met de Belgische politionele en multiculturele context, wordt in voorliggend onderzoek de vraag gesteld hoe de in België wettelijk voorgeschreven gemeenschapsgerichte politie(zorg) of COP in de praktijk (al dan niet) vorm krijgt in (grootstedelijke) multiculturele buurten, tijdens interacties met etnische minderheden. Het gaat in dit onderzoek over (grootstedelijke) buurten waar de bevolkingssamenstelling bijzonder divers is, in die zin dat er qua etnisch-culturele herkomst, socio-economische status, leeftijd en immigratiestatus diverse gemeenschappen samenwonen. Het implementeren van een COP-beleid is net in zulke buurten voor de politie geen sinecure. COP gaat immers uit van het concept 'gemeenschap', waarmee de politie geacht wordt voeling te houden. De politie moet zich volgens de bepalingen van de COP-gedachte *actief oriënteren* op wat er in die gemeenschap leeft, teneinde politionele werkzaamheden en aanpak op te richten en op te baseren, en zo nodig, tot op zekere hoogte, haar strategie eraan aan te passen. De politie ervaart talrijke problemen om dit te verwezenlijken. Wantrouwen; gefragmenteerde buurten; moeilijkheden om contacten te leggen; afstand met de bevolking; divergerende verwachtingspatronen; politiecultuur en weerstand van agenten tegen COP; scheefgetrokken verhoudingen tussen preventie en repressie in multiculturele buurten; enz. zijn enkele problemen die kunnen opduiken.

Momenteel bestaat binnen het kader van een gemeenschapsgerichte Belgische politiezorg haast geen blauwdruk van hoe een politiekorps zich in deze buurten kan of moet gedragen. Dit alleen al is de aanleiding om te inventariseren hoe het er in de praktijk aan toegaat. Wat gebeurt er *de facto* en welke betekenisverleningen en sociale constructies zijn daarbij van belang? Hoe verhoudt dit zich tot een COP-beleid

in multiculturele buurten? Hoe staan de agenten en etnische minderheden zelf tegenover die aanpak?

Als voorliggend onderzoek de implementatiemogelijkheden en – moeilijkheden van COP en dus politiepraktijken in multiculturele wijken wenst te kennen en te ondersteunen, moet in eerste instantie *de praktijk* zelf geobserveerd worden en de actoren worden bevraagd. Dit wil zeggen inzicht krijgen in de manier waarop interacties tussen politie en etnische minderheden verlopen, hoe de actoren daar zelf tegenoverstaan en welke elementen of factoren de interacties tussen de etnische minderheden en de politie mee vorm geven.

4.3. Interpretatiekader: betekenisverleningen, sociale constructies en labels

Omwille van het belang dat in voorliggend onderzoek gehecht wordt aan betekenisverleningen of ‘meanings’ tijdens interacties en hoe die interacties (en dus sociale handelingen) daardoor beïnvloed worden, wordt geopteerd voor een sociaal constructionistisch²⁷ interpretatiekader. Het sociaal constructionisme is een (multidisciplinair) theoretisch perspectief dat ervan uitgaat dat realiteit wordt ‘onderhandeld’ door betekenisverleningen (i.e., ‘meanings’). Deze invalshoek steunt op inzichten van onder meer Durkheim, Weber, Foucault, Giddens, Berger & Luckmann, Wittgenstein en is vandaag in diverse vakgebieden in de sociale wetenschappen een courant interpretatiekader. Het wordt gesitueerd in de bredere beweging in de sociale wetenschappen die zich laat kenmerken door een toegenomen aandacht voor betekenissen, taal en cultuur (Burr, 2003; Clarke, 2006). Sociaal constructionisme incorporeert een aantal basisassumpties die afwijken van of zelfs totaal tegengesteld zijn aan andere (courante) wetenschappelijke perspectieven zoals de naturalistische of realistische invalshoeken waaruit onder meer het positivisme of empiricisme voortvloeide (de empirische ‘harde’ wetenschappen). Sociaal constructionisme verschilt op ontologisch vlak (i.e. zijnsleer, wat is hetgeen we weten en zien?) en epistemologisch vlak (i.e. kennisleer, hoe komt die kennis tot stand?) met naturalistische stromingen. Dit doet het bijvoorbeeld door sociale fenomenen of ‘problemen’ niet als een gegeven op zich te beschouwen, maar door

²⁷ Afhankelijk van het studiegebied wordt deze strekking ook *sociaal constructivisme* genoemd.

als het ware een stap achteruit te zetten en de vraag te stellen *wie* dit een probleem noemt en *wat* voor een probleem dat zij *denken* dat het *is*. Die invalshoek impliceert aandacht voor intersubjectieve (i.e., gedeelde) kennis en betekenisverleningen, die als een matrix de sociale realiteit 'zin' en dus structuur geven (Clarke, 2006; Demarée, 2002; Michael, 2008; Gergen, 2003; Rosenberg, 1995).

De sociale werkelijkheid en sociale fenomenen worden in het sociaal constructionisme als constructen (van betekenisverleningen) beschouwd, die geen objectieve weerspiegeling van een zogenaamde externe realiteit (kunnen) zijn. De sociale realiteit (i.e., constructie) is het product van menselijke activiteit en/of geest en wordt constant 'onderhandeld' door de betekenissen die actoren eraan verlenen. Met andere woorden, de (objectieve) realiteit is ongrijpbaar en heeft geen bestaan zonder die betekenisverleningen. Dergelijke constructen worden bovendien doorheen de tijd continu ge(re)produceerd door middel van *sociale interacties*. Sociaal constructionisme hecht daarom veel belang aan taal, discours en kennis. Kennis is immers het product van een 'onderhandeling', die via sociale interacties en onderhandelde 'meanings' door de actoren wordt 'bevestigd'. De sociale realiteit wordt, met andere woorden, ge(re)produceerd door actoren die handelen volgens de interpretatie en kennis van 'hun' sociale werkelijkheid, door middel van steeds *wederkerende* praktijken en sociale interacties. Deze realiteit is bovendien nooit uniek. Er bestaat enkel een bepaalde realiteit in de perceptie en interpretatie van personen of groepen. Er bestaan met andere woorden meerdere realiteiten en dus interpretaties, waarnaar vervolgens gehandeld wordt (Burr, 2003; De Koster, Devisé, Flament, & Loots, 2004; Evanoff, 2004; Michael, 2008; Ritzer, 2005; Clarke, 2006).

Omwille van de centraliteit van betekenisgeving tijdens sociale interacties, wordt de wijze van spreken of vertoog de invalshoek waar men vanuit dit perspectief naar kijkt. Taal staat met andere woorden vaak centraal in deze benadering. Via taal wordt een sociale werkelijkheid geconstrueerd, een assumptie die nauw aanleunt bij die van discoursanalyse. Die strekking stelt immers dat taal en vertoog een eigen werkelijkheid vormen en niet enkel een referentiële (i.e. een middel om informatie over te dragen) of een expressieve functie (i.e. opvattingen en gevoelens van de spreker) zijn. Taal is een constructie van een werkelijkheid, niet de weerspiegeling ervan. Taalhandelingen dienen als

sociale handelingen begrepen te worden waarbij betekenissen verleend worden. Taalgedrag is bovendien contextafhankelijk, in die zin dat tijdens situaties sociale regels zowel het taalgedrag als de (sociale) handelingen beïnvloeden (Van Den Berg, 2004a).

In deze invulling van taalgebruik is de manier hoe actoren een sociale werkelijkheid categoriseren het onderzoeken waard. Mensen categoriseren en rangschikken continu de sociale omgeving. Het categoriseren van zichzelf en de *anderen* staat in verhouding met (de constructie van) een sociale identiteit en het rangschikken van verhoudingen of relaties tussen mensen of groepen mensen (Van Den Berg, 2004b, Durkheim & Mauss, 1903). Bovendien, zo stelt Van Den Berg (2004b), dat het volgens Sacks (1992) niet enkel gaat om 'losse' categorieën, maar om *clusters* van categoriesystemen. Dit impliceert het hanteren van 'regels' die enerzijds betekenis verlenen en anderzijds het gebruik van die categorieën 'verklaren'. Regels die daarbovenop impliceren dat sociale actoren worden gecategoriseerd op basis van *gedrag* (Van Den Berg, 2004b).

De theoretische invalshoeken, die in dit verband fungeren als richtinggevende interpretatiekaders, ondersteunen het nagaan van de impact van onder meer percepties, beeldvorming, betekenisverleningen, vertoog en categoriseringsprocessen (met bijvoorbeeld aandacht voor stereotypen en vooroordelen) tijdens interacties tussen de politie en de gemeenschappen, wat dan zal toelaten om implementatiemogelijkheden van COP in multiculturele buurten nader te onderzoeken. Het is immers van cruciaal belang na te gaan hoe de actoren hun werkveld 'construeren', welke ideeën, betekenissen, visies ze er op na houden en bijvoorbeeld na te gaan wat zij belangrijk vinden, wat niet en waarom. Het 'wereldbeeld' van de inspecteurs is daarom waardevol en worden zij in het kader van dit onderzoek als ervaringsdeskundigen beschouwd. Zij kunnen inzichten verlenen in de manier hoe zij de (sociale) realiteit percipiëren, construeren/structuren (categorisering) en reproduceren via sociale handelingen. Boussard, Lorient & Caroly (2006) leggen bijvoorbeeld de nadruk op de rol van categoriseringsprocessen voor politiepraktijken. Zij menen immers dat categoriseringsmechanismen mee aan de basis liggen voor selectiecriteria die agenten hanteren om enerzijds te beslissen wie al dan niet een 'goede klant' is, en anderzijds wat zij als prioritair of 'echt' en 'onecht' politiewerk beschouwen. Deze mechanismen hebben niet alleen belangrijke implicaties voor de slaagkans van (geplande) hervormingen – die een

cultuurverandering beogen –, de auteurs zien die eigen selectiecriteria bovendien als een gevolg van een weerstand van agenten tegen die beoogde hervormingen (zoals bijvoorbeeld COP).

De gekozen interpretatiekaders zijn dus in zekere mate functioneel bij een focus op het wereldbeeld van agenten en de gevolgen daarvan voor de politiepraktijken. Het sociaal constructionisme relateert enigszins het perspectief van actoren, maar accentueert net de impact ervan. Dit kan van belang zijn wanneer men zich afvraagt of een beeldvorming ‘weegt’ tijdens de sociale handelingen en welke mechanismen hier aan de basis liggen. Met name stelt zich de vraag in hoeverre een vertoog of discours, dat een soort weerspiegeling is van hoe de actoren ‘hun’ werkelijkheid construeren, zich in de praktijk laat ‘voelen’ en in welke mate dit sociale (inter)acties al dan niet beïnvloedt. Holdaway (2006) benadrukt dan weer het belang van het bestuderen van de “occupational culture” – waarmee de invloed van routine op de attitude en referentiekaders van agenten wordt bedoeld – om politiepraktijken te toetsen. Ook kan de vraag gesteld worden hoe en waarom politieagenten de burgers in categorieën indelen en labelen (Van Maanen, 2005); in welke mate en waarom politie-inspecteurs in termen van ‘grenzen’ van haalbaarheid redeneren en wat het gevolg van die ‘logica’ is voor de implementatie van een COP-beleid (Boussard, Lorient & Caroly, 2006).

Deel II
Methodologie

Om de 'vertaalslag' van community (oriented) policing (COP) in multiculturele buurten enerzijds te onderzoeken en anderzijds naar de toekomst toe te ondersteunen, is inzicht in de dagdagelijkse praktijk, in de manier waarop interacties tussen politie en etnische minderheden vorm krijgen en verlopen onontbeerlijk. Deze interacties staan onder invloed van diverse factoren zoals percepties, betekenisverleningen, visies en verwachtingen (van beide partijen). De in dit rapport aangehaalde literatuur toont aan dat zowel politie-inspecteurs als leden van etnische minderheden menen dat de wederzijdse relatie problematisch is en wantrouwen en afstand deze relatie kenmerken. Zulke factoren zijn in combinatie met de structurele buurtfactoren (achterstelling en de heterogene sociale mix) en inhoudelijke ambiguïteiten van het concept COP met betrekking tot 'dé gemeenschap' en wederzijdse verwachtingspatronen, ernstige belemmeringen. Om zicht te krijgen op deze factoren en processen is een toets van de politiepraktijk, in die zin dat wordt nagegaan hoe en in welke mate een COP-beleid in multiculturele buurten en tijdens omgang met etnische minderheden (al dan niet) vorm krijgt en hoe beide partijen daar zelf tegenover staan, aangewezen. Dit onderzoek tracht dit te verwezenlijken door middel van *drie onderzoeksdoelstellingen*, waarmee een tekort wordt aangevuld in de hierboven vermelde stand van zaken van het betreffende wetenschappelijk onderzoek.

De **eerste** doelstelling is een toets van de (politie)praktijk door na te gaan hoe COP in het 'veld' tijdens concrete interacties met etnische minderheden in kader van de afhandeling van dagelijkse taken en incidenten (al dan niet) vorm krijgt en welke factoren of contextvariabelen die praktijk en relatie beïnvloeden.

De literatuur bedeeft factoren zoals percepties, beeldvorming, immigratiestatus, het beeld over de politie in land van herkomst een voorname rol toe. Het toetsen van de beeldvorming, visies, verwachtingen en verzoeken van etnische minderheden met betrekking tot de politie vormt daarom de **tweede** doelstelling van het onderzoek. Dit betekent nagaan hoe etnische minderheden de interacties met de politie in het kader van hun afhandeling van dagelijkse taken en incidenten *zelf* percipiëren of ervaren en wat hun verwachtingen en visies zijn. Er wordt daarbij nagegaan in hoeverre die congruent zijn aan COP.

Tenslotte wenst dit onderzoek de stem van de politiemensen zelf te horen. De **derde** doelstelling van het onderzoek is na te gaan wat de

visie op de relatie met etnische minderheden is en in welke mate de politiemensen een COP-beleid in multiculturele buurten en tijdens de interactie met etnische minderheden toepasbaar achten, welke problemen en mogelijkheden zij ter zake zien en wat hun verwachtingen tegenover die gemeenschappen zijn.

In dit deel wordt de methodologie toegelicht die de bovenstaande onderzoeksdoelstellingen tracht te verwezenlijken. In eerste instantie wordt een overzicht gemaakt van de kwalitatieve aanpak en wordt aandacht besteed aan de belangrijkste kwalitatieve onderzoeksmethoden (observaties en de etnografische methode). In tweede instantie wordt de voorbereidende fase toegelicht met aandacht voor de oriënterende literatuurstudie, de selectie van de multiculturele buurten in vijf politiezones en de contextanalyse in elk van de politiezones. In derde instantie wordt de methodologie van de uitvoerende fase besproken. Daarbij gaat er aandacht uit naar de semigestructureerde interviews, de observaties, de rapportage van de veldstudies en de rondetafelgesprekken. In bijlage een overzicht van de observatiedagen en interviews.

5. OVERZICHT

5.1. Een kwalitatieve aanpak

De doelstellingen van het onderzoek en in het bijzonder de onderzoekscontext vormen de rechtstreekse aanleiding om te kiezen voor kwalitatieve methodes om het bronnenmateriaal en onderzoeksgegevens te vergaren. Dat is in dit geval de aangewezen methode, omdat het veld dat hier betreden wordt betrekkelijk onbekend is: er is simpelweg geen eerder empirisch onderzoek gedaan naar gemeenschapsgericht politiewerk in multiculturele wijken, noch in België, noch elders. Daarom is niet op voorhand in te schatten wat er kan worden aangetroffen. In zulk een geval is het aan te raden, ja zelfs noodzakelijk een open methodologie te gebruiken, dat wil zeggen met een onderzoeksplan te werken waarin wijzigingen tijdens de uitvoering mogelijk zijn, waarin instrumenten gedurende het veldwerk nog in ontwikkeling zijn, waarbij de wijze van beschouwen, en noteren, niet bij aanvang reeds volledig is vastgelegd. In de woorden van Strauss en Corbin: *“Qualitative methods can be used to uncover and understand what lies behind any phenomenon about which little is yet known”* (Strauss & Corbin, 1990:19).

Er wordt *in eerste instantie* gekozen voor kwalitatieve methodes omdat betekenissen en percepties van sociale fenomenen en praktijken en in welke mate deze betekenissen dan weer op hun beurt de praktijk beïnvloeden, van belang zijn. Immers, de vraag wordt gesteld hoe agenten beleidsinitiatieven zoals COP beoordelen in functie van hoe zij de multiculturele context waarin ze tewerk zijn gesteld ervaren. Hoe zien zij ‘dé gemeenschap’ en welke betekenis verlenen zij daar aan en waarom? Zoals in dit rapport reeds werd toegelicht lijdt de COP-filosofie onder cruciale doch conceptueel vage begrippen zoals ‘dé gemeenschap’ en is dit zeker wat betreft een COP-beleid in multiculturele buurten onderzoekswaardig. In *tweede instantie* wordt geopteerd voor een kwalitatieve methode, omdat gezocht wordt naar hoe interacties zich in de praktijk (de facto) manifesteren en welke factoren tijdens dergelijke interacties van belang zijn. In *derde instantie* wordt geopteerd voor een kwalitatieve methode omdat de exacte onderzoekscontext onvoldoende gekend is, in die zin dat het nog niet duidelijk is welke dimensies precies te onderscheiden zijn, welke factoren in het werkveld van

agenten van belang zijn. Er kan immers niet gesteund worden op 'harde' hypothesen, theorieën of modellen. Om de onderzoekscontext in kaart te brengen, primeert een kwalitatieve methode boven die van een kwantitatieve. Gestandaardiseerde inventarisatie-instrumenten of routineonderzoeken (zoals survey-vragenlijsten) zouden te kort (kunnen) schieten. Het is namelijk vooralsnog onvoldoende duidelijk *wat precies* gevraagd zou moeten worden. (Swanborn, 2004; Wester & Hak, 2003).

Zoals bij alle kwalitatief georiënteerde methodologie het geval is, geldt ook hier dat de invulling van de veldwerkmethode tot op grote hoogte een eigen vondst is, een eigen originele bijdrage van de veldwerkers, die al doende een toegesneden, originele aanpak onder hun handen laten ontstaan. In die zin gaat het hier niet zozeer om een onderzoek uit het boekje, maar eerder om een creatieve bijdrage aan de betreffende literatuur.

5.2. Observaties en de etnografische methode

Als voornaamste kwalitatieve onderzoeksmethode om de onderzoeksdoelstellingen te realiseren wordt voor observatie 'on the spot' gekozen. De tweede voornaamste kwalitatieve methode betreft de semi-structureerde interviews voor het toetsen van verwachtingen en visies van zowel de politie als de etnische minderheden in de multiculturele buurten.

Observatie 'on the spot' houdt concreet het observeren en beschrijven van gebeurtenissen in (interacties, intern verloop, praktijk), in de dagdagelijkse context van het politiewerk in multiculturele buurten. Door de politie-inspecteurs op langdurige basis te observeren en indrukken te registreren, wordt inzicht(en) verworven in betekenisverleningen en percepties, en de wijze waarop deze zich verhouden tot de onderzoeksdoelstellingen. De focus ligt, in het verlengde van een sociaal constructionistisch interpretatiekader, op het zogenaamde 'Verstehen' of een hermeneutisch-interpretatieve invalshoek. Anders gezegd, op de betekenis van fenomenen of 'cultuurproducten'. Een belangrijke taak van de onderzoeker is in dat opzicht te begrijpen hoe de actoren de 'wereld' zien, dit te kunnen (re)construeren en ten slotte in staat te zijn gedrag en/of fenomenen te voorspellen (Cuypers, 2001; Elchardus, 1996; Vincke, 2000).

Deze onderzoeksstrategie wordt in de wetenschappelijke literatuur vaak ingedeeld in de etnografische methode. Het focust immers op het onderzoeken van het gewone of 'alledaagse leven' en op het verloop van (geïnstitutionaliseerde) interactieprocessen waarbij observatie wordt aangemoedigd (Swanborn, 2004; Wester & Hak, 2003; Verschuren & Doorewaard, 2005). De etnografische invalshoek is in kader van dit onderzoek des te relevant, omdat het plaatsvindt in moeilijk toegankelijke organisaties waar weerstand tegen voorliggend onderzoek niet uitgesloten is (Marks, 2004). Net daarom wordt geopteerd voor een langdurige onderdompeling – op *structurele* basis – in de werkomgeving van de politieagenten. Enerzijds zal dit toelaten om zicht te krijgen op attitudes, opinies en beeldvorming, perceptie en organisatiecultuur. Anderzijds laat dit gewenning toe van de actoren aan de onderzoekers en vermindert de kans om sociaalwenselijk gedrag waar te nemen. De onderdompeling laat toe om de werkelijk levende visies en sociale handelingen te zien. Tevens wordt de onderzoeker een deel van de natuurlijke setting waarbinnen politiemensen (de relatie met de) bevolking percipiëren, beoordelen en verwoorden. Het laat toe om deze mechanismen te confronteren met de concrete interacties tussen burger en politie, hun rol te analyseren en te begrijpen. De observaties laten met andere woorden toe de wereld doorheen de ogen van de onderzoeksobjecten te bekijken (Diaz, 2005; Marks, 2004; Pogrebin, 2003; Reiner, 1992; Verschuren & Doorewaard, 2005).

De 'openheid' van de etnografische methodiek is zowel de kracht als de Achilleshiel ervan. Enerzijds de kracht, omdat, zoals boven uiteengezet, op een relatief *terra incognita* vaste, gestandaardiseerde observatie-instrumenten nog niet voorhanden zijn. Deze kwalitatieve methodiek maakt het mogelijk om een beeld te krijgen van wat er in het veld gebeurt, grip te krijgen op processen en gebeurtenissen die pas zichtbaar worden tijdens de veldobservaties. Anders gezegd, er is eigenlijk geen keus, alleen met observationele, etnografische methoden mag men hopen antwoorden op die vragen te krijgen. Toch is de openheid van de etnografische methode ook zijn potentiële zwakte. Het wordt immers alleen een succes als de uitvoerders van het onderzoek, de veldwerkers, de bekwaamheid aan de dag leggen om op een juiste wijze om te gaan met die openheid, inderdaad al observerend te reflecteren op wat ze voor zich zien, om daarmee de bril waardoor ze kijken af en toe bij te stellen, af te zetten, of van andere glazen te voorzien. Essentiële moeilijkheid hier is dat observatoren dat al doende in het

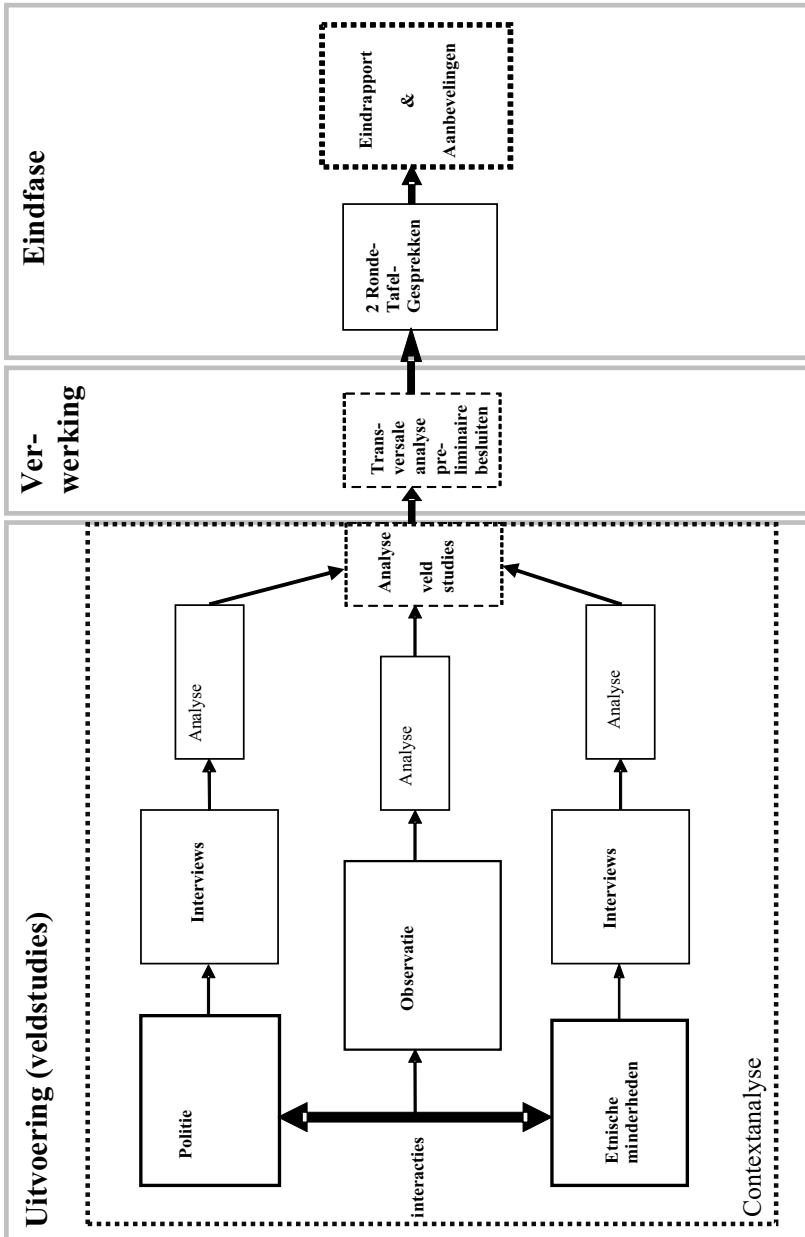
veld voor elkaar moeten krijgen: “*in naturalistic inquiry, planning and implementation go hand in hand and usually the plans cannot be completed in time for the next operational steps that must be taken*” (Lincoln & Guba, 1985: 287). Veldwerkers kunnen zich uiteraard wel verstaan met hun begeleiders en collega’s, achteraf, maar die zijn uiteindelijk niet ter plaatse geweest tijdens de observaties, in zekere zin kijken zij slechts door de ogen van de veldwerkers mee. Missen die wat, dan missen ook de andere leden van het onderzoeksteam dat. Daarom is een rigide discipline bij de veldwerkers aangaande het maken van veldnotities, ze uitwerken en erover reflecteren aan te raden. Slechts dan kunnen ze optimaal gebruik maken van de noodzakelijke vrijheid die observatiemethoden bieden. Dezelfde moeilijkheid die begeleiders ervaren, dat zij uiteindelijk slechts door de ogen van de observatoren kunnen kijken, erven ook de lezers van dit rapport. Ook zij zijn in laatste instantie afhankelijk van de vaardigheid van de veldonderzoekers en zij kunnen zich slechts op basis van het door de veldonderzoekers beschrevene laten leiden bij hun oordeel over de kwaliteit ervan. Deze beperking is essentieel aan kwalitatieve methoden (Kirk & Miller, 1986). Anders gezegd, uiteindelijk is de finale toetssteen voor onderzoekers en lezers dat het veldwerk een begrijpelijk gestructureerd verhaal oplevert, waarvan men de grote lijnen kan begrijpen in functie van eerdere reeds bestaande kennis. Om deze reden is erg veel aandacht besteed aan de terugkoppeling van de veldwerkrapportages aan de leidinggevenden, teneinde na te gaan of de observaties in hun samenhang herkend worden door hen.

5.3. De methodologie in vogelvlucht

In grote lijnen kan de methodologie van dit onderzoek als volgt worden samengevat. De *voorbereidende fase* omhelst een explorerende literatuurstudie en tevens selectie van geschikt bevonden multiculturele **buurten** in vijf verschillende politiezones, op basis van vijf criteria. In de *uitvoerende fase* staat de **observatie** van de interacties tussen etnische minderheden en de politie (van de wijk- en interventiediensten) in multiculturele buurten centraal, steeds in het kader van dagelijkse routine-taken of de afhandeling van incidenten met oog voor de rol van betekenisverleningen. De participerende observaties worden gecontextualiseerd door voorafgaande **semigestructureerde interviews** met

leidinggeevenden van de politie en vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschappen in de geselecteerde buurten. Die interviews leverden informatie op over de percepties en verwachtingen van de etnische minderheden en de politie. Deze aanpak werd telkens in vijf verschillende politiezones (veldstudies) toegepast. De verzamelde kwalitatieve data werd transversaal geanalyseerd. Ten slotte werden de algemene bevindingen en aanbevelingen ter verfijning teruggekoppeld naar verschillende **rondetafelgesprekken** en in een eindrapport verwerkt. Onderstaand schema (zie p. 68) bevat een summiere weergave van de onderzoeksopzet.

Figuur 1: *Ideaaltypische²⁸ voorstelling onderzoeksopzet (enkel uitvoering, verwerking en eindfase)*

²⁸ In de praktijk liepen de verschillende takken van het onderzoeksopzet snel door elkaar, meer bepaald tijdens de observaties bij de politie. Observatiemomenten werden steeds gekoppeld aan 'vragenrondjes' aan de inspecteurs.

6. DE VOORBEREIDENDE FASE

6.1. Een oriënterende literatuurstudie

Tijdens de voorbereidende fase werd een (internationale) literatuurstudie over de relatie tussen etnische minderheden en de politie uitgevoerd. Een noodzakelijke onderneming, wegens het belang van de onderzoekscontext maar ook om de onderzoeksobjecten te situeren en/of af te bakenen. De kwalitatieve methodes van dit onderzoek vereisen een oriëntatie met betrekking tot het verloop van het onderzoek. Hiernaast is het de uitdrukkelijke bedoeling om de onderzoeksresultaten te plaatsen binnen het huidige denken over het onderwerp. Het onderzoekskader en de daaruit voortvloeiende onderzoeksopzet werd tijdens een seminarie op 14 juni 2006 uitvoerig bediscussieerd binnen het begeleidingscomité waarop twee onafhankelijke buitenlandse experts met betrekking tot het onderzoeksdomein, met name Prof. Frank Bovenkerk (Universiteit Utrecht, Nederland) en Prof. Simon Holdaway (Sheffield University, United Kingdom), werden uitgenodigd

6.2. De selectie van een multiculturele buurt in vijf politiezones

In voorliggende studie is geopteerd om het onderzoek in een multiculturele buurt in *vijf* verschillende politiezones uit te voeren (i.e., veldstudies). Voor de selectie van de politiezone en vervolgens een multiculturele buurt op het grondgebied van die politiezone waren een vijftal criteria doorslaggevend. Die criteria functioneerden overigens min of meer als een trechter. In eerste instantie werden politiezones gekozen. Daarna werd binnen de gekozen zones een multiculturele buurt geselecteerd waarbinnen het onderzoek zou plaats vinden. Ze werden evenwel aangevuld met een aantal praktische overwegingen.

Een *eerste criterium* betreft de politiezones waarbij gekozen werd voor een zo ruim mogelijke *spreiding* over België. Concreet werden twee veldstudies uitgevoerd in respectievelijk Wallonië en Vlaanderen en één veldstudie in een politiezone van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het *tweede* gehanteerde *criterium* is de *stedelijkheid* van de politiezones. De vaststelling dat etnische minderheden zich voornamelijk –

maar zeker niet altijd – concentreren in (middel)grote steden en de periferie ervan, in specifieke en redelijk afgelijnde buurten en dat de moeilijke relatie tussen politie en allochtonen het scherpst tot uiting komt in het grootstedelijk weefsel, drong het hanteren van dit criterium op. De combinatie van spreiding en stedelijkheid (op basis van de typologie van politiezones (CGL, 2002)²⁹ leidde tot de selectie van de vijf politiezones. Hierbij was een *derde criterium* belangrijk: de noodzakelijke medewerking en *goedkeuring* van de korpsleiding en lokale overheden. Er dient te worden benadrukt dat geen enkele politiezone die op basis van de twee voorgaande criteria als kandidaat werd geselecteerd de medewerking geweigerd heeft. In dat opzicht is er geen sprake van een selectie-effect.

Bij de keuze van de multiculturele buurten werd rekening gehouden met een *vierde* criterium. Aangezien de literatuur verwijst naar verschillen in de interacties van eerste, tweede en derde generatie immigranten met de politie en kwalitatief onderzoek een zo groot mogelijke diversiteit van interacties betracht om de validiteit en betrouwbaarheid te garanderen, is gekozen voor wijken die diverse *immigratiestromen* kenden. Er zijn politiezones geselecteerd met multiculturele buurten die etnische minderheden met een lange verblijfs geschiedenis (arbeidsimmigratie en volgmigratie) en/of buurten waar hoofdzakelijk allochtonen met een korte verblijfs geschiedenis huisvesten (nieuwkomers). Dit criterium was echter moeilijk hanteerbaar; men vindt in de praktijk namelijk zelden afgelijnde buurten met slechts één type van immigranten.

Het *vijfde criterium* diende de eigenlijke keuze van de multiculturele buurt nog te verfijnen. Aan de hand van een contextanalyse (cf., de contextanalyse) werden potentiële multiculturele buurten in de politiezone geselecteerd. In samenspraak met de politieorganisatie en vertegenwoordigers uit het lokale allochtone middenveld werd de *haalbaarheid* van de veldstudie in een aantal buurten getoetst. Het toetsen van enkele buurten bij de politieorganisatie is wegens praktische organisatieaspecten onontbeerlijk. Hierbij spelen de afbakening van het werkterrein van de wijkagenten of praktische organisatie van de interventiebrigades en ook ligging van politiecommissariaten een belangrijke bij-

²⁹ Deze typologie beschouwt de politiezones onder meer op socio-economisch vlak. De twee voornaamste factoren daarin zijn enerzijds het functioneel aspect van de verstedelijking (centrumfunctie, uitrustingsgraad, enz.) en anderzijds, het morfologisch aspect (bevolkingsdichtheid, bebouwing, enz.).

komende rol tijdens het keuzeproces tussen geselecteerde wijken. Een belangrijke kanttekening hierbij is trouwens dat het operationeel terrein van de interventiediensten de geprefereerde buurten in de praktijk vaak overschrijden, omwille van het gecentraliseerde karakter van de interventiediensten. Het is in de praktijk meestal onmogelijk gebleken om tijdens de observatieperiodes in de dienst interventie enkel en alleen maar te focussen op interventies die zich in de gekozen buurt afspeelden. Wel werd telkens in de velddagboeken geregistreerd of bepaalde interacties zich in de geselecteerde buurt voordeden of in andere. Dit speelde achteraf in het voordeel van het onderzoek. Het observeren van het interventiewerk in alle buurten maakte het mogelijk om na te gaan of er verschillen bestonden in de aanpak van burgers uit verschillende buurten.

Op basis van deze vijf criteria werden vijf politiezones en zes multiculturele buurten geselecteerd. Er is gekozen voor twee politiezones van het type 1 (i.e., Belgische grootsteden) en twee politiezones van het type 2 (i.e., een regionale stad of een gemeente van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, uitgezonderd 1000 Brussel) en één politiezone van het type 3 (i.e., agglomeratiegemeente of goed uitgeruste kleine stad) (CGL, 2002). De geselecteerde politiezones worden in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: *Geselecteerde politiezones volgens Gewest en migratiegeschiedenis*

<i>Migratiegeschiedenis</i>	Brussels Hoofdst. Gewest^a	Vlaanderen	Wallonië
<i>Korte verblijfsgeschiedenis</i>	Regionaal of type 2	Grootstedelijk of type 1	Grootstedelijk of type 1
<i>Lange verblijfsgeschiedenis</i>		Regionaal of type 2	agglomeratiegemeente of type 3

a. De veldstudie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd gezamenlijk uitgevoerd door twee onderzoekers wegens methodologische overwegingen zoals onderlinge afstemming, e.d.m.. Wel werden twee buurten met een verschillend profiel gekozen om observaties bij de wijkwerking te verrichten.

Bij het feitelijk uitvoeren van het veldwerk in de gekozen politiezone van type 2 in Vlaanderen werd het onderzoeksteam getroffen door langdurige ziekte van de aangewezen veldonderzoeker, die slechts een klein deel van de voorgenomen observatietijd heeft kunnen volbrengen. Met hulp van één der andere veldonderzoekers en promotoren is niettemin wel een veldwerkverslag van deze relatief korte observatieperiode alsnog geproduceerd en met de korpschef van de betreffende zone doorgenomen. Daarbij bleek dat de bevindingen, ofschoon gebaseerd op een relatief kort observatietijdvak, toch als zeer herkenbaar

voor de betrokken politiechef werden ervaren. Ook vergelijking van de resultaten in deze zone met de overige, complete veldwerkverslagen in de vier andere zones laten niet zien dat er sprake is van een anomalie. Wel kan niet worden uitgesloten dat mogelijk interessante observaties en bevindingen gemist zijn, die de rijkdom van de rapportage hebben aangetast.

In strikte zin zijn op deze manier niet vijf maar veeleer 4½ politiezones onderzocht. Waar dat gepast leek zijn bevindingen voortkomend uit deze zone met de nodige omzichtigheid in het eindrapport ingepast.

6.3. De contextanalyse

Om de selectie van een multiculturele buurt in de politiezone van keuze en een selectie van potentiële respondenten voor het afnemen van semigestructureerde interviews te stroomlijnen, werd vóór iedere veldstudie een contextanalyse opgesteld. De contextanalyse had dus meerdere doelstellingen.

Het eerste doel van de contextanalyse is het opstellen van een demografisch, socio-economisch, politiek-bestuurlijk profiel (op buurniveau) van de politiezone om enerzijds de selectie van een geschikt bevonden buurt voor dit onderzoek te ondersteunen (cf., de selectie van een buurt). Anderzijds leverde de contextanalyse gegevens op die toelieten de observaties en interviews te contextualiseren. De analyse bestond grotendeels uit het raadplegen en verwerken van gegevens uit diverse bronnen, waaronder socio-economische atlanten en demografische gegevens. De gegevens werden steeds aangevuld met kwalitatieve informatie komende uit gesprekken met contactpersonen uit lokale netwerken en lokaal bestuur; grijze literatuur; (lokale) omgevingsanalyses en eventueel rapporten van kleinschalig kwalitatief onderzoek. Deze werkwijze maakte het mogelijk een zo volledig mogelijk beeld van de *reële* bevolkingssamenstelling van de buurten te reconstrueren. Officiële statistieken verschaffen immers dikwijls een vertekend demografisch beeld van de multiculturele buurten.³⁰ Analoog werden zoveel mogelijk gegevens over het politiekorps verzameld (organisatie, structuur,

³⁰ Die aanpak bleek in de praktijk absoluut noodzakelijk. Bepaalde etnische deelgemeenschappen zijn omwille van een recente inwijking (immigratiestatus) meer dan significant ondervertegenwoordigd in de courante demografische statistieken. Ervaringsdeskundigen kunnen op dat vlak belangrijke aanwijzingen geven inzake 'verborgen' deelgemeenschappen in de betreffende multiculturele buurten.

aantal allochtone agenten, beleidsdocumenten, ...) en is gezocht naar politiegegevens over de geselecteerde buurt (cijfermateriaal over de buurt, interne analyses en documenten, criminaliteitsstatistieken, contextanalyses).

Een tweede functie van de contextanalyse betreft het in kaart brengen van het allochtone middenveld en de vertegenwoordigers ervan. Dit leidde tot lijsten van (allochtone) organisaties, contactpersonen en potentiële kandidaten voor het afnemen van de semigestructureerde interviews met leden van etnische minderheden uit de buurten van keuze.

7. UITVOERENDE FASE

7.1. De semigestructureerde interviews

De uitvoerende fase van elke veldstudie nam aanvang met het afnemen van semigestructureerde interviews, zowel van politiefunctionarissen als leden van etnische minderheden. Er werd geopteerd voor semigestructureerde interviews, i.e. een vragenlijst met een eerder losse structuur, zodat respondenten over specifieke onderwerpen kunnen uitwijden en/of bijkomende vragen kunnen gesteld worden (Britten, 1995).

In eerste instantie wordt met het afnemen van semigestructureerde interviews getracht de wensen, verwachtingen en visies van etnische minderheden met betrekking tot de politie te toetsen en wordt nagegaan of deze verwachtingen congruent zijn aan COP. In totaal vonden 37 interviews plaats met 67 respondenten. Het (kunnen) afnemen van deze interviews vereiste een grondige voorbereiding omdat bepaalde segmenten van de etnische minderheden minder gemakkelijk bereikbaar zijn. Het vertrouwen winnen en de medewerking verkrijgen van etnische minderheden in dit soort onderzoek lag niet steeds voor de hand en vroeg – zeker voor wat betreft nieuwkomers en documentlozen en in bepaalde gevallen vrouwen – tijd en diverse ‘omwegen’ via tussen- of vertrouwenspersonen. Om te vermijden dat de onderzoekers, indien die in het gezelschap van agenten worden gezien, weerstand of argwaan zouden opwekken, is resoluut gekozen om (in de mate van het mogelijke) deze interviews steeds vóór de aanvang van de observaties te laten plaatsvinden.

De respondenten werden geselecteerd op basis van de volgende criteria: (1) bereidheid tot medewerking; (2) de functie en/of aanzien binnen de (etnische) gemeenschap³¹; (3) de respondent woont of werkt in de buurt van keuze; (4) de respondent behoort tot een etnische minderheid typerend voor de buurt (cf., op basis van gegevens van de contextanalyse). De selectiemethode werd gestroomlijnd door de aanwijzingen

³¹ We zochten in de meeste gevallen naar respondenten die een zeker aanzien hebben binnen de gemeenschap en bereid waren de beelden die binnen de gemeenschap over de politie bestaan te vertolken. We gingen er van uit dat deze sleutelfiguren in staat waren ook genuanceerde beelden en visies te vertolken. Ook zochten we allochtone respondenten die via beroepsactiviteiten een goed beeld hebben opgebouwd over de relatie tussen minderheden en de politie in die specifieke buurt zoals bijvoorbeeld jongerenbegeleiders, lokale politiekers, activisten en opbouwwerkers.

gen uit enerzijds de contextanalyse en anderzijds door informatie uit verkennende gesprekken met diverse respondenten uit het (lokale) middenveld. Met behulp van deze aanwijzingen werden diverse allochtone organisaties of personen aangesproken en om medewerking gevraagd. Er is in de mate van het mogelijke steeds een zo groot mogelijke diversiteit (geslacht, afkomst, immigratieverleden, functie en aanzien) onder de respondenten nagestreefd. Er dient te worden benadrukt dat omwille van de kwalitatieve methode van dit onderzoek er helemaal niet is geprobeerd representatief te zijn zoals dit wordt nagestreefd in kwantitatief onderzoek. Het samenstellen van een steekproef volgt hier een andere logica: in kwalitatief onderzoek tracht men te streven naar een zo groot mogelijke diversiteit aan meningen en vertogen (Mays & Pope, 1995).

In functie van een gelijkwaardige analyse van de verzamelde diversiteit aan meningen en vertogen, werden de interviews – die afwisselend in het Nederlands, Frans en Engels werden afgenomen – in een Nederlandstalig verslag opgetekend. Dit droeg bij tot de diepgang van de analyse (door onderzoekers met Nederlands als moedertaal) maar heeft als kanttekening dat er in voorliggend rapport geen citaten zijn opgenomen in de taal gebruikt door de respondent (tenzij diens moedertaal het Nederlands is). Dit verlies aan ‘couleur locale’ wordt opgevangen door bij elk citaat de afkomst van de respondent tussen vierkante haakjes te plaatsen alsook de taal aan te geven die door de respondent werd gehanteerd tijdens het interview. Het is belangrijk voor de lezer dit in het achterhoofd mee te nemen teneinde de indruk te ontcrachten dat dit rapport enkel gebaseerd is op Nederlandstalige interviews.

Voor het politieelk van dit onderzoek was de doelstelling van de semi-structureerde interviews tweeledig. Enerzijds werd gepeild naar de visie, globale ervaringen, gevoeligheden en lokale initiatieven in kader van COP en werd dieper ingegaan op de relatie met etnische minderheden. Anderzijds hadden deze interviews tot doel kennis te maken met *organisatorische aspecten* van de politiezone met oog op een vlotte aanvang van de geplande observaties. Dit bleek cruciaal wegens belangrijke onderlinge organisatorische verschillen van de bezochte politiezones. De interviews werden afgenomen van leden van zowel het lagere als hogere middenkader. Meer concreet werden per politiezone een vijftal interviews afgenomen: het hoofd van respectievelijk de wijk-

werking van de geselecteerde buurt en interventiedienst waar de observaties zullen plaatsvinden (HINP of CP); de diensthoofden van respectievelijk de wijkwerking en dienst interventie (CP of HCP); tenslotte de korpschef (HCP).

7.2. De observaties

7.2.1. *Planning*

De observaties vormen de kern van het onderzoeksproject en hebben als voornaamste doel om *interacties* tussen allochtonen met zowel interventieagenten als wijkagenten op het terrein te observeren en dit in het kader van dagelijkse routinetaken of afhandeling van incidenten. In tweede instantie was de opzet om tijdens deze observatiemomenten ‘on the spot’ de inspecteurs vragen te stellen en gesprekken te voeren. Deze aanpak moet toelaten inzicht te verwerven in de ingewikkelde processen en factoren die de werkcontext voor agenten in multiculturele buurten bepalen en waardoor ze beter ‘begrepen’ kunnen worden (Verschuren & Doorewaard, 2005). In kader van dit onderzoek betekende observatie ‘on the spot’ concreet het begeleiden van of meelopen met politie-inspecteurs op het terrein (en in het commissariaat), met een voertuig of te voet. De kern van de observaties (of de analyse-eenheid) was de interactie tussen politie en (allochtone) burgers. De onderzoekers beperkten zich niet tot het louter observeren maar stelden – in de mate dat de situatie dat toeliet – vragen over de houding, attitudes, handelingen en afloop van deze interacties. De keuze om enkel te observeren in de wijkwerking en interventie is ingegeven door de vaststelling dat vooral deze diensten een eerstelijnsfunctie hebben binnen de politieorganisatie en de meeste concrete contacten en interacties onderhouden met burgers. Dit impliceert echter dat de vaststellingen in kader van het onderzoek beperkt blijven tot de wijkwerking en interventie van de lokale politie in de vijf politiezones.

Alvorens de observaties aan te vangen, werd gedurende één shift observaties verricht in de meldkamer. Tijdens deze momenten was het doel vertrouwd te raken met het (lokaal) politiejargon en organisatorische aspecten betreffende de interventieploegen, zoals het toebedelen van missies door de dispatching, het radiojargon en dergelijke meer.

Hierbij werd bijvoorbeeld – in de mate van het mogelijke³² – gelet op de hoeveelheid oproepen per wijk, wat de reactie daarop en de ingezette politiemiddelen zijn en hoe de dispatchers daar zelf tegenover staan en wat zij te vertellen hebben.

De hoofdmoot van de observaties betreft het observeren van interacties tussen etnische minderheden en de (lokale) wijk- of interventiepolitie in kader van dagelijkse routinetaken of de afhandeling van incidenten. Per veldstudie werd telkens een achttal weken observatietijd vrijgemaakt. Daarvan werd ongeveer drie weken voorbehouden voor de observaties in de wijkwerking en een vijftal weken voor de dienst interventie. De observaties vonden zowel 's nachts als overdag en tijdens het weekeinde plaats. Er werd gestreefd naar een zo gemengd mogelijke samenstelling (autochtoon, allochtoon, leeftijd, geslacht, ervaring) van de interventieploegen en van het profiel van de te volgen wijkagenten. De keuze van de te volgen inspecteurs lag – indien de omstandigheden en vooral gevoeligheden dit toelieten – in handen van de onderzoeker.

7.2.2. *Valkuilen en strategieën*

Observatie 'on the spot' is een complexe techniek, die staat of valt met de alertheid van de onderzoekers én met hun vaardigheid om tijdens en na de observaties structuur te herkennen en aan te brengen. Waar routineonderzoek bedreigd wordt door een teveel aan mogelijk onjuiste structuur of men 'blind' blijft voor relevante of cruciale aspecten, is de voornaamste 'dreiging' voor een etnografische aanpak juist het gebrek aan structuur én de diversiteit/rijkdom aan data (Swanborn, 2004). Net daarom dient rekening gehouden te worden met een aantal potentiële valkuilen betreffende de gekozen methodes.

Een eerste belangrijke bemerking is dat niet 'alles', maar ook 'teveel' kan geobserveerd worden. Al doende moet men oog krijgen voor wat wezenlijk is of zou kunnen zijn. Alhoewel over kwaliteitscontrole tijdens kwalitatief onderzoek geen echte consensus bestaat met betrekking tot de *criteria* die daarbij moeten gehanteerd worden (Wester & Hak, 2003), is getracht met bovenstaande dilemma's om te gaan door een doorgevoerde nauwgezetheid en explicietheid na te streven. De

³² De dispatching is een complexe dienst waar diverse technologie wordt gebruikt en waar de gebeurtenissen (meldingen) elkaar snel kunnen opvolgen.

observatoren werd verzocht zeer expliciet te zijn in hun dagverslagen, zodat de leden van het onderzoeksteam konden nagaan wat er werd geobserveerd en op welke wijze dat tot een gestructureerde rapportage heeft geleid. Dat proces van ruwe observaties naar gestructureerde beschrijving is dan ook de crux van de etnografische methode.

Een tweede bedenking is dat tijdens dit soort observaties de kans reëel is dat de onderzoekers als een 'spion' worden beschouwd en de agenten sociaalwenselijke antwoorden of gedragingen vertonen of eventueel gaan 'tegenwerken'. De literatuur ter zake suggereert dat agenten hun gedrag aanpassen en daardoor slechts zelden melding kan gemaakt worden van zware of pertinente inbreuken tijdens de observatiemomenten (Sollund, 2006). Er werd getracht om deze valkuil te omzeilen door langere en dus structurele observatieperiodes te plannen en daarbij te focussen op één wijkcommissariaat of interventiebrigade. Hierdoor neemt niet alleen vertrouwen van de actoren toe, maar ook de kans dat 'interessante' incidenten of gebeurtenissen de minder zichtbare of minder voor de hand liggende drijfveren, attitudes en visies kunnen 'gespot' worden. Hetzelfde geldt voor het zogenaamd sociaalwenselijk gedrag van de agenten. Langdurige observatieperiodes stimuleert gewenning waardoor de onderzoeker minder als een pottenkijker wordt bekeken en neemt de kwaliteit van de bekomen data toe (Verschuren & Doorewaard, 2005). Analoog werd getracht om in de mate van het mogelijke een aantal interventieploegen of wijkagenten verschillende keren op het terrein te volgen, om na te gaan of een 'onderzoekerbias' op te merken viel en gedrag of attitude veranderde.³³

Tegelijkertijd dient gezegd dat agenten vaak bijzonder openhartig³⁴ waren met betrekking tot hun functioneren als politieagent, inzake de lokale werkcontext en visies op de relatie/verhouding met de bevolking. Heel wat inspecteurs maakten van de gelegenheid gebruik om grieven, ideeën, bedenkingen, evoluties, analyses en kritische noten met betrekking tot de politieorganisatie en het werkveld waarin ze opereren, te uiten. Om dergelijke spontane – maar in kader van dit onderzoek cruciale – gespreksmomenten te stroomlijnen, werd heel wat aandacht besteed aan het opbouwen van vertrouwen, door bijvoorbeeld systematisch deel te nemen aan de dagelijkse activiteiten van de agenten, inclu-

³³ Dit bleek soms effectief het geval te zijn, al is het vaak subtiel. Althans die indruk hadden we.

³⁴ Dit bleek vooral het geval te zijn als de onderzoeker samen met de agenten op het terrein was, bijvoorbeeld op patrouille. Vooral 's nachts. In het commissariaat nam de 'afstand' dan weer toe.

sief pauzes en lunchmomenten en zich bovendien per observatiedag te focussen op één interventieploeg of wijkinspecteur. Die strategie bood een belangrijke meerwaarde in de dienst interventie, waarvan de leden meer dan de collega's in de wijkwerking wantrouwen vertoonden of – in een aantal gevallen – de onderzoeker negeerden.

Observatie is bovendien een continue evenwichtsoefening tussen het bewaren van een objectieve afstand en een te grote betrokkenheid. Immers, naast het fenomeen 'weerstand' door de studieobjecten is een 'excessieve' participerende rol van de onderzoeker in het veld evenzeer een potentiële valkuil tijdens dergelijk veldwerk (Emmerson, 2003). Daar tegenover staat wel dat een te 'afstandelijke' houding data van lage kwaliteit of bias kan genereren. Dit omwille van de indruk van een lage betrokkenheid met de 'subjecten', waardoor agenten minder geneigd zouden kunnen zijn *spontaan* informatie over gebeurtenissen te verstrekken of gesprekken te voeren, waardoor achterliggende visies, motieven of beeldvorming van de agenten in het ongewisse blijven.

7.2.3. Verwerking observatiedata

Tijdens het uitvoeren van de observaties werden in de mate van het mogelijke veldnota's gemaakt, hoofdzakelijk met een (mini)notaboekje. Het nemen van veldnota's in het bijzijn van de politie-inspecteurs is geen sinecure, vereist tact, maar is anderzijds ook niet onmogelijk gebleken. De veldnota's zijn summier opgesteld en dienen om de gebeurtenissen uitgebreider te (re)construeren en te beschrijven in de dagverslagen. Dit arbeidsintensief proces houdt in dat na elke observatieshift op chronologische wijze gebeurtenissen, incidenten en interacties worden vermeld. Die gegevens worden onder meer aangevuld met informatie over de inspecteurs (bv. achtergrond, motivatie, enz.), uitspraken, bijzondere waarnemingen, 'cultuurgerelateerde' zaken, contextinformatie, politieorganisatorische aspecten en tenslotte indrukken of emoties van de onderzoeker zelf.³⁵ De dagverslagen zijn met andere woorden een aangevulde, verbeterde en vooral contextbeschrijvende versie van de veldnota's.³⁶ Tijdens zogenaamde snipperdagen of

³⁵ Het is een feit dat de (lokale) politie geregeld in contact komt met de minder rooskleurige aspecten van de samenleving. Het valt niet te ontkennen dat dit een sterke indruk op de onderzoekers kan nalaten.

³⁶ De dagverslagen behoren tot de routine van het veldwerk, maar zijn niettemin een soms vermoeiende taak gezien het feit dat ze worden opgesteld na een observatieperiode van 8 uur of meer en dit steeds een intellectuele inspanning vereist. Het is trouwens niet ongebruikelijk dat meerdere observatiedagen elkaar snel opvolgen.

dagen dat bijvoorbeeld de interventiebrigade verlof heeft, worden de dagverslagen vervolledigd, verbeterd en gecontextualiseerd. Deze snipperdagen zijn tevens ideaal gebleken om zich te wagen aan een preliminaire analyse, de verzamelde data te overlopen of te nuanceren³⁷.

7.2.4. *Kwaliteitscontrole observaties*

Een belangrijke methodologische bedenking is dat het moeilijk is een oordeel te vellen of de observator de juiste stappen heeft gezet en een verdedigbare – zelfs reproduceerbare – beschrijving heeft geproduceerd. Of anders gezegd, de aanpak kan erg afhankelijk zijn van de individuele observator. Bovendien kan het interpretatiekader van de observator zich wijzigen naargelang de tijd verstrijkt (Nijhof, 2000). Ook is het niet eenduidig steeds na te gaan wie of wat verantwoordelijk is voor waargenomen ‘feiten’ of ‘effecten’ tijdens de uitvoer van het onderzoeksproject. Dit probleem wordt in de literatuur beschreven als het *blackboxprobleem*. Hoewel observaties goed geplaatst zijn om licht te scheppen op de zogenaamde ‘wereld’ van een ‘blackbox’, is het niet eenvoudig na te gaan welke effecten of fenomenen nu *precies* door *wie* of *wat* worden veroorzaakt (Bervoets, 2002). In principe kunnen een aantal van zulke bekommernissen opgelost worden door (onafhankelijke) meervoudige observatie en de resulterende beschrijvingen te vergelijken. In de praktijk is daar zelden of nooit ruimte voor, het zou immers de benodigde menskracht en de te maken kosten snel doen oplopen. In het meeste onderzoek en ook in voorliggend project is dit zelden haalbaar.

Om niettemin de kwaliteit van het onderzoek optimaal te garanderen werden een aantal belangrijke veiligheidskleppen ingebouwd. Ten eerste werd beslist om de twee onderzoekers in *dezelfde* politiezone het onderzoek te laten *starten*. Zo werd het mogelijk kort op de bal te spelen en door veelvuldig overleg elkaars inzichten te spiegelen en te toetsen. Op die manier konden de observatoren hun ‘gereedschap’, hun observatietalent en beschrijvingsvaardigheid aanscherpen en gaandeweg concretiseren indachtig de stelling van Hutjes’ en Van Buurens: “*in het begin van het veldwerk zal voorop staan dat de onderzoeker in oriënterende zin geïnteresseerd is in ‘nieuwe informatie’, terwijl naderhand de toetsing aan*

³⁷ Dit is erg belangrijk. Eerste indrukken kunnen vaak sterk genuanceerd worden na verloop van tijd.

eerder verkregen inzichten naar voren komt" (Hutjes en Van Buuren 1992:98). Dit kreeg praktisch vorm door beide onderzoekers gelijktijdig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een nabijgelegen wijk als onderzoeksobject toe te wijzen. Wel werden twee buurten met een (relatief) verschillend profiel gekozen om observaties bij de (gedecentraliseerde) wijkwerking te verrichten. In de tweede plaats is gestreefd naar een strikte *interne kwaliteitscontrole*, die impliceert dat één of meer van de andere leden van het onderzoeksteam zich een oordeel vormt aan de hand van de verslagen van de observatoren en inzichten doorspreekt, en waar nodig op het scherp van de snee de houdbaarheid van de geproduceerde beschrijving ter discussie stelt. Zo worden de veldwerkverslagen en de erop gebaseerde samenvattende rapporten getoetst door de promotoren en met de observator besproken. Er werd op zulke momenten heel wat aandacht besteed aan het analyseproces van de verkregen data. Op deze wijze wordt de kracht van de etnografische methode, de mogelijkheid dat al doende inzicht wordt verkregen en structuur wordt herkend, gecombineerd met een bewaking van de potentieel zwakke zijde, de observatorafhankelijkheid gewaarborgd. Na deze initiële periode werden de observatoren als eenling aan de Vlaamse en Waalse zones toegewezen. Nadat al drie cases werden onderzocht, nam een onderzoeker ontslag op het project en werd vervangen. Doordat het onderzoek reeds vergevorderd was en verschoven naar een meer toetsende fase, was het afstemmen van de observaties van beide onderzoekers veel moeilijker.

Tenslotte werd aan het eind van de rit de resultaten door het voltallige onderzoeksteam grondig overlopen en werd onder meer nagegaan of er voldoende overeenkomsten tussen de verschillende veldstudies zijn om te spreken van een concurrente validiteit in kader van (preliminaire) bevindingen. Het eindrapport is het eindresultaat van dit proces, meer bepaald houdt dit de verwerking van bevindingen waarbij fenomenen, processen, categorieën, betekenissen, structurele aspecten en de onderlinge wisselwerking ervan die de politiepraktijk in multiculturele buurten stuurt en vorm geeft, in kaart worden gebracht en de onderzoeksdoelstellingen kunnen verwezenlijkt worden (Noaks, 2004).

Van de drie onderzoekers³⁸ betrokken bij dit onderzoek hebben twee

³⁸ Het profiel van de drie veldonderzoekers is als volgt: een autochtone vrouw met Nederlands als moedertaal en kennis van het Frans. Een tweetalige autochtone man met Nederlands als moedertaal. Een allochtone man van Marokkaanse origine met Marokkaans als moedertaal.

van hen het Nederlands als moedertaal. De derde onderzoeker heeft als moedertaal het Marokkaans maar beheerst het Nederlands perfect. Een van de onderzoekers is daarenboven tweetalig en nam de observaties in de Franstalige zones voor zijn rekening. De terugkoppeling van de gegevens aan de betrokken Franstalige zones wees uit dat de taal geen enkele handicap vormde. De resultaten werden als uiterst herkenbaar en adequaat geëvalueerd (zie rapportage veldstudies).

Het is onmogelijk om de invloed op het onderzoeksmateriaal door de inzet van een onderzoeker met Marokkaanse roots in te schatten. Hiervoor zouden beide onderzoekers in dezelfde setting moeten participeren en hun resultaten vergelijken. Dit was onmogelijk door het gevorderde stadium van het onderzoek. Het is dus mogelijk dat dit heeft geleid tot andere attitudes en gedragingen vanwege de betrokken actoren tot de onderzoeker in kwestie. De gehanteerde etnografische methode van lange onderdompeling in de bestudeerde setting garandeert anderzijds een beperking van mogelijke vertekeningen. Het is immers onmogelijk voor actoren om permanent een 'rol' te spelen zonder door de mand te vallen.

Het onderzoek werd initieel gevoerd door een man en een vrouw. Tijdens de startfase van het onderzoek is tijdens de interne besprekingen van de observaties ook getracht na te gaan of de genderverschillen tot andere resultaten leidden. De invloed ervan leek afwezig. Voor de vrouwelijke onderzoeker was het wel soms eenvoudiger om contacten te leggen en de betrokken politiemensen voelden zich meer verantwoordelijk voor haar. Maar dit leidde niet meteen tot significant andere attitudes van de bestudeerde actoren. Er was een grote gelijklopendheid tussen de bevindingen van de mannelijke en de vrouwelijke onderzoeker.

7.3. Rapportage veldstudies

Na afloop van een veldstudie werden de dagverslagen grondig overlopen en doorgenomen, met oog op het structureren van bepaalde fenomenen en waarnemingen. Een dergelijk proces is min of meer vergelijkbaar met het coderen van een tekst met een computerprogramma, met de uitzondering dan wel dat het aantal codes (of in dit geval categorieën) eerder beperkt is en elke code/categorie nauw aansluiting vindt met thema's die emaneren uit de onderzoeksdoelstellingen. Hoewel bij

de eerste observaties werd gebruik gemaakt van het kwalitatief softwarepakket Maxqda, bleek dit in de loop van het onderzoek door de bijzonder strakke timing minder praktisch. Het uitgewerkte codesysteem werd wel behouden maar het materiaal werd manueel verwerkt. Het opstellen van de veldstudierapportage stond ook in functie van wat uit de voorgaande stap als bevindingen aan de oppervlakte was gekomen en werd intern uitvoerig besproken. De rapportage (van de veldstudie) werd bondig samengevat. Deze rapporten werden telkens besproken met de korpschef van de betrokken politiezone, waarbij werd nagegaan of het geschetste beeld overeenkomt met de visies van de korpsleiding. De inzet van deze bespreking was zowel de betrokken korpsen te informeren over het verloop van het onderzoek en het presenteren van de belangrijkste bevindingen, maar diende tevens als controle op de validiteit van de bevindingen. Hierbij werd nagegaan of het geschetste beeld, de selectie van het materiaal en de interpretatie ervan een goede weergave van de lokale situatie inhoudt. Alle betrokken korpschefs bevestigden en waardeerden de inzichten en analyses over hun korps.

7.4. De rondetafelgesprekken

Na het uitvoeren van de vijf veldstudies werd het onderzoek afgesloten met een terugkoppeling van de onderzoeksresultaten en een voorstel van aanbevelingen naar een selecte groep van 'key persons' of ervaringsdeskundigen uit zowel allochtone- als politiemiddens. Dit gebeurde op basis van twee rondetafelgesprekken.

Een rondetafelgesprek is een methode om bijkomende informatie te verzamelen, verwachtingen, ervaringen, knelpunten, oplossingen en meningen te inventariseren, steeds in functie van eindrapportage en de aanbevelingen. De deelnemers van een rondetafelgesprek participeren op basis van ervaringsdeskundigheid met het onderzoeksthema. Deze methode is bovendien geschikt voor het begrijpen van verschillende perspectieven en het opsporen van betekenisaders die de deelnemers hanteren. De keuze voor een rondetafelgesprek is hier dus gerechtvaardigd maar toch moet er rekening worden gehouden met een aantal kanttekeningen. Een mogelijk nadeel van de voorgestelde werkwijze is mogelijke stereotypering wegens het ontbreken van reële betrokkenheid met de context of interacties waarop de bevindingen van de

geobserveerde praktijk steunen. Bovendien levert een rondetafelgesprek andere informatie op dan een afzonderlijk diepte-interview dit zou kunnen doen. Een voordeel is dan weer de onderlinge stimulering van de deelnemers voor wat betreft opmerkingen over de algemene bevindingen en aanbevelingen.

Er werden concreet twee rondetafelgesprekken georganiseerd in het Brusselse, waarop politiemensen en vertegenwoordigers van het allochtone middenveld werden uitgenodigd uit Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Deze onderzoeksstap diende grotendeels om de bevindingen en aanbevelingen van dit onderzoek toe te lichten en het panel hierover te laten reflecteren. Er werd in dat proces vooral aandacht besteed aan de ruimere of overkoepelende onderzoeksresultaten van dit onderzoek. Deze feedbackmomenten stonden daarom vooral in teken van het nagaan of de deelnemers zich kunnen vinden in de 'grote lijnen' van het onderzoek en werd hen de gelegenheid verschaft de nodige nuances te formuleren en eventueel te wijzen op specifieke tekortkomingen in de onderzoeksresultaten. De informatie uit deze feedbacksessies werd dan op zijn beurt gehanteerd ter verfijning van het eindrapport waaraan op dat moment werd gesleuteld.

Deel III
Onderzoeksresultaten

8. ETNISCHE MINDERHEDEN OVER (DE RELATIE MET) DE POLITIE

8.1. Inleiding

Binnen voorliggend onderzoek betreft dit hoofdstuk de beeldvorming, visies, verwachtingen en verzuchtingen van etnische minderheden met betrekking tot de politie. Dit betekent dat er is nagaan hoe etnische minderheden de interacties met de politie in het kader van hun afhandeling van dagelijkse taken en incidenten percipiëren of ervaren en wat hun verwachtingen en visies zijn. Daarna wordt de vraag gesteld in hoeverre die congruent zijn aan COP.

Er worden bevindingen geschetst op basis van 37 semigestructureerde interviews met 62 respondenten die in een multiculturele buurt in de verschillende politiezones werden afgenomen bij (hoofdzakelijk vertegenwoordigers van) etnische minderheden. Het is geenszins de bedoeling generaliserende uitspraken te doen met betrekking tot de beeldvorming van etnische minderheden over de politie op basis van kenmerken zoals bijvoorbeeld geslacht en afkomst. Dat zou een onderzoek op zich vormen. Het doel in voorliggende studie is veeleer te focussen op de diversiteit aan antwoorden die de respondenten in de ettelijke bezochte multiculturele buurten in kader van een gemeenschapsgerichte politiezorg aanbrachten. In functie van de illustratie van deze diversiteit wordt er weliswaar ingezoomd op visies van bepaalde deelgemeenschappen of segmenten ervan.

Met oog op deze diversiteit werd een variatie aan respondenten geselecteerd in termen van herkomst, verblijfsgeschiedenis, leeftijd en status of functie (binnen de gemeenschap of de buurt). Er zijn onder meer voorzitters of medewerkers van lokale verenigingen van etnische minderheden, medewerkers van koepel- en ondersteunende organisaties, imams, preventieambtenaren, jongerenbegeleiders, lokale beleidsmakers, activisten en aalmoezeniers geïnterviewd. Met betrekking tot nationaliteit of afkomst werden onder de langdurig(ere)³⁹ verblijvende etnische minderheden respondenten geïnterviewd van Italiaanse,

³⁹ Met langdurig verblijvende minderheden bedoelen we meestal de 'klassieke' arbeidsimmigratiestromen (eerste en tweede migratiegolven). Echter kunnen ook respondenten uit etnische minderheden zoals de Pakistani of Filippijnen verschillende decennia in het land verblijven.

Marokkaanse, Algerijnse, Turkse, Centraal-Afrikaanse, Filipijnse en Pakistaanse origine. Onder de nieuwkomers waren de respondenten onder meer van Armeense, Russische, Koerdisch-Irakese, Algerijnse, Nigeriaanse, Guinese, Nepalese en Poolse afkomst en werden ook enkele Roma zigeuners bevraagd. Iets meer dan een derde van de 62 respondenten is een vrouw, iets minder dan een derde wordt beschouwd als een nieuwkomer⁴⁰ en ongeveer één op de zeven is jonger dan 30 jaar.

Ook is het belangrijk aan te geven dat deze materie (de relatie politie – etnische minderheden in kader van COP) niet altijd even gemakkelijk te bespreken is met etnische minderheden. De omzendbrief CP 1 bijvoorbeeld kan inhoudelijk niet steeds voluit met de respondenten besproken worden en de concepten die er in centraal staan dienen soms vertaald te worden in een meer ‘begrijpbare’ taal. De gesprekken gingen daarom doorgaans uit van de vraag wat de respondenten van de politie denken, welke verwachtingen en/of wensen zij koesteren, welke valkuilen zij ter zake zien en werd er ruimte gemaakt om over enkele (concrete) ervaringen uit te wijden. Andere respondenten zijn omwille van professionele activiteiten meer vertrouwd met het ‘politie-jargon’ of politieorganisatorische aspecten en konden specifieke visies ventileren met betrekking tot de Belgische COP-pijlers en politie.

In wat volgt komt achtereenvolgens de beeldvorming over de (lokale) politie met aandacht voor factoren die een negatieve beeldvorming over de politie genereren, de wisselwerking tussen visie op politie en visie op de wijk alsook de factoren die een positieve beeldvorming stimuleren aan bod.

8.2. Beeldvorming over de (lokale) politie

8.2.1. *Inleiding*

Over het algemeen schetsen de respondenten een divers, vaak genuanceerd, maar toch niet zelden een pessimistisch beeld over de (verhouding met de) lokale politie. Pessimisme, omdat regelmatig (maar zeker niet altijd) het beeld van een repressieve, botte maar ook afwezige, pas-

⁴⁰ In dit onderzoek wordt een verblijf van hoogstens 8 jaar in het land als maatstaf gehanteerd. Deze groep sluit ook de respondenten in die niet over een verblijfsvergunning beschikten.

sieve en “inefficiënte” politie naar voor komt. Etnische minderheden beschrijven tijdens de gesprekken regelmatig de afstand die ze met de politie ervaren. Tegelijkertijd hekelen ze, in het bijzonder, een klimaat van “straffeloosheid” en zijn de gesprekken niet zelden een pleidooi voor een (meer) aanwezige en aanspreekbare maar ook autoritaire politie in multiculturele buurten.

De gesprekken met etnische minderheden suggereren dat hun beeldvorming over de politie in grote mate wordt beïnvloed door individuele ervaringen, verhalen of indrukken tijdens contactmomenten of visuele interpretaties van gebeurtenissen op straat. Respondenten focussen tijdens de gesprekken soms op “verkeerde” attitudes of “mentaliteit” van (“sommige”) agenten. De jongeren omschrijven de relatie met de politie vaak als “verzuurd” en in extremis wordt een ‘oorlogsretoriek’ gehanteerd.⁴¹

Andere respondenten benadrukken dan weer expliciet de “goede relatie” met de politie die ze menen te onderhouden, dikwijls met de inspecteurs van de wijkwerking. Anderen hekelen dan weer een tanende aanwezigheid en “autoriteit” van de politie in de bezochte multiculturele buurten. Deze gevoelens lijken direct verband te houden met frustraties over een klimaat van “straffeloosheid” en de (te) zichtbare criminaliteit of overlast in de buurten, waar zij tevens in bepaalde gevallen ook slachtoffer van zijn.

Er zijn duidelijk verschillende ‘gradaties’ en ‘vormen’ van beelden en visies vast te stellen bij etnische minderheden over de (verhouding) met de politie. Een beeldvorming die beïnvloed wordt door diverse (context)factoren waaronder persoonlijke ervaringen; indrukken en/of ‘verhalen’ van derden; immigratiestatus; de leeftijd van de respondent; bezorgdheden over de (status van de) buurt; de rol van recente incidenten met de politie; het beeld over politie in land van herkomst; percepties over een maatschappelijk klimaat ten aanzien van ‘de ‘allochtoon’ en/of de multiculturele samenleving in het algemeen; de zogenaamde ‘erfzonden’ van de politiezone; de aanwezigheid van een gemotiveerde wijkinspecteur in de buurt en de rol of functie van de respondent in de gemeenschap. Dergelijke factoren – al dan niet in combinatie met elkaar – kleurden ontegensprekelijk de teneur van *elk* gesprek. Het is in die

⁴¹ Die zogenaamde ‘oorlogsretoriek’ stond meer dan waarschijnlijk in relatie met een incident dat lokaal heel wat ophef had veroorzaakt, enkele weken voor de interviews plaatsvonden. Dit vereist enige nuancerings van het gebruik van de term “oorlog”.

context perfect begrijpbaar dat bijvoorbeeld Turkse respondenten in de ene politiezone de stroeve verhouding met de politie accentueren, terwijl Turken in een andere zone het tegendeel benadrukken en over een “goede relatie” met de politie menen te beschikken.

In wat volgt wordt de beeldvorming van etnische minderheden over de politie toegelicht, meer concreet door na te gaan welke (context)factoren daarbij van belang zijn. Die factoren vormen als het ware een ‘rode draad’ doorheen wat volgt. De stellingen worden stelselmatig onderbouwd met relevant geachte citaten die waar nodig in het Nederlands vertaald werden⁴².

8.2.2. *Factoren die een negatieve beeldvorming over de politie genereren*

8.2.2.1. **Attitude van politie-inspecteurs**

Voor wat betreft de beeldvorming van etnische minderheden over de politie, wordt er heel veel belang gehecht aan de attitude van de inspecteurs op ‘het terrein’ of in het politiecommissariaat. Ettelijke respondenten vellen een oordeel inzake de politie op basis van een ‘inschatting’ van het gedrag of attitude tijdens interacties. Een aantal onder hen ergert zich meer bepaald over “een gebrek aan takt”, “ongepast” gedrag, een “verkeerde mentaliteit”, “passiviteit” en het gevoel van een “bevooroordeelde” aanpak dat allochtonen niet dezelfde behandeling zouden krijgen als autochtonen. Voor wat “een gebrek aan takt” betreft wordt er bijvoorbeeld gewezen op een “patriarchale” of betuttelende houding van inspecteurs tegenover etnische minderheden.

“Ik ben zelf al verschillende keren naar het politiebureau moeten gaan. Ik vind het niet dat het de taak van een politieagent is om te zeggen: ‘hoe sta je daar? Zet u een keer recht’. Dat zijn heel patriarchale toestanden. Ze willen zo duidelijk maken van ‘ik ben hier de persoon in uniform, dus je moet je maar rechtzetten’. Er zitten echt nog van die Rambo’s tussen.” [Marokkaanse]

⁴² We willen de lezer er op attent maken dat de citaten dienen *ter illustratie* en niet als basis voor de stellingen die worden gemaakt. De stellingen steunen op de kwalitatieve verwerking en analyse van de data uit alle interviews.

Dit hangt in grote mate samen met het “ongepast” gedrag of “verkeerde mentaliteit” van agenten zoals een autochtone begeleider van allochtone jongeren illustreert:

“De mensen hebben soms de indruk dat het een beetje cowboys zijn en storen zich daar aan. Dat kan om kleine dingen gaan, namelijk het onnodig opzetten van sirenes en lawaai als het niet nodig is, tot de manier waarop ze tussenkomen in conflictsituaties. Nogal met de grove botinnen soms. Het is de manier van doen, ook dat ze letterlijk zeggen van ‘wij zijn hier de baas’ op een manier dat ik denk van moet dit nu?”.

Vooral jongeren vertolken een beeld over de politie waarbij attitude tijdens contactmomenten en/of de manier van tussenkomen geaccentueerd worden. Het beeld van allochtone jongeren over de politie is bovendien in vergelijking met dat van overige respondenten een pak negatiever. Jongeren klagen dikwijls over een onrespectvolle, “laffe”, zelfs “corrupte” politie en bekritisieren botte, afstandelijke, honende gesprekstonen tijdens contactmomenten of interacties op straat. Ook blijkt dat de jongere respondenten aandacht besteden aan non-verbale communicatie. Indringende en uitdagende blikken; arrogantie maar ook “angst” spelen een rol:

“Ze controleren me om de haverklap met een gebrek aan respect en een houding die eerlijk gezegd niet aangenaam is tegenover de jongeren. (...) Een voorbeeld. Er is een politieagent die passeert en een jongere doet teken. Hij (de agent) stapt uit, opent de deur op een strenge manier en zegt dan ‘waar denk je wel dat je bent? Denk je dat we een clown zijn of wat? Wat zit je me tekens te geven? Wat wil je?’. Hij stapt terug in zijn wagen en vertrekt. Het zijn zulke attitudes. Zo zijn ze tegen de jongeren en de jongeren zullen dan ook zo’n attitude hebben tegen hen.” [Marokkaan. Vertaald vanuit het Frans]

“Ik ga een vriend opzoeken (in de gemeente). Weet je wat ze me zeggen? ‘Geef me je kaart’, ‘ben je verloren gelopen of wat?’, ‘Wat doe je hier?’ Net alsof ik in de zone moet blijven en de zone niet mag verlaten. Ik antwoord zelfs niet meer. Vroeger wel, toen ik jonger was, maar nu met de leeftijd. Het helpt niets om hen te antwoorden. Je moet ze negeren, daar houden ze niet van. Als je niet antwoordt, daar houden ze echt niet van”. [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

“Het is twee maanden geleden dat ik tegengehouden ben geweest door de politie. Het was een identiteitscontrole en zo. Het was een jonge kerel die

me gecontroleerd heeft. Hij was nogal streng, omdat ik een vreemdeling ben, ik weet het niet, maar hij was streng. Ik zag dat hij nogal jong was. Is het omdat hij nieuw was dat hij zo streng was, dat weet ik niet. (...) ik heb er niet op gereageerd, ik heb me niet laten gaan. Hij heeft me laten gaan en ik ben vertrokken". [Turk, vertaald vanuit het Frans]

"Ze (de politie) hebben een angstrelatie met de jongeren. Het is onmiddellijk een agressieve relatie die ze hebben met de jongeren en omgekeerd voelen de jongeren dat ook aan als het iemand is die niet op zijn gemak is." [Kameroenees]

Het beeld van een "harde", repressieve politie weegt in de groep van de jongeren duidelijk door. Niettemin ontstaat de indruk dat jongeren (sterke) veralgemeningen en zwart-wit denken niet schuwen. Een denkkader dat de jongeren de politie bovendien vaak zelf verwijten te hanteren. Bovendien kon van tijd tot tijd opgemerkt worden dat jongeren schipperen tussen tegengestelde referentiekaders, die wellicht verklaard kunnen worden door veranderende wereldbeelden tijdens overgang van adolescentie naar volwassenheid. Bijvoorbeeld werd tijdens enkele gesprekken op een haast lyrische wijze zogenaamde 'heldendaden' van leeftijdsgenoten (die op gewelddadige manier met de politie in contact zijn gekomen) verheerlijkt, terwijl op andere momenten (toenemende?) bewustwording over buurtproblemen of aangescherpt verantwoordelijkheidsgevoel met betrekking tot die problemen doorschemeren. Dit doet geen afbreuk aan het globale beeld van de jongeren over de (relatie met de) politie, meer bepaald een visie van een – moeilijk overbrugbare – kloof. Een visie die trouwens zelden ontkracht wordt door overige respondenten. Bijvoorbeeld wordt soms laconiek opgemerkt dat de verhouding tussen (allochtone) jongeren en de politie nu eenmaal "altijd" een kwestie van "spanningen" zal zijn want "*jongeren aanvaarden nu eenmaal moeilijk gezag*".

8.2.2.2. Jonge mannelijke interventieagenten vaker kop van jut

In het hierboven geschetste beeld valt op te merken dat vooral de jonge, mannelijke (en "onervaren") interventie-inspecteurs, vaak kop van jut zijn. Deze agenten wordt een gebrek aan takt, "gefrustrerde" of "onvolwassen" houding", "dezelfde reflex" en vooral dan een "verkeerde mentaliteit" aangewreven. Iets dat in het bijzonder problematisch wordt bevonden tijdens interacties met jongeren. In die context

wijzen meerdere respondenten op het belang van de opleiding en de aandacht voor het ‘trainen’ van sociale vaardigheden.

“Er zijn enkele agenten die zich erg laten zien, die overdrijven. Vooral de jongere agenten. (...) Als je de agenten van een tijdje terug, pakweg 5 of 6 jaar neemt, dat waren goede agenten, die gerespecteerd waren. Maar er waren toen niet zoveel jongeren (bij de politie) zoals nu. En vandaag is het oorlog tussen de jongeren en de politie. De jongeren respecteren de politie niet, want de politie heeft hen niet gerespecteerd... En zo begint het.” [Algerijn, vertaald vanuit het Frans]

“Ik zie soms jonge agenten die niet rijp zijn voor dat beroep. Het is een beroep met een heel grote verantwoordelijkheid. De selectieprocedure moet veel serieuzer genomen worden”. [Marokkaanse]

8.2.2.3. Gevoelens van ongelijke bejegening en sluimerende achterdocht

In relatie tot indrukken over attitudes van politieagenten worden gevoelens inzake een ongelijke behandeling of discriminatie tijdens de afhandeling van dossiers of tijdens (langdurige) interacties aangehaald. Opmerkingen in die zin waren niet overweldigend in aantal, maar ook niet onbestaande. Vooral respondenten van Noord-Afrikaanse origine, Roma-zigeuners en in een aantal gevallen respondenten van Centraal-Afrikaanse origine, bekritiseerden in dat kader het optreden van de politie. Zij wijzen op “discriminerende aspecten” of geven aan “regelmatig klachten” te horen “dat allochtonen niet dezelfde behandeling krijgen dan autochtonen”.

Voorbeelden van handelingen die deze respondenten tijdens de gesprekken als discriminerend ervaren, staan niet alleen in relatie tot de manier waarop men als *persoon* door de politie wordt behandeld, maar ook tot de manier waarop een dossier door de agenten wordt aangepakt. Hierbij wordt gewezen op de indruk van een “gebrek aan respect”, door “de manier waarop ze spreken, kortaf en zo, of waarop ze je aankijken of aan het feit dat ze je lang laten wachten wanneer je ze opbelt of aan het onthaal”.

Gevoelens inzake discriminatie (tijdens de aanpak van een dossier) situeren zich rond indrukken van een ongelijke bejegening. Bijvoorbeeld verhalen respondenten indrukken van een gebrekkige ondersteuning en advisering, of een “passieve” houding van de politiemensen tij-

dens interacties. Indrukken die aan belang winnen indien autochtonen in de zaak betrokken zijn. Ook halen sommige respondenten aan dat zij ondervinden dat inhoudelijke benadeling tijdens de afhandeling van dossiers of tussenkomsten opgemerkt kunnen worden. Bijvoorbeeld dat informatie wordt achtergehouden of significante feiten in het redactiewerk van processen-verbaal worden ‘vergeten’.

Vooraf jonge respondenten menen dat afkomst tijdens interacties met de politie een rol speelt. Zij halen ervaringen en/of verhalen (van derden) aan over ongelijke bejegening door de politie, maar ook indrukken van een “bewuste” non-respons wanneer er conflicten tussen allochtonen op straat zijn (*‘laat ze maar vechten’*). Een Marokkaanse en Turkse respondent kaderen die indruk dat afkomst een rol speelt tijdens contactmomenten met de politie in onderstaande citaten:

“Wij denken dat dit racisme is, door de reactie die ze hebben tegen ons. Wij voelen dat aan als racisme. Misschien zijn het wel directieven die ze krijgen van hun bazen dat ze streng moeten zijn, dat ze denken dat als je ze loslaat ze je als een clown gaan zien. ‘Als je streng bent zul je gerespecteerd worden en zullen ze doen wat je vraagt!’... Maar ik persoonlijk voel dat aan als racisme”. [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

“Wel ja, hier is er niet echt een groot probleem rond racisme. Maar de politiemensen, het is niet dat ze racistisch zijn. Ze zijn... strenger met de vreemdelingen. Het is wat wij aanvoelen. Ik zeg niet dat ze het echt zijn. Maar zo werkt het in het hoofd. Men zegt dat wij geen Belgen zijn. Nochtans ben ik hier geboren”. [Turk, vertaald vanuit het Frans]

Dergelijk gevoel van met twee maten en gewichten beoordeeld te worden leidt volgens sommige respondenten binnen de (etnische) gemeenschap tot “weinig vertrouwen” in de politie en zou de basis vormen voor rancuneuze gevoelens, zelfs vijandigheid, jegens de politie.

De invloed van ervaringen op beeld- en attitudevorming is niettemin een erg complex gegeven waarin verschillende mechanismen een rol (kunnen) spelen. Een vaststelling die soms ook als dusdanig door de respondenten wordt aangekaart. Vooreerst merkten deze respondenten op dat men weliswaar “niet met zekerheid” weet “of zij die hierover klagen werkelijk werden gediscrimineerd, maar feit is wel dat ze zich gediscrimineerd voelen”. Zo kunnen processen van betekenisverlening een rol spelen waardoor subjectieve ervaringen geen objectieve weerspiegeling vormen van een sociale werkelijkheid. Zonder afbreuk te willen doen

aan de belevingswereld van betrokkenen, valt op dat doorheen een aantal anekdotes het interpretatiekader soms wordt gekleurd door een fundamentele *achterdocht*.

Vooraf Roma zigeuners verklaren de erg stroef bevonden relatie met de (interventie)politie op basis van afkomst en het negatieve beeld (“allemaal dieven”) dat (niet enkel bij de politie) over deze gemeenschappen zou bestaan. Roma’s klagen over ‘profiling’, agressieve contactmomenten, discriminatie (ook als slachtoffer), scheldwoorden en herhaaldelijke spontane identiteitscontroles, vooral als ze in “groep” staan. Dit beeld over de politie bleek vooral gerelateerd te worden aan het optreden van de interventiediensten, niet zozeer de wijkwerking. De gemeenschap ervaart bovendien ernstige problemen om met de politie te (kunnen of willen) “overleggen” in kader van problemen in de buurt of gemeenschap. Dit verklaren ze door het erg lage vertrouwen in de politie en vrees voor harde confrontaties, uitwijzingen en discriminatie.

8.2.2.4. De maatschappelijke context en ‘erfzonden’ van de politie

Doorheen ettelijke gesprekken werd ook duidelijk dat beeldvorming niet alleen wordt beïnvloed door ervaringen met de politie op zich, maar vaak zijn ingebed in ruimere maatschappelijke ervaringen of indrukken die een nefast interpretatiekader ten aanzien van politie vonden. Veel respondenten verwezen naar een negatief maatschappelijk klimaat of stigmatisering van ‘dé allochtoon’ en bepaalde bevolkingsgroepen of (delen van) de buurt waar zich een bepaalde bevolkingsgroep concentreert.

“De allochtoon wordt als synoniem gebruikt voor iemand die minderwaardig is: allochtonen en minderwaardig; allochtonen en kansarm; allochtonen en... De allochtonen kunnen gewoon niet één categorie zijn, met hun behoeften en hun eisen.” [Rus]

Soms wordt de vrees vertolkt voor het tot stand komen van een maatschappelijk klimaat waarin door racisme geïnspireerde misdaden toenemen. Een respondent betuigt zijn onrust met de volgende woorden:

“Nog niet zo lang geleden waren er die moorden in Antwerpen door een extreemrechtse jongen. We zijn bang voor zulke zaken. Daar moet iets aan gedaan worden. Het is ernstig als iemand zulke moorden begaat. Dan ben ik bang voor de kinderen. Dat is alarmerend.” [Pakistaan, vertaald vanuit het Frans]

Ook van belang is de invloed van dit ‘klimaat’ onder etnische minderheden ten aanzien van het functioneren van de politie in kader van ‘ontsporingen’ die zich in het verleden hebben voorgedaan. Het is in die context dat de term ‘erfzonden’ van de politie relevant is. Het viel op dat *sommige* respondenten – waaronder ook opvallend de jongeren – hun beeld over de politie laten steunen op indrukken die evenwel ‘pas-sé’ (kunnen) zijn. Zij verwezen naar systematische en vernederende controles, “onwettige praktijken” en scheldpartijen (tijdens de jaren tachtig) en de indruk dat een extreemrechts gedachtegoed binnen de politieorganisatie van weleer een bestaansgrond had. Een aantal respondenten haalt dan ook het beeld van de “erg harde” verhouding met lokale brigades of andere eenheden van de voormalige Rijkswacht aan, om dat referentiekader te onderbouwen. In één politiezone moest ook de voormalige gemeentepolitie er wegens analoge ‘erfzonden’ aan geloven.

Zoals gezegd blijken die herinneringen soms het interpretatiekader en dus beeld over de politie te beïnvloeden. Bijvoorbeeld volhardde een Centraal-Afrikaanse respondent enigszins in de argwaan en meende dat “*door de samensmelting nu de huidige mentaliteit van de politie een overblijfsel is van de mentaliteit van de Rijkswacht*”. Maar ook jongeren laten hun oordeel over de politie wel eens steunen op die zogenaamde ‘erfzonden’ en in dat opzicht de indruk kunnen geven het beeld over de politie (onterecht) te veralgemenen op basis van wat in hun geval hoofdzakelijk ‘verhalen’ kunnen genoemd worden.

8.2.2.5. Het land van herkomst en een onzeker verblijfsstatuut

Tijdens gesprekken met de respondenten komt vaak tot uiting dat het optreden van de politie in het *land van herkomst* het beeld en de houding ten aanzien van de Belgische politie (soms bijzonder sterk) kan beïnvloeden. Deze factor is vooral relevant met betrekking tot nieuwkomers of immigranten van de ‘derde golf’, maar volgens sommigen ook tot de zogenaamde ‘oudkomers’.

Nieuwkomers omschrijven de politie in het land van oorsprong vaak als een onbetrouwbaar, partijdig, “erg corrupt”, gevaarlijk en gewelddadig orgaan. Talloze nieuwkomers vinden de politie als instelling (in het land van herkomst) die titel niet waardig en accentueren het repressieve of gewelddadige karakter ervan. Zij schetsen een beeld van een

instelling die in plaats van een veiligheidsgevoel eerder een onveiligheidsgevoel creëert, wat kan zijn ingebed in een ruimer machtsmisbruik door de overheid of een (politieke) machtsstrijd in het land van herkomst.

“De politie op de Filippijnen is heel corrupt. Dat is de waarheid. Als je iemand vermoord hebt en veel geld hebt, dan kan je de politie betalen. (...) Als je arm bent moet je de gevangenis in. Als je rijk bent moet je de gevangenis niet in. Je moet gewoon een bedrag betalen. Zo gaat het er aan toe, ook vandaag nog. De Belgische politie is helemaal anders. Als je hier een boete krijgt dan moet je betalen, er is geen ontkomen aan.”
[Filippijnse, vertaald vanuit het Engels]

Daarom primeert bij nieuwkomers afkomstig uit landen waar de politie wordt geassocieerd met arbitrair misbruik van macht, corruptie en moord vaak (maar niet altijd) een *a priori* wantrouwen en een angstbeeld met betrekking tot de (Belgische) politie.

“De politie is daar meer corrupt. Je kan daar ook gevaar verwachten van de politie. (...) En dat instinct is ook naar hier gebracht”. [Rus]

Voor nieuwkomers is bovendien een precair verblijfsstatuut veelal een bron van angst tijdens contactmomenten met de politie. Dit vormt een centraal element in de vertogen van de nieuwkomers en geconsulteerde vertegenwoordigers van deze groepen. Zij schetsen het beeld van angst te hebben om door politie te worden gecontroleerd, opgesloten en vervolgens te worden uitgewezen. Wanneer nieuwkomers in procedure zijn of al over papieren beschikken, blijft deze angst echter nazinderen: *“met papieren wordt die angst minder maar verdwijnt ze niet helemaal”*. De angst om betrap te worden op inbreuken die de procedure van de aanvraag van een verblijfsstatuut in gevaar zouden brengen is voor anderen dan weer van groot belang. Deze respondenten wensen omwille van die vrees “geen contact” te onderhouden met mensen die een “verdacht verleden” hebben of benadrukken het belang van het aanhouden van een ‘low-profile’.

“Ik kom ook niet veel buiten”. [Algerijn, vertaald vanuit het Frans]

“We doen niets verkeerd, we willen geen last met de politie” [Koerdisch-Irakees, vertaald vanuit het Engels]

Deze angst bij heel wat nieuwkomers, of het nu op basis van ervaringen met de politie in het land van herkomst is en/of omwille van een pre-

cair verblijfsstatuut, komt systematisch tot uiting in *vermijdingsgedrag* ten aanzien van de (Belgische) politie.

“Maar het komt misschien nog omdat waar ik (vroeger) woonde, dat ik niet graag in hun (de politie) buurt ben. Ik ben nog steeds bang, ik pleeg geen criminaliteit. (...) Maar ik hou er niet van in hun (de politie) buurt te zijn.” [Armeens-Russische, vertaald vanuit het Engels]

“We proberen zoveel mogelijk uit hun (de politie) buurt te blijven”.
[Pool]

Meerdere nieuwkomers, getuigen bijvoorbeeld dat zij de politie slechts in (uiterste) nood (zouden) contacteren of dat zij een paar straten omlopen wanneer ze een patrouille in het vizier krijgen. Soms geven respondenten te kennen dat het negatieve beeld dat de politie over die specifieke gemeenschap heeft het vermijdingsgedrag nog versterkt. In het algemeen valt dus vooral op te merken dat nieuwkomers heel wat terughoudender zijn om de politie te contacteren, voor welke reden dan ook.

Echter, niet alleen met betrekking tot nieuwkomers blijkt het beeld over de politie in het land van herkomst een rol te spelen. Er duiken gelijkaardige oorzakelijke verbanden op met betrekking tot het beeld van de langdurig verblijvende (eerstegeneratie) immigranten over de politie. Een respondent drukt zijn mening over die kwestie op de volgende manier uit:

“Natuurlijk is er altijd die relatie van wantrouwen tegenover de politie. Velen zien de politie als een repressieapparaat. We hebben schrik van alles wat repressief is. Maar hier werkt de politie in een democratische staat. Mensen van vreemde afkomst zien dus een ander soort politie dan in hun land van oorsprong. Het politiestelsel in het land van oorsprong is weinig of niet democratisch. Wanneer er iemand in een Arabisch of Afrikaans land een wanbedrijf begaat, dan worden er duizend mensen aangehouden. Dat beeld van de sterke, maar niet democratische autoriteit leeft dus bij die mensen. De politie is er, excuseer mij voor het woord, fascistisch. In sommige Arabische landen treedt de politie bij aanslagen zagezegd op om de daders te vinden. Dat is een voorwendsel om sommige organisaties aan te pakken die niets met die aanslagen te maken hebben. Men pakt dan tienduizenden mensen op. (...) Mensen uit Marokko, Algerije, Afrika komen in België aan met het beeld van een sterke autoriteit. Hier onderhandelt de politie met de mensen. (...) De

Marokkaanse gemeenschap heeft dus de tendens om negatief over de politie te spreken, omdat ze een sterke autoriteit gewoon waren. Ze zijn opgegroeid in een staat waar de politie heel belangrijk en sterk was. Van daar dat de Marokkaanse gemeenschap het moeilijk vindt om de politie hier te begrijpen.” [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

8.2.3. Wisselwerking tussen visie op de buurt en visie op de politie

8.2.3.1. Inleiding

Een belangrijke factor die (negatieve) beelden over de (lokale) politie doet ontstaan, betreft talrijke bezorgdheden over de (status van de) multiculturele buurt en percepties over criminaliteit, gebrek aan “autoriteit” en tanende politieaanwezigheid. Tijdens de gesprekken kwam zeer duidelijk naar voor dat de respondenten (erg) bekommerd zijn om de status van de multiculturele wijken waarin ze huisvesten en de gevolgen van die ‘toestand’ voor de bewoners op zich. In alle vijf de politiezones en (los van de afkomst of status van de respondenten) klagen zij dikwijls over een gebrekkige *autoriteit, aanwezigheid én aanspreekbaarheid* van de politie. Het zijn indrukken die de respondenten onder meer kaderen binnen beelden over het “laksisme” en/of een “gedoogbeleid”.

8.2.3.2. Indrukken over laksisme

Tijdens talloze gesprekken (in hoofdzakelijk de grootstedelijke politiezones) kwam zeer duidelijk naar voor dat de respondenten buurt- en overlastproblemen bijzonder ernstig nemen. Zij uiten stelselmatig ergernissen over (te) zichtbare overlast of criminaliteit in de betreffende buurten. Respondenten wijzen (met een rangorde die verschilt van buurt tot buurt) op problemen en/of fenomenen inzake diefstal, glasbraak van wagens, beschadigingen, verwaarlozing, afval en sluikstorten, wildparkeren en lawaaihinder. Dé absolute koploper voor wat betreft buurtproblemen zijn echter de druggerelateerde overlast of criminaliteit, zowel het verkoop als het gebruik ervan.

Het is in die context dat kan begrepen worden dat zowat alle respondenten – inclusief een aantal jongeren – systematisch over een klimaat van “straffeloosheid”, “gedoogbeleid”, “laksisme” klagen. Bovendien

koppelen zij dit beeld over overlast- of samenlevingsproblemen aan dat van een “inefficiënte” of inerte politie. Regelmatig wordt dus het pleidooi opgevangen van de noodzaak van een krachtdadigere, efficiëntere maar ook een meer autoritaire politie. Deze vaststelling is bijzonder pertinent, gezien de toch talrijke negatieve indrukken over een “patriarchale” en “harde” politie en dus indrukken over attitudeproblemen van de politie-inspecteurs.

Voorals in de zones die gekenmerkt worden door ernstige socio-economische achterstelling, significant hogere bevolkingsdichtheid, ondermaatse huisvesting en dito samenlevingsproblemen, koppelen de respondenten het ongenoegen over de politie aan specifieke overlastfenomenen en onveiligheidsgevoelens. Hoofdzakelijk in dergelijke buurten overheerst de indruk dat de politie die fenomenen niet aankan en een (zichtbare) aanpak ervan uitblijft. De resultaten van verrichte (“eenmalige”) acties door de politie worden bovendien vaak als onvoldoende of te temporeel afgeschilderd. Voor sommigen is die indruk zelfs de aanleiding om met enig defaitisme aan te geven zich – door de politie én lokale overheden – in “de steek gelaten” te voelen. Het zijn gevoelens die door anderen worden geduid met uitspraken dat “alles hier kan”.

Opmerkelijk in dat opzicht is dat niet enkel verwijten worden geuit in de richting van de politiediensten of justitie, maar evengoed lokale overheden kop van jut (kunnen) zijn. Zo maken enkele respondenten gewag van “corruptie” en diverse motieven voor een gewenste ‘status quo’. Het laksisme wordt door sommigen dan ook beschouwd als een soort strategie van de (lokale) overheid. Die overheid zou bewust bepaalde problemen omwille van “electorale redenen” negeren of wordt verwezen naar de “vrees voor rellen”. Een aantal respondenten relateren de indruk van laksisme dan weer aan de idee van een bewuste “concentratiepolitiek”, i.e. het trachten ‘concentreren’ van samenlevingsproblemen in specifieke (multiculturele) wijken om andere wijken van die problemen te vrijwaren.

Ook de federale overheid moet het ontgelden en sommigen zien in het Belgische systeem een (sociaal) “paradijs” of hekelen ze het te laks bevonden immigratiebeleid en de “vele” problemen en “misbruiken” die daaruit zouden vloeien. Bepaalde langdurig verblijvende respondenten vertolken bovendien een wantrouwen ten aanzien van de instroom van zogenaamde derde golf immigranten. Zij relateren een aantal fenomenen in de buurt aan het ‘gedrag’ van ‘nieuwe’ immigran-

ten. Dit was bij uitstek het geval bij respondenten die indertijd immigreerden omwille van politieke motieven.

Onderstaande citaten illustreren een aantal grieven van etnische minderheden over een ‘laissez-faire’-mentaliteit of “gedoogbeleid” van de politie en lokale overheden in de multiculturele buurten:

“Er is hier veel criminaliteit. Daar ben ik zelf al het slachtoffer van geweest. Er is ook heel veel verwaarlozing en ik heb het gevoel dat het beleid er niets aan doet. Het is een gedoogbeleid”. [Marokkaanse]

“Er leeft ook het gevoel dat alles hier kan. Het kan niet op. Er wordt veel te laks met huisvesting omgesprongen. Soms weet je niet welke mensen in een gebouw wonen. En in die wijk lopen vaak zwaar gedrogeerden rond. Niemand zegt er iets op en niemand doet er iets aan. Dat bezorgt de mensen overlast. Er is ook veel vuiligheid en amper controle op het sluikestorten. Ik denk wel dat de politie er zicht op moet hebben, maar ik denk dat zij hun prioriteiten krijgen waaraan ze moeten werken. Maar dat komt niet altijd overeen”. [Marokkaanse]

“Ik heb de indruk dat de politie soms te laks is. Ze zijn bang dat het uit de hand zal lopen. Hoe zal ik het zeggen? Ze vegen het stof onder de mat (lacht). Wat ik vertel is niet uit eigen ervaring, het is wat ik hoor van de mensen. Ik denk dat het laksisme op de lange termijn geen oplossing is. Daar moet iets aan veranderen”. [Pakistaan, vertaald vanuit het Frans]

Ook een autochtone buurtbewoonster sluit zich hierbij aan:

“Er zijn waarschijnlijk veel mensen die denken dat de politie daar niets aan wil doen. Het moet ook frustrerend zijn voor de politie. Veel mensen zien niet dat het gerecht beslist om hen terug vrij te laten. Het lijkt dan alsof de politie er niets aan wil doen.”

Er valt tijdens de gesprekken dikwijls een pleidooi op voor een strenger, doelgericht optreden van de politie, vooral dan met betrekking tot overlastfenomenen. Het betreft dus vaak ergernissen over druggebruik en -handel. Ook jonge(re) respondenten zijn op dat vlak zeker geen uitzondering en uitten (naast kritiek over attitudeproblemen van agenten) wensen voor een doelgerichte aanpak en dus een efficiënte politie. Sommige jongeren, met name de Turken, pleiten zelfs regelrecht voor “meer controles” en “meer invallen”. Het toont aan dat ook jongeren ondanks een soms pertinent negatieve beeldvorming over de poli-

tie, bezorgdheden over de buurt aanhalen en de rol van de politie daarin belangrijk is.

Opvallend is wel dat diezelfde jongeren het bij oudere respondenten vaak moeten ontgelden als buurtproblemen tijdens de interviews worden aangekaart. Oudere respondenten wezen in dat opzicht met een (streng) vinger richting delinquente jongeren en vertolken indrukken over recidivisme. Zij menen dat dit probleem in combinatie met een klimaat van “straffeloosheid” vandaag ernstige proporties aanneemt en benadrukken dat “de wet” voor iedereen “gelijk” zou moet zijn.

“Als ik iets wil aanvalen, dan is het de wet. Ik vind dat de wet te zacht is, niet efficiënt genoeg. Ik zie soms jongeren, wat hun origine ook is, in hun grote ‘delire’ bedreigingen doen met wapens, inbraken doen... Zo ken ik er hé en goed. Ze passeren langs justitie en twee, drie maanden later zijn die buiten. Dat gaat toch niet zo?” [Noord-Afrikaan, vertaald vanuit het Frans]

“Ik wil niet demagogisch klinken, ik ben pragmatisch. Maar de dag dat de politie en gevangenis ‘braaf en lief’ worden is het voorbij met de democratie. Hetzelfde met de jongereninstellingen. Als die al eens minder een ‘hotelsfeer’ zouden uitstralen, dan zou volgens mij de jongeren-delinquentie dalen. Vandaag is het daar een paradijs, een hotel. Je moet begrijpen dat sommige van die jongeren voor de eerste maal een kamer voor zich alleen hebben. Thuis was dat anders.” [Kameroenees]

Diverse respondenten uiten grote bezorgdheden over de verlokkingen van ‘snel-geld-gewin’ en klagen de laagdrempeligheid van bijvoorbeeld de drughandel aan. In hun ogen komen buurtbewoners te gemakkelijk met criminele activiteiten, bijvoorbeeld als “koerier”, in contact. Tegelijkertijd – en dit is toch bijzonder – hekelen de geïnterviewde jongeren de in hun ogen tanende sociale controle en invloed van de “grote broers” op de jonge(re) garde. Een aantal onder hen meent dat zogenaamde informele controlemechanismen, meer bepaald de “oudere broers” die toezicht houden in de wijk (een systeem dat ze zelf als jonge puber hebben gekend), vandaag amper nog realiteit is. Overige respondenten zien in maatschappelijke evoluties een bron van kwaad en klagen het toenemend “individualisme” en “materialisme” aan, evenals een tanende luistervaardigheid ten aanzien van ouderen in de (etnische) gemeenschap. Een respondent verwoordt die bezorgdheden als volgt:

“We hebben een zieke maatschappij. Deze maatschappij is (te) permissief. Er zijn grote problemen op het vlak van identiteit, de mensen hebben niet meer het respect zoals dat voordien was binnen familiaal verband waar er een vaderfiguur en hiërarchie was. Vandaag is dat niet meer en de familiebanden verdwijnen. Dit veroorzaakt het gebrek aan respect tegenover autoriteit en de waarden”. [Italiaan, vertaald vanuit het Frans]

8.2.3.3. Gebrekkige aanspreekbaarheid in de wijk

In hun visie over de politie laten respondenten vaak blijken dat ze de politie een te gebrekkige *aanspreekbaarheid* (en dus aanwezigheid) in de multiculturele buurten verwijten. Zij verwoorden gevoelens van afstand met de politie. Dit beeld is bovendien gerelateerd aan de indruk dat het merendeel van de contactmomenten met de politie te vaak tijdens complexe of “negatieve” situaties plaatsvindt en dit in de ogen van menig respondent de toenadering tussen etnische minderheden en de politie niet ten goede komt. Meer bepaald ziet men de politie vooral wanneer er sprake is van een melding, incident of een gebeurtenis die de tussenkomst van de politie noodzaakt.

8.2.3.4. Gebrek aan affiniteiten en kennis

Gevoelens die het bestaan van een afstand tussen de politie en etnische minderheden suggereren, worden ook op andere manieren aangekaart. Sommige respondenten hechten bijvoorbeeld belang aan een ‘mentale’ invulling van de notie van afstand die ze met de politie menen te ervaren. Zo vinden ze het belangrijk dat inspecteurs affiniteit met de multiculturele buurt opbouwen. Zij vertolken de indruk dat een negatieve beeldvorming over de multiculturele wijk, de beeldvorming van de inspecteurs (in het algemeen) niet ten goede komt en dit een (wederzijds) gevoel van afstand met de politie bestendigt. Iets dat zich volgens een aantal respondenten dan bijvoorbeeld laat ‘voelen’ tijdens contactmomenten met hoofdzakelijk de interventiepolitie in de betreffende buurten. In de zones waar bijvoorbeeld voetpatrouilles worden ingericht, wordt dit als een lovenswaardig idee gepercipieerd, maar merkt men terzijde op dat *“wanneer er zijn, ze vaak meer bezig met elkaar dan met de buurt en met de mensen”* waardoor de inspecteurs onbetrokken, ontoegankelijk en dus passief overkomen.

In kader van beeldvorming van derden over de multiculturele buurten, waren de respondenten trouwens bijzonder kritisch ten aanzien van de op “sensatie” beluste en “suggestieve media” die buurtproblemen nodeloos zouden “uitvergrooten” en verdraaien. Zij doelen hiermee vooral op de verslaggeving in de “populaire” en/of lokale Belgische dag- en weekbladen en/of T.V.-zenders en menen meer bepaald dat dit doorweegt op de houding van de agenten in de buurten.

Daarenboven zien respondenten een verband tussen gebrek aan affiniteiten met de buurt en het feit dat de inspecteurs niet van de regio zelf zijn. Opmerkelijk is dat jongeren veel aandacht besteden aan een ‘mentale’ of ‘emotionele’ afstand die ze met de politie-inspecteurs menen te ervaren. Zij geven aan dat de inspecteurs (vooral in grootstedelijke politiezones) “niet van de regio” zijn en “daarom” helemaal geen affiniteit met de buurt én bewoners hebben. Zij vinden trouwens dat inspecteurs *zelf* amper moeite ondernemen om die afstand tussen de politie en minderheden te overbruggen. De jongeren suggereren dan ook dat door die anonimiteit kleine misverstanden en verkeerde interpretaties tot nodeloze conflicten leiden tijdens interacties op straat. Een respondent verwoordt bijvoorbeeld het belang van wederzijdse kennis in kader van grote spanningen die ze ervaren met de zogenaamde “externen” (federale agenten van de Algemene Reserve) die in de betreffende politiezone de lokale politie versterken. Het belang van wederzijdse kennis wordt door de jongeren dan ook met het nodige sarcasme ‘praktisch’ verwoord, in die zin dat kennis van de inspecteurs over de jongeren wordt gerelateerd aan een lagere kans op een nodeloze (identiteits)controles.⁴³

8.2.3.5. Haastwerk en gebrek aan tastbaarheid

Naast (talrijke) suggesties over gevoelens van afstand die etnische minderheden met betrekking tot de politie ervaren, betreuren zij dat tussenkomsten van de (interventie)politie de indruk geven haastwerk te zijn, wat volgens sommigen dan weer het beeld over “rambo’s” stimuleert. In een aantal gevallen leidt ook de non-respons van een patrouille

⁴³ Los daarvan viel op dat de jonge respondenten *zelf* goed op de hoogte (kunnen) zijn van de lokale politieorganisatie. Bijvoorbeeld wie werkzaam is bij de politie, welke “codes” de agenten gebruiken, wie de agenten in burger zijn, en vooral dan de inspecteurs die een zogenaamde ‘reputatie’ hebben. Van tijd tot tijd worden zulke agenten tijdens de gesprekken met concrete naam vernoemd en toegelicht. Echter, op die manier ontstaat de indruk dat de respondenten ondanks het feit dat ze sterk veralgemenen, de negatieve beelden over de politie in grote mate laten berusten op de stoeve ervaringen die ze hadden met een *beperkt* aantal agenten.

die wordt gewenkt of brengt de boodschap van de agenten dat de ploeg in kwestie reeds met een missie bezig is en “geen tijd” voorhanden is tot frustraties.

Een tweede kwestie is de vaak gehoorde klacht over het “lange wachten” of “non-respons” na een melding. In een aantal gevallen, vooral dan in de politiezones waar een probleem inzake een tekort aan effectieven meer dan elders van belang is en er gevolgen zijn voor de dienstverlening van de politie, hebben deze respondenten niettemin enigszins “begrip” voor die situatie.

Een derde punt is dat respondenten suggereren dat ze onvoldoende op de hoogte worden gebracht van “de opvolging” van een melding en/of afwikkeling van een dossier. Die indruk vertaalt zich opvallend vaak in onzekerheid of de gemelde zaak effectief door de politie wordt opgevolgd of niet.

8.2.3.6. Toenemende perceptieproblemen?

Het is onder meer binnen de hierboven toegelichte problemen waaronder de gevoelens inzake “laksisme” en vooral dan de idee dat de politie de “echte” problemen niet afdoende aanpakt, dat er een specifiek spanningsveld opduikt met betrekking tot het functioneren van de politie en hoe etnische minderheden die indrukken op de politie *projecteren*.

Binnen een context waarvan respondenten te kennen geven dat die gekenmerkt wordt door specifieke overlastfenomenen (die volgens de respondenten door de politie onvoldoende worden getemperd), is de kans reëel dat wanneer de politie (gerechtvaardigd) tussenkomt voor bijvoorbeeld kleine (verkeers)overtredingen of een opmerking, dit – met oog op een context van veelvuldige inbreuken – door de betrokken personen als hinderlijk, zelfs als ‘pesterij’ wordt gepercipieerd. Bij een aantal respondenten komen zulke gevoelens snel tot uiting. De aanleiding is systematisch de idee dat de politie wordt verweten onvoldoende te focussen op de zichtbare of “echte” criminaliteit of problemen en men zich in die context *gevisieerd* voelt.

“Veel mensen hebben het gevoel dat de politie er is als ze er niet moet zijn en er niet is als ze nodig is of dat de politie enkel komt om boetes uit te delen terwijl er zoveel criminaliteit is”. [Rus]

“In plaats van zich bezig te houden met kleine dingen zoals identiteits-

controles en opmerkingen te maken tegen de jongeren over petjes, moeten ze zich bezig houden met serieuze zaken. (...) Er is hier veel werkloosheid, jongeren zijn in de hasj en in de drugs. Jonge gasten hé. Ze gaan van een sigaret naar hasj, naar de drugs in heel korte tijd. Inder-tijd, een jongere van 20 jaar die rookte een joint tot hij 30 is, rond 40-50 jaar raakte hij de cocaïne aan, want het was niet gemakkelijk om eraan te geraken. Maar nu is het te gemakkelijk. Een jongere rookt vandaag een sigaret, morgen rookt hij hasj en raakt aan de smaak... in plaats van zich bezig te houden... het is met dat dat ze (de politie) zich moeten bezig houden". [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

8.2.3.7. Tanende meldingsdrang en de vrees voor represailles

Bovendien lijkt de hierboven beschreven context de aanleiding te zijn voor een toenemend gevoel van defaitisme op het gebied van meldingsgedrag in de hoedanigheid van slachtoffer. Een aantal respondenten geeft te kennen zich 'moe getergd' te voelen door herhaaldelijke inbreuken (zoals glasbraak van wagens, inbraken of pogingen daartoe, kleine diefstallen, maar ook overvallen) en het nut om dergelijke daden bij de politie aan te geven niet meer inzien.

"Ik ga dat niet meer melden, tenzij het iets heel erg is. Ze hebben vijf keer in zes weken tijd in mijn wagen ingebroken. De inbraken in mijn wagen hebben we dan ook niet meer aangegeven. Ik had iets van 'dat hoeft niet meer'. En dan zeggen ze dat de criminaliteitscijfers dalen. De mensen geven dat gewoon niet meer aan." [Marokkaanse]

Van groter belang is dat verscheidene respondenten uit verschillende buurten te kennen geven dat wijkbewoners (bepaalde) inbreuken bij de politie niet aangeven omwille van de vrees voor *represailles*. Dit wordt gerelateerd aan het bestaan van "clans" of "maffia" met een zekere "machtspositie" in de multiculturele wijk maar ook de 'iedereen-kent-iedereen' context. Bovendien suggereren ze dat het lakse beleid ten aanzien van daders (die "te snel" zouden vrijkomen) deze drempels nog verhogen:

"Er zijn personen die iets constateren, maar die niets gaan zeggen. Ze hebben gewoonweg schrik voor represailles. (...) Want men weet dat ze (de daders) zullen tegengehouden worden, maar morgen staan die weer op straat. Waar is de veiligheid dan? Want de represailles, dat wil zeggen dat ze het huis van die persoon aanvallen, zijn wagen. Ze rapen ste-

nen op. (...) Je mag niet vergeten dat er hier clans zijn.” [Italiaan, vertaald vanuit het Frans]

8.2.4. Factoren die een positieve beeldvorming stimuleren

8.2.4.1. “Een goede relatie”

Naast talrijke opmerkingen door respondenten die wijzen op een (wederzijdse) negatieve beeldvorming en/of de relatie met de politie die wordt gekleurd door argwaan en onbegrip, tonen gesprekken met andere respondenten aan dat het tegendeel evenzeer een realiteit is. Sommige respondenten menen immers over een “goede relatie” met de politie te beschikken en/of konden (of wensten) geen ‘slechte’ ervaringen met de politie aan te halen. Het is te zeggen, ervaringen die een negatieve beeldvorming over de politie zouden stimuleren, zowel persoonlijk als binnen de (etnische) gemeenschap. Deze gesprekken stonden dan ook niet meteen in kader van een problematische geachte verhouding tussen de politie en gemeenschap x of leeftijdsgroep y, maar werd des te meer op zogenaamde tekortkomingen van de politie gewezen en werden concrete wensen daaromtrent geuit.

Om terug te komen op uitspraken over een correct bevonden relatie met de politie is bijvoorbeeld genoteerd dat een Turkse sleutelfiguur uit een niet-grootstedelijke regio de relatie met de politie als “goed” omschreef, “omdat de Turkse gemeenschap een erg gedisciplineerde gemeenschap is die autoriteit respecteert”. Tijdens een interview in twee andere regio’s meenden de respondenten dat:

“De relatie met de politie gemoedelijk is. Het is wat ik hoor van de mensen. Er zijn geen verwijten te maken naar de politie. (...) De politie doet haar werk. Die indruk leeft binnen onze gemeenschap. De politie valt ons niet voor niets lastig.” [Pakistaan, vertaald vanuit het Frans]

“Hier in deze stad zijn er geen echte problemen tussen de politie en de Congolese gemeenschap. We horen wel verhalen van elders (...). Ik persoonlijk heb altijd een goed beeld van de politie. (...) Ik heb nooit iets meegemaakt dat ik kan gebruiken om te zeggen ‘de politie heeft me dit of dat gedaan’. Neen. Maar ik denk dat, door het feit ze gebeld worden en naar allerlei mensen moeten gaan, dat ze soms door goed te willen doen een stomiteit uithalen. Maar in het algemeen is het voor mij echt positief.” [Congolees]

8.2.4.2. Vooruitgang geboekt

Een aantal respondenten merken in het bijzonder een positieve evolutie van het Belgische politiewezen (binnen een multiculturele context) op, al is het vaak impliciet verwoord. Het is te zeggen, de oudere respondenten die wegens professionele ervaring (bijvoorbeeld een lokale allochtone politiker of een jongerenbegeleider) meer dan overige respondenten zicht hebben op het wel en wee van de (lokale) politie, wijzen op een positieve evolutie met betrekking tot het optreden en functioneren van de politie. Zij spiegelen die indruk vaak aan de 'toestand' van een decennium of twee geleden. Deze respondenten merken ten eerste vooruitgang op, op het vlak van 'kleur' van het politiepersoneelsbestand, wat niet verhindert dat een nog (veel) grotere inspanning op dat vlak verwacht wordt. Ten tweede, merken een aantal onder hen op (waaronder een Marokkaanse jongeman) dat de talrijke 'pest-' of identiteitscontroles (van Marokkaanse jongeren) die in het verleden gemeengoed waren lijken te zijn afgenomen en van een 'normalisatie' kan gesproken worden. Een mening die zoals een eerder citaat liet blijken niet door elke jonge respondent wordt gedeeld en die het (soms zeer) negatieve beeld dat allochtone jongeren over de politie hebben in de praktijk nog niet heeft bijgesteld. Bovendien is het zo dat indien van enige 'normalisatie' inzake controles of denigrerende aanpakken binnen de gemeente of politiezone wordt gesproken, dit niet impliceert dat naburige politiezones (die wel geen deel van het onderzoek uitmaakten) zich van bepaalde 'praktijken' onthouden.⁴⁴

Een respondent beoordeelt de positieve evolutie van de Belgische politie op de volgende wijze:

"U moet weten dat politieagenten voor 1991 zich gedroegen als agenten in een bananenrepubliek. Er waren overdreven controles, verbaal en fysiek geweld. Wat ze deden werd bijna als wettig aanzien. Niemand wees hen op de vingers. (...) Voor die tijd was bijna alles repressief. Het was geen beleid van multolerantie, het lag enkel aan het gedrag van enkele agenten. (...) Nu heb ik een positief beeld van de politie. Er zijn nog veel zaken die verbeterd kunnen worden. We kennen de problemen van de grootsteden, de aanwerving en de scholing." [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

⁴⁴ Verscheidene respondenten uit dezelfde politiezone haalden wel degelijk aan dat de toestand in de politiezone was genormaliseerd, maar dat dit duidelijk nog niet het geval was voor een naburige politiezone. Er werd gewag gemaakt van een intimiderende aanpak van allochtone jongeren. Met inbegrip van het oppakken en transporteren van de jongeren naar afgelegen plekken.

8.2.4.3. Nieuwkomers: relatief positief over de (Belgische) politie

Van de bevraagde respondenten kan één groep onderscheiden worden, die vaker dan overige respondenten een (relatief) goed beeld over de politie vertolkt. Die groep kan afgebakend worden op basis van de immigratiestatus. Meer bepaald is op te merken dat dit vaak leden van etnische minderheden zijn met een korte tot zeer korte verblijfs geschiedenis (met uitzondering van de Roma zigeuners). Nieuwkomers halen ook beduidend minder dan overige respondenten zogenaamde attitudeproblemen van de agenten aan. Wel focussen zij evenzeer op bezorgdheden over de status van de multiculturele buurt, (on)veiligheid(gevoelens) en overlast of criminaliteit.

Het positieve beeld van nieuwkomers is in zekere zin merkwaardig, gezien de eergaande vaststellingen over de invloed van het beeld over de politie in het land van herkomst. Het is echter een beeld, zo laten de bevraagde nieuwkomers weten, dat relatief snel wordt (of kan worden) aangepast naar aanleiding van enkele (positieve) contacten met de politiediensten. Op basis van de gesprekken met de nieuwkomers wordt duidelijk dat de eerste contactmomenten met de politie van cruciaal belang zijn om dat a priori (angst)beeld of wantrouwen jegens de politie te keren. Meer bepaald is vastgesteld dat de wijkwerking op dat vlak een grote rol speelt. Echter, de (eventuele) aanpassing van een a priori angstbeeld, heeft wel amper effect op het *vermijdingsgedrag* dat de houding van nieuwkomers jegens de politie blijft bepalen.

“Toen ik hier toekwam, was ik bang van politie maar ondertussen merkte ik en hoorde ik ook van anderen dat politie hier anders is dan in Nepal waardoor die angst afneemt”. [Nepalees, vertaald vanuit het Engels]

“Met de tijd, door contacten en door ervaringen leert men dat de politie hier anders is. Dat is heel vanzelfsprekend denk ik. Iedereen heeft een beeld van de politie in het hoofd. Met de tijd verbetert dat beeld.” [Paki-staan, vertaald vanuit het Frans]

Zulke positieve indrukken en dito aanpassing van een a priori (angst)beeld zouden, wanneer gespiegeld aan pijnlijke herinneringen in het land van oorsprong, een verklaring kunnen zijn voor de vaststelling dat nieuwkomers vaak positieve indrukken over de Belgische politie aanreiken (maar ook opvallend positief oordelen over het Belgische samenlevingsmodel en sociale opvangnetwerken). De volgende citaten zijn een poging om dat te illustreren:

“De Belgische politie is o.k., ze zijn vriendelijk”. [Algerijn, vertaald vanuit het Frans]

“Hier weet ik dat ze eerlijk zijn (de politie) en het zijn goede mensen. Ik hou hier van de mensen en ook van de politie. (...) Ze zijn heel vriendelijk en goed.” [Armeens-Russische, vertaald vanuit het Engels]

“Hier zijn tenminste wetten en rechten”. [Koerdisch-Irakees, vertaald vanuit het Engels]

Toch blijft terughoudendheid tegenover de politie eerder regel dan uitzondering, zelfs indien de respondent in kwestie het beeld over de politie reeds heeft bijgesteld. In het algemeen suggereert dit dat specifieke valkuilen met betrekking tot de toenadering tussen de politie en nieuwkomers van belang zijn. Die ambivalente houding tegenover de politie wordt dan ook zelden ontkend door de respondenten in kwestie. Een niet te onderschatten factor is bovendien van psychologische aard. Bepaalde herinneringen kunnen blijven doorwegen of kunnen nieuwkomers niet zomaar het juk van een jarenlange angst van zich afschudden. Dit probleem werd bijvoorbeeld bijzonder scherp gesteld tijdens het gesprek met een Afrikaanse, die ondanks een relatief goed beeld van de Belgische politie, beaamde te moeten worstelen met ernstige angstgevoelens tijdens een visueel contact met mensen in “uniform”. Dit omwille van ronduit gruwelijke ervaringen met de politiediensten in het land van herkomst.

8.2.4.4. Een sleutelrol voor de wijkwerking?

Indien respondenten positieve indrukken over de politie of een “goede” relatie met de politie vermelden, blijken die in de praktijk vaak gerelateerd te worden aan contactmomenten met inspecteurs (of officieren) van de wijkwerking. Vooral met betrekking tot nieuwkomers speelt de wijkwerking een rol in het aanpassen van een a priori (angst)beeld. Hoewel nieuwkomers merkbaar moeite hebben met het Belgische politie- en justitieapparaat te conceptualiseren en onderscheid te maken tussen federale, lokale of interventie- en wijkagenten, valt uit beschrijvingen⁴⁵ af te leiden dat positieve contacten vaak binnen het kader van de wijkwerking hebben plaatsgevonden.

⁴⁵ Bijvoorbeeld door de context van het contact te beschrijven, ook op basis van fysieke beschrijvingen van de agent, het commissariaat, de naam van de agent, etc.

De idee dat de wijkwerking in haar functie een actieve rol vervult in het tot stand komen van positieve indrukken over de politie, wordt dan wel vaak gerelativeerd met de indruk van de respondenten dat de wijkagent te weinig wordt gezien (in een neutrale context). Van de wijkagenten vindt men regelmatig dat zij slechts beperkte tijd in de openbare ruimte kunnen spenderen gezien ze “van het ene huis in het andere binnen gaan” of dat zij amper de tijd hebben om met bewoners te praten, gezien hun “administratieve” overbelasting. Het beeld van ‘postbode’ werd wel eens aangehaald en er wordt soms met enige nostalgie verwezen naar een tijd waarin contacten met de wijkinspecteurs wel gemeengoed waren:

“Alle wijkagenten die in mijn buurt rondliepen heb ik goed gekend. Wanneer er een activiteit was ging ik vaak met de wijkagent iets drinken. Maar wat heb je nu? Er zijn minder agenten op het terrein. Er is minder contact met de bevolking. Dat is niet positief. Nu komt hij (de wijkagent) met de wagen af, stapt snel uit, steekt de brief in de brievenbus en is weer weg. Het probleem is dat de politie zich weer in een ivoren toren plaatst. Je ziet ze enkel wanneer er incidenten zijn of wanneer er iets erg gebeurd is.” [Turk, vertaald vanuit het Frans]

Ook tijdens de gesprekken met jongeren bleek (impliciet) dat wijkinspecteurs over een aanzienlijk beter imago dan de collega’s in de dienst interventie beschikken. Eén van de stellingen is dat zij de indruk hebben dat wijkinspecteurs er duidelijk beter in slagen om contextkennis (over hen) te vergaren en die tijdens interacties of contactmomenten ook te gebruiken. Met andere woorden, jongeren vestigen andermaal de aandacht op het belang van (wederzijdse) kennis tijdens interacties.

8.3. Behoeften en verwachtingen ten aanzien van de politie

8.3.1. Inleiding

Uit de voorgaande analyse betreffende de beeldvorming van etnische minderheden over de politie, blijkt dat bij heel wat (allochtone) bewoners in multiculturele buurten beelden over de politie domineren gaande van tactloos, repressief en inefficiënt en dat er tegelijkertijd een afstand wordt ervaren en een gebrek aan autoriteit (in de wijken). Het

is ook duidelijk gebleken dat deze dominante perceptie onder meer dient gekaderd te worden binnen de talrijke zorgen over de problemen in en de status van de multiculturele buurt.

De perceptie van de maatschappelijke rol van de politie herbergt steeds ambiguïteit. Enerzijds wordt de politie gezien als een instantie die repressief optreedt ('slaat'), anderzijds als een instituut die beschermend optreedt ('zalft'). Deze twee zienswijzen zijn (steeds) aanwezig, zij het in wisselende dominantie. Variaties in beeldvorming kunnen zich voordoen doorheen de tijd en tussen diverse personen of groepen. Een analoge ambiguïteit in de perceptie is vast te stellen waar het gaat om afstand en nabijheid.

In wat volgt wordt respectievelijk ingezoomd op de visies van etnische minderheden over de rol van de politie, hun concrete verwachtingen en behoeften ten aanzien van de politie en de door hen gewenste oplossingen en aangegeven grenzen bij samenwerking. Hieraan worden systematisch de bevindingen over de beeldvorming van minderheden over de politie, zoals hierboven uitgewerkt, gespiegeld.

8.3.2. *Visies op de rol van de politie*

Het is niet verwonderlijk dat op de vraag naar de gewenste rol die politie moet vervullen allochtone respondenten antwoorden dat "de politie ten dienste van de bevolking" moet staan. Een gewenste rol, die door de respondenten wordt gerelateerd aan diverse aspecten zoals "veiligheid", "toezicht", "autoriteit", "de wet toepassen", "bescherming", maar ook "helpen bij problemen" en "informereren". De verwachtingen over de rol van de politie worden aan de hand van een aantal citaten geschetst:

"De politie speelt een belangrijke rol in de maatschappij. Die rol is heel breed. Het meest voor de hand liggende is natuurlijk de veiligheid. De politie moet zorgen dat de mensen zich veilig voelen. Er moet een aanspreekpunt zijn voor alles rond veiligheid."[Marokkaanse]

"De politiemensen hebben een moeilijke opdracht, dat moet iedereen begrijpen. Het is zoals de dokters, maar dat wil niet zeggen dat ze macht over alles hebben en zich alles mogen permitteren. (...) De rol van de politie is om... de goeden en de slechten uit elkaar te houden. Je moet niet iedereen over dezelfde kam scheren. Dat is zeer belangrijk." [Turk, vertaald vanuit het Frans]

“De belangrijkste taak van de politie is patrouilleren. Ze moeten zorgen voor veiligheid van de bewoners. Maar als er slechts een paar agenten zijn, hoe kunnen ze dan alles controleren? Ik zou graag hebben dat ze wat vaker kwamen, zeker als het al 10 of 11 uur ‘s avonds is.” [Filipijnse, vertaald vanuit het Engels]

“De rol van de politie is de orde te beheren en de goede verstandhouding tussen de bewoners te bewaren, zodat men in harmonie kan leven. Dat zou de ideale situatie zijn. Maar als er een delict is, zou ze (de politie) strenger moeten optreden. Niet met slagen, maar met administratieve aanhoudingen die ook reëel zijn.” [Italiaan, vertaald vanuit het Frans]

“De onschuldige burgers beschermen; alle soorten fysieke bescherming.” [Nigeriaan]

8.3.3. Concrete verwachtingen en behoeften

8.3.3.1. Een toezichthoudende en doelgerichte politie

In de gesprekken met de respondenten uit etnische minderheden, valt relatief snel een zucht naar *law & order* op. Heel wat respondenten leggen tijdens de gesprekken de nadruk op aspecten zoals toezicht en veiligheid in de multiculturele buurten. Er is reeds aangetoond dat wensen over toezicht en “autoriteit” van de politie in de multiculturele buurten vaak in verband worden gebracht met indrukken over “laksisme” en (straat)criminaliteit, waaronder druggerelateerde overlast de koploper blijkt te zijn.

Heel wat respondenten menen dat de politie onvoldoende efficiënt te werk gaat en de aanpak van de “echte” problemen op zich laat wachten. Het wekt bij velen het beeld van een politie op die ‘dweilt met de kraan open’ en leidt soms tot frustratie tijdens ‘onnodig’ beoordeelde tussenkomsten door de politie. Heel wat respondenten hebben de neiging bepaalde problemen (inefficiëntie, non-respons, afwezigheid of gevoelens van ongelijke bejegening of gevisieerd te worden) op de politie te projecteren. Die kwesties kleuren met andere woorden vaak het interpretatiekader met betrekking tot de politie.

Perceptie is bovendien een invloedrijke en niet te onderschatten factor. Dat de respondenten op gevoeligheden met betrekking tot attitude en de “manier” van tussenkomen wijzen, werd reeds ruimschoots aange-

toond en is vooral voor de jongeren zeer belangrijk. Jongeren verwijzen meer dan overige respondenten naar hun (erg) moeilijke verhouding met de politie en lijkt een kloof tussen beiden (nog steeds) meer realiteit dan fictie. Dit sluit niet uit – als het beeld over de politie wordt ontdaan van deze ‘negatieve’ elementen – dat ook jongere respondenten een politie wensen die focust op de “echte” problemen en die *zichtbaar* tegen bestaande overlastproblemen optreedt. Frustraties over de tanende status van de wijk, percepties van een neergaande spiraal inzake criminaliteit, druggebruik en ‘snel-geld-gewin’ leiden ook bij jongeren tot defaitistische indrukken over de buurt en de rol van de politie hierin. Die visies stimuleren – ook bij jongeren – harde uitspraken zoals “meer controles” en “meer invallen”.

Er worden met andere woorden vaak dezelfde verzuchtingen of wensen vastgesteld met betrekking tot de rol van de politie (of dit nu eerste, tweede of derde generatie allochtonen met al dan niet een korte of lange verblijfs geschiedenis zijn). Die wensen gaan stevast in de richting van “toezicht” en “veiligheid”. Wel staat vast dat in die verwachtingspatronen de *prioriteiten* of gevoeligheden verschillen. Terwijl sommigen autoriteit, aanwezigheid maar ook aanspreekbaarheid primordiaal vinden, zal bij anderen dan weer de gevoeligheden voor een (toegenomen) aanwezigheid van agenten op het terrein van belang zijn. Of anders verwoord, de ‘praktische’ gevolgen van die zogenaamde zucht naar *law & order*. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat jongeren in hun beeld over politie in eerste instantie vooral focussen op attitude, lichaamstaal, de manier en toon van converseren en (gevoelens rond) vooringenomenheid door politie-inspecteurs en eerder in tweede instantie de ‘toestand’ in de wijk en de rol van de politie hierin als een wens aankaarten.

8.3.3.2. Een “objectieve” politie

De kern van wat de respondenten verwachten op het vlak van attitude en aanpak door politie-inspecteurs is vaak analoog. Ze vinden het wenselijk tijdens interacties of contactmomenten met de politie een “objectieve”, “menselijke”, “communicerende”, “luisterende” politie-inspecteur te ontmoeten, die met “tact” en “vriendelijkheid” en “kennis” met de buurtbewoners omgaat.

Voor jongeren hechten belang aan een “objectieve”, respectvolle benadering, waarbij bovendien de *verantwoording* (door de inspecteur)

opvallend meer dan overige respondenten belangrijk wordt geacht. Hoewel (hoofdzakelijk oudere) respondenten de wens voor een “objectieve” en “menselijke” politie zeker delen, is de wens naar een ‘herstelbeleid’ in hun geval prioritair.

8.3.3.3. Cultuurconflicten en kennis van “subtiliteiten”

Met betrekking tot cultuur (en mogelijke valkuilen die in die context vermeldenswaardig zijn), wordt dit vanuit verschillende perspectieven aangekaart. Wel valt op te merken dat een aantal respondenten ‘cultuurconflicten’ of – verschillen die de relatie of interacties met de politie zouden (kunnen) beïnvloeden, in grote mate relativeren (maar daarom zeker niet als onbestaande achten). Sommigen onder hen wijzen enerzijds met betrekking tot ‘cultuur’ op interpretatieproblemen maar stellen anderzijds dat bepaalde fenomenen of gebeurtenissen te snel en onterecht als ‘cultuur’ worden afgeschilderd. Zij leggen in dit verband eerder de nadruk op structurele factoren. Bijvoorbeeld merkt een respondent inzake ‘rondhangende’ jongeren op dat:

“Ik denk niet dat dat met cultuurverschillen te maken heeft. Het is gewoon een achtergestelde wijk. De huisvesting is hier niet te doen. Voor hetgeen wat het is, zijn de prijzen onbetaalbaar. De prijzen liggen veel te hoog. Die mensen zitten opeengepakt. Die gasten zitten dan buiten. ‘s Zomers komen er ook meer vrouwen met hun kinderen naar buiten. Soms heb ik iets van ‘moeten die hier nu echt buiten hun tapijt staan te kuisen? Moeten die nu buiten gaan picknicken?’ Het komt heel raar over, maar als je geen ruimte hebt dan doe je dat.” [Marokkaanse]

Het belang van cultuurconflicten wordt zelden ontkend, het wordt echter niet steeds dominant beschouwd en zelfs gerelativeerd. Dit laatste wordt geïllustreerd met de indruk dat cultuurverschillen geen aanleiding voor een ‘andere’ aanpak of beoordeling van een situatie zouden mogen zijn. Een respondent stelt het als volgt:

“Er zijn cultuurconflicten, maar die zouden niet mogen meespelen in die relatie. Iedereen is gelijk voor de wet en iedereen verdient dezelfde behandeling. Tussen Belgen zijn er ook heel wat verschillen! Dat mag niet meespelen. Ik denk dat je heel consequent moet zijn. (...) Je kan daar (cultuurverschillen) begrip voor hebben, naar luisteren, maar je mag er geen rekening mee houden. Dat is toch mijn mening. Het helpt dus wel om er iets over te weten, het helpt om die mechanismen te kennen en een

aantal dingen te weten. Maar je mag er geen rekening mee houden. (...) Dan voed je de mensen ook op naar wat het begrip 'iedereen gelijk voor de wet' echt betekent." [Marokkaanse]

Het bovenstaand pleidooi voor het relativeren van het belang van zogenaamde cultuurverschillen tijdens interacties, maar het accentueren van de kennis ervan, wordt weerspiegeld in de wensen en verwachtingen van overige respondenten. Zij wijzen op het belang van het kennen van culturele "subtiliteiten" of "gewoontes". Kennis die niet enkel de politieagenten een voordeel kan bieden tijdens interacties. Ter illustratie verhaalt een Congolees dat hij de indruk heeft dat gebrekkige kennis van agenten over zogenaamde Afrikaanse opvoedingsgewoontes tijdens een conflict tussen ouders en pubers voor een aantal – vermijdbare – incidenten kan zorgen. De wens naar meer kennis over culturele "subtiliteiten" komt bovendien overeen met het verzoek voor een politie die de deelgemeenschappen kent.

Het valt onmiskenbaar op dat heel wat wensen met betrekking tot de politie kunnen worden herleid tot de idee van de 'smart cop', met name de 'polyvalente professional' (binnen het COP-gedachtegoed), die met kennis van bewoners of gemeenschappen én de buurt flexibel te werk gaat en hierbij gebruik maakt van een palet aan omgangsvormen. Men wenst inspecteurs die affiniteit met de buurtbewoners aan de dag leggen en specifieke gevoeligheden kunnen inschatten. Of met andere woorden, inspecteurs die de meerwaarde van de job aftasten:

"In functie van wat de agent heeft gehad als opleiding en informatie, moet hij zichzelf de vraag stellen wat zijn rol is, die van ploeg, brigade of hiërarchie. Maar hij moet zich ook afvragen wat hij kan bijdragen. Moet hij meer doen dan hem gevraagd wordt of niet? Ik spreek over bijvoorbeeld 'ik heb niets gezien, noch gehoord' (...). De politie moet aan een niveau van echte analyse geraken en tot inzicht van de fenomenen komen. Ze moeten voluit gaan." [Italiaan, vertaald vanuit het Frans]

In dit verband accentueert menig sleutelfiguur het belang van een voldoende groot aantal allochtone agenten in het korps en degelijk opgeleide, "volwassen" inspecteurs die een "goede vorming" hebben genoten waarin ook aandacht wordt besteed aan contactmomenten met etnische minderheden, bijvoorbeeld in de vorm van lessen over interculturele communicatie en sociale vaardigheden. Menig respondent stoot zich immers aan botte interacties en gevoelens van afstand,

en beide factoren beïnvloeden bovendien de beeldvorming over de politie.

8.3.3.4. Meer neutrale dagdagelijkse contactmomenten

In functie van de wensen van de etnische minderheden met betrekking tot de relatie met de politie, wordt globaal geschetst communicatie tijdens contactmomenten (die liefst in een neutrale context plaatsvinden) als een belangrijke wens naar voor geschoven. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen dagdagelijkse communicatie en/of contactmomenten enerzijds en georganiseerde (structurele) “dialoog” anderzijds.

Dagdagelijkse contactmomenten

De behoefte aan meer contact of communicatie in een alledaagse en neutrale context is nadrukkelijk aanwezig en sluit bovendien aan bij het beeld van een te geringe aanspreekbare politie in de buurten. Menig respondent reikt aan dat een politie die “dichter bij de burger” staat gewaardeerd zou worden of merken op dat de “*politie iemand moet zijn die leeft tussen ons*”. Bovendien blijkt dat de respondenten belang hechten aan contacten met de politie die in een *neutrale* context plaatsvinden en wordt betreurd dat een te groot aandeel van de contactmomenten tijdens conflict- of noodsituaties plaatsvinden.

“Ik vind het spijtig dat alleen wanneer er een probleem is de politie moet worden gecontacteerd” [Turk]

“Ik denk dat de politie vermenselijkt moet worden. Het mag niet de bedoeling zijn ze heel de tijd in een wagen op te sluiten en hen enkel te laten uitstappen wanneer dat nodig is”. [Italiaan, vertaald vanuit het Frans]

Die wens voor een verhoogd aantal contactmomenten in een neutrale context en meer bepaald ook de wensen voor een ‘attente’ en proactieve aanwezigheid van de politie op straat, wordt door respondenten aan meerdere vereisten gekoppeld. Vooreerst zien zij dit in functie van een sociaal-maatschappelijke *dienstverlening* bestaande uit “luisteren”, “informereren” en op andere manieren “helpen bij problemen”. Gevraagd naar de aard van de “problemen” waarbij de hulp van de politie toepasselijk wordt geacht, wijzen respondenten doorgaans op allerhande kleinere en grotere problemen die burgers *aanbrengen* en

waarop bovendien (zichtbare en snelle) *reactie* wordt verwacht. Hiermee worden als uitgangspunt *de vragen en verzoeken* van de burgers centraal gesteld en niet een zogenaamd aanbod van de politie zelf.

Ten tweede plaatsen respondenten deze maatschappelijke integratie in functie van een geleidelijke opbouw van vertrouwensrelaties en dialoog, wat dan weer in relatie met een gewenste dienstverlening staat. Op die manier, zo wordt (ook door jongeren) benadrukt, kunnen meer persoonlijke contacten leiden tot toegenomen wederzijdse kennis en vertrouwen, wat kan bijdragen tot een genuanceerdere of zelfs positievere (wederzijdse) beeldvorming. Dergelijke contactmomenten kunnen de invloed van een door de respondenten belangrijke geachte hinderenis, met name de gebrekkige kennis over of een negatief beeld van (interventie)inspecteurs over de buurt, temperen.

Voor wat betreft dagelijkse communicatie worden dus meer politieagenten in de openbare ruimte (te voet of met de wagen) verlangd, maar bijvoorbeeld ook “op café”, zodat zij kunnen “praten met de mensen”. Een respondent schetst bovenstaande wensen op een treffende manier:

“Als de politie hier passeert, zitten ze altijd in de auto. Ik zou het leuk vinden als de politie te voet zou komen en met ons zou communiceren. Ik denk dat dat ook de taak is van de politie. Ze moeten ook eens in de buurt wandelen en de bewoners ontmoeten. Ze moeten met de mensen praten en hen vragen of er problemen zijn. Dan zullen de mensen de moed hebben om aan de politie hun problemen uit te leggen. Als de politie hier enkel komt om rond te kijken, zal ze niet weten wat de problemen zijn. Als een politieagent met ons zou praten, zouden we de moed hebben om te zeggen wat er aan de hand is.” [Filippijnse, vertaald vanuit het Engels]

De wijkwerking als kapstok voor een verbeterde relatie?

Binnen het kader van de wens om meer neutrale (dienstverlenende) contactmomenten met politiefunctionarissen te onderhouden, meent menig respondent dat de wijkwerking een belangrijk instrument hier toe is. Een aantal onder hen laten die indruk steunen op (positieve) ervaringen en/of herinneringen die ze daaromtrent hebben. Bovendien blijkt ontegensprekelijk dat verhalen over positieve ervaringen met de politie opvallend vaak in het kader van contacten met de wijkagent (of

wijkwerking) hebben plaatsgevonden. Ook jongeren en vooral nieuwkomers signaleren dit. Wel valt op te merken dat de wijkinspecteur bij heel wat respondenten het relatief sombere beeld over de politie in positieve zin bijstelt.

Dit neemt niet weg dat klachten over gebrekkig toezicht en aanspreekbaar "blauw in de straat" evenzeer worden geprojecteerd op de wijkinspecteurs, vooral dan door de respondenten die refereren naar een tijd waarin dergelijke contacten gemeengoed zouden zijn geweest. Tussen de regels door valt op te merken dat de indruk bestaat dat de (wijk)politie de mogelijkheden om de relatie met minderheden (structureel) te verbeteren onbenut laat. De wens voor neutrale contactmomenten is dus meer bepaald significant inzake de relatie met de wijkwerking.

Een verhoogde aanwezigheid en aanspreekbaarheid van de wijkinspecteurs zou volgens de respondenten die deze mening vertolken, moeten passen in een meer en/of daadwerkelijk *proactieve* houding van de politie. In die zin dat de wijkwerking een "signaalfunctie" voor samenlevingsproblemen of "kleine overtredingen" in de buurt dient te ontwikkelen, "in plaats van een p.v. te ontvangen". Een respondent schetst deze kwestie op de volgende manier:

"Ik denk dat de wijkagenten, die dicht bij de bevolking staan en die hun tasje koffie drinken dat dat echt ontbreekt. Zulke personen die in de wijk staan, die de wijk kennen, de families, de kinderen, die kunnen heel wat problemen oplossen. Maar vandaag zie je die enkel passeren. Er zijn zoveel dossiers, het zijn ambtenaren. (...) Ze zouden preventieve boodschappen kunnen doorgeven, zelfs op het niveau van veiligheid of mensen aan de regels doen herinneren. De wijkinspecteur krijgt autoriteit op die manier, want hij kent de mensen. Dat is iets dat ik momenteel mis bij de politie. Soms zeg ik tegen mezelf dat indien mijn kinderen in de straat een stommitieit uithalen en de wijkagent ziet dat, dan zou die mij dat moeten komen zeggen zodat we het probleem met behulp van de autoriteit van de politie én die van de ouders kunnen oplossen. Die samenwerking, die zie ik vandaag niet meer." [Turk, vertaald vanuit het Frans]

Structurele contactmomenten

Verschillende respondenten merken de noodzaak op van een structurele "dialoge" tussen de politie en buurtbewoners om tot een "betere" politiezorg te kunnen komen. Zij zien dit als een noodzakelijke rand-

voorwaarde om een globale aanpak te realiseren en benadrukken tevens de “bereidheid” van de gemeenschap om te overleggen met de politie. Een suggestie die ze kaderen binnen de indruk dat de politie “niet” of onvoldoende in dialoog treedt met etnische minderheden en dit andermaal getuigt van een afstand die met de politie wordt ervaren. Tal van mogelijkheden om die “noodzakelijke” dialoog tussen de politie en de allochtone buurtbewoners te omkaderen worden aangereikt: tijdens buurtvergaderingen; door middel van een “debat” op een lokale radio; op straat en in het bijzonder via bestaande netwerken en organisaties van etnische minderheden.

Om de afstand tussen de politie en burgers in een dagdagelijkse context te verkleinen, suggereren respondenten kennismakingsactiviteiten, waardoor burgers (in het algemeen) meer vertrouwd kunnen raken met het instituut politie maar ook met een aantal concrete personen (en dus gezichten) binnen de organisatie zelf. Inhoudelijk stellen respondenten bijvoorbeeld een toelichting voor over onderwerpen zoals het verschil tussen federale en lokale politie, de visie van het korps en de verschillende diensten van het korps of hun taken en waar de buurtbewoners terecht kunnen.

Op organisatorisch vlak wordt in het kader van de omgang met minderheden het belang van laagdrempeligheid in het bijzonder benadrukt. In het licht van de vaststelling dat sommige politiezones dergelijke initiatieven reeds hebben genomen, niet zelden zonder overweldigend succes, stellen een aantal respondenten (van hoofdzakelijk de langdurig verblijvend etnische minderheden) dat een aantal drempels nog meer kunnen verlaagd worden door een samenwerking met een instantie of instelling die reeds een vertrouwensband met het doelpubliek heeft, te realiseren. Op die manier zou de politie een brug(functie) tot stand kunnen brengen.

Meerdere respondenten benadrukken het belang hierbij te focussen op reeds bestaande netwerken en organisaties zodat die als ‘kapstok’ voor structurele overlegmomenten met de politie kunnen dienen. Met name stelt men dat deze organisaties niet enkel een publiek kunnen aanbrengegen, maar in de tweede plaats ook een waardevolle overlegpartner kunnen zijn in de zoektocht naar een geschikte *formule* die het best bij het specifieke doelpubliek aansluit. In deze context kan begrepen worden dat respondenten een meer proactieve rol van de politie inzake toenaderingspogingen tot etnische minderheden verwachten en de kennis

van instellingen of personen waarover de politie beschikt in de praktijk beter en breder gevaloriseerd wordt. Zo wensen respondenten niet alleen dat de politie informeert, maar ook dat de politie zich *laat informeren* over de behoeften en verwachtingen van de gemeenschap.

Overigens wordt de waarde van georganiseerde communicatie niet alleen benadrukt door vertegenwoordigers van alle geconsulteerde bevolkingsgroepen met een eerder lange verblijfs geschiedenis, maar ook door vertegenwoordigers van bevolkingsgroepen met een korte verblijfs geschiedenis, al was de respons daaromtrent duidelijk minder 'afgelijnd' dan die van de zogenaamde 'oudkomers'. Ook vallen een aantal nuanceverschillen op. Nieuwkomers stellen niet zozeer het contactmoment maar wel de overdracht van informatie centraal. Ten tweede ligt ook hun klemtoon anders. Informatie over de (grenzen van de) bevoegdheden van de politie en de rechten van burgers worden meer dan bij andere respondenten als een prioriteit beschouwd.

Gezien het feit dat respondenten aangeven dat de relatie met de politie het meest verstoord is bij jongeren, werd gevraagd of constructief overleg een plaats kent. Hoewel de jongeren op dit vlak het antwoord enigszins schuldig blijven, geven jongerenbegeleiders aan dat een goede kans op slagen bestaat, op voorwaarde dat dit wordt ingericht in samenwerking met een organisatie die voor deze jongeren activiteiten organiseert en dat hiertoe "de geschikte politiemensen" worden ingezet. Praten en wederzijdse kennis opbouwen lijken in dat opzicht hét instrument bij uitstek en niet zozeer zogenaamde eenmalige vriendschappelijke 'sportieve' bijeenkomsten met het oog op een verbetering van de relatie tussen jongeren en de politie. Het is opvallend dat respondenten die jongeren professioneel omkaderen, het nut van dergelijke (eenmalige) sportieve contactmomenten verwaarlozen, soms zelfs als "onzin" bestempelen. Zij zien meer baat bij een structurele aanpak of beter gezegd een correcte attitude op het terrein. Met name objectieve no-nonsense contactmomenten met allochtone jongeren, maar waarbij ook wordt gefocust op het duidelijk afbakenen van wat kan en niet kan. Er duikt met andere woorden een pleidooi op voor duidelijkheid in plaats van (overdreven) vriendelijkheid. Dat laatste wekt immers ook enig wantrouwen op, zo blijkt.

Dat jongeren niet alleen een correcte, "objectieve" maar ook een no-nonsense aanpak wensen, weerspiegelt zich zeer concreet in de opmerking van een jonge respondent die constructieve interacties met de

wijkinspecteur na verloop van tijd begon te interpreteren als zijnde een kwestie van informatievergarig, zonder meer. De respondent vertolkt een indruk die in feite niet helemaal ongegrond was aangezien het toeval toeliet dat de betreffende wijkagent tijdens de observatieperiode meermaals kon gevolgd worden en daarbij bleek dat de agenten de nadruk legden op contacten én informatievergarig. De gevoeligheden in kader van het opbouwen van een relatie met de politie wordt door de respondent op de volgende manier aangekaart:

“Ik ken geen flikken. Er is een buur, het is geen buur, hij is uit de straat, van deze sector. Daar is er ook een antenne van de politie. En één van hen, het is een flik, hij woont in de buurt. We spreken niet veel met hem. Het is een Marokkaan, hij maakt enquêtes over ons. Hij noteert onze nummerplaten. Weet je hoe we dat weten? Er is een kerel die af en toe met hem babbelt, die bij hem langsgaat. Het is hij die ons dat gezegd heeft. Wat is me dat nu? Wil je je welkom voelen en dan nog enquêtes en dossiers over ons doen? In het begin zegden we nog goedendag, maar toen we dat wisten zegden we geen goedendag meer. Goede flikken... We kennen geen flikken. Hoe minder we ze zien, hoe meer we ze verdragen (lacht).” [Marokkaan, vertaald vanuit het Frans]

8.3.4. Gewenste oplossingen en grenzen van samenwerking

8.3.4.1. Een globale aanpak

Over de concrete aanpak of oplossingen voor overlastfenomenen (waarvan de concrete uitwerking door menig respondent geprojecteerd wordt op de werking van de politie) zijn de meningen enigszins verdeeld. Sommigen menen dat dit complexe fenomenen zijn waarbij een mogelijke impact van de politie (te) beperkt is.

Het valt op dat vooral oudere respondenten (die enige tijd in het land verblijven) de nadruk op het belang van andere sectoren leggen in het bestrijden van samenleving- en buurtproblemen. De welzijnssector en *reële kansen* in het *onderwijs* en op het vlak van *tewerkstelling* zien zij als cruciale elementen om de oorzaken van de aangeklaagde buurtcontext te temperen. Met andere woorden leggen zij de nadruk op een globale aanpak van onderliggende oorzaken van buurtproblemen. Immers, de mogelijkheden van de politie om de huidige problemen krachtadig te

kunnen oplossen worden, omwille van percepties over de omvang van maatschappelijke problemen in deze buurten, vaak gerelativeerd en suggereren de respondenten dat ondernomen acties door de politie dikwijls slechts een temporeel effect hebben of maar een spreekwoordelijke pleister op een houten been zijn. De noodzaak van een globale oorzakgerichte aanpak wordt net daarom door verschillende (oudere) respondenten benadrukt. Enkelen onder hen zien die globale aanpak bovendien als het kader voor een reële “dialogoog” tussen de buurtbewoners van allochtone origine en de politie in de strijd tegen buurtproblemen. De dialoog met de politie zou daarom moeten passen in een “breder kader”, waarin “leefbaarheid” wordt “gecreëerd” en bijvoorbeeld “kwaliteitsscholen” worden geïnstalleerd waar de leerlingen “perspectieven” hebben.

Anderen zien voornamelijk een sleutelrol voor de politie én justitie weggelegd en schreeuwen zoals eerder werd aangekaart het ongenoegen over het “gedoogbeleid” en “laksisme” uit. Een aantal onder hen meent dat een “harde aanpak” de enige (resterende) oplossing is. Deze respondenten zien een belangrijke taak voor de politie weggelegd. Een krachtdadige(re) politie zou immers kunnen focussen op “reële” of zichtbare criminaliteit. Dergelijke (haast utopische) win-win situatie zou dan de kans verminderen dat indrukken over een inefficiënte en subjectieve politie (“*ze houden mij tegen en een beetje verderop staan ze te dealen*”) de verhouding tussen etnische minderheden en de politie blijft kleuren.

8.3.4.2. De rol van de gemeenschap en die van de ouders

Een aantal respondenten ziet het probleem vanuit een ander perspectief en hekelt het immobilisme in de eigen gemeenschap in de strijd tegen buurtproblemen. Zij stellen zich bijzonder kritisch op jegens het ‘laksisme’ binnen de eigen gemeenschap om buurtproblemen aan te (willen) pakken. Ze wensen een meer proactieve rol van de gemeenschap door bijvoorbeeld te “(willen) investeren” in opleiding en onderwijs in plaats van “gebedsplaatsen”. Ook inzake het sensibiliseren en inschakelen van ouders zou er ruimte voor verbetering zijn. Zo valt op te merken dat de rol van de ouders in het bestrijden van wat velen als overlast definiëren wordt *miskend*. Respondenten zien concrete mogelijkheden en benadrukken tegelijkertijd het belang van een betere

samenwerking en toenadering tussen ouders en de politie met oog op een globale aanpak van buurtproblemen.

“Bij de ouders is er zelfs vraag om samen te werken. Ik heb al heel vaak gehoord van ouders dat ze zeggen: ‘wij willen allemaal dat het hier veilig is, wij willen allemaal het beste voor onze kinderen, we zouden beter samenwerken’. Ik denk dat dat wel zou gaan”. [Marokkaanse]

Wel blijkt dat bepaalde – reeds toegelichte – factoren waaronder *wantrouwen* en het beeld van “*verdrucker*” hiertoe hindernissen zijn. Zo getuigt een respondent over de relatie tussen de politie en de ouders:

“Het is ons werk om de relatie die ze (Noord-Afrikaanse jongeren) hebben met de politie toe te lichten. Het is ook goed omdat we dan de familie kunnen inlichten. Zij weten immers meestal niet waar hun zoon zich bevindt. We nemen contact op met de ouders, op die manier leren we ze beter kennen en dit versterkt de samenwerking. Het is nodig dat we ons tonen, want voor de ouders is hun zoon steeds onschuldig, bijvoorbeeld omdat ze zeggen dat de politie liegt. Wij zeggen dan ‘ja, het is wel gebeurd en misschien is het goed om hier eens over na te denken. (...) Want voor de familie is de politie de onderdrukker. Hun zoon heeft immers niets gedaan. En dan komen ze (de politie) ‘s nachts en doorzoeken ze de woning en dit terwijl iedereen aan het slapen is. Het is die confrontatie die moeilijk is voor de ouders.” [Kameroenees]

8.3.4.3. “Geen klikker”

Wat betreft oplossingen voor buurtproblemen valt op dat voor de jonge respondenten in hun verhaal over samenwerking met de politie het concept partnerschap helemaal niet voor de hand ligt. Een terughoudendheid springt hierbij in het oog. Bovendien wordt samenwerking met de politie snel geassocieerd met “klikker” zijn. Zo valt op te merken dat jongeren terugdeinzen om op vraag van de politie namen of zelfs feiten te verstrekken over personen die overlast veroorzaken of (door de politie) worden gerelateerd aan criminaliteit. Dit staat schijnbaar in relatie met een reputatie maar ook functie van de betreffende respondent. Sommige respondenten stellen dat de rol van “klikker” hen niet past en het opsporen van personen die criminele feiten plegen een “taak” is voor “de politie”, aangezien zij daarvoor “gestudeerd” hebben.

8.3.4.4. Tegenstrijdigheden en gevoeligheden

Ondanks de herhaaldelijke pleidooien (of beter wensen) voor een aanspreekbare en aanwezige, proactieve, objectieve en tactvolle politie, valt doorgaans op te merken dat toch ambiguïteiten tijdens de interviews op te sporen zijn. Het zijn ambiguïteiten omdat in het verwachtingspatroon ten aanzien van de politie soms (impliciete) tegenstellingen opgemerkt kunnen worden.

Hoewel uit heel wat gesprekken blijkt dat een afstand met de politie wordt ervaren en meer contacten worden gewenst die in een neutrale dagdagelijkse context verlopen, valt tegelijkertijd een bepaalde terughoudendheid ten aanzien van de politie op te merken. Een terughoudendheid die op verschillende vlakken op te merken valt en het gevolg kan zijn van de voorkeur voor een interne conflictbeslechting voor interne problemen, maar waarbij ook eer- en reputatiegevoelens van belang kunnen zijn. In die zin gaat het wellicht om cultureel ingebedde gevoeligheden.

Een eerste punt is de voorkeur voor interne conflictbeslechting. Ter illustratie stellen Pakistaanse respondenten dat slechts in (uiterste) nood de politie gecontacteerd wordt en de voorkeur om (interne) problemen binnen de "eigen gemeenschap" op te lossen significant is. Gelijkaardige indrukken komen tijdens gesprekken met Turkse vertegenwoordigers aan bod. Dit suggereert dat, hoewel een ruim aantal respondenten een krachtdadige politie wensen en verwachten met betrekking tot buurtproblemen (naar aanleiding van een melding of overlastfenomenen), dit niet impliceert dat analoge wensen worden geuit met betrekking tot zogenaamde interne problemen.

Bovendien benadrukken verschillende respondenten gevoeligheden inzake eergevoelens en de "reputatie" binnen de eigen gemeenschap. Zo kan uit het verhaal van deze respondenten begrepen worden dat contacten met de politie door overigen in de gemeenschap zouden kunnen geïnterpreteerd worden als een indicator van problemen (in het gezin of instelling) en worden contacten net om die redenen liever geschuwd of vraagt men aan de agenten *low-profile* op te treden tijdens een bezoek. Het blijft evenwel een belangrijke, doch ook nuancerende, uitzondering binnen het kader van de eerder toegelichte wens voor meer dagdagelijkse neutrale contactmomenten. Een respondent kadert dergelijke gevoeligheden op volgende manier:

“Ik spreek grotendeels over mij persoonlijk en mijn familie. Hoe zou ik het zeggen... weet je, als je ergens (in een land) toekomt en men zegt ‘je hebt een andere afkomst, je moet je integreren’... Je mag geen misstappen doen. Want als je een misstap doet zal je misschien meer gesanctioneerd worden dan een andere, en je moet je ook meer bewijzen dan een ander. Het doel is eigenlijk van zo weinig mogelijk contact te hebben met de politie, zelfs als dat voor een administratief document is. Bijvoorbeeld als een politieagent komt zeggen dat je misschien beter je wagen ergens anders parkeert... Oei, een agent die passeerde, dat is iets ernstig! Al is het maar om een kleine boodschap of voor een dossier. Weet je, het beeld over de politie is nogal snel zo van ‘oei, er is iets mis’... En het contact met de politie, hoe minder we ze zien hoe beter. Want dat betekent dat alles goed gaat! Ik spreek nu over de familie hé. (...) In de wijk hebben we de politie nodig ALS er echt iets gebeurt, als de noodzaak er echt is om tussen te komen. Maar buiten dat, hoe minder contact er is met de politie hoe beter.” [Algerijn, vertaald vanuit het Frans]

Moelijkheden met betrekking tot samenwerking en tussenkomsten van de politie in het kader van “delicate” kwesties worden door andere respondenten ook aangekaart:

“De Turken zullen niet communiceren over (interne) problemen. Ze regelen de problemen onder elkaar. Het is gewoon zo. Men moet duidelijk zijn. Als de politie tussenkomt – hoe moet ik het zeggen – ze kan misschien niet de reacties van bepaalde personen begrijpen, want er spelen culturele fenomenen mee. Het is te zeggen... Bijvoorbeeld de problemen rond de meisjes. De problemen van gearrangeerde huwelijken en al die dingen. Al die problemen worden binnenskamers opgelost. Er zal niets naar buiten komen. Het zijn zeer, zeer delicate onderwerpen waarin zelfs de andere families niet kunnen tussenkomen. Het is hét familiale probleem. Het is de eer en de reputatie van de familie die op het spel staan.” [Turk, vertaald vanuit het Frans]

In feite verwoordt de eerst geciteerde respondent een meer dan significant element, meer bepaald de indruk dat etnische minderheden een krachtdadige politie verwachten (jegens derden), maar wordt een relatie of zelfs interactie met de politie binnen specifieke contexten (bv. de familiale sfeer) minder opportuun, mogelijks zelfs ‘hinderlijk’ geacht. Het is echter kenschetsend voor een algemene indruk over hoe etnische minderheden de wensen over het functioneren en optreden van de politie vertolken. Er valt, algemeen bekeken, een bepaalde *selectiviteit*

op met betrekking tot wanneer de politie geacht wordt op te treden en wanneer niet. Met andere woorden, ontstaat wel eens de indruk dat respondenten de politie grotendeels als een 'dienstleverancier' of 'toezichthouder' percipiëren die snel en krachtdadig moet optreden, tegen – wel te verstaan – hoofdzakelijk *derden*. Het suggereert de idee van 'wees streng, maar wel voor een ander'.

Tegelijkertijd wijzen sommige respondenten op specifieke struikelblokken of gevoeligheden met betrekking tot samenwerkingsmodaliteiten (met de politie) en het aspect conflictresolutie in de eigen gemeenschap. Meer bepaald wordt dit spanningsveld aangehaald in het kader van (interne) problemen of conflicten die zich binnen een familiale sfeer ontwikkelen en waarbij eergevoelens of de "reputatie van de familie" op het spel staan. Het suggereert echter ambiguïteiten inzake eerder toegelichte concrete wensen voor een minder afstandelijke politie. Ambiguïteiten waarvan sommige respondenten toegeven dat dit belangrijke spanningsvelden zijn en in tegenspraak zijn met eerder aangekaarte wensen zoals een nabije politie. Het suggereert bovendien dat verwachtingspatronen jegens de politie onder invloed staan van hoe etnische minderheden conflict- of probleemsituaties definiëren en dus welke betekenis ze daaraan verlenen.

8.4. Concluderende beschouwingen

Refererend naar de onderzoeksdoelstelling inzake de perceptie en/of ervaringen en wensen van etnische minderheden met betrekking tot de politie en de congruentie van deze beelden en verwachtingen aan COP, kan het volgende worden geconcludeerd. Wanneer de toegelichte wensen en verwachtingen van etnische minderheden worden overzien, kan worden vastgesteld dat die bij uitstek compatibel zijn met een *aantal* COP-pijlers. Dit wil echter niet zeggen dat de respondenten de COP-pijlers in de praktijk gerealiseerd zien of zich kunnen vinden in alle vijf de pijlers.

Inzake de wensen ten aanzien van de politie valt op te merken dat vooral belangrijke verzuchtingen en dus ook verwachtingen met betrekking tot *externe oriëntering* en *probleemoplossend werken* bestaan. Want referend naar de percepties over en ervaringen met de politie, kan immers worden vastgesteld dat het beeld enigszins gevarieerd is, maar

toch dikwijls neigt naar een pessimistische, soms zelfs defaitistische, indruk. In het vertoog valt vooral het beeld van een repressieve, reactieve en afstandelijke, maar ook *passieve* politie op. Een politie waarmee afstand wordt ervaren in de zin dat contactmomenten tot ongenoegen van de geïnterviewden te vaak in een negatieve context plaatsvinden en er wordt geklaagd over een trage of niet-reagerende politie. Het is duidelijk dat de aangereikte indrukken over afstand; een gebrek aan contactmomenten die zich in een neutrale context afspelen; gebrekkige kennis van agenten; gebrek aan affiniteiten met de buurt; de 'haastige' en reactieve wijkinspecteur; gebrekkig toezicht en autoriteit in de multiculturele buurten en de moeilijk aanspreekbare of door een wagen afgeschermdde politie-inspecteur, stelselmatig wijzen op tekortkomingen op het vlak van externe oriëntatie.

In het vertoog van etnische minderheden over de politie weerklinkt tevens zeer vaak de wens om een tegengewicht te creëren voor het (soms overheersende) beeld van een 'stoere' en tactloze politie. Een tegengewicht in de vorm van een *aanspreekbare* en *dienstverlenende* en dus al het ware een 'zachte' politie. Zij zien in die 'zachte' en dienstverlenende politie een manier om (wederzijds) kennis en vertrouwen op te bouwen, om kleine en grote problemen te kunnen communiceren of gewoonweg een praatje te maken. Zij verlangen dat de inspecteurs zich in de buurten laten zien. Inspecteurs die bovendien hun kennis over buurt en bewoners uitbouwen en subtiliteiten tijdens de omgang met etnische gemeenschappen kunnen 'spotten' en waar nodig rekening mee houden.

Deze wensen met betrekking tot een externe oriëntering van de politie, vloeien vaak voort uit beelden van etnische minderheden over een gebrekkige probleemoplossende aanpak van overlastproblemen in multiculturele buurten. Deze twee aspecten (externe oriëntering en probleemoplossend werken) worden niet zelden door de respondenten aan elkaar gekoppeld en benadrukken zij in dat opzicht een scala aan gemiste kansen, zeker voor wat betreft de wijkwerking die desondanks toch een relatief goed imago onder etnische minderheden geniet. Men verwacht een meer proactieve inzet van de politie, onder meer het vroegtijdig detecteren van mogelijke problemen, al gaat het om triviale zaken. Het neemt niet weg dat een deel van de respondenten beseft dat maatschappelijke en/of contextfactoren de aanpak van de politie in grote mate mee bepalen en de politiecapaciteit haar beperkingen kent.

Niettemin stellen we een selectiviteit vast met betrekking tot hoe een relatie met de politie wordt gedefinieerd. Dit merken we meer bepaald op inzake interne conflictsituaties en/of gebeurtenissen, waar eer- en reputatiegevoelens bijkomende factoren kunnen vormen. Op het vlak van 'interne zaken' is de gewenste relatie met de politie een pak complexer en lijkt een afstand met de politie zelfs impliciet gewenst. Het suggereert een ambivalente en enigszins selectieve houding met betrekking tot hoe een relatie met de politie wordt gedefinieerd. Dit impliceert misschien dat etnische deelgemeenschappen bepaalde fenomenen, gebeurtenissen, incidenten een 'andere' betekenis verlenen (dan overige segmenten van de bevolking en de politie of justitie dat doen) en zij in die context geen rol van betekenis voor de politie zien. De verwachtingen van etnische minderheden jegens de politie zijn met andere woorden onderhevig aan betekenisverleningen, meer bepaald aan hoe zij interne incidenten of conflictsituaties definiëren.

Ook op het vlak van partnerschap (in het kader van bijvoorbeeld een integrale aanpak) zijn de wensen ten aanzien van de politie niet steeds eenvormig. Soms verwacht men uitsluitend een inzet van de politie en minimaliseren respondenten de (relevantie van de) eigen inbreng in het bestrijden van buurtproblemen. Vrees voor represailles of een etiket van 'verklikker', maar misschien ook een bepaalde inertie, zullen hier ongetwijfeld voor iets tussenzitten. Dit kan in zekere zin ook als een probleem op het vlak van *empowerment* begrepen worden. Een kritiek die enkele respondenten bij uitstek benadrukken, in die zin dat misschien teveel van de politie wordt verwacht en de neiging bestaat om de oplossing voor problemen te 'externaliseren' in de richting van de maatschappij of politie welteverstaan.

Het valt op dat vooral in buurten waar respondenten melding maken van een (erg) problematische samenlevingscontext en dito overlastfenomenen, het beeld van een botte en onvolwassen politie meer dan elders doorschemert en ergernissen over "rambo's", onvolwassen attitudes, tactloze maar ook passieve benaderingen en gebrek aan empathie legio zijn. *Tegelijkertijd* stellen we vast dat (vaak dezelfde) respondenten in de betreffende politiezones een 'harde', kordate, repressieve aanpak tegen overlastfenomenen verwachten. Deze acties dienen zich dan wel te concentreren op wat etnische minderheden als overlast *door derden* afschilderen. De aanleiding hiertoe is vaak de indruk van een 'toestand' in de multiculturele buurt waarin "alles kan", het "laksisme"

botviert en men stelt dat zichtbare criminaliteit en overlastfenomenen onvoldoende (proactief) worden aangepakt door de politie. Anderzijds, zo stelden we hoger vast, bestaat er een bijzonder groot verlangen om ook een begrijpbare, 'zachte' en dienstverlenende politie te ontmoeten die open staat voor een klein praatje en die op de hoogte is van wat 'leeft' in de buurt. Het is een belangrijk inzicht van dit onderzoek dat etnische minderheden zowel een 'harde' politie (tegen derden), maar evenzeer een 'zachte' dienstverlenende politie voor *zichzelf* wensen.

De schijnbare tegenstellingen tussen enerzijds de wens voor een 'harde' en 'zachte' politie en anderzijds tussen het beeld van een harde, repressieve politie én tegelijkertijd het verlangen naar een autoritaire kracht-dadige politie (tegen derden), kunnen eventueel beter begrepen worden als het zelfbeeld van etnische minderheden nader bekijken wordt. Tijdens de gesprekken sijpelt vaak een onderhuids gevoel door dat suggereert dat zij zich miskend voelen in hun identiteit of persoon, en dit in relatie staat met een maatschappelijk klimaat over 'the other' of 'dé allochtoon'. Ten eerste klagen zij aan dat zij door de politie naar eigen zeggen als allochtoon of 'lastige-buurt-klant' bestempeld worden (of althans die indruk krijgen). Zij voelen zich helemaal niet op hun gemak met dat 'etiket'; ze willen *ernstig* genomen en *begrepen* worden en dus niet geïsoleerd óf genegeerd worden. Ten tweede voelen zij zich miskend in hun rol van *slachtoffer* van de vaak aangeklaagde buurtcontext, en worden ergernissen over samenlevings- en overlastproblemen in de buurten waar zij verblijven en waar zij van tijd tot tijd ook slachtoffer van zijn (in welke vorm dan ook) op die inefficiënte en afstandelijke politie geprojecteerd. In tegenstelling tot andere geledingen van de maatschappij (die net zoals zij een kracht-dadige politie wensen), zijn zij echter meer dan die andere bevolkingssegmenten ook slachtoffer van overlastfenomenen waartegen iedereen – oud, arm, rijk, 'vreemd' of 'inheems' – een efficiënte en kracht-dadige politie wenst. Beide gevoelens (moeten deel uitmaken van 'the other' of geïsoleerd/genegeerd worden en tegelijkertijd vaker slachtoffer zijn) vertalen zich in verzet tegen dat etiket van 'dé allochtoon' of 'lastige-buurt-klant' en begrip voor de samenlevingscontext in de buurten wordt gevraagd. Het is een verzet dat evenwel gebundeld wordt in opmerkelijke (COP-)pleidooien voor enerzijds verhoogde aandacht voor de multiculturele buurten; een verhoogd aantal neutrale contactmomenten; (reële) aanspreekbaarheid; objectiviteit en neutraliteit; maar anderzijds ook zichtbaarheid, autori-

teit, repressie en dus een effectieve probleemoplossende aanpak door de politie. Als het ware zeggen zij: '*ken en erken ons!*'.

In kader van het hoofdstuk over de beeldvorming over de politie kan algemeen besloten worden dat etnische minderheden: (1) gelijk bejegend willen worden en afkomst niet de *indruk* mag geven van belang te zijn tijdens interacties; (2) zij concrete eisen stellen inzake toon en attitude tijdens interacties die het best verwoord kunnen worden als een respectvolle, professionele en objectieve benadering door de politie en rekening wordt gehouden met (culturele) subtiliteiten; (3) zij (h)erkend willen worden in de hoedanigheid van 'slachtoffer' van de buurtcontext en eisen de nodige aandacht van de politie hiervoor; (4) zij wensen daarom een krachtdadige efficiënte 'harde' politie die ook naar hen luistert, hen kent en hun verwachtingen en zorgen in rekening neemt; (5) deze verwachtingen *kunnen* verschillen (met overige segmenten van de bevolking) omwille van andere betekenisverleningen aan of definiëringen van (conflict- of probleem)situaties.

9. POLITIE OVER (DE RELATIE MET) ETNISCHE MINDERHEDEN

9.1. Inleiding

Politiewerk in multiculturele buurten is in de ogen van menig politie-inspecteur geen sinecure. De verhalen van inspecteurs wijzen erop dat ze bij wijlen een 'harde' confrontatie met een complexe werkelijkheid ervaren. Zij beschrijven een verhouding met verschillende deelgemeenschappen, waarin het samenspel van diverse factoren zoals socio-economische achterstelling, culturele voorkeuren, politieorganisatorische aspecten, migratiestatus en densiteit of concentratie van etnische gemeenschappen in multiculturele buurten de verhouding en relatie met de politie (sterk) beïnvloeden. De verhalen die de onderzoekers konden optekenen geven aan dat politiewerk in multiculturele buurten niet alleen een ingewikkelde, maar bij wijlen zelfs een 'lastige' oefening is. Vooral inspecteurs werkzaam in multiculturele buurten waar ze naar eigen zeggen met "meerderheden" in plaats van zogenaamde minderheden dienen om te gaan, vertolkten vaker dan in overige politiezones, een defaitistisch vertoog met betrekking tot de context waarin ze werken en de relatie met de deelgemeenschappen in multiculturele buurten. Deze inspecteurs uiten opmerkingen die gewag maken van een complexe, afstandelijke, doch soms ook stoeve verhouding met (bepaalde segmenten van) etnische deelgemeenschappen in multiculturele buurten. Deze uitspraken wijzen erop dat er vaak een 'kloof' bestaat tussen de politie en de (allochtone) bevolking. Evenwel niet altijd.

Naast talrijke uitlatingen over ervaren moeilijkheden, complexe en/of stoeve relaties met etnische minderheden, is het tegendeel evenzeer gehoord en geobserveerd. Immers, in andere politiezones – en zelfs binnen eenzelfde politieke zone – meenden inspecteurs dat ze een "goede relatie" met etnische minderheden onderhouden, niet zelden met oog op de ernstige problemen die zij ondervinden met andere (autochtone) deelgemeenschappen in nochtans dezelfde wijken. Politiewerk in multiculturele buurten is juist daarom niet eenzijdig of zwart-wit, maar veelal complex en variabel, evenwel moeilijk te doorgronden en onder invloed van talloze tastbare en minder tastbare (maatschappelijke) fenomenen en processen. Er is met andere woorden een duidelijke

variatie vastgesteld in het beoordelen van de relatie met etnische minderheden door de inspecteurs tijdens het verrichten van de veldstudies in het kader van voorliggend onderzoek. Niettemin duiken los van die variatie toch regelmatig analoge opmerkingen op, die tevens analoge problemen en hindernissen doen vermoeden. Het verschil schuilt vaak in het feit dat deze problemen en hindernissen – naargelang de politiezone – het ene moment door bepaalde inspecteurs bijzonder hard worden verkondigd, terwijl andere inspecteurs deze problemen eerder subtiel en genuanceerd vertolken en daarbij geen gewag maakten van ‘grote’ problemen inzake de relatie met (etnische) deelgemeenschappen.

De vele (spontane) gesprekken met terreinmensen tijdens de observatieperiodes zijn een unieke gelegenheid om talrijke hindernissen en valkuilen die zij opmerken met betrekking tot het uitvoeren van hun dagelijks takenpakket in de hoedanigheid van vertegenwoordiger van de politie of – veralgemenend – de Belgische staat, te registreren. Het waren momenten om in de praktijk te kunnen vaststellen en onder meer na te gaan hoe deze politiefunctionarissen betekenis verlenen aan de maatschappelijke fenomenen die ze ervaren; hoe ze daarmee omgaan; hoe ze de relatie met de talrijke deelgemeenschappen in de bezochte buurten beoordelen en definiëren; hoe ze hun rol als inspecteur percipiëren en wat ze zelf belangrijk vinden en wat niet. Dit onderzoek suggereert alvast dat inspecteurs, vooral diegenen die in de dienst interventie werken, bijzonder begaan zijn met hun rol als politie-inspecteur en heel wat belang hechten aan het daaruit voortvloeiende gezag. Het viel op dat talloze inspecteurs worstelen met de indruk van een tanend gezag en deze gevoelens snel relateren aan een “gebrek aan respect” voor de politie, maar ook “de omgeving”. In de ene politiezone is de moeizaam bevonden relatie met bepaalde segmenten onder de etnische minderheden daartoe de aanleiding, in andere politiezones zijn het veeleer de “vulgaire” autochtonen die weinig respect lijken op te brengen voor de inspecteurs én omgeving. Het suggereert andermaal dat politiewerk in multiculturele buurten veelzijdig en complexer is dan het oogt en ook andere aspecten dan immigratiepatronen van belang zijn. Dit kan en mag echter geen vrijgeleide zijn voor het minimaliseren van uitspraken en opmerkingen van de politie-inspecteurs, die in hun vertoog focussen op een stroef bevonden relatie met etnische minderheden. Zulke inspecteurs voerden een bij wijlen defaitistisch vertoog waarbij gevoelens inzake een “gebrek aan respect” vorm kregen

door uitlatingen zoals *“hoe open van geest je hier ook toekomt, je ontwikkelt snel een bepaald beeld op basis van ervaringen, op basis van wat je hier ziet en hoe ze ons behandelen”*, of *“ze zien ons als de vijand”* of *“ze beschouwen het hier als hun grondgebied”* en *“iedereen heeft hier oogkleppen aan”*. Zulke uitspraken slaan niet enkel op een zogenaamd moeilijk bevonden verhouding met bepaalde deelgemeenschappen, het slaat evenzeer op indrukken van een gebrekkige samenwerking of communicatie met deze gemeenschappen vanwege de vrees voor represailles of vanwege de invloed van conflicterende culturele referentiekaders of de dikwijls aanhoorde mening dat etnische minderheden liever *“hun eigen zaken regelen”*.

In dit hoofdstuk negen wordt inzicht over de visies, beelden, percepties, attitudes en het gedrag van politie-inspecteurs in relatie tot diverse gemeenschappen gegenereerd in vier stappen.

In eerste instantie worden de uitdagingen geschetst die inspecteurs ervaren bij het uitvoeren van politiewerk in multiculturele buurten. Daarbij gaat aandacht uit naar taalgebruik en -barrières; de ervaren weerstand en de interpretaties daarvan; de geslotenheid van gemeenschappen en de sterke interne sociale cohesie, de spanningen tussen etnische gemeenschappen, het laksisme van bestuurlijke en gerechtelijke overheden en de noodzakelijke selectiemechanismen bij normovertredend gedrag.

In tweede instantie worden de beeldvorming en categorisering van deelgemeenschappen door inspecteurs nader toegelicht. Er wordt ingezoomd op de sociale categorisering die plaatsgrijpt, factoren die gradaties daarin bepalen, de wijze waarop dit zich vertaalt in ‘gematigde’ tot ‘radicale’ politie-inspecteurs en de vaststelling dat dit zich ook voordoet in relatie tot autochtone bevolkingsgroepen.

In derde instantie wordt de impact van deze beeldvorming en categorisering van deelgemeenschappen belicht in relatie tot het optreden van de politiefunctionarissen. Er wordt stilgestaan bij de mate van optreden maar vooral ook bij de manier van optreden met aandacht voor de invloed van situationele, contextuele, persoonlijke en organisatorische of structurele factoren.

In vierde instantie tenslotte wordt nagegaan hoe bovenstaande mechanismen en politiepraktijken zich concretiseren op het terrein, in relatie tot een aantal (frequent) voorkomende deelgemeenschappen binnen de bestudeerde multiculturele buurten in voorliggende studie. Het draagt bij tot het effectief in kaart brengen van de (verschillen in de) verhou-

ding tussen de politie enerzijds en de Marokkaanse, Turkse, Oost-Europese en gemarginaliseerde autochtone deelgemeenschappen anderzijds.

Vanuit deze vaststellingen worden aansluitend in hoofdstuk tien de implicaties van de onderzoeksbevindingen voor de implementatie van COP geschetst, gestructureerd volgens de vijf pijlers (externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, verantwoording en empowerment) van de Belgische interpretatie van community policing.

9.2. Inspecteurs over politiewerk in multiculturele buurten

In hun beoordeling van interacties en verhoudingen met diverse gemeenschappen binnen multiculturele buurten, zien politie-inspecteurs bijzondere uitdagingen tussen henzelf en deze gemeenschappen enerzijds en tussen verschillende bevolkingsgroepen onderling anderzijds. Deze uitdagingen zijn over de verschillende bestudeerde zones heen dikwijls aangehaald, alsook met betrekking tot verscheidene (etnische) minderheden, in dien verstande weliswaar dat doorgaans de ervaringen het sterkst naar voor treden met betrekking tot de (etnische) minderheden die in de betreffende zone sterk zijn vertegenwoordigd. Hierna worden deze uitdagingen toegelicht.

In eerste instantie worden de uitdagingen geschetst die inspecteurs ervaren bij het uitvoeren van politiewerk in multiculturele buurten. Daarbij gaat aandacht uit naar taalgebruik en – barrières; de ervaren weerstand en de interpretaties daarvan; de geslotenheid van gemeenschappen en de sterke interne sociale cohesie, de spanningen tussen etnische gemeenschappen, het laksisme van bestuurlijke en gerechtelijke overheden en de noodzakelijke selectiemechanismen bij normovertredend gedrag.

9.2.1. *Taalgebruik en -barrières*

Zowel interventie- als wijkinspecteurs menen dat taalproblemen een ernstige hinderpaal vormen, dit vooral ten aanzien van nieuwkomers, maar ook bij eerste generatie ‘oudkomers’. Bovendien kan niet alleen de verbale communicatie, maar ook de nonverbale communicatie tot misverstanden leiden, zoals bij voorbeeld de ja- versus neen-betekenis

van hoofdschudden in respectievelijk bepaalde Oost-Aziatische versus Westerse landen. Deze communicatiemoeilijkheden kunnen zowel een probleemverkenning als – verhelping hypothekeren en kunnen leiden tot hiaten in een dossier of twijfels of de boodschap wel correct is overgekomen of – gebracht. Vooral wijkinspecteurs wijzen er op dat een taalbarrière een degelijk contact en relatievorming met personen en inzichtverwerving in hun leefwereld, probleemervaring en verwachtingen hindert. Anderzijds menen zij ook, dat de positie van de politie moeilijk te verduidelijken is. Dit achten zij pertinent in relatie tot de nieuwkomers met wiens belevingswereld de politie amper is vertrouwd, terwijl de nieuwkomers zelf volgens de inspecteurs zich ook nauwelijks een beeld kunnen vormen van de taken, bevoegdheden en werkwijzen van de Belgische politie. Taalproblemen kunnen zich bij de afhandeling van dagdagelijkse politietaken in multiculturele buurten op verschillende manieren manifesteren. Hierna worden een viertal situaties ter illustratie daarvan geschetst.

Een *eerste situatie* betreft de oproep van een bewoner die de landstalen slechts gebrekkig beheerst. Dit leidt in de praktijk tot ernstige hindernissen, vooral het begrijpen van de persoon in kwestie of het kunnen inschatten van de situatie door de ‘dispatcher’, en de repliek van de politie op de melding. Indien het een ernstig incident betreft, draagt dit bij tot een eerder gespannen houding van de melder ten opzichte van de calltaker. De communicatie verloopt sneller en relevante details worden ontzien, kortom communicatiemoeilijkheden nemen toe.

Een *tweede situatie* betreft het acteren van een klacht of een verhoor. De politie kan in principe steunen op een netwerk van tolken die relatief snel beschikbaar zijn. Inspecteurs opteren voor een tolk indien de persoon in kwestie zich slechts door middel van zeer beknopte taalkennis, door handengebaren, of een mengelmoes van verschillende talen kan uitdrukken. Inschakelen van een tolk is echter onderhevig aan specifieke praktische problemen. Enerzijds speelt het uur van het incident, anderzijds ook de beschikbaarheid van de tolk een rol. Bovendien hangt het inschakelen van een tolk af van de medewerkingbereidheid van de persoon in kwestie, meer bepaald met betrekking tot het verlenen van informatie over de moedertaal wanneer bij voorbeeld identiteitspapieren ontbreken. Naast de vaststelling dat wachten op een tolk in bepaalde gevallen leidde tot (toegenomen) zenuwachtigheid van de persoon in kwestie, neemt een verhoor in het bijzijn van een tolk dik-

wijls tijd in beslag. Dit is niet zelden de reden om hoofdzakelijk een beroep te doen op een tolk wanneer het een aanzienlijk of ernstig dossier betreft en de inspecteurs de noodzaak ervan daarom relevant achten. Een 'ernstig' dossier impliceert wel dat nieuwe wendingen zich kunnen voordoen, indien bepaalde feiten of gegevens na consultatie bij derden aan het licht komen. Dit kan leiden tot een nieuw verhoor zonder de aanwezigheid van een tolk.

Een *derde situatie* betreft interacties op het terrein waarbij communicatieproblemen leiden tot een belemmering van probleemverkenning en – verhelping, en op die manier aanleiding kunnen zijn voor een gebrekkige aanpak van de situatie. Een gebrekkige aanpak verwijst naar een eerder routineuze afhandeling van het probleem of van de situatie die zich manifesteert; inspecteurs die standaardantwoorden geven en inspecteurs die omwille van taalbarrières burgers (impliciet) negeren. Communicatieproblemen leken met andere woorden van tijd tot tijd een routineuze aanpak en een toegenomen 'afstand' met de wijkbewoner te stimuleren. Dit betekent concreet een lage(re) betrokkenheid van de inspecteurs maar ook onmacht en een gebrek aan inzet om dergelijke barrières te omzeilen.

Een *vierde* situatie betreft niet zozeer taalbarrières op zich maar taalgebruik tijdens de aanpak van een missie of situatie op het terrein waarbij etnische minderheden betrokken zijn. Verschillende inspecteurs geven aan het erg hinderlijk te vinden indien personen onderling communiceren in een 'vreemde' taal, vooral wanneer sprake is van een incident of gespannen momenten op het terrein. In dat geval manen zij soms streng aan een voor hen begrijpbare taal te gebruiken. Wanneer tijdens een interactie met etnische minderheden de kinderen of familieleden voor een vertaling instaan, kan dit – naargelang de aard van de tussenkomst – leiden tot een gevoel van achterdocht. Inspecteurs hebben soms twijfels over de betrouwbaarheid van een vertaling, in die zin dat ze menen dat niet alle details worden verstrekt of dat de vertaling nauwelijks raakt aan hoe zij de situatie interpreteren.

Hoewel taalproblemen contactmomenten en interacties tussen de politie en etnische minderheden regelmatig aanzienlijk bemoeilijken, zijn ze niet onoverkomelijk. Er is vastgesteld dat wijkbewoners en de politie deze taaldrempels trachten te omzeilen en daartoe creativiteit aan de dag leggen. Enerzijds laten wijkbewoners zich begeleiden door kennissen die de (officiële) landstalen wel machtig zijn en anderzijds is het zo

dat politiemensen deze praktijk stimuleren door wijkbewoners bewust te maken van de voordelen ervan. Sommige (wijk)inspecteurs verschaffen de wijkbewoners informatie over mogelijke taallessen en waar die plaatsvinden. Andere inspecteurs bejubelen als het ware personen die, hoewel ze de landstalen amper machtig zijn, toch een inspanning doen op dit vlak tijdens interacties met hen.

Bovendien blijkt uit de praktijk dat (allochtone) inspecteurs, op het vlak van taal een zeer groot voordeel hebben tegenover (autochtone) collega's. Deze (allochtone) inspecteurs zijn wel niet steeds gemachtigd om een in een vreemde taal afgenomen klacht of verhoor (officieel) te acteren (en dus te vertalen). In de praktijk vindt dit van tijd tot tijd toch plaats, gezien de hierboven aangehaalde praktische problemen inzake het inschakelen van tolken. Ook konden wij opmerken, dat (allochtone) inspecteurs terughoudend zijn om een 'vreemde' taal, vooral in het bijzijn van collega's, te spreken. Sommige onder hen meenden dat de 'exotische' taalkennis waarover ze beschikken afgunst en soms ook weerstand bij collega's tot stand doet komen, een reden voor hen om zelden openlijk, in het bijzijn van die collega's, in een vreemde taal met wijkbewoners te communiceren. Dit staat haaks op situaties waarin de 'exotische' taalkennis van de agent voor de collega's plots wel een belangrijke meerwaarde blijkt te zijn. Bijvoorbeeld wanneer een inspecteur de kern van een gesprek tussen personen die moedwillig een vreemde taal spreken wel begrijpt en dit vervolgens het verloop of de aanpak van een situatie beïnvloedt. Het suggereert niettemin enige ambivalentie van politie-inspecteurs met betrekking tot het beoordelen van taalkennis en – gebruik door (allochtone) collega's.

Die ambivalente houding inzake taalgebruik, in het bijzonder ook ten aanzien van wijkbewoners, is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat inspecteurs taalkennis frequent als een belangrijke (rand)voorwaarde beschouwen tot integratie, en taalkennis een normatief karakter krijgt. In die mate dat – indien het een persoon betreft die reeds enige tijd in het land verblijft – men gebrekkige kennis van de landstalen associeert met een gebrek aan 'integratiewil'. In de praktijk is dit op te merken, doordat inspecteurs bewoners wijzen op gebruik van de (officiële) landstalen of pertinent weigeren een andere taal te spreken dan de taal die (in de regio) de voertaal is en de bewoner daarop wijzen. Een dergelijke houding is redelijk consistent vastgesteld over de ettelijke politiezones heen. Het geeft echter ook aan dat inspecteurs in zekere zin

beoordelend optreden en een normatief kader hanteren inzake bepaalde ‘verplichtingen’ van burgers ten aanzien van de politie én maatschappij. Toch mag men de zogenaamde taalbarrière niet uitsluitend kaderen binnen de relatie met etnische minderheden. Schijnbaar minder voor de hand liggende deelgemeenschappen bleken op dat vlak evenzeer voor problemen te zorgen. Meer bepaald bleken taalproblemen relevant te zijn tijdens interacties met laaggeletterde gemarginaliseerde autochtonen. Deze bewoners ondervinden soms ernstige moeilijkheden om een situatie – volgens de normen van de inspecteurs – degelijk uit te leggen of ondervinden moeilijkheden om een overhandigde brief van een wijkinspecteur te lezen of te begrijpen. Om dit probleem te enigszins te omzeilen schakelen sommige inspecteurs over op het gebruik van een lokaal dialect, “verlagen” ze naar eigen zeggen “het niveau” van de communicatie of lezen ze de brief voor.

9.2.2. *Ervaren weerstand geïnterpreteerd*

Verscheidene interventie- en wijkinspecteurs geven te kennen dat zij weerstand ondervinden tijdens hun tussenkomsten in multiculturele buurten. Enerzijds lijken divergerende culturele opvattingen omtrent de verhoudingen tussen geslachten en leeftijden deze interacties te compliceren, waarbij ze vooral verwijzen naar interacties met personen van Noord-Afrikaanse afkomst. Anderzijds kaderen inspecteurs de weerstand tegen politietussenkomsten binnen een “straatcultuur” en een “wij-zij” retoriek van (segmenten van) etnische minderheden jegens de politie.

Voor wat de rol van divergerende culturele referentiekaders betreft, verhalen mannelijke politiefunctionarissen dat ze soms de toegang geweigerd worden wanneer een vrouw alleen thuis is, terwijl aan vrouwelijke politiefunctionarissen soms de toegang tot moskeeën wordt geweigerd. Ruimer geven vrouwelijke alsook jonge mannelijke politiefunctionarissen aan, dat oudere mannen hun optreden niet altijd aanvaardden. Dit laatste komt tot uiting in het zich pertinent weigeren te richten tot een politievrouw of jonge politieman, of in (verbaal) agressief gedrag wanneer een politievrouw of jonge politieman zich wel tot hen richt. Tweede- of derdegeneratie jongemannen of jongens anderzijds geven vrouwelijke politiefunctionarissen wel eens de indruk hen te willen charmeren, wat door sommigen agenten wordt gelinkt aan

een “zuidse cultuur”, maar anderen ook duiden als een vorm van “testen”. Ook in minder manifeste gevallen hebben vrouwelijke inspecteurs vaak het gevoel dat men hen “minder au sérieux” neemt of dat zij “meer dan mannelijke collega’s respect moeten afdwingen”.

Verder vestigen vooral interventie-inspecteurs de aandacht op onbegrip voor of weerstand tegen een politionele of voorgestelde rechterlijke tussenkomst die getuigt van cultureel divergerende visies op conflict(oplossing). Dit betreft vooral kwesties waarvan de betrokkenen aangeven dat ze volgens hun culturele achtergrond voorwerp vormen van een informele of private conflictbeslechting, terwijl ze in België voorwerp zijn van formele strafrechtelijke, jeugdbeschermingsrechtelijke of civielrechtelijke procedures. Respectievelijk wordt bij voorbeeld geduid op partnergeweld, op conflicten tussen kinderen en ouders, op problematische opvoedingssituaties en op geschillen tussen huurders en verhuurders. Een politionele inmenging wordt in dergelijke gevallen soms (nog) moeilijk(er dan in autochtone middens) of niet aanvaard. Dit kan zich manifesteren in (verbaal) agressief gedrag jegens interveniërende inspecteurs. Tevens wijzen diverse inspecteurs – wat betreft de strafrechtelijke component – op een negatieve impact hiervan op de aangiftebereidheid voor bepaalde misdrijven.

Ten *tweede* wijzen inspecteurs uit de politiezones op de algemene houding van weerstand bij (segmenten van) etnische minderheden ten aanzien van de politie. Het gaat daarbij onder meer over het al dan niet stellen van onrespectvol tot agressief gedrag jegens politie-inspecteurs. Een begrip dat centraal staat en dan ook het zwaarst doorweegt in de beeldvorming wat betreft de houding ten aanzien van de politie betreft de notie “respect”. Medewerking, meegaandheid en beleefdheid zien politiemensen vaak als tekenen van respect. Op dit vlak is de beeldvorming over diverse etnische gemeenschappen vrij gevarieerd en attribueren de inspecteurs bepaald gedrag in het teken van groepen. De Turkse gemeenschap, bijvoorbeeld, en zeker de oudere generaties ervan, wordt over het algemeen geassocieerd met respect voor de politie, volgens menig inspecteur zelfs “meer respect dan de Belgen”. Aziaten genieten dan weer de reputatie “rustig en vriendelijk” te zijn, terwijl de doorsnee inspecteur Oost-Europeanen associeert met dragen van bepaalde wapens en/of heetgebakerdheid. Want “dat zijn dikwijls ex-militairen of ze zijn toch op z’n minst opgegroeid in zware conflictgebieden”. Ook op andere vlakken menen inspecteurs bij nieuwkomers

invloeden te herkennen van omstandigheden in het land van herkomst of meer bepaald van het optreden van de politie aldaar. Zo schetsen inspecteurs dat Oost-Europeanen niet zelden proberen om hun zaak met de politie te “regelen”, omdat dit in hun land de gewoonte zou zijn en nieuwkomers uit diverse Afrikaanse landen zouden dan eerder bang zijn van de politie omdat de politie in die landen (fysiek) hard zou optreden.

Met betrekking tot uitingen van gebrek aan respect verwijzen inspecteurs vooral naar beledigende of kleinerende (en daarom niet zelden als provocerend ervaren) handelingen of verbale uitlatingen. Om dergelijke indrukken over weerstand die inspecteurs verhalen te onderbouwen, komen vaak (en soms sterk veralgemenend) incidenten ter sprake met fysieke intimidatie of fysieke aanvallen op politiefunctionarissen of op patrouillewagens door het bekogelen met eieren, met stenen of – in zeldzame gevallen – “molotovcocktails”. Menig inspecteur vestigt er de aandacht op, dat de laatste jaren geregeld ook andere hulpdiensten het mikpunt van dergelijke praktijken vormen. Vooral Marokkaanse jongens en jongemannen worden met dergelijk gedrag geassocieerd en dit meer bepaald in grootstedelijke buurten waar deze bevolkingsgroep relatief sterk is vertegenwoordigd. Een deel van deze jongeren aanvaardt, in de beeldvorming van de inspecteurs, geen gezag.

Verder in deze lijn, getuigen diverse inspecteurs in deze zones dat bij interventies in de openbare ruimte waarbij etnische minderheden betrokken zijn dikwijls talrijke omstanders (in de ogen van de inspecteurs dus eerder ‘medestanders’) uit het ‘niets’ opduiken waarbij escalatie in termen van blokvorming tegen de politie als een reëel risico wordt gepercipieerd. Een aantal inspecteurs ervaart of interpreert dit als uitingen van een “gebrek” aan “respect” voor de politie. Anderen daarentegen duiden dit scherper als een uiting van een “vijandige wij-zij houding”. Tevens kan naar ervaring van inspecteurs in sommige gevallen sprake zijn van een functionele motivering, in de zin dat zij de indruk hebben dat wordt geprovoceerd om de focus weg te trekken van het (misdadig) gedrag van enkelingen. In zulke omstandigheden geven ze aan dat een probleem vanrellendreiging zich kan manifesteren, en sommige inspecteurs stellen dat zij door die context verhinderd zijn de persoon in kwestie op te pakken of dus de aandacht op het reële probleem gefocust te houden. Hoe dan ook leidt dit tot de perceptie dat situaties waarin deze jongeren betrokken zijn, negatief kunnen

omslaan. Zulke gevoelens inzake een “gebrek aan respect” en een vijandige houding wordt in de zones waar dit beeld meer doorweegt dan de overige bezochte politiezones door de inspecteurs (vooral dan interventie-inspecteurs) aangehaald als het moeilijkste aspect van het werken in hun multiculturele buurten. Naar hun ervaring impliceert dit niet alleen moeilijkheden op het vlak van het beheren van situaties. Deze inspecteurs geven aan dat de accumulatie van verwijten en de stress die gepaard gaat met het beheren van dergelijke tussenkomsten bovendien psychisch erg belastend is.

Gezien het belang dat inspecteurs aan bovenstaande aspecten hechten en de invloed daarvan op de belevingswereld van inspecteurs werkzaam in multiculturele buurten een rol speelt, is het interessant in te gaan op wat de inspecteurs als oorzaak hiervan aanreiken. Inzake de gehekelde houding van diverse tweede- en derdegeneratiejongeren jegens politie (en de ruimere omgeving), schuiven inspecteurs over het algemeen twee grote en onderling complementaire verklaringlijnen naar voor. Een eerste oorzaak situeren diverse inspecteurs in de opvoeding van deze jongeren, waarin volgens hen amper grenzen worden gesteld. Dit leidt volgens hen tot grensoverschrijdend gedrag dat zich in het bijzonder manifesteert tijdens het “opgroeien op straat”. Een paar inspecteurs wijst er – conform de literatuur (Boukhriss, 2000) – op dat dit laatste aansluit bij traditionele opvoedingspatronen van gedeelde verantwoordelijkheid, die in een grootstedelijke context evenwel lijken te falen. Daarom benadrukt een aantal inspecteurs dat de kinderen zich richten naar fout voorbeeldgedrag van oudere jongens.

Andere inspecteurs verhalen indrukken van een “straatcultuur” waar, net als in een “jungle”, het recht van de sterkste heerst wat niet alleen de omgang tussen de jongeren onderling kenmerkt maar zich eveneens aftekent in hun houding ten aanzien van ‘buitenstaanders’, waaronder de politie. Zij zien met betrekking tot deze “straatcultuur” een relatie met het “zich afzetten tegen politie en ander gezag”. Hiermee raken deze inspecteurs een centraal element van de subcultuurtheorie, waarin de hoger aangeduide processen van de sociale leertheorie perfect kunnen worden geïntegreerd. Deze erkenning van een weerspannige subcultuur sluit bovendien aan bij de verklaring van menig sociaal wetenschapper (Aalberts & Kamminga, 1983; Bekkour, 2001; Hebberecht, 1995) voor problematisch gedrag dat ook in eerdere studies is vastgesteld. Het essentiële verschil tussen deze politiemensen enerzijds

en wetenschappers anderzijds, ligt er evenwel in dat ze de processen die leiden tot de vorming van die subcultuur of met andere woorden de fundamentele reden van het acting-out gedrag op verschillende wijze verklaren. De basislijn daarbij is dat sociaal wetenschappers de maatschappij met de vinger wijzen en dus *situationele* attributies maken, terwijl inspecteurs doorgaans de verantwoordelijkheid van het individu beklemtonen en dus veeleer *persoonlijke* attributies maken.

Sociaal wetenschappers wijzen grotendeels op processen van maatschappelijk-structurele ongelijkheid en marginalisering die worden geprojecteerd op politie als vertegenwoordiger van die als onrechtvaardig ervaren maatschappij. Inspecteurs daarentegen benadrukken meer de verantwoordelijkheid van het individu voor diens leven en situatie. Op basis van deze verklaringslijn schuiven inspecteurs vooreerst een strengere opvoeding (waarin ouders hun verantwoordelijkheid dienen op te nemen) als remedie naar voor. Een aantal inspecteurs wijst daarom ook op (een striktere en tijdige) opvoedingsbijstand of coaching van probleemjongeren en hun gezinnen (waarin een taak is weggelegd voor de overheid). Voorts denken inspecteurs ook aan sensibilisering over rechten, maar ook plichten van burgers en over bevoegdheden van politie (waarin dan weer de overheid haar verantwoordelijkheid dient op te nemen) naar voor als manieren om aan de gehekkelde situatie en dus ook aan de problematische relatie tussen politie en jongeren te verhelpen.

9.2.3. “Gesloten gemeenschappen”

Naast gevoelens van weerstand die inspecteurs menen te ervaren vanwege (bepaalde segmenten onder) etnische minderheden geven ze ook stelselmatig meer subtiele moeilijkheden inzake de verhouding met etnische minderheden aan. Zo ondervinden inspecteurs vaak moeilijkheden om in te schatten wat leeft binnen etnische gemeenschappen en wat hun precieze activiteiten zijn. In dat kader is (vooral door wijkinspecteurs) vermeld dat ze de indruk hebben dat etnische minderheden verkiezen om “hun zaken zelf te regelen” en ten aanzien van de politie er een “gesloten” houding op na houden. Een aantal inspecteurs koppelt dit “liever zelf regelen” rechtstreeks aan de indruk dat het “gesloten gemeenschappen” zijn. Hiermee geven inspecteurs aan, dat deze gemeenschappen zich binnen de beslotenheid van de eigen

gemeenschap terugtrekken en hoofdzakelijk steunen op een interne afhandeling van problemen of spanningen. Verscheidene wijkinspecteurs merken op dat een dergelijke geslotenheid eveneens het opbouwen van relaties bemoeilijkt, vooral wanneer dit gepaard gaat met de reeds besproken taalbarrière. De notie van “gesloten gemeenschappen” is volgens inspecteurs die deze realiteit benadrukten relevant voor diverse etnische deelgemeenschappen, waaronder (onder meer) de Turkse, Marokkaanse, Pakistaanse, Indische en Chinese deelgemeenschappen.

Vanuit bovenstaande vaststelling is de notie van een ‘dark number’ van (allochtone) meldingen of oproepen in het kader van dit onderzoek vermeldenswaardig. Immers, diverse inspecteurs benadrukken, dat leden van etnische deelgemeenschappen minder snel dan overige groepen in multiculturele buurten de politie inschakelen, ook niet in de hoedanigheid van *slachtoffer*. Het is een houding die zij opmerken en die verband kan houden met de voorkeur (maar ook druk) van betrokken perso(o)n(en) of deelgemeenschappen om conflicten of spanningen als een informele of private aangelegenheid te beschouwen; met specifieke – cultureel ingebedde – conflictresolutie te beslechten; of voor de ‘buitenwereld’ geheim te houden. De indruk van “gesloten gemeenschappen” is in de ogen van inspecteurs des te relevant aangezien ze van mening zijn dat “zeker niet minder” problemen onder etnische deelgemeenschappen zich manifesteren. De politie wordt ingeschakeld echter (te) vaak indien de conflicten of spanningen niet meer binnenskamers opgelost raken; de politie door de burens wordt ingeschakeld of indien de betrokken personen toch op de politie rekenen wanneer de situatie compleet geëscaleerd is. De inspecteurs baseren hun indrukken op hun ervaring met ernstige probleemsituaties zoals intrafamiliaal geweld of partnergeweld, wat volgens hen lijkt toe te nemen en wordt “verdoezeld”. Zij suggereerden dat deze conflicten een gevolg (kunnen) zijn van divergerende leefpatronen en/of cultureel ingebedde onderlinge verwachtingspatronen binnen relaties maar ook families. Het zijn conflicten die volgens hen het gevolg zijn van relatiemoeilijkheden tussen bijvoorbeeld “meer vrijgevochten” vrouwen en hun “traditionele” echtgenoten of conflicten tussen ouders en kind(eren) die een Belgische partner verkiezen boven de voorkeur van de ouders. Andere inspecteurs het kaderen bovenstaande spanningen expliciet binnen het fenomeen van de huwelijksimmigratie. Een aantal inspecteurs wijst op het fenomeen van endogamie, namelijk de voorkeur om te huwen met een

partner uit dezelfde (etnische) gemeenschap; gearrangeerde huwelijken en de rol van de directe omgeving als een belangrijke bron voor conflicten binnen families en/of gezinnen die dergelijke tradities bewerkstelligen. Deze inspecteurs hebben de indruk dat het fenomeen van 'importhuwelijken' de laatste jaren bovendien zichtbaar toeneemt, meer bepaald binnen de Turkse gemeenschap. Deze probleemsituaties (die evenwel schaars zijn geobserveerd maar niettemin 'indrukwekkend' waren) zijn een zeer specifieke uitdaging voor de politiediensten enerzijds omwille van de sfeer van reeds aangehaalde 'private' aangelegenheden en anderzijds omwille van de (passieve en actieve) weerstand die de inspecteurs bij de betrokkenen ervaren.

De hierboven geschetste context mag niet de indruk wekken dat etnische minderheden niet op de hulp van de politie zouden steunen. In het kader van bijvoorbeeld meldingen over inbraak, diefstal of overlast lijkt een 'dark number' minder tot niet relevant. Er is evenwel differentiatie op het vlak van aangiftebereidheid vast te stellen, indien het om samenlevingsproblemen gaat die zijn gesitueerd binnen interpersoonlijke of de 'private' sfeer. Interessant in dat opzicht is dat inspecteurs aanhaalden, dat wanneer etnische minderheden bij interne conflicten (bijvoorbeeld, een conflict binnen één familie) toch de politie inschakelen zij rekening houden met de mogelijkheid dat het om een "pestmaatregel" gaat. Dit suggereert dat achterliggende drijfveren of motieven om de politie te contacteren van een heel andere aard zijn en de inspecteurs dit ook als dusdanig aanvoelen. Bij tussenkomsten ten aanzien van etnische minderheden in het kader van conflicten in de interpersoonlijke sfeer is soms vastgesteld dat het uiteindelijk bleek te gaan om spanningen tussen leden van één familie, die reeds lange tijd in onmin met elkaar leefden en op verschillende adressen gehuisvest waren.

9.2.4. *Variaties in sociale cohesie*

Nauw verwant aan deze externe geslotenheid, wijzen diverse inspecteurs op een (zeer) sterke interne sociale cohesie binnen etnische groepen en binnen families in het bijzonder. Ten eerste manifesteert deze sterke sociale cohesie zich (voornamelijk in politiezones die zijn gekenmerkt door grootstedelijkheid en een concentratie van etnische gemeenschappen in de multiculturele buurten) in een "vlug samentropen" in geval van incidenten. Geschillen tussen twee personen leiden

volgens inspecteurs soms tot geschillen tussen twee respectievelijke families (die bovendien vaak heel uitgebreid zijn). Geschillen in de openbare ruimte hebben evenzeer het potentieel dat toeschouwers toestromen en waarvan sommigen zich niet steeds beperken tot een passief toekijken. Dergelijke situaties brengen extra uitdagingen met zich mee voor de interventiedienst, enerzijds omwille van moeilijkheden op vlak van het beheren van de situatie en anderzijds ook moeilijkheden op onderzoekstechnisch vlak. Volgens inspecteurs zijn dit complexe situaties waarin het risico op escalatie als reëel wordt gepercipieerd. Dit brengt met zich mee dat politie-inspecteurs naar eigen zeggen voortdurend de situatie (en de vele betrokkenen) dienen in te schatten én her in te schatten. Zij getuigen dat het in zulke situaties moeilijk is een evenwicht te vinden tussen enerzijds een niet te repressief optreden (opdat de vlam niet in de pan zou slaan). En anderzijds een niet te laks optreden (opdat men voldoende gezag zou genieten) om – in geval van geschillen – te kunnen bemiddelen en de rust te herstellen of om – in geval van regelovertreding – een signaal over te brengen dat men bepaalde zaken niet tolereert. Bovendien is het vaak zo dat alle betrokkenen hun eigen ‘waarheid’ hebben en vertolken. Hoe meer betrokkenen er zijn hoe meer ‘waarheden’ er ook zijn en hoe chaotischer die zijn weer te geven. Dat maakt het er niet eenvoudiger op om ‘dé waarheid’ te achterhalen, opdat – via bemiddeling – het incident kan opgelost worden of teneinde – in geval van misdrijven – een verdachte kan geïdentificeerd worden.

De indruk van de rol van interne solidariteit of cohesie benadrukken inspecteurs vooral met betrekking tot etnische minderheden die in het kader van de eerste (en daaruit volgende tweede) immigratiegolf in het land zijn toegekomen. Zij menen dat deze groepen over een aanzienlijke interne (sociale) cohesie (binnen eenzelfde etnische groep weliswaar) beschikken, de leden ervan elkaar (zeer) goed kennen, de wijk en haar bewoners goed gekend zijn en de notie van “familiebanden” door die wijkbewoners vaak worden benadrukt. Inspecteurs maakten gewag van een ‘geïdealiseerde’ familieband omdat er volgens hen geen sprake is van een bloedband, maar deze banden door de bewoners in kwestie wel worden geaccentueerd. De notie van een sterke interne cohesie is volgens de inspecteurs dan ook eigen aan bepaalde etnische groepen, waaronder Noord-Afrikanen en Turken. Dit is een interessant gegeven indien men dit vergelijkt met autochtonen, een ‘groep’ die door de

inspecteurs vaker een gebrek aan cohesie en (sociale) netwerken wordt verweten.

Ten tweede halen zowel interventie- als wijkinspecteurs aan dat een sterke sociale cohesie de medewerkingsbereidheid met de politie nefast kan beïnvloeden in die zin dat nochtans gekende daders van bijvoorbeeld vandalisme – soms zelfs door de slachtoffers ervan – niet worden ‘verklikt’ of de wijkinspecteur op stilzwijgen stoot bij het informeren naar het aan- en afwezigheidspatroon van een buur in het kader van bijvoorbeeld een domiciliëringdossier. De context van “iedereen kent iedereen” wordt dus niet alleen gekaderd binnen indrukken over een sterke onderlinge solidariteit, maar ook de angst voor represailles, wat toch wijst op een ervaren ambivalentie in vermelde sociale cohesie. Die vrees relateren de inspecteurs (maar ook wijkbewoners die zijn bevraagd) aan de angst voor “clans” met een zekere “machtspositie” in de buurt. Het is een precaire kwestie, aangezien in de praktijk bleek dat gegarandeerde anonimiteit de vrees voor vergelding niet kan verhelpen. Bewoners kaderen dit binnen het “iedereen kent iedereen”-fenomeen, meer bepaald stellen zij dat het aanreiken van specifieke details toch tot een identificatie van de melder zou kunnen leiden. Enkele voorbeelden zijn: tijdens het aanspreken van een wijkagent door een bewoner over een buurtprobleem was deze persoon bijna niet te overhalen om het probleem te laten registeren in de politiedatabanken; in een ander geval had een getuige van een poging tot inbraak in een wagen tijdens een identificatieprocedure grote angst herkend te worden door de (vermoedelijke) daders; tijdens meldingen over geluidsoverlast viel op dat de melders zich snel terugtrokken wanneer de inspecteurs op het adres aanbelden waar de geluidsoverlast zich voerde. Weliswaar wordt een gebrekkige medewerkingsbereidheid ook soms toegeschreven aan andere factoren zoals schaamte wanneer de politie aan de deur wordt gezien, wantrouwen mogelijks op basis van negatieve ervaringen met de politie in het land van herkomst en angst wegens een precair verblijfsstatuut.

Ten derde geeft een aantal wijkinspecteurs te kennen dat een sterke interne sociale cohesie met zich meebrengt dat men als wijkinspecteur enige voorzichtigheid aan de dag moet leggen en “extra op z’n tellen moet passen” gezien zaken zich binnen een gemeenschap heel snel verspreiden. Wanneer men bijvoorbeeld door omstandigheden of misverstanden aan verschillende leden van een gemeenschap contradictori-

sche informatie verschaft of wanneer men in slechte aarde valt bij één lid van de gemeenschap kan dit ook de relatie met de ruimere gemeenschap schaden. Anderzijds geeft een paar wijkinspecteurs te kennen dat men ook z'n voordeel kan halen uit de sterke groepsgerichtheid van sommige bevolkingsgroepen. Een wijkinspecteur wijst hierbij op het concrete voorbeeld van in- en uitsluitingsmechanismen binnen de Turkse gemeenschap waar eer een belangrijke rol speelt. Wanneer men er in slaagt een wederzijdse vertrouwensrelatie op te bouwen met een vooraanstaand lid van deze gemeenschap en aldus tot de *in-group* wordt toegelaten is de kans – naar ervaring van deze inspecteur – klein dat een persoon dit vertrouwen beschaamt, gezien dit gepaard gaat met eerverlies wat een risico op verstoting uit de groep inhoudt. Sterke groepsmechanismen blijken aldus in het kader van vertrouwen een tweesnijdend zwaard te vormen: niet alleen wanneer een inspecteur het vertrouwen van een groepslid schaadt, maar ook wanneer een groepslid het vertrouwen van een inspecteur schaadt, kan dit voor de protagonist verstrekkende gevolgen hebben voor zijn relatie met de groep. Het eerste maant aan tot extra voorzichtigheid; het tweede “geeft je een stuk macht over hen” eenmaal je tot de *in-group* wordt toegelaten.

Verscheidene wijkinspecteurs geven voorts aan dat het opbouwen van vertrouwen niet alleen een delicaat proces vormt, omdat vertrouwen veelal broos is, maar ook omdat de grens vaag is tussen enerzijds een constructieve kameraadschappelijkheid die zich leent tot wederzijds vertrouwen en inzichtverwerving en anderzijds een destructieve kameraadschappelijkheid die zich leent tot misbruik en corruptie. Het gaat er hierbij om dat het opbouwen en onderhouden van vertrouwensrelaties een proces van geven en nemen inhoudt, waarbij evenwel – naarmate de relatie vordert – de grenzen van wat wordt gegeven en wat wordt genomen geleidelijk kunnen verschuiven en men verstrikt kan raken in een web van “dienst en wederdienst” of men de objectiviteit kan verliezen. Hierdoor kunnen de – soms troebele – grenzen van het toelaatbare worden overschreden, niet zelden zonder dat de politiefunctionaris in kwestie zich daarvan bewust is. Ter illustratie verhalen wijkinspecteurs anekdotes waarin een verkeersovertreder hen vraagt, wat hij het best in zijn verklaring kan weergeven teneinde vrijuit te gaan of waarin een burger een geldsom aanbiedt in ruil voor een frauduleuze domiciliëringsbevestiging. Naargelang de deelgemeenschap in kwestie verklaren inspecteurs dit op basis van “gewoonte” of “cultuur”

en benadrukken desgevallend dat dit zeker niet altijd kwaad is bedoeld; anderen wijzen specifiek op corruptie bij politie in het land van herkomst. Met betrekking tot autochtone deelgemeenschappen, die in bepaalde politiezones meer dan overige deelgemeenschappen in multiculturele buurten door de inspecteurs werden gerelateerd aan het fenomeen van frauduleuze domicilieringen, wordt dit toegeschreven aan een "cultuur" van achterstelling. In het algemeen kaderen inspecteurs deze praktijk als pogingen om een hoger leefloon of werkloosheidsuitkering te bekomen dan wettelijk bepaald is. Het niveau van uitkering is immers onderhevig aan de vaststelling door de wijkinspecteur of de wijkbewoner al dan niet het statuut van samenwonende of alleenstaande heeft. In de praktijk blijkt alvast dat dit fraudefenomeen in multiculturele buurten dagdagelijkse realiteit is en waar vooral de wijkinspecteurs naar eigen zeggen streng op (moeten) toezien of rekening mee moeten houden.

Deze kwesties bemoeilijken echter soms de evenwichtsoefening van iedere individuele politiefunctionaris tussen enerzijds nabijheid en betrokkenheid en anderzijds het bewaren van een professionele afstand. Inspecteurs menen dat men op die manier zich op dat vlak "constant op het scherp van de snee" bevindt; "je moet daar als politieman of -vrouw voor jezelf een grens in trekken; sommige collega's slagen daar niet in, vinden die grens niet of overschrijden haar; dat is snel gebeurd"; "het gevaar schuilt vaak in kleine dingen". Teneinde dit gevaar in kleine dingen zoveel mogelijk te reduceren en de eigen neutrale positie te vrijwaren verkiezen sommige inspecteurs – al dan niet op aandringen van hogere kaders – om hun grenzen heel dicht te trekken in die zin dat ze in het kader van huisbezoeken aangeboden thee of versnaperingen principieel afwijzen. De keerzijde hiervan, meer bepaald inzake de etnische deelgemeenschappen, is dat de inspecteurs soms de indruk hebben dat dit door sommige gastheren of -vrouwen als een belediging ervaren worden. Vooral wanneer in diens cultuur gastvrijheid is verbonden aan eer of als een *in-group* gebaar wordt beschouwd en vooral in situaties waarin de weigering wegens een taalbarrière moeilijker kan toegelicht worden. Voor sommige wijkinspecteurs is dit een preciaire kwestie, omdat op deze manier men in een spanningsveld terecht komt waarin ze menen dat "je eigenlijk nooit goed kan doen".

Om de beeldvorming van agenten over (de rol) van een interne sociale cohesie van de deelgemeenschappen in multiculturele buurten in een

breder perspectief te plaatsen, stellen we vast dat een grote interne sociale cohesie, haast uitsluitend geassocieerd wordt met de daar verblijvende etnische minderheden, meer specifiek minderheden die in kader van de eerste en tweede immigratiegolf zijn toegekomen. Opvallend is dat dit beeld bijzonder fel in contrast staat tot dat over de interne sociale cohesie (en zelfredzaamheid) van bepaalde autochtone bevolkingsgroepen. Deze laatste deelgemeenschappen (dikwijls in dezelfde buurten) associëren de agenten eerder met “overbevraging” en een (ernstig) gebrek aan zelfredzaamheid wat agenten consistent relateren aan een aanzienlijk lage(re) interne cohesie. Meer bepaald doelen zij (hoofdzakelijk) op gemarginaliseerde autochtone middens. Ter nuancering geven agenten aan dat een “overbevraging” die ze associëren met een lagere sociale cohesie, evenzeer te wijten is aan het feit dat die deelgemeenschappen minder aarzeling hebben om de politie naar aanleiding van “banale” problemen in te schakelen. Die variatie in interne cohesie van diverse gemeenschappen in multiculturele buurten (en de weerslag daarvan voor de beeldvorming van agenten en politiepraktijken), verhoogt niettemin de complexiteit van politiewerk in deze buurten. Meer bepaald is er een analoge variatie in politiepraktijken jegens diverse gemeenschappen. Deze vaststellingen komen in het hoofdstuk over de verhouding tussen de politie en de diverse deelgemeenschappen nog ruimer aan bod.

9.2.5. *Interne spanningen*

De hierboven geduide notie van een sterke interne cohesie, betekent geenszins dat dit een algemene weerspiegeling is van het samenleven in multiculturele buurten. Ten eerste wordt – zoals reeds gezegd – de interne cohesie door de inspecteurs binnen etnische grenzen van deelgemeenschappen en vooral dan de zogenaamde “families” geschetst. Ten tweede zijn er talloze indicaties dat het onderling samenleven van verschillende (etnische) deelgemeenschappen niet steeds vanzelfsprekend is en fricties tussen leden die behoren tot verschillende etnische deelgemeenschappen opgemerkt worden. Verschillende aspecten zijn hierbij van belang. Enerzijds is de immigratiegeschiedenis van de persoon of deelgemeenschap een factor, in die zin dat langdurig gevestigde etnische deelgemeenschappen de toestroom van de zogenaamde nieuwkomers soms met (grote) argwaan beschouwen. In het bijzonder kan opgemerkt worden dat leden van etnische minderheden die

omwille van politieke motieven het land van oorsprong verlaten hebben, de instroom van nieuwe groepen (waarvan ze de indruk hebben dat die “uitsluitend” omwille van “economische” redenen toestromen) met achterdocht percipiëren. Het beeld dat deze langdurig gevestigde etnische deelgemeenschappen over nieuwkomers hebben is niet steeds positief. Clichés of zwart-wit denken sturen dergelijke beeldvorming aan. Bepaalde groepen, waaronder bijvoorbeeld de Oost-Europeanen, worden door andere etnische deelgemeenschappen verantwoordelijk geacht voor serie inbraken en diefstal. Bovendien relateren zij het veranderd algemeen klimaat jegens ‘de vreemdeling’ aan het gedrag van deze recent ingeweken immigrantengroepen. In dat opzicht is het treffend vast te stellen dat soms gelijkaardige denkpatronen en verzuchtingen als de inspecteurs van de politie worden verhaald, bijvoorbeeld in de vorm van een sterke drang naar *law & order*.

Anderzijds spelen (oude) conflicten en etnische spanningen in het land van oorsprong een rol, en blijkt dit (soms overduidelijk) tijdens het tussenkomen bij twisten waar leden van verschillende etnische groepen bij betrokken zijn. Wel moet de nodige nuancering aangebracht worden. Een twist die de tussenkomst van de politie vereist kan immers ook als katalysator dienen om bepaalde uitlatingen te ventileren, die tijdens ‘normale’ omstandigheden minder voor de hand zouden liggen. Niettemin, het zijn spanningen en een negatieve beeldvorming die in het kader van politie-interventies relevant kunnen zijn en in de praktijk onder meer gestalte krijgen door het ‘pesten’ door ongegronde verklaringen af te leggen, waarvan de inspecteurs nadien vermoeden dat het met de nodige ‘korrels zout’ moet genomen worden. Een negatieve beeldvorming die ook de vorm kan krijgen van passiviteit of beter onverschilligheid doordat personen ervoor opteren niet te getuigen of geen medewerking te verlenen. Hiermee doelen ze vooral op de ervaring dat getuigen niet *willen* naar voor treden wegens onverschilligheid (ten aanzien van het slachtoffer van een andere gemeenschap) of niet *durven* een verklaring afleggen wegens angst (voor represailles vanwege de dader van een andere gemeenschap of vanwege ‘ontspoorde’ leden van de eigen gemeenschap).

Negatieve attitudes of verschillen in levensstijl tussen verschillende gemeenschappen leiden – aldus sommige inspecteurs – daarom tot een verhoogd conflictpotentieel onder de bevolking die in bepaalde wijken “een explosief mengsel” vormt. Ter nuancering voegt een aantal inspec-

teurs toe dat een hoogspanning wellicht ook in de hand wordt gewerkt door structurele factoren, vooral de moeilijke leef- en wooncondities in vele multiculturele wijken. Bovendien vallen doorheen hun voorbeelden ook verwijzingen op naar politieke en (sociaal)economische oorzaken van conflicten. Als voorbeelden van spanningen tussen verschillende etnische minderheden wordt onder meer aangehaald dat “burgeroorlogen” tussen verschillende Oost-Europese groepen wel eens hier worden “uitgevochten” wanneer leden van deze groepen elkaar toevallig tegen het lijf lopen; dat de verhoudingen tussen Noord-Afrikanen en Centraal-Afrikanen (in de betreffende politiezone) niet goed zijn; dat er ook “stammentwisten” zijn of “het niet goed botert” tussen personen van bepaalde Centraal-Afrikaanse landen; dat de relatie tussen Indiërs en Pakistani lijdt onder de historische spanningen tussen beide landen, en dergelijke meer.

Weliswaar kan men opmerken dat gelijkaardige samenlevingsproblemen in het bijzonder kunnen optreden bij autochtone deelgemeenschappen waar inspecteurs ook gewag maken van ‘cultuurverschillen’ en de ‘autochtone cultuur’ verre van homogeen is. Toch wijzen inspecteurs erop dat met betrekking tot etnische deelgemeenschappen het “anders” is omdat bijkomende dimensies meespelen, zoals racisme en complexe intraculturele verhoudingen. Deze dimensies impliceren extra uitdagingen op het vlak van conflicthantering, des te meer gezien inspecteurs soms de indruk hebben dat ze door de betrokkenen, wegens hun eigen Belgische afkomst, a priori als partijdig of onwetend worden beschouwd.

9.2.6. Het “laksisme” als bron voor frustraties onder politie-inspecteurs

De geobserveerde inspecteurs zien een te laks (gerechtelijk en bestuurlijk) beleid als een belangrijke vruchtbare voedingsbodem voor problemen die zij ervaren bij het werken in multiculturele buurten. Ze wijzen hierbij zowel op een straffeloosheid vanuit justitiële hoek als op een te grote tolerantie vanwege de lokaal bestuurlijke overheid uit vrees voor rellen of wegens electorale overwegingen. Beide arena’s laten aldus niet alleen rechtstreeks een grote ruimte voor normoverschrijdend gedrag, maar ondergraven daardoor ook onrechtstreeks de legitimiteit van politie wat onvermijdelijk volgens hen leidt tot een “gebrek aan res-

pect” voor de politie. Naast het lokaal bestuurlijk beleid en het justitieel beleid achten heel wat inspecteurs eveneens het immigratie-, integratie- en uitwijzingsbeleid alsook het sociaal (zekerheids)beleid te laks wat naar hun mening eveneens “een foute mentaliteit” aanwakkert. Inspecteurs argumenteren dat via dit laksisme op diverse beleidsvlakken “een signaal dat alles kan” wordt gegeven of met andere woorden België een “paradijs” wordt “*waar alles kan en alles mag, waar je alles krijgt en waar ze niets te verliezen hebben*”. Een “laisser faire, laisser aller”-houding van de overheid, leidt – aldus inspecteurs – logisch tot een “je m’en fou’tisme” bij de bevolking, wat zich overigens niet beperkt tot problemen in relatie tot bepaalde bevolkingsgroepen, maar ook in verband wordt gebracht met een meer algemene trend van normvervaging onder de bevolking.

Deze context van straffeloosheid en grote beleidstolerantie werkt hun inziens niet alleen achteloos en onrespectvol gedrag in de hand, maar leidt bovendien bij niet weinig inspecteurs ook rechtstreeks tot gevoelens van machteloosheid, demotivatie en frustratie. Heel wat inspecteurs voelen zich onvoldoende ondersteund door hun eigen overheden die “blind” lijken “voor de problemen op het terrein” of “*opgepakte criminelen terug de straat opstuurt nog voordat het papierwerk af is*” en geloven er niet (meer) in dat de situatie nog kan worden gekanteld, een toestand waarin zij niet zelden berusten of waarbij zij zich met andere woorden (onderhand) hebben neergelegd. Dit sluit weliswaar niet uit dat diverse inspecteurs op basis van deze verklaringslijn pleiten voor een strenger beleid en consequente toepassing ervan op de verscheidene voornoemde vlakken. Hieronder zien diverse inspecteurs – vooral interventie-inspecteurs – onder meer heil in een duidelijke grenzenstelling, casu quo zerotolerantie (die dan wel geruime tijd dient te worden volgehouden – ook al leidt dit tot rellen – en waaraan dan wel de nodige politiecapaciteit hoort te worden gekoppeld). Ook pleiten heel wat inspecteurs voor een daadwerkelijk spreidingsbeleid inzake etnische minderheden gezien problemen zich naar hun ervaring vooral voordoen bij grote concentraties van etnische minderheden die leiden tot “gettovorming”.

9.2.7. *Noodzakelijke selectiemechanismen voor normovertredend gedrag*

Verzuchtingen van inspecteurs inzake het “laksisme” waardoor zij zich naar eigen zeggen niet ondersteund voelen in hun job, lijken enigszins haaks te staan op vaststellingen inzake (dagdagelijkse) politiepraktijken, meer specifiek met betrekking tot het verbaliseren van kleine inbreuken. Inspecteurs uiten vaak ergernissen over een gebrek aan normbesef onder de bevolking in multiculturele buurten, in deze context uitsluitend met betrekking tot de directe omgeving en verkeersregels. Vaak worden opmerkingen geuit die wijzen op problemen op het vlak van afval, illegaal storten, vandalisme. Anderzijds worden talloze ergernissen verhaald over de talrijke (kleine) verkeersovertredingen of rijattitude. Agressief rijgedrag, dubbel- of foutparkeren en niet respecteren van snelheden en elementaire verkeersregels vormen de kern van dit vertoog.⁴⁶ Echter blijkt in het optreden van politie-inspecteurs (waaronder vaak die van de interventiedienst) een aantal selectiemechanismen met betrekking tot het verbaliseren van dergelijke overtredingen tot stand te komen. Deze selectiemechanismen staan in relatie tot de meningen die inspecteurs erop na houden van wat werkbaar is en wat niet.

Het aantal vaststellingen van (kleine) (verkeers)inbreuken kan de reeds bestaande werklust van inspecteurs die in de grootstedelijke politiezones zijn tewerkgesteld in aanzienlijke mate bijkomend belasten. Een inspecteur haalt illustratief aan dat het verbaliseren van alle (kleine) overtredingen een “onmogelijke” zaak is en tijdens één werkdag niet minder dan “86 pv’s” zou opleveren. Het betreft een werkcontext die niet op zich staat, maar in grote mate afhankelijk kan zijn van lokale beleidsopties en stedelijke inrichting. Bijvoorbeeld leidt de keuze om het aantal parkeerplaatsen te beperken ten voordele van groene ruimtes de facto tot een toename van kleine verkeersinbreuken, waaronder hoofdzakelijk fout- of dubbelparkeren. Beleidsopties die bovendien in combinatie met een grote bevolkingsdichtheid, nauwe straten en drukbezochte winkels, een aanzienlijk transitverkeer en culturele gebeurtenissen zorgen voor een structureel karakter van kleine overtredingen, maar waartegen de inspecteurs toch geacht worden (proactief) op te treden.

⁴⁶ Zwaardere inbreuken – die soms talrijk werden vastgesteld – zoals rijden zonder rijbewijs, zonder geldige nummerplaten en zonder geldige verzekering worden uiteraard wel systematisch geverbaliseerd.

Omwille van dergelijke werkcontext blijken niet-formele selectiemechanismen met betrekking tot de aanpak van kleine overtredingen vorm te krijgen en is die praktijk zelfs redelijk gemeengoed onder de inspecteurs van de verschillende politiezones. Het gehanteerde selectiemechanisme impliceert dat indien het om relatief kleine feiten gaat (zoals dubbel- of foutparkeren, het niet respecteren van bepaalde verkeersregels, ongeoorloofd met mistlichten rijden, het negeren van een stoplijn, en dergelijke meer) de reactie van de burger op de opmerking van de inspecteurs als een *threshold* voor mogelijke verbalisering begint te fungeren. Weerstand in de vorm van verhitte, honende, smalende reacties op een gegrond geachte opmerking van de inspecteurs wordt ongepast geacht (of als een aantasting van het gezag begrepen) en zal in de praktijk sneller tot verbalisering leiden. De indruk dat er gelogen wordt of een “te trage reactie”, als subjectieve elementen, kan daar ook toe bijdragen. Niet alleen lijken de *facto* selectiemechanismen gehanteerd te worden om die werkcontext te stroomlijnen, de aanpak van (kleine) inbreuken is bovendien variabel en afhankelijk van de voorkeur van inspecteurs om daar al dan tegen op te treden. Wel meenden de inspecteurs die in tegenstelling tot collega’s dergelijke kleine inbreuken systematisch aanpakken dat die variatie de eenvormigheid van de politietussenkomsten en vooral het beeld dat de bewoners over de politie hebben, niet ten goede komt. Dit probleem is trouwens in het kader van eenvormige aansturing van de interventieploegen bijzonder relevant en wijst tegelijkertijd op een gebrek aan zichtbaar beleid ten aanzien van deze context van repetitieve (kleine) inbreuken. Tegelijkertijd ontstaat wel eens de indruk van een *de facto* gedoogbeleid.

Een andere significante implicatie is dat bepaalde buurten, waarvan de inspecteurs stellen dat niet alleen een ‘lastige’ bevolking maar ook de kans om inbreuken te moeten vaststellen aanzienlijk hoger is dan elders in de politiezone, door sommige interventieploegen van tijd tot tijd daarom gemeden worden. Een attitude die zeker niet veralgemeend mag worden. Naast de vaststelling dat bepaalde interventieploegen sommige buurten omwille van bovenstaande probleempunten impliciet of expliciet trachten te mijden, bleken andere ploegen duidelijk meer te focussen op deze buurten en maakten ze heel wat werk van het vaststellen en corrigeren van (kleine) inbreuken, met dien verstande dat die opmerkingen eerder zelden tot reële verbalisering leiden. Wellicht speelt voor de ‘mijdende’ inspecteurs een vermoeidheid inzake het structurele karakter van bepaalde inbreuken een rol. Een vermoeidheid die ook in

relatie staat met het steeds opnieuw (moeten) verantwoord worden van het optreden jegens de overtreder. In dat opzicht lijkt er een verband te bestaan met de mondigheid van de bevolking, wat de inspecteur ertoe noopt zijn of haar optreden – soms in doorgedreven mate – te verantwoorden. Echter, de noodzaak – of tenminste de druk van de burger op de inspecteurs – om zich tijdens tussenkomsten te verantwoorden krijgt op die manier een eerder defensief karakter. Met andere woorden, het is verantwoording die functioneel en sterk contextgebonden is. Het aspect ‘mondige burger’ sluit trouwens aan bij een aantal zaken die interventie-inspecteurs aanreikten inzake beeldvorming omtrent de bevolking, waaronder de indruk dat *“teveel de nadruk wordt gelegd op de rechten en te weinig op de plichten van de burgers”*. De mondigheid van de burger slaat immers niet enkel op het verbaal antwoord bieden tijdens een tussenkomst, maar evenzeer op het aantal brieven of klachten die bijvoorbeeld een tussenkomst betwisten of bekritisieren, al dan niet terecht. Sommige inspecteurs die naar eigen zeggen in het verleden geconfronteerd waren geweest met klachten die na “langdurig” onderzoek onterecht bleken te zijn, suggereerden dat zij de indruk hebben dat dit de argumenten om een ‘low profile’ aan te meten of bepaalde buurten in de politiezone soms te mijden doet toenemen.

Rekening houdend met indrukken over “laksisme” en de hierboven geschetste dagdagelijkse praktijken lijkt een aanzienlijk spanningsveld te ontstaan dat complex van aard is en waarin meerdere aspecten op een verschillend niveau een rol spelen. Enerzijds verzochten inspecteurs (in het bijzonder) het laksisme van het parket dat een gebrek aan krachtdadige werking en opvolging wordt verweten. Dit stuurt aan op een pessimistische beeldvorming onder inspecteurs over de legitimiteit en gezag van het politieapparaat. Anderzijds dienen deze inspecteurs op te treden in een werkcontext waarin blijkt dat normoverschrijdend gedrag door de bevolking een (dagdagelijkse) realiteit is en tot veelvuldige (korte) interventies en opmerkingen kan leiden. Het is met betrekking tot dat spanningsveld dat het verlangen van bepaalde inspecteurs om strenger op te treden om op die manier “meer respect” af te dwingen begrepen kan worden. Toch kan aangestipt worden dat met de idee om een verhoogde legitimiteit en meer gezag te bekomen door “harder” op te treden, men gezag koppelt aan machtsmiddelen. In het bijzonder valt op dat het verhogen van legitimiteit en gezag hoofdzakelijk in de richting van meer repressie, capaciteit, machtsvertoon en middelen worden gezocht, zowel op het vlak van de politie als het parket.

Daar tegenover staat dat haast nooit over manieren werd gesproken die een verhoogde legitimiteit zouden kunnen bewerkstelligen die voortvloeiën uit een versterkte relatie, verstandhouding of samenwerking met de bevolking.

9.3. Beeldvorming en categorisering van deelgemeenschappen

Cruciaal bij het doornemen van onderstaande inzichten over de beeldvorming en categorisering van deelgemeenschappen door politiemensen is de vaststelling dat dit proces niet exclusief volgens etnische lijnen is gestructureerd. Bij het uitvoeren van hun werk in multiculturele buurten laten politiemensen zich zowel in relatie tot allochtone als autochtone deelgemeenschappen leiden door, als functioneel ervaren, beeldvorming en categorisering.

9.3.1. Sociale categorisering

Binnen de politie komen stereotype beelden voor over etnische minderheden (doch ook over autochtone deelgemeenschappen, zie verder), in die zin dat 'specifieke kenmerken' worden onderscheiden en toegekend aan die deelgemeenschappen of ten minste segmenten daarvan. Soms volgens socio-economische status, dan eerder leeftijd of geslacht en tenslotte immigratiestatus. Het belang en impact van deze beelden (de zogenaamde wegingsfactor) in het vertoog van de inspecteurs (en welke specifieke deelgemeenschappen in de 'problematische' categorieën worden ingedeeld), zijn variabel en verschillen redelijk van zone tot zone.

Zoals reeds eerder aangehaald worden processen van sociale categorisering of stereotypering in de sociale psychologie beschouwd als een normaal verschijnsel dat noodzakelijk is om de complexe sociale werkelijkheid te structureren, teneinde haar te kunnen beheersen. Het groeperen van mensen maakt het mogelijk een indruk te vormen en eerdere ervaringen aan te grijpen als gids bij nieuwe interacties. Stereotypes voorzien elk van ons met andere woorden van verwachtingen over individuen die we niet kennen en creëren de mogelijkheid te anticiperen op hun gedrag (Brehm & Kassin, 1993). Deze sociaal-psychologische processen worden op de politiewerkvloer nog versterkt door

bepaalde werkomstandigheden, zoals een continue dreiging van gevaar, die niet zelden nopen tot een snelle inschatting of beoordeling van complexe en ambigue situaties of een snel onderscheid tussen ‘goeden’ en ‘slechten’ (Holdaway, 1996, 1997; Skolnick, 1994; Maynard-Moody & Musheno, 2003). In dit opzicht werkt de aard van het politiewerk de ontwikkeling van stereotype denkpatronen in de hand, meer dan een alledaagse context.

Belangrijk is dat stereotypering voor de stereotyperende partij vooral als functioneel wordt beschouwd. Uit gesprekken met en observaties van politiefunctionarissen blijkt dat denkbeelden voor hen bepaalde richtlijnen of aandachtspunten impliceren over een aan te nemen houding; de te detecteren inbreuken; een voorspelling van gedrag of context tijdens een interventie of tussenkomst. Enkele voorbeelden kunnen dit verduidelijken. Herhaaldelijk werd aangehaald dat personen uit Centraal-Afrikaanse landen fysiek en qua non-verbaal gedrag over het algemeen druk of zelfs intimiderend kunnen overkomen, maar dat zij zich doorgaans niet tegen de politie keren. Aan dit beeld koppelen inspecteurs vervolgens bepaalde ‘gedragsregels’, bijvoorbeeld dat men ten aanzien van dat drukke gedrag niet in de verdediging treedt – omdat het niet aanvallend is bedoeld – maar in tegendeel beter kalm reageert om niet zelf daadwerkelijk agressief gedrag uit te lokken. Op het vlak van inbreuken anderzijds blijkt onder politiemensen het beeld te leven dat personen uit Centraal-Afrikaanse landen nogal eens “sjoemelen met wagens” en “nonchalant zijn wat betreft paperassen” met als gevolg dat de boorddocumenten van hun wagen vaak niet in orde zijn. Dat impliceert een bijzondere aandacht bij controleacties. Een tweede voorbeeld illustreert het functionele karakter van de sociale categorisering. Meer bepaald wees de praktijk uit dat het doorgeven van een familienaam tijdens het toebedelen van een interventiemissie aan een patrouille blijkbaar voldoende informatie voor de inspecteurs opleverde om de nakende tussenkomst in te schatten en vervolgens (desnoods) daarnaar te handelen.

Naast het proces van stereotyperen op zich, is ook inzichtverwerving in de totstandkoming van de specifieke inhoud van deze stereotypes van belang. Doorgaans staven inspecteurs hun beelden over de bevolkingsgroepen met anekdotes uit de praktijk, die niet alleen een ontstaans- maar ook een voortbestaansgrond van de associaties lijken te vormen. Ze funderen met andere woorden hun beelden in eigen ervaringen en

vooral de ervaringen van (meer ervaren) collega's. In het kader van interne socialisering worden trouwens ook nogal snel nieuwe rekruten hierin ingewijd via verhalen van deze meer ervaren collega's. Diverse auteurs, maar ook politie-inspecteurs zelf, wijzen op de rol van een grote mate van eenzijdigheid in de ervaringen van politiemensen die hoofdzakelijk plaatsvinden in negatieve, repressieve settings. Dit werkt een (sterk) vereenvoudigde of eenzijdige en negatieve beeldvorming in de hand (Banton, 1982; Feys, 2000). Het is wellicht ook deels daarom dat onder wijkinspecteurs, die globaal gezien meer diverse en meer diepgaande contacten hebben met de bevolking, gemiddeld – maar zeker niet altijd – meer genuanceerde beelden kunnen worden vastgesteld dan bij interventie-inspecteurs. Dit neemt niet weg dat (per zone) zowel wijk- als interventie-inspecteurs haast dezelfde categorieën construeren en beelden vertolken en consonante karakteristieken attribueren. Er is met andere woorden, zowel op het structurele als inhoudelijke vlak van deze categorieën, tussen wijk- en interventie-inspecteurs, weinig verschil opgemerkt, met de belangrijke uitzondering dat deze categorieën en beelden bij wijkinspecteurs meer genuanceerder en qua (context)kennis diepgaander bleken te zijn en zij deze beelden bovendien vooral minder 'hard' vertolkten.

Tevens valt op dat de criminaliteitscomponent van de beelden van inspecteurs vooral betrekking heeft op de aan- of afwezigheid van zichtbare problemen, voornamelijk inzake vermogens- en geweldsdelicten alsook inzake overlast, terwijl zogenaamde onzichtbare criminaliteitsvormen, zoals financieel-economische criminaliteit en heel wat georganiseerde criminaliteitsfenomenen zoals mensenhandel en drughandel, in de weergegeven beelden minder aan bod komen. Dit is een duidelijke weerspiegeling van de rol van de lokale politie en in het bijzonder van haar prioritaire aandacht voor zichtbare problemen wat impliciet een focus inhoudt op bevolkingsgroepen die in een maatschappelijk-structurele nadelige positie verkeren. Het zijn dus die vormen van criminaliteit en ander probleemgedrag die in het kader van hun functie relevant zijn die door inspecteurs worden benadrukt en uitvergroot of veralgemeend naar een bepaalde bevolkingsgroep, terwijl een ontstentenis daarvan leidt tot het beeld dat er "geen problemen" zijn. De functie van de politie in het algemeen en van bepaalde diensten binnen de politie in het bijzonder lijkt dus een structurele factor te zijn die niet alleen de totstandkoming van stereotype denkbeelden bevordert, maar ook een impact heeft op de inhoud van die beelden.

9.3.2. *Factoren die gradaties in beeldvorming bepalen*

Het is opmerkelijk dat de vastgestelde beelden van inspecteurs over deelgemeenschappen niet alleen binnen eenzelfde team of korps een mate van consistentie vertonen, maar bovendien min of meer analoog zijn tussen de verschillende politiezones waar dit onderzoek plaatsvond, met dien verstande weliswaar dat de wegingsfactor (impact of belang) van die beelden in het vertoog wel sterk kan variëren van zone tot zone. Bovendien komen die vastgestelde beelden ook overeen met beelden die naar voor kwamen in eerder onderzoek dat begin de jaren negentig in twee andere Belgische korpsen werd verricht (Casman, Gailly, Gavray, Kellens & Lemaitre, 1992).⁴⁷ Er zijn aanwijzingen voor een vrij hoge consistentie of stabiliteit van de beelden over tijd en plaats. Dit betekent evenwel niet dat dé Belgische politie op dit vlak een monolithisch blok zou vormen. De inhoudelijke tendensen van die beeldvorming zijn over het algemeen vrij analoog, maar daarbinnen treden er belangrijke verschillen op in het belang van bepaalde beelden (wegingsfactor) en dit tussen verschillende korpsen of zones, tussen verschillende diensten binnen deze korpsen en tussen verschillende inspecteurs binnen deze respectievelijke diensten.

Gezien de verschillende zones waarin onderzoek werd verricht op talrijke – en dikwijls onderling interagerende – vlakken van elkaar verschillen, is op basis van voorliggend onderzoeksopzet een verantwoorde vergelijking weinig haalbaar, in die zin dat geen sluitende verklarende analyse kan worden gemaakt, laat staan de vinger zou kunnen worden gelegd op één voornaamste factor die gradatieverschillen in de beeldvorming zou kunnen verklaren. Enkel kunnen een aantal invloedsferen worden geïdentificeerd, waarvan het relatieve gewicht evenwel variabel is. Geografische verschillen in de intensiteit van de vertogen en onderliggende beelden van inspecteurs lijken vooreerst samen te hangen met demografische factoren zoals de bevolkingsamenstelling, de bevolkingsdichtheid en de concentratie van (betreffende) etnische minderheden. Zoals reeds werd vermeld, komen in de beleving en daarop gebaseerde beelden van inspecteurs bepaalde moeilijkheden sterker naar voor in geval van een grote concentratie van etnische minderheden in het algemeen of van bepaalde etnische minder-

⁴⁷ Van de in dit eerder onderzoek opgetekende beelden van vier bevolkingsgroepen stelden we in ons onderzoek enkel omtrent de centraal-Afrikaanse bevolking overwegend een afwijkend – positiever – beeld vast en dit meer bepaald wat betreft hun houding ten aanzien van politie hetgeen dan nog in de eerste plaats een interpretatieverschil betreft.

heden in het bijzonder. In deze gevallen schuiven inspecteurs trouwens zelf de grote concentratie als complicerende factor naar voor, terwijl inspecteurs in geval van een geringere concentratiegraad ook zelf aanhalen dat zij om die reden met minder problemen worden geconfronteerd dan collega's in zones met grotere concentraties wat zich dan ook vertaalt in hun – immers ervaringsgebaseerde – beelden van betreffende bevolkingsgroepen.

Het verschil in vertegenwoordiging van bepaalde etnische minderheden kan ook gedeeltelijk verklaren waarom beelden over oudkomers niet zelden scherper en consistenten zijn dan beelden over nieuwkomers die vaker eerder diffuus of oppervlakkiger zijn. Deze differentiatie kan uiteraard ook (mede) te wijten zijn aan andere factoren zoals de graad van “geslotenheid” van respectievelijke groepen en het evidente verschil in verblijfsduur (resultierend in een verschil in de duur van kennismaking en gewenning tussen de politie en betreffende etnische minderheden). In lijn van dit laatste, zijn de beelden van bepaalde etnische minderheden dan ook veelal genuanceerder of dieper in geval van een langere verblijfsgeschiedenis in een bepaalde zone terwijl de beelden van dezelfde etnische minderheden in een andere zone waar ze een kortere verblijfsgeschiedenis kennen niet zelden oppervlakkiger zijn. Verblijfsgeschiedenis kan – naar de beleving van inspecteurs – verder ook een rol spelen in die zin dat er in buurten die van oudsher een gedi-versifieerde samenstelling of een vrij stabiel multicultureel karakter kennen er ook onder de verscheidene bevolkingsgroepen reeds een wederzijdse gewenning en aanpassing is opgetreden en eerder een evenwichtssituatie is bereikt of sprake is van structurele contacten, waardoor onderlinge conflicten minder (uitgesproken) zijn, wat vervolgens een aanzienlijke milderende invloed kan hebben op de beelden van inspecteurs over de betrokken bevolkingsgroepen.

Naast de migratiegeschiedenis alsook concentratiegraad en andere demografische factoren, lijken verschillende gradaties in de opgevangen beelden eveneens te correleren met de verstedelijkingsgraad. Deze factor is evenwel vaak in geruime mate gerelateerd aan reeds voornoemde demografische factoren, in het bijzonder bevolkingsdensiteit en concentratiegraad van bevolkingsgroepen. Verder kunnen ook elementen van een lokaal of gewestelijk bestuurlijk beleid (onrechtstreeks) een impact hebben op de beeldvorming van inspecteurs over etnische minderheden. Met betrekking tot een gewestelijk (regionaal) beleid

suggereren de verzamelde data dat gradaties in de beeldvorming over etnische minderheden (en meer bepaald het beeld over 'dé allochtoon') konden vastgesteld worden tussen de verschillende gewesten, die dan ook ten aanzien van de multiculturele samenleving en integratiemodaliteiten van etnische minderheidsgroepen andere perspectieven én beleidsopties hanteren.⁴⁸ Alhoewel die verschillende gradaties niet zwart-wit gesteld mogen worden, laten die zich van tijd tot tijd in het vertoog van de inspecteurs opmerken. De Waalse politie-inspecteurs in het vertoog neigen eerder naar een focus op socio-economische factoren in het algemeen maar ook met betrekking tot immigratie. Bijvoorbeeld suggereerden zij regelmatig dat *"er geen probleem is zolang ze maar werken"*. Dit socio-economisch perspectief weerspiegelt zich dan zeer specifiek in het vertoog over gemarginaliseerde autochtone groepen in de Waalse politiezones die zijn onderzocht en waarvan de wegingsfactor aanzienlijk groter was dan dat over etnische minderheden.

Wat betreft verschillende diensten binnen de lokale politie, spitst voorliggend onderzoek zich toe op de interventie en de wijkwerking. Zoals reeds gezegd, werden de beelden over etnische minderheden en probleemanalyses van wijkinspecteurs (vaker maar zeker niet altijd) gekenmerkt door een genuanceerder, diepgaander en vaak ook gematigder karakter dan deze van interventie-inspecteurs. Ook dit kan worden verklaard op basis van hun respectievelijke ervaringen tengevolge van hun verschillende functie of jobinhoud. Contacten tussen interventie-inspecteurs en burgers vinden veelal plaats in een negatieve, repressieve context en zijn eerder kortstondig, terwijl contacten tussen wijkinspecteurs en wijkbewoners eerder plaatsvinden in een neutrale context en ook vaker (maar zeker niet altijd) langduriger zijn. De genuanceerdere en diepere contacten van wijkinspecteurs lijken zich daarom te vertalen in een genuanceerdere en diepere beeldvorming. Zoals een wijkinspecteur het uitdrukte: *"wanneer interventie-inspecteurs voorbij huizen rijden, zien ze de stenen gevels; wanneer wij voorbij huizen passeren, zien we wat zich daarachter afspeelt"*, wat zowel letterlijk als figuurlijk van toepassing is.

Tenslotte is ook op het niveau van de individuele inspecteurs zelf, zowel binnen de interventie als binnen de wijkwerking, een duidelijk

⁴⁸ Met uitzondering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar het integratiebeleid kenmerken van zowel het Vlaams als het Waalse beleid inzake immigratie en de multiculturele samenleving kunnen vastgesteld worden. Dit heeft te maken met de politieke organisatie van dit Gewest.

onderscheid qua discours omtrent deelgemeenschappen in multiculturele buurten. Opmerkelijk is dat dit kan gebaseerd zijn op interpretatieverschillen van hetzelfde gedrag. Zo stellen sommige inspecteurs dat personen van Centraal-Afrikaanse origine nogal snel fysieke agressie vertonen jegens de politie terwijl de meeste inspecteurs aangeven dat dit slechts zelden voorkomt. Aldus inspecteurs van de laatste groep, kan deze contradictie worden verklaard op basis van de ervaring dat personen van Centraal-Afrikaanse origine over het algemeen een drukker voorkomen hebben in die zin dat ze vrij luid praten en lichaamsexpressie vertonen, wat door autochtonen als agressief of imponerend gedrag kan geïnterpreteerd worden. Dit typevoorbeeld wijst op het aanzienlijk belang van het *interpretatiekader* van de individuele politieambtenaar en maakt ook duidelijk dat conflicterende referentiekaders van politiemensen versus etnische minderheden inzake non-verbale communicatie kunnen leiden tot misverstanden die de relatie tussen deze partijen in negatieve zin kunnen beïnvloeden.

9.3.3. *Van 'gematigde' tot 'radicale' politie-inspecteurs*

In voorgaande lijn verdergaand maken politiemensen ook verschillende conclusies op basis van negatieve ervaringen, waarbij het vooral gaat over het al dan niet aanbrengen van nuanceringen of relativeringen en over de mate van veralgemenen en toekennen van attributies aan de groep op zich, of over de mate van het beoordelen of veroordelen. Er zijn duidelijke verschillen in het verhalen van visies en beelden, soms als feiten, dan weer als 'verwijten'. Dergelijke verschillen tussen politiefunctionarissen slaan niet zozeer op de cognitieve beelden, maar vooral op de attitudes die worden gedomineerd door de individuele affectieve component die aan cognities kleeft en die kunnen verschillen qua aard (positief of negatief) en qua intensiteit (hard of zacht). Dit is het meest opvallend in zones of buurten waar bijvoorbeeld in het vertoog systematisch problemen worden gemeld met jongens en jongemannen van Marokkaanse, of ruimer Noord-Afrikaanse, origine die in die betreffende buurten sterk zijn vertegenwoordigd. Tussen verschillende inspecteurs is dan ook een (belangrijk) onderscheid merkbaar in die zin dat het discours van sommigen heel wat radicaler is dan dat van anderen. Dit kan een weerspiegeling zijn van diepere en omvattender overtuigingen en kunnen onder invloed staan van de mate aan cultureel en/of sociaal kapitaal van de inspecteurs. De inspecteurs kunnen

in dit opzicht als het ware op een continuüm worden geplaatst, met aan het ene uiteinde 'de meest radicalen' en aan het andere uiteinde 'de meest gematigden'.

'De meest radicalen' hanteren een heel expliciet discours, dit zowel ten aanzien van de onderzoekers als ten aanzien van collega's, bijvoorbeeld in de manier waarop gebeurtenissen worden verhaald. Zij getuigen bovendien van een sterke veralgemening van "de verkeerde mentaliteit" naar "bijna alle" personen van Noord-Afrikaanse origine in (en veelal ook buiten) de zone of met andere woorden van een projectie van het gedrag van ontspoorde jongeren op een hele gemeenschap. Overigens beperken hun negatieve opvattingen over deze bevolkingsgroep zich niet tot het aspect attitude, maar worden deze doorgetrokken naar het aspect criminaliteit. Hierbij steunen ze niet alleen op ervaringen binnen de zone, maar ook op gebeurtenissen buiten hun grondgebied die ze weerom niet verklaren op basis van sociologische factoren, maar beschouwen als een uitloper van de heersende "mentaliteit". Het is vervolgens niet verwonderlijk dat scepticisme en wantrouwen zich bij deze inspecteurs doorgaans sterk(er) manifesteren, terwijl zij hun eigen optreden en dat van collega's nauwelijks of niet in vraag (lijken te) stellen. Voorts geven deze 'meest radicalen' doorgaans meer dan anderen uiting van gevoelens van machteloosheid, demotivatie en frustraties over de werkcontext.

'De meest gematigden' anderzijds hanteren ten aanzien van de onderzoekers een minder beoordelend en een minder veralgemenend discours en spelen de bal minder op persoonskenmerken. Zij hebben het nauwelijks of niet over "de verkeerde mentaliteit" maar concentreren hun probleemstelling rond "een minderheid aan jongeren" of stellen dat het toch "niet zo erg is" dan hun collega's (maar bijvoorbeeld ook de pers) suggereren. Hun verhaal bevat ook op andere vlakken spontane nuanceringen, zoals de bedenking dat het beeld van politiefunctionarissen over de bevolking wellicht wordt gekleurd door te éézijdige contacten of de opmerking dat het gedrag van burgers ten aanzien van een politiefunctionaris in sommige gevallen wellicht wordt beïnvloed door de houding van die politiefunctionaris ten aanzien van die burger. Ook qua intern discours kunnen deze inspecteurs niet worden 'betrap't' op straffe uitspraken en bereikt hun humor slechts zelden een ironisch – laat staan een sarcastisch of cynisch – niveau. Voorts geven deze 'meest gematigden' in concrete situaties weliswaar soms blijk zich

machteloos of gedemotiveerd te voelen, maar dit lijken geen basisgevoelens die de persoon als het ware in een nevel omhullen.

Beide uitersten zijn zeker geen theoretische ideaaltypes, maar komen in de praktijk wel degelijk voor. Zij vertegenwoordigen evenwel slechts een minderheid van de inspecteurs. De meesten bevinden zich ergens tussen beide extremen in. Hierbij kan zich de vraag aandienen welke factoren de positie van een individuele inspecteur op dit continuüm beïnvloeden. Speelt de anciënniteit in deze buurt een rol? Speelt het gegeven of werken in deze buurt al dan niet een eigen keuze was een rol? Speelt het gegeven of de inspecteur van de regio zelf is een rol? Speelt het gegeven of men al dan niet in een multiculturele context opgroeide een rol? Al deze factoren kunnen in individuele gevallen inderdaad spelen, maar de eventuele invloed van deze elementen is zeker niet rechtlijnig en dus niet absoluut. Met betrekking tot anciënniteit zijn er aanwijzingen dat het moeilijk is “om positief te blijven” wanneer men reeds geruime tijd op een dergelijk moeilijk terrein werkt. Anderzijds betekent dit echter niet dat inspecteurs die er nog maar vrij kort werken stevast gematigder zouden zijn. Bovendien geven diverse inspecteurs met een relatief hoge anciënniteit⁴⁹ aan dat men ofwel dient te leren de moeilijkheden te nuanceren (om psychische overbelasting te vermijden) ofwel – wanneer men dat niet kan – men uit de zone wegtrekt (wegens psychische overbelasting). Wat betreft het keuzeaspect om dit korps te vervoegen, komt naar voor dat zij die niet vrijwillig naar de multiculturele gemeente of buurt kwamen⁵⁰, het vrij vaak – maar zeker niet altijd – moeilijk hebben met deze context. Dit impliceert anderzijds evenwel weerom niet dat zij die wel zelf voor dit territorium kozen het per definitie makkelijker zouden hebben waarbij onder meer het gegeven kan spelen of deze keuze al dan niet bewust of

⁴⁹ We hebben het over ‘een relatief hoge anciënniteit’ en niet over ‘een hoge anciënniteit’ gezien in grootstedelijke zones – meer nog dan elders – de interventiedienst wordt gekenmerkt door een overwegend jong personeelsbestand met een grote turn-over. Een anciënniteit van drie à vier jaar is in deze context dan ook reeds relatief hoog.

⁵⁰ Een niet-vrijwillige tewerkstelling in deze gemeente kan zowel interventie-inspecteurs die reeds voor de politiehervorming politiefunctionaris waren als inspecteurs die pas na de hervorming de politie vervoegden, te beurt vallen. Bij hen die reeds in functie waren voor de hervorming is dit het geval wanneer ze behoorden tot de gemeentepolitie van een andere gemeente – met een totaal andere realiteit – die in het kader van de hervorming met voorliggende gemeente werd ‘gefusionerd’. Bij inspecteurs die na de hervorming tot de politie toetraden, kan dit vooral in Brusselse gemeenten voorkomen. Een niet-vrijwillige tewerkstelling aldaar is met name het geval wanneer men aan de politieacademie afstudeerde in de periode dat men (zo goed als) verplicht was om in het Brusselse – dat immers met een ernstig personeelstekort kampte – te gaan werken (waaraan weliswaar een premie werd gekoppeld op voorwaarde dat men zich verbond tot een tewerkstelling aldaar gedurende een welbepaalde periode). Ook wijkinspecteurs kunnen het voorwerp vormen van een niet-vrijwillige tewerkstelling in hun wijk en dit wegens gebrek aan vrijwillige kandidaten voor de wijkwerking in het algemeen of voor deze wijk in het bijzonder.

weldoordacht was. Inzake de context waarin men opgroeide geven heel wat inspecteurs die geboren en getogen zijn in een niet-multiculturele context vaak aan dat ze “verschoten” toen ze in deze gemeente of buurt arriveerden, wat aanvankelijk aanpassingsproblemen of zelfs een zekere angst voor het onbekende met zich kan meebrengen. Dit dubbel-tje op z’n kant kan uiteindelijk echter zowel op z’n positieve als op z’n negatieve zijde neervallen. Kinder- en jeugdijaren in een multiculturele context anderzijds kunnen in de volwassenheid (eveneens) zowel gepaard gaan met een grotere tolerantie als met een groter cynisme. De vaststelling dat op basis van deze objectieve factoren geen consistente of duidelijke lijnen kunnen worden getrokken, doet vermoeden dat ook subjectieve factoren of, met andere woorden, de persoonlijkheid van individuen een rol speelt. Dit was evenwel niet het onderwerp van voorliggend onderzoek.

9.3.4. Ook doorgedreven categorisering en stereotypering van autochtone bevolkingsgroepen

Teneinde de beeldvorming over etnische minderheden duidelijker in perspectief te plaatsen en desnoods te kunnen nuanceren of te relativiseren, is het belangrijk aan te geven dat inspecteurs de complexe sociale realiteit van hun werkveld niet alleen op basis van etnische lijnen structureren, maar ook andere categorieën duidelijk naar voor treden. Zoals in de voorgaande paragrafen hier en daar reeds werd gesuggereerd, valt over de verschillende bestudeerde zones een specifiek vertoog op over de “marginaliteit” of een ‘cultuur’ van achterstelling waarmee inspecteurs op het terrein (meer dan hen lief is) worden geconfronteerd. Deze vorm van marginaliteit bij de bevolking wordt op persoonlijk vlak in grote mate gekoppeld aan alcohol- (of ander drug)misbruik en aan andere ongezonde of onhygiënische levenspatronen of aan (zwarte) verwaarlozing van kinderen en andere gezinsleden. Op interpersoonlijk of sociaal vlak anderzijds wordt deze bevolkingsgroep gekenmerkt door een hoge graad van onverschilligheid, onverdraagzaamheid, communicatiarmoede, vulgariteit en onbeschoftheid getuigend van toenemende normvervaging, wat volgens de inspecteurs leidt tot herhaaldelijke en dus structurele conflicten⁵¹. Inspecteurs ver-

⁵¹ We merken op dat onze politie geenszins een patent heeft op de creatie van dergelijk louter politie-relevant construct. De invulling van deze categorie doet bv. een belletje rinkelen uit Reiner’s befaamde *Politics of the Police* met name daar waar hij de “police property” schetst als één van de bevolkingscategorieën die in de politiecultuur naar voor treden [REINER, R. (2000). *Politics of the police*. Oxford: Oxford University Press, p. 93].

wijzen hierbij, wat sommigen onder hen als een “lager socio-cultureel niveau” omschrijven, *niet* naar etnische minderheden. Zij geven intengedeel te kennen dat deze bevolkingsgroep “Belgen” omvat, waaronder ter verduidelijking de Belgische Belgen of ‘Belgo-Belgen’ wordt verstaan. Diverse inspecteurs wijzen er trouwens expliciet op dat de geringe interne solidariteit die deze bevolkingsgroep kenmerkt, in schril contrast staat met de sterke interne cohesie binnen (de meeste) etnische minderheden, wat bijdraagt tot een geringe zelfredzaamheid (in casu op basis van een gebrek aan zelfregulariseringsmechanismen en opvangnetwerken). In tegenstelling tot etnische minderheden spreken inspecteurs in dit verband zelfs van een “overbevraging” door deze gemeenschappen, een realiteit die zij expliciet koppelen aan de vermelde geringe zelfredzaamheid en gebrekkige interne cohesie.

Qua het bestaan en voortbestaan van deze bevolkingsgroep benadrukken inspecteurs (eveneens) een combinatie van persoonlijke factoren, maar in het bijzonder de beleidscontext. Enerzijds hekelen inspecteurs een gebrek aan inzet van de betrokkenen om die (vaak bijzonder structurele) marginaliteit te overstijgen. Verscheidene inspecteurs vertolken in dat opzicht zelfs de indruk dat een deel van deze deelgemeenschap expliciet een “keuze voor dit leven”, voor “een leven van uitkeringen” of bijstand maakt. Deze “way of life” wordt anderzijds volgens deze inspecteurs in de hand gewerkt door een beleid dat de situatie laat betijen of zelfs “stimuleert”. Zij wijzen op een te weinig krachtadig activeringsbeleid en een te laks sociaal zekerheidsbeleid. De inspecteurs in één specifieke politiezone relateren die indruk specifiek aan de machtspositie van een politieke partij en maken – net zoals dat met betrekking tot etnische minderheden soms werd geduid – daarom gewag van “electorale” motieven en een beleid dat ‘status quo’ viseert. Met betrekking tot (repetitief) normovertredend gedrag verwijten inspecteurs ook in deze context aan het strafrechtelijk systeem een te gering afschrik-effect, wegens een klimaat van straffeloosheid in het algemeen en straffeloosheid van “insolvabelen”, die immers “niets te verliezen hebben”. Een aantal inspecteurs in deze buurten wijst op een verband tussen het vrij sterke voorkomen van deze marginaliteit onder vooral autochtone bewoners enerzijds en de vrij sterke vertegenwoordiging van etnische minderheden anderzijds, in die zin dat het voorkomen van deze beide groepen elkaar onderling versterkt via de totstandkoming van een “getto”, zijnde een concentratie van allerhande bevolkingsgroepen aan de rand van de samenleving.

Het discours omtrent deze bevolkingsgroep (die met specifieke termen en afgeleide detailrijke subcategorieën wordt geduid) is, afhankelijk van zone tot zone en van inspecteur tot inspecteur, zelfs vaak indringender of intenser dan dat over ‘moeilijke’ etnische minderheden (in die specifieke politiezones weliswaar). Heel wat inspecteurs halen dan ook deze omstandigheden – en dus niet de aanwezigheid van (bepaalde of de combinatie van verschillende) etnische minderheden – aan als het moeilijkste aspect van hun job in de bestudeerde multiculturele buurten.

Vooreerst leiden voornoemd gebrek aan tolerantie en aan zelfredzaamheid bij deze autochtone bevolkingsgroepen tot een “overbevraging” van de politie. In het bijzonder hekelen inspecteurs een frequenter voorkomen van zogenaamde ‘kat in de boom’-oproepen (of als praktijkgebaseerde variant “dode kat op de weg”-oproepen), alsook ‘storm in een glas water’-oproepen (of met andere woorden *“mensen maken van een mug een olifant en wij moeten daar dan terug een mug van maken”*). Vaak gaat het daarbij om burgerlijke geschillen die dikwijls het gevolg zijn van langdurige spanningen of structurele probleemsituaties. Die geschillen worden vaak chaotisch weergegeven of vinden in hectische omstandigheden plaats en zijn daardoor moeilijk taxeerbaar en/of worden vergezeld van irrealistische verwachtingen die bovendien soms als eisen worden geformuleerd jegens de interveniërende inspecteurs.

Die omstandigheden en met name het structurele karakter ervan (“overbevraging”) doet talloze inspecteurs (die meer dan elders met deze problematiek geconfronteerd worden) de indruk vertolken dat ze als “algemene hulpverleningsdienst” worden beschouwd. Bovendien hebben ze de ervaring dat ze bij het opnemen van deze functie vaak stoten op melders die “onhandelbaar”, “onbeschoft”, “agressief”, “niet voor rede vatbaar” zijn, “niet luisteren” of onvoorspelbaar zijn. Met andere woorden, zij botsen op onbegrip voor procedures en ervaren de beperkingen van hun bevoegdheden, en ondervinden dat hun advies (bijvoorbeeld onder de vorm van doorverwijzing) in de wind wordt geslagen. Structurele contacten met dezelfde personen of families, wat de inspecteurs als hun “vaste klanten” of “pappenheimers” omschrijven, impliceert een confrontatie met de weerbarstigheid van (sociale) problemen en achterstelling en wordt daarom door sommige inspecteurs tijdens interacties geprojecteerd op de betrokkenen en wordt de

relativiteit van de eigen tussenkomst in de verf gezet. Dit leidt onder de inspecteurs evenzeer tot een (groot) gevoel van machteloosheid, defaitisme, een gevoel te moeten ‘vechten tegen de bierkaai’ of te ‘dweilen met de kraan open’.

Dit alles raakt aan de zin(geving) van het eigen optreden en aan de ervaren waardering van de eigen functie door de bevolking, net zoals trouwens het “niet volgen van justitie” aan het eerste raakt en een openlijk vijandige houding van sommige burgers aan het tweede raakt. Net zoals de hoger reeds besproken mechanismen voortvloeiend uit een te “laks” ervaren beleid, kunnen ook deze factoren ertoe bijdragen dat idealisme geleidelijk plaats ruimt voor cynisme ten aanzien van de eigen job, ten aanzien van ‘het systeem’ en ten aanzien van de bevolking, wat door inspecteurs zelf uiteraard wordt aangeduid als “realisme” en in de literatuur vaak wordt gezien als een overlevingsmechanisme (Caplan, 2003). Wellicht niet vreemd daaraan geven sommige inspecteurs verder aan dat de voortdurende confrontatie met vermelde marginaliteit op zich psychisch zwaar kan worden. Op technisch vlak, tenslotte, wijst een aantal inspecteurs erop dat de hoge mate van onverschilligheid tussen en daaraan gerelateerde anonimiteit van bewoners een nefaste impact heeft op de informatie die men aan de politie kan of wil verstrekken.

9.4. Optreden

Onder politiefunctionarissen duiken stereotype denkbeelden op in relatie tot deelgemeenschappen in de multiculturele buurten waar zij werken. Deze beelden hebben zowel betrekking op autochtone deelgemeenschappen als etnische minderheden. De inhoud van deze denkbeelden is evenwel geenszins steeds negatief en ook waar ze dit wel zijn, zijn er tussen verschillende inspecteurs verschillen merkbaar in de mate waarin ze gepaard gaan met een negatief gevoel of een negatieve attitude. Verder is de vraag aan de orde in welke mate en op welke manier negatieve beelden en attitudes ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen het gedrag jegens hen beïnvloeden. Zoals reeds impliciet aangegeven, komen beelden en attitudes in de eerste plaats tot uiting in het intern discours, i.e. in onderling geformuleerde opmerkingen, grappen, verhalen en zelfs uitbeeldingen. Dergelijke interne uitlatingen van inspecteurs met een sterk negatieve attitude jegens bepaalde bevol-

kingsgroepen vinden soms evenwel achteloos plaats op gehoorafstand van – toevallig aanwezige – burgers. Mede gelet op de non-verbale reactie van sommige van deze burgers, is een negatieve impact hiervan op hun beeldvorming van de politie wellicht niet ondenkbeeldig. Voor wat het – zuiver – extern optreden betreft, wordt in wat volgt een onderscheid gemaakt tussen de mate van optreden en de manier van optreden.

9.4.1. *Mate van optreden*

Aangaande de mate van optreden, is in het bijzonder het proactieve luik pertinent gezien daar een ruime discretionaire marge voorhanden is. Het gaat daarbij enerzijds om de keuze van buurten die qua patrouilleren worden bediend en anderzijds om de keuze van personen die worden geïnterpelleerd.

Met betrekking tot de keuze van buurten werd – bij zonale (interventie)patrouilles – over het algemeen geen ‘overpolicing’ van multiculturele buurten vastgesteld. Integendeel kwam naar voor dat sommige inspecteurs slechts weinig in deze buurten rijden wanneer ze er geen zaken hebben. Verscheidene inspecteurs gaven met andere woorden blijk van een eerder vermijdende en dus reactieve stijl. Hiervoor kunnen vier oorzaken worden geïdentificeerd.

Vooreerst geven deze inspecteurs zelf aan dat ze het niet aangenaam vinden om er te patrouilleren omwille van de reeds besproken aspecten van verloedering in het algemeen en (in een aantal politiezones) een negatieve houding ten aanzien van de politie in het bijzonder. Zelfs inspecteurs die blijk geven van een gematigde houding ten aanzien van de bevolking bekennen trouwens dat *“je af en toe eens naar de schone kant moet kunnen gaan om op adem te komen”*. Deze impliciete relatie tussen een ‘underpolicing’ van multiculturele buurten en ervaren weerstand of verloedering van het terrein, staat dan weer haaks op het beeld van interventie-inspecteurs in een andere politiezone waar ‘underpolicing’ van een multiculturele buurt eerder werd verantwoord met het verhaal dat er *“niet zoveel problemen zijn”*. Dit suggereert andermaal het belang van de variatie in lokale contextfactoren over de verschillende zones heen met betrekking tot het beeld van die inspecteurs over de buurten, alhoewel beide ‘extremen’ blijkbaar hetzelfde resultaat opleveren.

Ten tweede speelt – in het geval dat inspecteurs deze multiculturele buurten negatief beoordelen – niet zelden ook demotivatie een rol. Met name het gevoel dat zij aan de zonet vermelde verloedering en/of houding toch niets kunnen veranderen. Deze twee aspecten resulteren in de redenering dat het weinig uithaalt of de inspecteurs er nu patrouilleren of niet, behalve dan dat men zich in het eerste geval slecht (behandeld) voelt.

Ten derde speelt bij een aantal inspecteurs ook expliciet een gebrek aan betrokkenheid of een negatieve attitude ten aanzien van de buurt en haar bevolking waarvan men bijgevolg het “liefst zoveel mogelijk uit de buurt” blijft.

Tot slot wijzen sommigen ook op concrete pragmatische overwegingen, zoals een stropzittend verkeer in dit deel van de zone tijdens de piekuren.

Echter wanneer net wel in de bestudeerde buurten wordt gepatrouilleerd, valt bij een aantal inspecteurs, wat betreft het interageren met de bevolking, een eerder vermijdende stijl op. In die zin dat zelden neutrale interacties worden geïnitieerd en van tijd tot tijd een wenkende burger wordt genegeerd. Het in extremis negeren van burgers staat in relatie tot het risico op “ambetante vragen”. Daarmee wordt bedoeld op vragen die een kennis of kunde veronderstellen die bij de uitoefening van de traditionele interventiefunctie nauwelijks of niet aan de orde is en derhalve bij de inspecteurs gebrekkig kan zijn, des te meer gezien de immer voortschrijdende inflatie van het regelgevend arsenaal. Anderzijds is het negeren van een wenkende burger ook en waarschijnlijk zelfs meer toe te schrijven aan de indruk die inspecteurs hebben over werklust en vooral missiedruk.

Gegeven de bij wijlen ambivalente doch ook kritische houding van de bevolking en de traditionele perceptie van de inhoud van politiewerk, is een zekere terugtrekking in een vermijdende stijl niet echt verrassend. Frappanter is misschien de vaststelling dat uitzonderingen op dit patroon wel degelijk bestaan. Een aantal inspecteurs initieert met andere woorden soms spontaan interacties in een neutrale context, dit met bijvoorbeeld een oudje dat over het zebrapad schuift, een “vaste klant die eigenlijk in de grond niet slecht is”; een in het straatbeeld vertrouwd figuur of een persoon die men van een recente interventie herkent. Bij dergelijke contacten kunnen weliswaar soms achterliggende

motieven spelen zoals informatiewerving of impliciete signalering dat *big brother* nooit veraf is. Dit is evenwel zeker niet steeds het geval. Dikwijls gaat het gewoon om het contact op zich zonder meer. Ook zijn er soms informele interacties met (groepjes) jongeren van Marokkaanse origine, waarmee in de betreffende zones nochtans een grauwe of stroeve relatie wordt geschetst. Zelfzekerheid, empathie en humor blijken hierbij voornamelijk ingrediënten voor succes, op voorwaarde dat deze niet overhellen naar respectievelijk arrogantie, betuttelen of jankikken en als uitlachen (mis) interpreteerbaar. Deze voorwaarden geven reeds aan dat bij iedere stap in deze interacties evenwel een wankel basis voelbaar blijft. De draagwijdte van deze contacten is wegens gebrek aan draagkracht langs beide zijden bovendien wellicht heel beperkt en vluchtig.

Inspecteurs die geregeld spontane contacten in een neutrale context initiëren, reflecteren wel vaker een globaal positieve(re) attitude en geven doorgaans ook in andere situaties blijk van sociale vaardigheden. Tevens valt op dat zij veelal tot de 'anciens' behoren, waartoe men in de interventiedienst, a fortiori in de bestudeerde zones, weliswaar reeds vanaf een drietal jaar anciënniteit kan worden gerekend. Ergens lijkt ook dit vrij logisch, gezien deze inspecteurs reeds meer kansen kregen om relaties op te bouwen en eveneens om zich in de buurt en in de job thuis of op z'n gemak te voelen wat niet zelden resulteert in een grotere spontaneïteit. Daarnaast blijkt uit gesprekken dat jonge rekruten zich qua ingesteldheid in deze optiek op de persoonlijke evenwichtsbalk tussen 'nabijheid' en 'professionele afstand' gemiddeld meer naar de tweede zijde toe positioneren. Wellicht speelt daarbij het gegeven dat in het huidige tijdperk waarin zij worden gekneed integriteit en deontologie *hot issues* zijn, terwijl dit ten tijde van de socialisatie van hun eerder ingetreden collega's veel minder het geval was. Dit is weliswaar een positieve evolutie, maar blijkt anderzijds te kunnen bijdragen tot een verwarring tussen afstand en afstandelijkheid, waarbij afstandelijkheid niet zelden wordt beschouwd als (of althans ter verantwoording ervan naar voor wordt geschoven als) synoniem en maatstaf voor professionele afstand of onpartijdigheid.

Relevant voor het al dan niet interpellieren van personen, is reeds hoger opgemerkt dat stereotype 'criminaliteits- en overlastprofielen' voor inspecteurs veelal aandachtspunten impliceren aangaande te detecteren misdrijven en andere inbreuken. Deze vertalen zich hoofdzakelijk

in het interpellieren van personen (bij het patrouilleren) en het controleren van (de boorddocumenten van) voertuigen (bij het patrouilleren of bij acties terzake). Diverse inspecteurs bekennen dat – in de buurten die de focus vormen van voorliggend onderzoek – de overgrote meerderheid van deze interpellaties en controles “vreemdelingen” of “bepaalde doelgroepen” als onderwerp hebben. Ter verantwoording van deze praktijk grijpen inspecteurs naar drie argumenten. In lijn van de weergegeven stereotype beelden, halen vooreerst sommigen aan dat “*dadergroepen hier nu eenmaal tot die groepen behoren*” en het derhalve logisch is bij acties aan hen bijzondere aandacht te besteden. Deze inspecteurs suggereren dus een selectiviteit in hun optreden, maar geven impliciet de mening te kennen dat deze functioneel is. De kenmerken op basis waarvan wordt geselecteerd, achten zij met andere woorden relevant waardoor er hun inziens geen sprake is van discriminatie⁵².

Een tweede redenering vertrekt van hetzelfde uitgangspunt, maar benadrukt dat door deze groepen meer “verdacht gedrag” wordt gesteld of meer “verdachte voertuigen” worden gebruikt en het die signalen zijn waarop men reageert. Dit rijst uiteraard de vraag wat als verdacht wordt beschouwd. Het antwoord hierop blijkt ‘eenvoudig’: “*verdacht is alles wat van het normale afwijkt*”. Zo is bijvoorbeeld lopen verdacht, net zoals dralend staan evenzeer verdacht is, zeker wanneer daarbij wordt rondgetuurd. Chique wagens zijn verdacht, evenals gamele wagens verdacht zijn. Erg voorzichtig rijden is even verdacht als te snel rijden. Of iets al dan niet de kwalificatie ‘verdacht’ verdient, is evenwel ook afhankelijk van de plaats en het tijdstip. Het vormt daarom een voorname kunst om afwijkingen in routinesituaties te herkennen. Zo passen bijvoorbeeld ‘rondhangende’ jongeren in het straatbeeld van de ene wijk maar wekken zij argwaan in een andere. Nachtelijke gebruikers van de openbare ruimte zijn in een bepaalde wijk verdacht, terwijl in een andere wijk eerder de afwezigheid ervan verdacht is. De ongeschreven norm(aliteit) kan aldus van plaats tot plaats en van tijdstip tot tijdstip verschillen. Dit impliceert dat het beeld dat een inspecteur geleidelijk ontwikkelt over ‘het normale’ op een bepaalde plaats en op een bepaald tijdstip beïnvloedt of hij op die plaats op dat uur in bepaalde gevallen proactief al dan niet optreedt. Voorts blijken evenwel ook stereotype beelden van bevolkingsgroepen meermaals

⁵² Onder discriminatie wordt immers verstaan: “handelingen (gedrag) waarbij personen op grond van voor de context irrelevante kenmerken ongelijk (minder) worden behandeld” [VAN DER WERF, S. (2002). *Allochtonen in een multiculturele samenleving: een inleiding*. Bossum: Coutinho, p. 315.]

mede als interpretatiekader te fungeren, zo blijkt expliciet uit verscheidene toelichtingen van inspecteurs. Het is dan de combinatie van een bepaalde handeling of een bepaald voertuig én een bepaalde persoon (en tevens soms het aantal personen), alsook eventueel een bepaalde buurt en/of een bepaald tijdstip die een alarmbelletje doet rinkelen.

Ten derde oppert een aantal inspecteurs dat de meerderheid van de personen in deze openbare ruimte van vreemde origine zijn en het derhalve logisch is dat de meerderheid van diegenen die er worden geïnterpelleerd of gecontroleerd dit ook zijn. Aldus deze inspecteurs is er met andere woorden geen selectiviteit noch een andere impact van beelden of attitudes. Wanneer men de origine van het aantal gecontroleerde personen in verhouding brengt tot de origine van het aantal beschikbare personen is er volgens hen immers geen sprake van disproportionaliteit ten nadele van etnische minderheden.

9.4.2. Manier van optreden

Doorheen de observaties in de verschillende zones wordt duidelijk dat de manier waarop inspecteurs optreden kan worden begrepen als een resultante van – eveneens elkaar beïnvloedende – situationele factoren, contextfactoren, persoonlijke factoren en organisatorische factoren.

9.4.3. Invloed van situationele factoren

Met betrekking tot de manier van optreden, is reeds aangehaald dat de beelden van inspecteurs omtrent de houding van bepaalde bevolkingsgroepen ten aanzien van de politie, aandachtspunten impliceren voor hun interacties met leden van deze bevolkingsgroepen. Zo illustreerden verscheidene inspecteurs bijvoorbeeld de informele gedragsregels om niet in verdediging te treden ten aanzien van het – immers niet aanvallende – drukke gedrag van zwart-Afrikanen, om op z'n hoede te zijn in interacties met – immers door strijd geverfde – Oost-Europeanen en om z'n woorden te wikken en wegen bij – immers snel op de tenen getrapte – Marokkaanse jongeren.

Inspecteurs kunnen dus een persoon tegemoet treden met een bepaald beeld – en bijhorend verwachtingspatroon – in gedachten dat mede gebaseerd kan zijn op zijn behoren tot een bepaalde bevolkingsgroep (maar ook op andere uiterlijke kenmerken, zoals leeftijd, al dan niet

verzorgd voorkomen edm.) en waaruit bepaalde aandachtspunten of een bepaalde waakzaamheid voortvloeien. Maar ook dan is het doorgaans zo dat in de concrete interactie het individu wordt afgetast, wordt getaxeerd en op basis daarvan een identiteit wordt toegekend. Bij dit proces speelt een appreciatie van zijn gedrag of houding een cruciale rol. Op basis van deze inschatting wordt gereageerd. Een aantal mogelijke reacties zijn bijvoorbeeld mededogen, belerend of hard. Een eventueel hard optreden vormt dus niet zozeer een reactie op de persoon (of diens origine) op zich, maar veeleer is het een reactie op de situatie en meer bepaald op de houding van die persoon (ongeacht diens origine).

Evenwel zijn er aanwijzingen dat sommige situaties of handelingen die veelal op een hardere aanpak kunnen rekenen extra vormen aannemen onder (segmenten van) bepaalde etnische minderheden. Dit kan ertoe leiden dat zij frequenter (dan autochtone en andere allochtone burgers) met vermelde aanpak worden geconfronteerd wat door hen wellicht als onrechtvaardig of discriminerend kan worden ervaren, a fortiori in de context van een reeds verstoorde relatie en van een samenleving waar men zich reeds op vele andere terreinen gediscrimineerd voelt. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan het gewicht dat door politiemensen wordt gehecht aan het betonen van respect voor hun functie en daaraan verbonden voor (hun autoriteit als behoeders van) de morele orde. Aantastingen of betwistingen van deze autoriteit kunnen dan ook leiden tot hevige reacties. Verscheidene handelingen kunnen als een dergelijke uiting van gebrek aan respect of aantasting van de eigen autoriteit worden beschouwd, zoals "de les spellen", "onnozel staan doen" of "doen alsof je er bent om te lachen", "tegenwerken" zoals bijvoorbeeld hardnekkig blijven ontkennen ondanks verpletterende bewijzen van schuld, expliciet betwisten van het recht van de politie om tussen te komen en – als summum – politiefunctionarissen beledigen of bedreigen. Hoger werden wat betreft deze moeilijkheden reeds bijzondere dimensies of vormen opgemerkt onder bepaalde etnische minderheden, vooral onder deze die in betreffende zone het sterkst zijn vertegenwoordigd, zijnde de bevolking – en vooral jongeren – van Marokkaanse origine. Bepaalde handelingen die door de politieambtenaren worden ervaren als een aantasting van hun autoriteit (b)lijken derhalve meer of sterker op te treden onder deze etnische minderheid en dit terwijl aantasters of betwisters van de politieautoriteit in het algemeen doorgaans

kunnen rekenen op een hardere verbale aanpak, in verbaliserend opzicht en/of in termen van het gebruik van fysieke dwang.

Naast deze flagrante vormen van onrespectvol gedrag kunnen voorts ook lichtere vormen van als onrespectvol ervaren gedrag ten aanzien van de omgeving of ten aanzien van de politie worden onderscheiden, zoals “uitdagen” en “discussiëren” of lichtjes “tegenpruttelen” bijvoorbeeld bij verkeersovertredingen. Ook hier kan een zeker saturatie-effect optreden dat resulteert in een hardere aanpak. Dit effect kan zich zowel voordoen in één interactie als over verschillende interacties heen. Wat het effect in de loop van één interactie betreft, betreft het situaties waarin men er aanvankelijk wel in slaagt kalm te blijven, maar deze zelfbeheersing op gegeven moment breekt wanneer de burger bijvoorbeeld “blijft doordrammen”. Wat het effect over verschillende interacties heen betreft, is het mechanisme belangrijk waarbij verscheidene incidenten uiterlijk kalm worden afgehandeld terwijl ze innerlijk evenwel cumuleren tot op gegeven ogenblik het saturatiepunt is bereikt zodat degene die de druppel aanbracht en waardoor de emmer overloopt, de emmer over zich krijgt uitgekeerd. Vooral in dit laatste geval blijft de burger na zijn onverwachte koude douche (van doorgaans verbale en ook soms verbaliserende aard) nogal eens verkleumd of eerder verhit achter. Eerder is reeds aangehaald dat deze gedragingen die tot dit effect kunnen cumuleren – discussiëren, uitdagen, voor schut zetten – zich aldus inspecteurs vrij vaak manifesteren onder de (vooral jongeren)bevolking van Marokkaanse origine.

Weliswaar dient eraan te worden herinnerd dat bij de interpretatie van deze gedragingen wantrouwen ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen of een meer algemene politietyperende achterdocht kan spelen. Negatieve ervaringen kunnen de interpretatie van volgende gebeurtenissen beïnvloeden alsook kunnen ruimere aspecten van negatieve beeldvorming en attitude wellicht met zich meebrengen dat het geduld bij sommigen eerder op is of met andere woorden het saturatiepunt sneller bereikt wordt. Op deze manier kan onrechtstreeks een invloed spelen van negatieve attitudes en frustraties, dit evenwel niet enkel ten aanzien van de bevolkingsgroep waartoe de ontgeldende burger behoort, maar evenzeer ten aanzien van deze “klotebuurt”, andere bevolkingsgroepen waaronder autochtone “lastige klanten” of zelfs ten aanzien van ‘het systeem’.

9.4.4. *Invloed van contextfactoren*

Wanneer laatst vermelde mechanismen in actie treden, gaat het niet meer zozeer om een invloed van situationele factoren – zoals de houding van de betrokkenen in de concrete interactie – maar ook om een invloed van contextfactoren op het optreden van politiefunctionarissen. Evenwel gaat onder meer het frequent voorkomen van bepaalde situationele factoren een bepaalde context uitmaken waarin politiefunctionarissen een bepaalde stijl gaan ontwikkelen. Inspecteurs wijzen in dit opzicht op een aanpassing van hun stijl aan hun omgeving. *“Ieder gebied is anders en je moet je in ieder gebied dan ook anders gedragen”* vormt een vaak gehoorde opmerking, waarbij qua het anderszijn van de bestudeerde gebieden niet zozeer wordt gewezen op een ruime vertegenwoordiging van etnische minderheden, maar wel op een weerbaarheid bij heel wat burgers waarmee de politie in contact komt. Velen geven in dit kader te kennen dat ze sinds hun intrede in dit werkveld verbaal kordater of assertiever zijn geworden, dat men zich immers zelf een stuk dient in te voegen in de heersende straatcultuur teneinde gehoor af te dwingen en derhalve in een interventie vooruitgang te kunnen boeken. Een inspecteur getuigt bijvoorbeeld: *“ik vind het erg om te moeten zeggen, maar sinds ik hier werk ben ik echt meer cru geworden in die zin dat ik dingen zeg zoals “nu is het genoeg, je moet zwijgen!” of “serieus doen of ik ga je eens vastpakken!”; je zou dat elders eens moeten zeggen... maar hier moet je feller optreden, anders krijg je geen gehoor, geraak je nergens; het gaat er gewoonweg niet in...”*. Sommige inspecteurs pleiten in deze lijn zelfs voor een differentiëring van de deontologische code tussen ‘ruige’ grootstedelijke contexten enerzijds en rustige of “rurale” zones anderzijds.⁵³

Anderzijds kan een ‘ruige’ context ook een minder streng optreden in de hand werken. De context en het beeld van wat daarin aan de orde van de dag is, is voor inspecteurs eveneens een referentiekader bij hun beoordeling van de ernst van sommige feiten. Het gaat dan niet om een absolute ernst maar om een relatieve ernst. Deze beoordeling kan onder meer relevant zijn inzake de consequenties die men aan een tussenkomst verbindt door al dan niet een proces-verbaal op te stellen en al dan niet een aanhouding te verrichten. Bij dergelijke beslissingen spe-

⁵³ Wanneer we er de deontologische code op naslaan, wordt duidelijk dat hier met name de bepalingen “De personeelsleden (...) wren grof taalgebruik (...) behandelen eenieder op beleefde, tactvolle en hoffelijke wijze.” ter discussie worden gesteld. [Bijlage bij het KB van 10 mei 2006 houdende vaststelling van de deontologische code van de politiediensten. *B.S.*, 30 mei 2006. Hoofdstuk 2 – F – 41].

len immers naast objectieve niet zelden ook subjectieve criteria zoals een – reeds besproken – appreciatie van de houding, in het bijzonder de meegaandheid, van de betrokkene(n) en een beoordeling van de ernst van het feit waarbij een proces van relativering of grenzenverlegging kan spelen op basis van wat men in betreffende buurt ‘gewoon’ is. Dit criterium van relatieve ernst kan een cruciale rol spelen bijvoorbeeld bij het al dan niet bestuurlijk aanhouden wegens openbare dronkenschap en bij het interpreteren van een publiek incident als wederzijdse slagen en verwondingen dan wel als feitelijkheden en lichte gewelddaden (wat respectievelijk de opmaak van een proces-verbaal dan wel louter een kort verslag impliceert). Wanneer dergelijke feiten in allerhande absolute gradaties frequent op hun territorium voorkomen, neigt het perspectief van inspecteurs in vergelijking met dat van buitenstaanders – inclusief collega’s van andere gebieden – veelal naar een lichtere beoordeling en dienovereenkomstige behandeling. Zij zijn zich zelf trouwens in zekere mate bewust van dit proces, bv. in vergelijking met collega’s van een ander gebied: *“die gaan zaken dikwijls te zwaar inschatten omdat ze daar niet veel gewoon zijn.”*

Een contextfactor van een andere orde vormt het maatschappelijk-structurele en socio-politieke klimaat waarin het politiewerk plaatsvindt bijvoorbeeld de invloed van de maatschappelijke tolerantiedrempel alsook van de machtspositie van etnische minderheden op het voorkomen van beledigende politiepraktijken ten nadele van etnische minderheden. Zo is vastgesteld dat dergelijke incidenten beperkt blijven en ook naar ervaring van politiefunctionarissen met een vrij lange staat van dienst in vergelijking met een paar decennia terug opmerkelijk zijn afgenomen. Dit kan wellicht ten dele worden toegeschreven aan een toegenomen maatschappelijk bewustzijn alsook een toegenomen machtspositie van bepaalde etnische minderheden, meer bepaald ook van de deelgemeenschappen met een lange(re) verblijfsgeschiedenis. Deze machtspositie heeft niet alleen te maken met politieke vertegenwoordiging en drukkingsgroepen maar ook met een direct op straat waarneembare macht op basis van aantal (gecombineerd met een sterke interne cohesie, zoals hoger beschreven) en op basis van een toegenomen mondigheid van de burger die – zo benadrukken inspecteurs – immers heel goed op de hoogte is van klachtkanalen en niet aarzelt zich daartoe te wenden. Op die manier wordt de macht van bepaalde etnische minderheden voor inspecteurs op het terrein heel voelbaar. Ervaringen van “misbruik” van klachtkanalen door de burger en van

een onrechtvaardige klachtbehandeling door de klachtbehandelende instanties kunnen bijdragen tot een zekere lethargie of passiviteit op het terrein alsook tot frustraties die dan wel af en toe op een harde manier worden gekanaliseerd.

Andere etnische minderheden daarentegen lijken in veel mindere mate te kunnen rekenen op een maatschappelijk draagvlak en beschikken ook nauwelijks over een eigen machtspositie. Bijvoorbeeld zigeuners die maatschappelijk-structureel en socio-politiek als *underdogs* kunnen beschouwd worden (Chagoll, 2008, Delforge, Tange, Henin & Lecointe, 2008). Tevens blijkt ook de macht van zigeuners zelf gering; dit zowel op basis van aantal alsook op basis van kennis (van klachtkanalen) en op basis van verblijfsstatus (die het gebruik van dergelijke kanalen wellicht mee beïnvloedt). Uit rondetafelgesprekken met inspecteurs buiten voorliggend onderzoek (Easton, Tange & Ponsaers, 2008:135) wijzen zij bovendien op het onduidelijke, en bij wijlen harde of ontwijkende, (lokale) bestuurlijke beleid dat ten aanzien van deze bevolkingsgroep wordt gevoerd. Politie mensen geven aan in de bejegening van deze maatschappelijk verwaarloosde bevolkingsgroep vooral het “vuile werk” te moeten opknappen. Wellicht dragen deze elementen bij tot de vaststelling dat de – weliswaar in aantal beperkte – geobserveerde interacties met zigeuners in het kader van voorliggend onderzoek in de richting van een harde en repressieve aanpak wijzen, waarbij negatieve attitudes van inspecteurs zich consistent vertalen in een harde, minachtende, repressieve en honende houding.

9.4.5. *Invloed van persoonlijke factoren*

Wellicht zal niemand ontkennen dat een kordaat optreden voor politiefunctionarissen inderdaad soms is aangewezen, niet alleen in strafrechtelijke situaties maar bijvoorbeeld ook bij (vaker voorkomende) confrontaties met agressieve dronken lieden of burgerlijke geschillen waarin de partijen zich niet zomaar laten ontwarren, maar integendeel blijven bekvechten of een partij blijft domineren. Wellicht zal evenmin iemand ontkennen dat situaties die nopen tot een kordaat optreden in sommige buurten, ten gevolge van maatschappelijk-structurele factoren, frequenter voorkomen dan in overige buurten. Kwestie is evenwel wanneer en tot wanneer de inspecteurs daartoe overgaan en of het zogenaamd kordaat optreden al dan niet de facto een arrogant of een

beledigend optreden is. Kortom, het gaat erom of – gegeven een bepaalde situatie in een bepaalde context – louter functioneel dan wel eerder emotioneel gebruik wordt gemaakt van een bepaalde tactiek.

In deze optiek helt de algemene balans over naar de eerste – positieve – kant. Tussen individuele balansen treden evenwel grote verschillen naar voor onder de inspecteurs die terzake als het ware op een continuüm kunnen worden geplaatst. Langs de ene kant zijn er inspecteurs die getuigen van een bijzonder dik emotioneel schild, van heel wat geduld en een flinke portie sociale vaardigheden, inclusief een goed gesneden tongriem. Zij slagen er bijvoorbeeld in verhitte situaties lichter te maken door zelf niet al te zwaar op de hand te doen of zelfs heel wat humor te hanteren. Langs het – dun bezaaide – andere uiteinde van het continuüm zijn er evenwel ook inspecteurs die er nagenoeg keer op keer in slagen zelf onnodig in discussie te treden, die reeds bij het maken van opmerkingen aan verkeer- of parkeerovertreders steevast hard van leer trekken en wiens enige vorm van humor sarcasme of cynisme blijkt te zijn. Dit laatste kan ten aanzien van etnische minderheden bijvoorbeeld de vorm aannemen van opmerkingen zoals *“In welk land heb jij je rijbewijs gehaald?”* of *“neen, je moet niet afdingen, bij ons gaat dat niet”*. Een schoolvoorbeeld van het verschil in aanpak is de situatie waarin twee inspecteurs een toeschouwer tevergeefs toebullen *“hier is niets te zien, doorlopen!”*, *“ben je doof?! doorlopen, heeft mijn collega gezegd!”* tot een derde inspecteur een aangenaam praatje met de man maakt, waarna deze met een glimlach zijn tocht hervat.

In geval van expliciete aantastingen van de eigen autoriteit door een groepje jongeren zijn analoge variaties in het optreden zichtbaar. Sommigen lijken voor beledigingen en verwijten een olifantenhuid te hebben ontwikkeld en voeren eventueel een rustig gesprek terwijl anderen bij aantastingen van hun autoriteit net hun autoriteit lijken te willen bewijzen door bijvoorbeeld te ‘overroepen’ of machtsmiddelen aan te wenden zoals het oppakken van één van de uitdagers op basis van het niet bijhebben van zijn identiteitskaart. Analooch blijken sommige vrouwelijke inspecteurs, niet zelden met een kwinkslag, goed overweg te kunnen met het ‘charmeren’ – testen – van jongeren en dit in functie van het opbouwen van een – weliswaar professionele – relatie in hun voordeel te keren terwijl anderen dergelijk gedrag eerder als grensoverschrijdend of als een vorm van gebrek aan respect ervaren wat ze ook laten voelen hetgeen een negatieve impact kan hebben op de relatievor-

ming. Sommigen slagen er wonderwel in de lont uit een explosieve situatie te trekken terwijl anderen veeleer het vuur aan de lont houden. *“Het zijn altijd dezelfde die farcen voorhebben.”* is trouwens ook een vaak door inspecteurs geuite opmerking.

Het ligt voor de hand om ter verklaring van deze verschillen tussen inspecteurs te grijpen naar hun persoonlijkheid waarin wellicht de mate van onder meer emotionele stabiliteit, stressbestendigheid, sociale vaardigheid en machiavellisme relevante elementen vormen.

Daarnaast – of daarmee verweven – kan opgemerkt worden dat hoe een inspecteur *in* zijn realiteit staat dikwijls een weerspiegeling vormt van hoe hij *tegenover* zijn realiteit staat. Zoals reeds aangehaald, is er tussen individuele inspecteurs niet zozeer sprake van een verschil in beelden of cognities omtrent bepaalde aspecten van hun realiteit, maar zijn veeleer variaties in hoe zij staan tegenover verscheidene aspecten van hun realiteit opvallend. Het gaat daarbij vooral om attitudes die worden gedomineerd door de individuele affectieve component die aan cognities kleeft en die met name kunnen verschillen qua aard (positief of negatief), en vooral qua intensiteit. Eveneens gaat het daarbij om de mate van gelatenheid inzake als problematisch ervaren factoren wat kan variëren van een *“dat is nu eenmaal de realiteit waarin we werken; de tijd dat ik me daar druk over maakte is allang voorbij.”* tot een *“allez, dat kan toch niet! Dat is toch totaal onaanvaardbaar!”*. Zeker in geval van een sterke intensiteit blijken attitudes interacties soms te tekenen, wat in het negatieve geval bijvoorbeeld de vorm kan aannemen van een gebrek aan geduld of van verbale agressie. Het is evenwel nagenoeg steeds bij dezelfde kleine minderheid aan inspecteurs dat een globaal onrespectvolle of bevooroordeelde attitude ten aanzien van etnische minderheden in interacties met hen soms duidelijk doorschemert. Dikwijls beperken sterk negatieve attitudes of een gebrek aan aanvaarding zich evenwel tot een aantal heel specifieke aspecten. Bijvoorbeeld het gegeven dat sommige leden van etnische minderheden die al diverse jaren in Vlaanderen (Brussel of Wallonië) wonen geen Nederlands (of Frans) spreken stoot vele inspecteurs fel tegen de borst. Zoals hoger reeds toegelicht, beschouwen zij dit immers als hét symbool van een gebrek aan ‘wil tot integratie’. Deze attitude veruitwendigt zich bij heel wat inspecteurs in sporadisch gebrek aan “goesting” (Frans of) Engels te praten met een inwoner die hen in deze taal aanspreekt.

Verder kunnen ook nog tal van andere persoonlijke factoren een impact hebben op de manier waarop wordt opgetreden in het algemeen en de mate waarin een neutrale basishouding soms in het gedrang komt in het bijzonder. Zo kan de visie op de eigen functie een rol spelen. Sommige inspecteurs kunnen bijvoorbeeld maar weinig geduld en hoffelijkheid opbrengen in spreekwoordelijke 'kat-in-de-boom'-interventies gezien deze hun inziens "geen politiewerk" betreffen terwijl anderen dergelijke opdrachten wel tot (de rand van) hun takenpakket rekenen op basis van een ruimere hulpverlenende visie op hun job.

Naast deze – en andere – vrij stabiele factoren, kunnen ook momentane persoonlijke factoren een weerslag vinden in het optreden van inspecteurs. Zo kan opgemerkt worden – en wijzen ook inspecteurs op – een impact van hun gemoedstoestand die zowel kan worden beïnvloed door jobgerelateerde als niet-jobgerelateerde stressfactoren. Respectievelijk kan men bijvoorbeeld onder invloed zijn van een acute adrenaline-opstoot of van een chronische accumulatie van ervaringen van gebrek aan respect en stresssituaties op het terrein of kan men reeds onder druk staan van perikelen op het thuisfront. Een aldus beladen gemoedstoestand kan bij overigens gematigde inspecteurs wel eens leiden tot een ontlading waarin de zelfbeheersing breekt.

9.4.6. Invloed van organisatiekenmerken

Er is grote voorzichtigheid geboden wanneer men politiepraktijken (te) uitsluitend vanuit een 'cultureel perspectief' bestudeert. Dit refereert naar de rol van beeldvorming, percepties, visies, gevoelens, attitudes, verwachtingen die in het kader van dit onderzoek reeds uitvoerig werden toegelicht. Uit de veldstudies blijkt immers dat organisatorische aspecten van de (lokale) politie een (bij wijlen enorme) invloed (kunnen) uitoefenen op de hedendaagse politiepraktijken in multiculturele buurten. In die mate dat een specifieke 'politicultuur' een bepaalde manier van optreden of tussenkomen kan aansturen. Het betreft meer bepaald de invloed van een aantal organisatorische aspecten zoals de samenstelling van het basiskader, de omkadering op zich, de 'haast-idee', het gebrek aan personeel, de mobiliteit van eenheden en afscherming door de voertuigen.

9.4.6.1. Mobiliteit in het basiskader

Een eerste vaststelling inzake organisatorische factoren situeert zich enerzijds rond de samenstelling van en anderzijds rond de mobiliteit (transfers) in het basiskader van de (lokale) politie. Over de verschillende politiezones heen uitten inspecteurs steevast hun ongenoegen over een “gebrek aan effectieven” en wordt het probleem inzake het personeelstekort bovendien des te scherp(er) gesteld met oog op de doelstellingen van de recente politiehervorming. Het zijn verzuchtingen die echter niet uit de lucht zijn gegrepen en aansluiten bij de vastgestelde realiteit op het terrein. Alle bezochte politiezones, de ene (zichtbaar) meer dan de andere, kampten met (aanzienlijke) structurele tekorten in talrijke diensten, met in het bijzonder de wijkwerking. De redenen hiertoe zijn diffuus en worden door sommigen toegeschreven aan de (te) beperkte instroom van nieuwe rekruten. Anderen menen dan weer dat een “slecht imago” of gebrek aan motivatie of “goesting” om in een complexe (grootstedelijke) politiezone te werken ook aan de basis ligt. Structurele tekorten op het niveau van het personeelsbeleid kunnen echter – in combinatie met andere factoren – tot problematische omstandigheden leiden, meer bepaald met betrekking tot het verzorgen van de basispolitiezorg. In een van de bezochte politiezones bijvoorbeeld bleken acute omkaderingsproblemen op het vlak van materieel én effectieven dagdagelijkse realiteit en leidde die situatie tot demotivatie en spanningen in het basiskader (en hoger). Door omstandigheden, die de politieorganisatie evenwel overstegen, was er een gebrek aan personeel, inzetbare politiewagens en materieel waaronder zaklampen, Astrid-radio’s en uniformen.

Naast de bij wijlen acute omkaderingsproblemen en meer bepaald het “gebrek aan effectieven”, versterken bijkomende, aan de politieorganisatie gerelateerde aspecten, de reeds bestaande problemen. Een structureel aspect dat in dit opzicht een neergaand spiraaleffect lijkt te veroorzaken, is de mobiliteit van de inspecteurs. Immers zijn de grootstedelijke politiezones gretige ‘afnemers’ van de instroom van nieuwe rekruten, die al dan niet voor die specifieke politiezone hebben gekozen. In een aantal (grootstedelijke) politiezones leidt dit tot de situatie dat interventiebrigades voor een relatief groot tot zelfs het overgrote deel bemand worden door nieuwe rekruten en/of (grotendeels onervaren) gedetacheerde inspecteurs van de algemene reserve (DAR). De gedetacheerde inspecteurs, doch ook de nieuwe rekruten, zijn echter

dikwijls afkomstig uit andere – soms vergelegen – regio's. Die context verklaart dan ook de soms gebrekkige regiokennis van deze inspecteurs, alsook in bepaalde gevallen het gebrek aan affiniteit met de directe omgeving en de deelgemeenschappen in de politiezone. Het potentieel om (diepgravende) contextkennis te construeren wordt ondergraven aangezien nieuwe rekruten – en in het bijzonder de gedetacheerde inspecteurs – na verloop van tijd enerzijds voor een dichter bij huis gelegen of anderzijds voor een 'kalmere' politiezone (kunnen) opteren. Een onmiddellijk gevolg van die realiteit is dat opgebouwde (context)kennis onherroepelijk verloren gaat en bovendien nieuwe inspecteurs die vacante plaats (steeds) opnieuw dienen in te nemen. Dit leidt tot een toegenomen druk op meer ervaren inspecteurs, aangezien die naast het reeds bestaande takenpakket dikwijls worden gevraagd de begeleiding van nieuwe eenheden te om kaderen. Het is trouwens in die context niet verwonderlijk dat de briefingmomenten in de interventiebrigades van de politiezones, die kampen met een groot personeelsverloop, grotendeels worden geweid aan het uiten van opmerkingen over tekorten of fouten in de processen-verbaal, het zwakke redigeerwerk en een verscherpte aandacht voor diverse procedures.

Echter, net zoals nieuwe rekruten en gedetacheerde inspecteurs omwille van praktische redenen en/of werklast na een poos kunnen opteren voor een verplaatsing naar een andere politiezone, schuwen ook de meer ervaren inspecteurs wegens demotivatie, de ingewikkelde werkcontext én (toenemende) werkdruk, die stap niet. Dergelijke situatie suggereert het bestaan van een vicieuze cirkel, op enerzijds het structurele vlak en anderzijds op het vlak van (zonaal) kenniskapitaal. Grootstedelijke politiezones hebben dus te maken met diverse problemen die aan elkaar gerelateerd zijn maar die in combinatie met elkaar een zelfversterkende neergaande spiraal lijken te veroorzaken.

Omwille van deze context uiten inspecteurs erg vaak het pleidooi om de aanstelling van inspecteurs in de 'moeilijkere' (grootstedelijke) politiezones te omkaderen met een financiële beloning. Zij stelden steevast dat politiewerk in grootstedelijke politiezones danig verschilt met dat in de meer "rurale" zones en het beleid daarop moet anticiperen. Anderzijds zien zij dit als een mogelijkheid om de problemen die zich rond de mobiliteit van personeel stellen (en de diverse randproblemen die daarbij ontstaan) te temperen.

9.4.6.2. De 'haastidee'

De hierboven geschetste structurele problemen lijken bovendien in relatie te staan met een tweede vaststelling. Meer bepaald de indruk dat deze structurele problemen een bepaalde manier van werken stimuleren, hetgeen in deze context als de 'haastidee' wordt omschreven. Structurele problemen in combinatie met een aanzienlijke missiedruk (en dus elkaar snel opvolgende opdrachten), kan in de praktijk aanleiding zijn om tussenkomsten snel af te handelen en in zekere zin 'bandwerk' af te leveren. Bovendien is er in die context een verband met visies over de rol van de interventiedienst. Meer bepaald een visie waarin de interventiedienst hoofdzakelijk als een "brandweerpolitie" wordt gepercipieerd of 'snel' werken de boodschap is en de inspecteurs bovendien de neiging beginnen te vertonen zelf te oordelen wat belangrijk is en wat niet in het kader van de tussenkomst die ze verrichten. Met dat laatste wordt bedoeld dat tussenkomsten soms worden afgekeurd, als (te) "banaal" worden afgeschilderd en de melder met de boodschap dat er belangrijker taken de inspecteurs te wachten staat, in de 'kou' wordt gelaten. De structurele problemen die de 'haastidee' voeden, leiden tot het hanteren van een normatief kader of, met andere woorden, een beoordeling tijdens tussenkomsten van wat 'dringend' of 'niet-dringend' is, maar ook of het "niet teveel sociaal is" en vertoont daarom heel wat raakvlak met wat inspecteurs als 'eigenlijke' of 'oneigenlijke' taken beschouwen (deels in functie van de druk die ze ervaren). Opvallend is dat soms kan vastgesteld worden dat ook officieren dit kader hanteren en dusdanig verkondigen tijdens briefings, wellicht omdat de werkdruk hen daartoe noopt. De 'haastidee' in de dienst interventie leidt – vooral in combinatie met gebrekkige ervaring – daarom wel eens tot een lage(re) betrokkenheid, lage(re) kwaliteit van de tussenkomsten, een oppervlakkige aanpak tot zelfs lage(re) kwaliteit van het redigeerwerk, gezien de talrijke opmerkingen die terzake werden geformuleerd. Het stimuleert bovendien vaak een focus op registratie (van feiten) en niet zozeer een probleemoplossende – zeg maar – kwalitatieve aanpak, bijvoorbeeld in de vorm van bemiddeling (die dan ook tot frustratie van sommige inspecteurs moeilijk kan geregistreerd en dus 'beloond' worden). Het is ook in zulk een 'cultuur' dat een reactief in plaats van proactief denken de overhand neemt en dat briefings hoofdzakelijk dienen om formele mededelingen te doen en niet zozeer als een instrument voor aansturing of het verruimen van contextkennis fungeren. Deze indruk mag echter niet veralgemeend

worden, maar het feit dat bepaalde inspecteurs (die naar eigen zeggen trachten te focussen op “kwaliteit” en niet kwantiteit omdat dit op de langere termijn meer opbrengt) van oordeel waren dat ze soms voor die diepgravende(re) aanpak “gestraft” worden door officieren of de dispatchers, spreekt boekdelen en duidt tevens de context van een mis-siedruk en de gevolgen daarvan voor het dagdagelijkse politiewerk in grootstedelijke politiezones.

De notie van de ‘haastidee’ in (hoofdzakelijk maar niet uitsluitend de interventiedienst) bevordert dan op zijn beurt weer een pertinente voorkeur om uitsluitend met voertuigen op het terrein te gaan. Op die manier ontstaat echter een zekere afstand met de bevolking op het terrein. Een voertuig betekent immers afscherming (maar ook beveiliging) ten aanzien van de directe omgeving. Gezien de problematische context en verhouding met deelsegmenten van de bevolking in bepaalde politiezones, is de voorkeur van inspecteurs om een extra afscherming tijdens het patrouilleren te bewerkstelligen meer dan begrijpbaar. Omwille van die afscherming is de kans op en ligt het aantal spontane contacten met de burger tijdens het patrouilleren zeer laag. Tegelijkertijd valt op dat de inspecteurs weinig moeite ondernemen die kloof te overbruggen, door bijvoorbeeld spontaan voorbijgangers meer informatie of details van een (recent) incident of melding te vragen. Dit onderbouwt de indruk dat inspecteurs die afscherming niet alleen wenselijk vinden op het vlak van bescherming voor zichzelf, maar ook als een ‘bescherming’ of ‘filter’ tegen bijkomende taken of interacties met de bevolking percipiëren. Dit kreeg bijvoorbeeld vorm tijdens momenten dat wijkbewoners teken doen naar de politie en daarbij door de patrouille genegeerd worden. De afscherming door de wagen en de gevolgen daarvan op de verhouding met de bevolking staan dan weer haaks op de vaststellingen van een geobserveerde spontane voetpatrouille van interventie-inspecteurs, waarbij plots toch talrijke spontane contacten werden gelegd met voorbijgangers in de buurt en de inspecteurs meermaals in gesprek raakten inzake een recent incident.

9.4.6.3. Structureel personeelstekort voor de wijk

Het is echter niet uitsluitend de interventiedienst waar de notie van de ‘haastidee’ vorm krijgt. Ook in de wijkwerking – een dienst die niet meteen gekarakteriseerd wordt door talloze dringende interventies en snelle opvolging van opdrachten – hebben de wijkinspecteurs de nei-

ging om snel (op het terrein althans) te werk te gaan. Dit betekent in de praktijk concreet dat huisbezoeken soms in een (erg) hoog tempo worden afgewerkt, dat controles niet altijd even diepgaand zijn, ze zich tot de feitelijke taken beperken, maar ook dat inspecteurs (afhankelijk van de zone én commissariaat) ervoor opteren om zich (uitsluitend) met een dienstwagen te verplaatsen alsook (naargelang het dossier) convocaties boven huisbezoeken prefereren. Wel staat vast dat de manier hoe de wijkinspecteurs te werk gaan, sterk varieert van politiezone tot politiezone tot zelfs tussen de commissariaten in een zone onderling. Er is een grote variatie op het vlak van aanpak, werkmethoden maar ook motivatie onder de wijkinspecteurs vastgesteld. Een variatie die met betrekking tot de verschillende interventiediensten die werden bezocht minder aanzienlijk is en waar over de verschillende zones heen zelfs kan gesproken worden van een eenvormige manier van werken en dus 'routinematige' aanpakken.

Tallose wijkinspecteurs geven aan dat de 'snelle' manier van werken een rechtstreeks gevolg is van een structureel personeelstekort in de wijken. Ze betreuren die werkmethode maar geven aan dat er gezien de context geen andere optie is. Bovendien wordt vaak gesuggereerd dat de "wijken te groot zijn", en dus een te ruim aantal bewoners in de wijken moet bediend worden. Die situatie is dan ook de aanleiding voor inspecteurs om aan te geven dat de wijkwerking te vaak wordt geconfronteerd met de zogenaamde "vaste klanten" en dat een "dienstverlening aan iedereen zoals dat vroeger was" niet meer mogelijk is. Echter spelen ook subjectieve elementen mee, zoals voorkeuren, demotivatie en een 'fin de carrière'-houding of -gevoel. Immers, viel van tijd tot tijd op dat wijkinspecteurs structurele problemen stelselmatig als een geldig 'excuus' ventileerden om de snelle huisbezoeken te verantwoorden, maar zelf weinig inspanningen leverden om die 'spiraal' te doorbreken en zich stelselmatig beperkten tot de afhandeling van de opgelegde dossiers. Dit staat schril in contrast met andere wijkinspecteurs die ondanks een "moeilijke wijk", een groot aantal bewoners en een reële dossierlast ervoor opteerden om "zoveel mogelijk op het terrein te zijn". Zij leverden heel wat inspanningen om naast bestaande dossierlast toch stelselmatig contacten te onderhouden, zeer dienstverlenend te werk te gaan, netwerken te raadplegen en kennis inzake de wijk(bewoners) op te bouwen. Die vaststelling heeft dan ook raakvlak met de aanzienlijke variatie in methodes, aanpak, inzet en motivatie van wijkinspecteurs die over de verschillende politiezones heen is vastgesteld.

9.5. Verhouding met diverse deelgemeenschappen in multiculturele buurten

In wat volgt staat centraal hoe bovenstaande mechanismen (relatie beelden, attitudes en gedrag) zich concretiseren op het terrein in relatie tot een aantal gemeenschappen binnen de bestudeerde multiculturele buurten in voorliggende studie. Achtereenvolgens staat de verhouding met de Marokkaanse, Turkse, Oost-Europese en gemarginaliseerde autochtone deelgemeenschappen centraal. Elk van deze deelgemeenschappen weerspiegelt een enorme diversiteit aan zich. Noch dé Marokkaanse gemeenschap noch dé gemarginaliseerde autochtone gemeenschap bestaat. Voorliggend onderzoek heeft niet tot doel generaliserende uitspraken te doen over de verhouding van de politie tot deze specifieke etnische minderheden. Dat zou bijkomend en diepgaand onderzoek vereisen. De ‘rijke’ onderzoeksdata leveren niettemin inzichten op over de diversiteit aan relaties tussen beelden, attitudes en gedrag van politiemensen in hun interacties met bovenvermelde gemeenschappen en het is in dit onderzoek precies daar om te doen. Concreet wordt in de volgende hoofdstukken dieper ingegaan in welke mate dat beeldvorming (waaronder gevoelens van nabijheid of afstand, een “lager socio-cultureel kapitaal” en dergelijke meer) een variatie in politiepraktijken of –aanpakken bepaalt en hoezeer die verschillen van gemeenschap tot gemeenschap. Om een aantal bevindingen van dit onderzoek inzake de verhouding van politie met ‘dé gemeenschap’ in multiculturele buurten naar de lezer toe te verduidelijken, wordt ingezoomd op een aantal onder hen. Bij het lezen van onderstaande analyse is het voor de lezer belangrijk de hierboven benadrukte aandachtspunten in het achterhoofd te houden, teneinde éézijdige en veralgemenende interpretaties te vermijden.

9.5.1. *De verhouding met de Marokkaanse deelgemeenschappen*

9.5.1.1. **Relaas van een stroeve verhouding**

In de twee onderzochte grootstedelijke multiculturele buurten valt op dat heel wat van de geobserveerde inspecteurs een somber beeld ophangen over hun verhouding met Marokkaanse jongeren en dit van invloed is op hoe zij politiewerk in multiculturele buurten beoordelen,

maar ook in welke mate dat die gevoelens – door sommigen – worden geprojecteerd op de hele deelgemeenschap. Vaak, maar zeker niet altijd, duikt een vrij pessimistisch, soms radicaal en/of defaitistisch vertoog op bij agenten die hun politiewerk in multiculturele buurten beoordelen. Dit vertoog staat in relatie tot hun ervaring van weerstand en een “gebrek aan respect”, dat reeds eerder in dit boek uitvoerig is toegelicht. In extremis uit dit somber beeld zich in een relaas over “meerderheden in plaats van minderheden”, gevoerd in termen van een “machtstrijd”.

In deze politiezones wordt, consistentener dan in de andere zones, gewezen op “de onmogelijkheid om hier een COP beleid toe te passen”. Als reden wordt niet zelden verwezen naar het gedrag en de attitude van etnische minderheden jegens de politie. De (voornamelijk ‘radicale’) inspecteurs in deze zones herleiden etnische diversiteit tot een problematisch en “lastig” gegeven dat hen een slecht gevoel oplevert. De “mentaliteit” van de meerderheden (in casus de Marokkaanse deelgemeenschap) bezwaart in grote mate de context waarin de agenten hun werk moeten verrichten. Op neutrale vragen van de onderzoekers over politiewerk in een multiculturele context ventileerden deze inspecteurs hun sombere beeldvorming over de relatie met, maar ook het gedrag van, “dé Marokkanen”. Het zou hen, volgens sommige agenten, belemmeren bij het implementeren van een gemeenschapsgerichte politiezorg.

9.5.1.2. Een “Calimero-complex”

In het kader van de perceptie van de gehekelde “mentaliteit” of houding bleken over de verschillende politiezones heen frequent gelijkaardige opmerkingen met betrekking tot Noord-Afrikanen en in het bijzonder de Marokkanen vertolkt te worden. Het verschil schuilt in het feit dat de wegingsfactor of belang van dit aspect in het intern vertoog naargelang de zone sterk kan wijzigen en meer of minder doordringt in de breedte (verschillende politiemensen) en de diepte (link tussen perceptie, attitude en gedrag) van de politieorganisatie. Gedurende de observaties reiken de inspecteurs aan wat zij als storend of ergerlijk ervaren met betrekking tot hun interacties met Marokkanen. Zoals in dit rapport al vaak werd gesuggereerd staat een beoordeling van het gedrag of attitude van de wijkbewoner daarin centraal.

Met betrekking tot de Marokkaanse gemeenschap (en in het bijzonder de jongeren), ergeren inspecteurs in de betreffende zones zich aan: een gebrek aan eerbied voor het gezag van de inspecteurs; een “achterbakse” houding; de indruk dat wordt “gelogen”; “arrogant” wordt gereageerd; een lichaamstaal wordt getoond die de inspecteurs relatief snel percipiëren als een uitdagende houding. Verder ergeren inspecteurs zich eraan indien bij een controle of spontane tussenkomst de persoon in kwestie deze controle of tussenkomst linkt aan zijn/haar Marokkaan zijn en het “viseren van Marokkanen door de politie” en “niet willen inzien dat het is omdat ze een stomiteit hebben begaan”. Sommige Inspecteurs geven aan dat “sommige Marokkanen last hebben van een Calimero-complex en denken dat heel de wereld tegen hen is”; dat ze feiten hardnekkig blijven “ontkennen” terwijl de bewijslast aanzienlijk is; dat ze zich (in groep) “snel beledigd voelen”, en dergelijke meer. Deze opmerkingen illustreren het zwartgallig beeld dat sommige inspecteurs hebben over de Belgische Marokkanen, en in het bijzonder over de jongeren.

Nochtans kon tijdens de observaties worden vastgesteld dat interacties waarin deze ergernissen konden opgemerkt worden niet zo talrijk waren, laat staan dat ze volgens de frequentie die door bepaalde inspecteurs (“hele dagen”) wordt benadrukt plaatsvinden. Bovendien konden ook heel wat interacties geobserveerd worden die het tegendeel suggereren en waarin zelfs een COP-aanpak tot ontwikkeling kwam en dienstverlening, een neutrale houding, doorverwijzing en betrokkenheid (ook ten aanzien van Marokkaanse jongeren) vorm kregen.

Dit suggereert dat de beelden over de Marokkaanse deelgemeenschappen *niet* steeds stroken met wat de inspecteurs soms naar eigen zeggen “dagelijks” ervaren. Vooral interventie-inspecteurs concentreren de kern van hun vertoog (iets te) vaak rond sombere verhalen, spanningen, conflicten, moeilijkheden en dus ervaringen die ze in de loop van de jaren hebben gehad met (segmenten van) de Marokkaanse deelgemeenschappen en minimaliseren – buiten de groep van ‘gematigde’ agenten – het belang van meer positieve interacties. De observatieperiodes tonen alvast duidelijk aan dat een sombere beeldvorming over de verhouding met Marokkanen *grotendeels* voortvloeit uit de moeilijke, complexe, stroeve of ‘grauwe’ verhouding met (mannelijke) jongeren binnen die gemeenschappen van pakweg maximaal 25 jaar en

meer bepaald de percepties over vermeend delinquent gedrag van enkelen onder hen. Die vaststelling werd grotendeels gedaan in de politiezones met een dominerende aanwezigheid van de Marokkaanse gemeenschap in de multiculturele buurten op het grondgebied van de politiekezone. Bovenal bleken dit buurten te zijn met een zeer lage socio-economische status doch omgekeerd evenredige bevolkingsdichtheid. Het is wel degelijk in die context dat kan gesproken worden van soms bijzonder confronterende interacties met (jonge) Marokkanen en escaleerende situaties. Ook zijn er indicaties die wijzen op normoverschrijdend gedrag en/of criminele activiteiten. Niettemin is tijdens het onderzoek in deze politiezones vastgesteld dat het aantal interacties met Marokkaanse jongeren die in een 'offensieve' context plaatsvonden niet veel hoger ligt dan het aantal 'constructieve' interacties. Dit past dan ook in het nuancerende plaatje die de meer 'gematigde' inspecteurs aanreikten en de stroeve relatie wijten aan: *"het slechte beeld dat ze dragen van de politie en het groepsgevoel. Als die gasten alleen op het commissariaat zijn dan vallen die echt wel mee. Ze zijn behulpzaam, ze zijn rustig, enkel in groep is dat helemaal anders"*, doch ook *"omdat het een spel is voor die gasten"*.

9.5.1.3. Diverse strategieën en aanpakken

Een aantal factoren is van invloed op het verloop van interacties met (jonge) Marokkanen. In eerste instantie lijkt tijdens contacten met Marokkaanse jongeren de attitude, zeg maar houding van de inspecteur cruciaal te zijn. Inspecteurs die opteren voor een kalm aanspreken, een rustige benadering (althoewel ze 'druk' of 'assertief' kunnen overkomen) en (rustig) verantwoording geven lijken in een aantal gevallen duidelijk de basis te hebben gelegd voor een interactie die niet in 'offensieve' stijl zal ontaarden. Die aanpak is niet de favoriete strategie van elke inspecteur. Anderen verkiezen een confronterende aanpak, leggen snel de nadruk op autoriteit of verwachten dat een "politiebevel" meteen gevolg krijgt. De reactie van de jongeren hierop is ook dubbel te noemen. Enerzijds – afhankelijk van de situatie – kan dit inderdaad tot een kalmere houding onder de jongere(n) leiden, anderzijds – en vaker – nemen de spanningen en haatgevoelens – wederzijds – zichtbaar toe.

Van het aandeel inspecteurs dat (aanvankelijk) voor een rustige aanpak opteert, is het bovendien zo dat een negatief vertoog en dito beeldvorming over de multiculturele werkcontext minder doorweegt en ook

minder snel geventileerd wordt. De zogenaamde ‘offensieve’ groep is vaker meer defaitistisch ingesteld en staalhard in het bekritisieren van de door hen verguisde werkcontext. Die verschillen vallen op met betrekking tot Marokkaanse jongeren waarbij de inspecteurs er verschillende strategieën op na houden die in de praktijk, jegens die jongeren, wel degelijk geobserveerd konden worden. Het zijn echter ‘terreinstrategieën’ die van tijd tot tijd ‘spanningsvelden’ veroorzaken. Bijvoorbeeld kan een interactie die aanvankelijk rustig verloopt, door de bijstand van een tweede ploeg wegens een andere ‘strategie’ (snel) van karakter veranderen en dus onvoorspelbaar worden of escaleren. Het leidt in zekere zin ook tot frustraties van de inspecteurs die de aanvankelijke ‘rustige’ aanpak omgebogen zien. Frustraties die echter nooit in bijzijn van de jongeren zelf worden tentoongespreid. Deze verschillende aanpakken en spanningsvelden worden geïllustreerd op basis van het hiernavolgende citaat uit één van de dagverslagen van de onderzoekers. Het betreft een situatie waarin de verschillende strategieën van verschillende interventieploegen tot uiting komen:

Het is 01:20 ‘s nachts. Er komt een melding binnen van “lawaaioverlast” aan het ‘beruchte’ pleintje. Ter plekke zijn verschillende allochtone jongeren voetbal aan het spelen op het daarvoor aangelegde en omheinde pleintje. De poorten zijn open, de verlichting staat aan. Een agent gaat naar de jongeren en zegt op een kalme toon dat ze moeten ophouden met voetballen en de plaats verlaten op basis van de volgende argumenten: “men heeft ons gebeld, er zijn klachten over lawaai. Het is al laat”. De jongeren van rond de 18-20 jaar verzamelen zich rond de agent. Een tweede agent houdt zich wat meer afzijdig. De eerste agent blijft herhalen dat ze het plaatsje moeten verlaten. Het verloopt rustig, één van de jongeren voert het woord, terwijl een andere jongen wat jongleert met de bal. Ze geven aan dat ze nergens anders heen kunnen. Ze komen uit een andere gemeente en zijn speciaal naar hier gekomen om te sporten. “we kunnen nergens anders heen want we mogen geen discotheek binnen. Waarom staan de poorten open en zijn de lichten dan aan?” Net op dat moment komt een tweede ploeg langs de andere kant toegelopen. De blik van één van hen staat op ‘onweer’. Hij mengt zich meteen in het gesprek. De toon is autoritair en onvriendelijk. Dezelfde bevelen worden gegeven. Nogmaals hanteren de jongeren dezelfde argumenten. De agent van de tweede ploeg zegt dan ijskoud dat hij “geen stadswacht is” en “dat ge uw merde op een andere plek kunt gaan doen. Om het in uw taal te zeggen: dégage!”. De jongen die het woord voerde probeert te dis-

cussiëren, maar dat leidt tot een nog meer autoritaire toon. De inspecteur zegt dat als ze niet weggaan ze een p.v. krijgen voor het negeren van een politiebevel. De jongeren druipen ontgoocheld af. Sommigen kijken sip, anderen laten begaan en jongeren nog wat met de bal. De inspecteur: "als ik hier nog iemand zie, dan zit die 12 uur vast op het commissariaat. Hebt ge het verstaan?"

Het toeval wil dat één week later een interactie met dezelfde groep in gelijkaardige omstandigheden plaatsvindt, met het verschil dat ondertussen een gemeentelijk reglement inzake sluitingsuur van het ommuurde pleintje werd afgekondigd.

23:37 Eén van de inspecteurs vindt het nodig om nog eens in de buurt van het (afgesloten) pleintje te gaan patrouilleren. De ploeg was al eerder gepasseerd en toen was er niemand te zien. Ditmaal is er een aantal jongeren die voetbal spelen. Het zijn dezelfde jongeren van vorige week, uit een naburige gemeente die geen deel is van de politiezone. De inspecteurs stappen uit en één van hen spreekt de jongeren aan. Hij doet dat op een rustige manier: "Het pleintje is afgesloten, na 20u mag hier niemand nog zijn. Jullie gaan de plaats moeten verlaten". Dezelfde kerel die vorige keer het woord voerde spreekt de agent aan. Er wordt niet tegengeprutteld en ze klimmen over het hek. Dan zegt de jongen "ze hebben ons hier opgesloten". "Dat kan niet, we zijn hier net geweest" zegt een agent. Hij vraagt de identiteitspapieren van de jongeren die op het pleintje waren, die worden zonder morren afgegeven. De identiteitsgegevens worden doorgegeven aan de dispatching voor registratie in een fiche wat vandaag standaardpraktijk is. De jongeren staan nu allemaal rond de inspecteurs. Ze vragen zich af waarom het park afgesloten is. "Er brandt toch licht?" De inspecteurs zeggen droog: "als je klachten hebt dan moet ge u tot de burgemeester wenden. Hij heeft dit beslist." De conversatie krijgt een grappige toon en iemand repliceert "ik had niet op hem moeten stemmen." Op dat moment komt dezelfde ploeg toe die de week voordien ook als tweede was tussengekomen. Eén van de inspecteurs gaat bij de jongeren staan, de andere zet zich meteen aan de andere kant achter het groepje. Eerst doet de agent bitsig. Hij herkent de jongeren van vorige week. Opvallend was dat de jongeren behoedzaam keken, ze waren op hun hoede. Er werd plots ook niet meer gelachen. De inspecteur spreekt hen aan en verwijst naar de vorige gebeurtenis. Hij vraagt wat ze hier komen doen. "Het plein is toch afgesloten?" Hij is streng en zegt "ge kunt uw boeltje gaan doen in uw gemeente hé, ga daar naar het park."

“Ik kan desnoods nog dégoutanter zijn dan de flikken van uw gemeente.” De agent wordt dan wel opvallend rustiger. Hij merkt dat de jongeren geen amok maken. Hij begint zelf een gesprek met hen. “Ik ben betaald om lastig te doen als het moet hé, het mag soms wat beter betaald zijn, maar het is mijn job. Als men mij kloot, dan kloot ik goed terug.” De interactie verloopt evenwel rustig. Zijn collega vraagt wel plots aan één van de jongens waarom hij “een Italiaanse (voetbal)t-shirt aan heeft, welke afkomst heb je? Ik doe toch ook geen Marokkaanse t-shirt aan?” De jongen repliceert dat hij “aandoet wat hij wil”. Dan zegt zijn collega tegen de jongeren “Allez, het is goed, ge kunt gaan”.

Typerend voor interacties met Marokkaanse jongeren is de preciaire ‘evenwichtsoefening’, waarmee bedoeld wordt dat deze interacties vaak op het scherp van de snee van een balans plaatsvinden tussen een niet te ‘hard’ en niet te ‘zacht’ optreden. Het is een fragiele balans die evenwel impliceert dat een klein misverstand, een verkeerde interpretatie, een korte handeling, lichaamstaal of intonatie van de stem de teneur van een interactie snel kan doen kantelen en inspecteurs genoodzaakt zijn om situaties en interacties snel (her) in te schatten:

18:45-19:00 Er is een oproep inzake een uitgebrande “booster”, een brommertje. Ter plekke is er al een aantal interventieploegen aanwezig. Kortbij bevindt zich een groepje Noord-Afrikaanse jongeren. Er is een uitgebrande brommer en winkelwagen te vinden achter een houten constructie. Het is een onopvallende donkere plek. De inspecteurs keren na de vaststellingen terug naar de wagen. Enkele jongeren die op het pleintje zitten roepen verontwaardigd dat ze “beledigd” zijn door een agente. Die had zogezegd “bounoul” geroepen, terwijl zijzelf beweert dat het een ander woord was, dit omdat de jongeren smalend “bonjour” naar haar hadden geroepen en ze daar even smalend op wilde antwoorden. De jongeren worden kwader, verzamelen en roepen “sale flamand” naar de agente. Ondertussen verzamelen overige inspecteurs op de plek. Een agent (van Marokkaanse origine) probeert de gemoederen te bedaren en roept op tot kalmte. De spanning stijgt en de situatie escaleert wanneer een jonge rekrut zich mengt met de discussie. Het resultaat is dat één jonge Marokkaan, een struis geblokte kerel, recht op hem komt aflopen, voor hem komt staan, hem verbaal weerwoord biedt en uitdaagt. De jonge agent laat merken dat hij niet bang is, geeft de indruk dat hij klaar staat om een mep te ontvangen en zelf te verkopen. Hij doet redelijk macho en houdt zich sterk. De Marokkaanse jongeman staat letterlijk

15 cm van het gezicht van de agent. Een allochtone agent probeert ondertussen de situatie in de hand te krijgen maar slaagt daar niet meer in. Er wordt heen en weer geroepen en gediscussieerd. De jongeman is het menens, de andere jongeren die wat jonger zijn genieten van dit moment en lopen drukdoend heen weer. Het is een drukte van jewelste. Op een bepaald moment komt een Marokkaan van rond de 25-30 jaar zich mengen, hij doet zijn best om de situatie te ontladen. Hij bemiddelt en praat in op de jongeren en vooral de assertieve jongeman van daarnet. Hij richt zich ook tot de politie en geeft aan dat zij ook wat moeten "inbinden" en maakt susgeluiden. Ondertussen is een oudere agent toegekomen die echter bekend staat om zijn strengere aanpak. Hij zegt zeer streng dat de jonge gast moet inbinden en dreigt met heel wat zaken. Hij kijkt stug in de richting van het groepje. De jongeren lijken evenwel in te binden. Ze wenden hun blik af, kalmeren en gaan een paar stappen achteruit. Blijkbaar durft de jongeman niet zo uitdagend te doen tegen de oudere maar imponerende agent. De bemiddelaar probeert nogmaals de situatie te beheren. De oudere agent richt zich dan rechtstreeks tot hem en is assertief. Even leek de Marokkaanse man daarop in te gaan en leek het erop dat hij zelf zou betrokken worden, maar liet het uiteindelijk over zich heen gaan. De spanning deint uit. De inspecteurs verlaten de plek. Nog in de auto haalt een agent aan dat het gedrag van de jonge rekrut de boel heeft doen "ontploffen": "hij is een jonge rekrut en hij weet nog niet goed hoe hij met zo'n situaties moet omgaan. In plaats van rustig te blijven heeft hij met zijn lichaamstaal de boel doen escaleren." Ook een officier die op de scène aanwezig was zei nadien op het commissariaat in feite hetzelfde. Hij was er niet mee gediend en liet dit ook zo blijken. Wel vreemd dat weinig werd gezegd over het aanvankelijk misverstand dat de zaak heeft doen ontploffen en dat ook niets werd gezegd over de communicatie jegens de oudere bemiddelaar. De rol van de bemiddelaar was in feite pertinent. Hij maande aan tot rust, zei tegen een aantal Marokkaanse jongeren dat ze "hun mond moesten houden" omdat ze "maar om het even wat aan het kletsen zijn en beter naar huis kunnen gaan". Tegen de politie gaf hij de indruk te proberen zeggen dat ze zich nu ook niet te uitdagend zouden moeten gedragen.

9.5.1.4. Percepties over crimineel gedrag als stimulator voor een verzuurde relatie?

De stroef bevonden relatie met de Marokkaanse jongeren kan echter niet uitsluitend gerelateerd worden aan of voortvloeien uit indrukken over ongepast gedrag en een “gebrek aan respect” of complexe interacties. De impact van een negatieve beeldvorming en vooral de manier en met welke diepgang dit in de betreffende zones door talloze inspecteurs wordt vertolkt suggereert dat de impact van andere factoren die al dan niet met elkaar verband houden minstens of zelfs meer van belang zijn.

Inspecteurs wijzen op vermeend crimineel gedrag en hun talrijke opmerkingen over het zich niet gedekt voelen door de justitiële overheden voor wat de strafrechtelijke vervolging van minderjarigen betreft, ‘besmet’ in ruime mate het beeld over de Marokkaanse jongeren. Tijdens de veldstudies in de betreffende politiezones werden vaststellingen gedaan die indiceren dat een deel van de Marokkaanse jongeren effectief ontspoort, (repetitief) normoverschrijdend gedrag vertoont en daarover (tijdens één specifieke interactie) zelfs enige fierheid aan de dag leken te leggen. Het betreft delinquent gedrag waaronder in het bijzonder *sack-jackings*⁵⁴ en auto-inbraken werden opgemerkt, maar ook vermogensdelicten, drughandel en agressief rijgedrag. Met betrekking tot bepaalde criminaliteitsfenomenen (zoals de *sack-jackings*, maar ook drughandel) wordt gewezen op een zekere mate van professionaliteit en organisatiegraad en de agenten hierbij ondervinden dat “ze zeer goed georganiseerd zijn” en altijd mensen op de “uitkijk” hebben staan en inspecteurs de indruk aanreiken te moeten ‘vechten tegen de bierkaai’.

Ettelijke inspecteurs verhaalden bovendien anekdotes die er op wijzen dat het ‘ontsporen’ van deze jongeren, evenzeer tot machteloze gevoelens leidt onder de oudere generaties van de Marokkaanse deelgemeenschappen. Om hun vertoog kracht bij te zetten meenden sommige inspecteurs dat deze “jongeren gevreesd worden” en de oudere generatie – net zoals een aantal inspecteurs staalhard stellen – weinig resterende oplossingen zien, buiten een harde aanpak. Toch zijn de inspecteurs ook bijzonder kritisch ten aanzien van de omgeving van de jonge-

⁵⁴ We spreken van een zogenaamde “sack-jacking” indien personen objecten uit wagens (die stilstaan in het drukke verkeer) ontvreemden. Vaak zijn het handtassen.

ren. Zij bekritisieren het gebrek aan sociale controle en hebben de indruk dat wijkbewoners onvoldoende meewerken of inspanningen leveren om het probleem van de jongeren- en andere delinquentie te temperen (“*iedereen heeft hier oogkleppen aan*”). In dat opzicht verhaalden inspecteurs de indruk dat de oudere generaties amper vat hebben op deze jongeren. Zij zien een bron hiervoor in generatieconflicten en -kloven, meer bepaald een identiteitsprobleem bij de jongeren enerzijds en anderzijds een mate van achteloosheid of verwaarlozing van de ouders jegens de jongeren. Ruimere maatschappelijke evoluties, waaronder erg vaak het “materialisme” en “individualisme” benadrukt worden, zien deze inspecteurs als een bijkomende factor die de bestaande generatiekloven nog verbreden. In onderstaand citaat uit een dagverslag, wordt de tussenkomst naar aanleiding van een *sack-jacking* in een drukke straat toegelicht en komt de enigszins vreemde (ver)houding tussen oudere en jongere Marokkanen tot uiting:

De inspecteurs rijden langs de drukke straat. Er is melding geweest van een sack-jacking. Het is meteen duidelijk waar het gebeurd is want er staan heel wat personen. De agent plaatst de wagen half op het voetpad, stapt uit en pakt meteen zijn matrak. Een Spaanse vrouw staat naast haar volkswagen, ze weent. Haar handtas is net uit de wagen (tijdens het langzaam rijden) gestolen. Er staat een tiental mensen rond het gebeuren, verdeeld in twee groepen. In één groepje staan de jongeren, in het andere oudere Marokkanen. Ik herken een respondent die werd geïnterviewd. Ik spreek hem aan en vraag wat er gebeurd is: “ze hebben de handtas van de vrouw gestolen. Het zijn altijd dezelfde die dit doen. Ze zijn gekend...”. De man ergert zich erg aan het feit dat het “de vijfde sack-jacking” van de dag is. Hij is blijkbaar goed op de hoogte. Er zijn inderdaad al meerdere sack-jackings gebeurd die dag, steeds ongeveer op dezelfde plaats. Dit wordt bevestigd door een agent van de dispatching. Een Marokkaanse oudere man zegt hardop dat ze “een militie” moeten oprichten en ergert zich mateloos. Het is echter een vreemd zicht. Enerzijds zijn er de oudere allochtonen die zich opwinden over deze feiten en anderzijds is er een groepje jonge Marokkanen die drukdoend en grinnikend staan te dralen. Ze lijken opgewonden, zelfs te genieten van het gebeuren. Ze hebben de leeftijd van pakweg 14 tot 18 jaar. Er is wel amper communicatie of interactie tussen beide groepen. Plots viseert één van de inspecteurs een jonge kerel. De agent is streng met hem en trekt hem weg van de wagen. Volgens de agent zat de jongeman “te gluren op de achterbank van de wagen” die betrokken is bij het incident. De

inspecteur spreekt dan nog met een aantal jongeren, hij stelt allerlei vragen. Ondertussen mengt zijn collega zich en zegt "ik kan hier niet heel de tijd zijn, jullie ouders en broers zouden meer op jullie moeten letten." Er ontstaat spanning tussen de agent en de jongeren. Er worden zaken heen en weer gezegd, maar de agent heeft duidelijk geen zin om te discussiëren met de jongeren en begint het verkeer te regelen, al was dat niet echt nodig. De vrouw wordt meegenomen en een verklaring wordt opgesteld. De zachte, gemoedelijk aanpak ten aanzien van de vrouw valt op. Een agent komt plots een tas tonen, het blijkt de tas van de dame te zijn. Enkele belangrijke stukken ontbreken. De inspecteurs stellen voor om op de plaats van vondst te gaan kijken. Het is vlakbij het commissariaat. Ze gaan te voet, dat gebeurt niet vaak. Terwijl de inspecteurs zoeken, komt een oudere Noord-Afrikaanse man langs. Hij zegt dat hij getuige is geweest van de sack-jacking. De man laat zijn ongenoegen blijken over de sack-jackings en vindt dat er iets aan gedaan moet worden. Hij denkt aan "meer politie" of "burgerwachten". Een agent dient hem van replik: "dat gaat het niet oplossen, ze zijn goed georganiseerd. Of ge nu politie of burgerwachten hebt, ze hebben mensen die heel de tijd op uitkijk staan en die waarschuwen als er politie is. Ik weet wat de oplossing is. Als ze mij laten doen dan zou het meteen opgelost zijn. We moeten extralegale middelen gebruiken om dit op te lossen, het gebeurt elke dag. Het zijn ook vaak dezelfde mensen en de jonge gasten die gaan elkaar nooit verklikken." De oudere man kijkt toch ietwat bedenkelijk. Dan stopt een Marokkaanse man van rond de dertig jaar met zijn wagen vlakbij het groepje. Hij spreekt de Spaanse vrouw aan en zegt dat hij de tas heeft teruggebracht naar het commissariaat en zegt uitdrukkelijk dat hij het "vreselijk vindt dat er vaak sack-jackings gebeuren" en dat het overbrengen van de tas naar het commissariaat brengen "het minste was" wat hij kon doen. De Spaanse bedankt hem meermaals heel hartelijk. Wat meteen opviel is dat wanneer de agenten te voet gaan er merkbaar gemakkelijker contacten worden gelegd en er ook meteen gesprekken ontstaan.

Het is in een dergelijke context dat een voedingsbodem voor niet enkel fragiele interacties maar vooral een pejoratieve beeldvorming kan gedijen. Enerzijds langs de kant van de inspecteurs, maar anderzijds evenzeer langs de zijde van de Marokkaanse gemeenschap. Met betrekking tot de eerste groep valt dan ook op in welke mate 'labels' – een eufemisme voor scheldwoorden – worden gehanteerd om deze gemeenschap te benoemen. Termen zoals "kaks" of "kakkerlakken"

waren geen uitzondering. Dit werd ter verduidelijking vastgesteld tijdens het patrouilleren in de multiculturele buurten, maar ook op het commissariaat tijdens onderlinge contacten tussen inspecteurs en dus – voor de duidelijkheid – niet ten aanzien van de wijkbewoners. Gezien de contextuele aspecten, waaronder percepties inzake jongerendelinquentie en een ‘inerte’ omgeving en de heersende frustraties daaromtrent (evenals andere problemen die worden aangekaart), ontstaat het vermoeden dat die verzuurde relatie met de jongeren op de hele Marokkaanse deelgemeenschap en meer bepaald de multiculturele werkcontext, wordt geprojecteerd. Althans hoofdzakelijk bij de meer ‘radicale’ inspecteurs. Langs de kant van de Marokkaanse gemeenschap, en meer bepaald de jongeren, suggereren diverse interacties op een grote mate van wantrouwen en het zich geïsoleerd voelen en werden uitingen van weerstand jegens de politie zicht- of hoorbaar vastgesteld. Zo viel op dat de jongeren jegens de inspecteurs vaak het woord “poulet” gebruiken en zich bijvoorbeeld niet inhielden om een Marokkaanse (interventie)inspecteur als “verrader” (“shekem”, “balance”) te bestempelen. Het blijft niet steeds bij verbaal geweld, minder frequent – maar daarom niet met minder impact – is vastgesteld dat met kleine projectielen wordt gegooid, waaronder kleine stenen en lege plastic flessen en de inspecteurs worden verzocht op te krassen. Een stroeve verhouding die, zoals ook bleek tijdens de observaties en dusdanig werd aangegeven door inspecteurs, onder invloed staat van culturele gebeurtenissen zoals de Ramadan. Inspecteurs benadrukten dat dit zichtbaar tot een meer “gespannen houding” leidt, meer bepaald tijdens de laatste uren dat de gemeenschap zich onthoudt van eten en drank.

Het is dan ook in zulk een context dat uitlatingen zoals “geen respect”, maar ook “ze beschouwen het als hun grondgebied” dikwijls werden opgevangen. Het suggereert dat (bepaalde) inspecteurs zich in het defensief gedrongen voelen op het vlak van het vertegenwoordigen van de Belgische staat en in hun hoedanigheid van politie-inspecteur. Ze verhalen de indruk op te moeten botsen tegen een vermeende dominante ‘externe’ cultuur. Pertinente uitspraken over het gevoel van te moeten omgaan met “meerderheden” in “een getto” en “geen controle meer hebben”, onderbouwen dit. Inspecteurs hekelen bij uitstek het acting-out gedrag, maar ook de indruk van een zogenaamde ‘wij zijn hier de baas’-mentaliteit. Vooralsnog focussen de inspecteurs niet perse op cultuurverschillen, maar des te meer op een “verkeerde mentaliteit”.

Het zijn indrukken die echter in schril contrast staan met de bezochte politiezones waar de Belgische Marokkanen een minderheid vormen en de interacties met deze groep haast steevast constructief, zelfs hartelijk, verliepen.

Hoewel vaak werd verwezen naar de sterke interne cohesie, hekelen inspecteurs tegelijkertijd de gebrekkige sociale controle, het gebrek aan goede rolmodellen en een zogenaamde halfzachte aanpak van de gemeenschap ten aanzien van het normoverschrijdend gedrag en delinquentie. Bepaalde factoren zoals socio-economische achterstelling, discriminatie, problematische thuissituaties, een generatiekloof, druggebruik en identiteitsproblemen (onder jongeren) worden wel eens aangehaald om zulke fenomenen te plaatsen; vaker echter worden het "materialisme" en "individualisme" als katalysator voor samenlevingsproblemen benadrukt. Een context die niettemin enig raakvlak heeft met de Straintheorie van Merton. Inspecteurs worden (naar eigen zeggen) immers te vaak geconfronteerd met bepaalde attitudes die bij hen het vermoeden van een soort rebellie tegen een maatschappelijke orde ("laat ons met rust") doet ontstaan. Anderzijds ervaren zij ook de gevolgen van grijze 'overlevingsstrategieën' en de meer uitgesproken criminele activiteiten die omwille van contextuele factoren ("het laksisme") volgens de inspecteurs onvoldoende getemperd worden. Dit stimuleert bij een aantal inspecteurs aanzienlijke gevoelens van machteloosheid en bijkomende frustraties. Gevoelens van (sommige) agenten die ook dusdanig gepercipieerd worden door de gemeenschap(pen) zelf – zo is meermaals duidelijk gebleken –, hetgeen uiteraard een extra ballast is op de wederzijdse verstandhouding die op die manier sneller de vorm van een neergaande spiraal dreigt aan te nemen.

Niettemin valt ook op dat inspecteurs, ondanks de impliciete suggesties van een neergaande spiraal op het vlak van de verhouding met de Marokkaanse deelgemeenschappen, geen energie en moeite sparen om die spiraal van wantrouwen en negatieve attitudes te doorbreken. In de praktijk blijkt overduidelijk dat deze inspecteurs er een eigen beeldvorming en benadering op na houden. Een aanpak die des te meer in het kader van interacties met jongeren opvalt en in bepaalde omstandigheden zelfs uitblinkt. Ook is in de wijkwerking vastgesteld dat talrijke constructieve interacties met de Marokkaanse gemeenschap eerder de regel dan de uitzondering waren en gemotiveerde wijkinspecteurs

werk noch moeite spaarden om vertrouwen en relaties op te bouwen in de nochtans “moeilijke wijken”. Bovendien kon daar vastgesteld worden in welke mate dat Marokkaanse wijkagenten hun troeven kunnen uitspelen qua talenkennis en vertrouwen opbouwen of bemiddeling. Een aanpak en (wederzijds) vertrouwen die echter nog niet de regel is in de interventiediensten.

9.5.2. *Verhouding met de Turkse deelgemeenschappen*

9.5.2.1. Een genuanceerd positief beeld

In tegenstelling tot het hierboven geschetste (somber) beeld van politiemensen over de verhouding met de Marokkaanse gemeenschap is het beeld over de Turkse deelgemeenschappen – in grote lijnen – positief maar vaak ook genuanceerder, in die zin dat de inspecteurs andere problemen en hindernissen accentueren. Het is bovendien opmerkelijk dat het beeld van de inspecteurs over de Turken gemeengoed is en in mindere mate door inhoudelijke extremen wordt gekenmerkt. Het aangeerde beeld over de Turkse gemeenschap is met andere woorden, over de verschillende locaties heen, niet bijzonder gevarieerd.

Naast talrijke uitlatingen die wijzen op die “goede relatie”, werden ook vaak opmerkingen gehoord over het feit dat een goede verstandhouding in de vorm zoals de inspecteurs dit verwachten – meer bepaald een vlotte samenwerking en informatiedoorstroming – met de Turkse gemeenschap niet vanzelfsprekend is. Meer bepaald ondervinden inspecteurs een gevoel van afstand of gebrek aan ‘tastbaarheid’ met de Turkse gemeenschap. Het laat zich op het terrein in de praktijk bijvoorbeeld opmerken doordat inspecteurs moeilijkheden ondervinden om informatie in het kader van af te handelen dossiers in te winnen, niettegenstaande contacten haast steeds in een constructieve context verlopen. Terreininspecteurs menen echter vaak dat Turkse minderheden “de zaken liever zelf regelen” en de voorkeur geven aan eigen op cultuur gestoelde conflictmechanismen om problemen en spanningen te beslechten, wat meteen een weerslag heeft op hun aangiftebereidheid. In wat volgt wordt de geobserveerde relatie tussen Turkse minderheden en de (lokale) politie diepgaander geduid.

9.5.2.2. “Meer respect dan de Belgen”

Als eerste punt kan de perceptie over de attitude of het gedrag van Turken (tijdens omgang of interacties met de politie) aangehaald worden. Zowel de wijkpolitie als interventie-inspecteurs beamen regelmatig dat op dat vlak “minder” tot “geen problemen” te vermelden zijn. Een hulpagente meende dat ze “echt geen verschil” ziet en ging er prat op dat ze bij “de Turken” steeds “goed ontvangen” wordt. Het is een beeld dat weinig afwijkt met dat van interventie-inspecteurs, ware het niet dat ze meer dan de collega’s in de wijkwerking een respectvolle houding primordiaal vinden. Een houding die met betrekking tot de Turken door de interventie-inspecteurs overwegend positief wordt beoordeeld. In een politiezone meenden verscheidene interventie-inspecteurs dat indien Turken worden betrappt op een inbreuk of een misdrijf, dit toegeven en minder hun toevlucht nemen in het zoeken naar uitvluchten (in vergelijking met ‘andere’ etnische minderheden, zo benadrukten ze zelfs steeds). Dit valt op, in die zin dat een positieve indruk over die “respectvolle” houding van Turken wordt benadrukt om ergernissen over het gedrag van ‘andere’ etnische minderheden in gelijkaardige contexten in perspectief te zetten en als het ware te gaan vergelijken. Er worden bovendien amper scheldwoorden of specifieke termen gebruikt door agenten om de Turkse deelgemeenschappen aan te duiden.

Met betrekking tot de verhouding met de Turkse deelgemeenschappen meende een interventie-inspecteur dat de in de betreffende politiezone wonende Turken *“goed geïntegreerde bewoners zijn, die veel nadruk op respect leggen”*. Hij stelde dat er *“weinig problemen zijn, we moeten bijna nooit tussenkomen in de Turkse wijk.”* Een collega opperde dat er in die specifieke zone *“weinig problemen zijn met de vreemdelingen”* om vervolgens – ter nuancering – aan te halen dat *“er niet meer problemen zijn met de vreemdelingen dan met de Belgen”* en benadrukte na beide groepen nog eens met elkaar ‘vergeleken’ te hebben zelfs dat *“de Turken”, vooral dan de eerste en tweede generatie, “meer respect tonen dan de Belgen”*. Net zoals de verhouding tussen jongeren en de politie in het algemeen vaak als moeilijker (dan met overige leeftijdscategorieën) wordt ervaren door de inspecteurs, zijn Turkse jongeren volgens de inspecteurs hier niet meteen dé uitzondering op.

Niettegenstaande het verloop van interacties met Turken zelden wordt geproblematiseerd en de notie van die respectvolle houding (vooral

dan door interventie-inspecteurs) lijkt door te wegen, duikt tegelijkertijd een complexe(re) verhouding op en moeten nuances worden aangebracht. Hoewel uit deze studie zeer duidelijk blijkt dat de Turkse deelgemeenschappen attitudegewijs weinig wordt verweten, spelen overige factoren die ook deel uitmaken van een 'relatie' tussen politiemensen en een gemeenschap een rol. Het zijn factoren die gezien de vereisten van een gemeenschapsgerichte politiezorg in feite het eerder aangehaalde beeld over (de attitude van) Turken in een – misschien – minder rooskleurig daglicht plaatsen. Een zeer ervaren inspecteur, die het hierboven geschetste profiel van de verhouding met Turkse minderheden zonder enige twijfel onderschreef, meende desondanks dat de Turken – in zijn ogen althans en in de betreffende zone – “de moeilijkste allochtone groep is om te beheren”. Daarmee verwijst hij naar de zelfredzaamheid van deze gemeenschap en de indruk dat zij hun “zaken zelf regelen” en “niet naar de politie bellen, ook niet als ze slachtoffer zijn”. Dit betekent, aldus de inspecteur, geenszins dat er zich minder problemen voordoen binnen deze gemeenschap.

9.5.2.3. Een “gesloten gemeenschap” en gebrek aan tastbaarheid

De voorkeur van Turken om “de zaken zelf te regelen”, schetst een andere situatie en relateert enigszins de geciteerde interventieagent die meende dat “bijna nooit” in de Turkse wijk moet tussengekomen worden. Hoewel tijdens de observatieperiode in de betreffende zone inderdaad haast geen enkele tussenkomst (in het kader van acute conflictsituaties) in Turkse middelen kon geobserveerd worden, kunnen uitspraken over de voorkeur om “zaken zelf te regelen” een heel ander licht op de kwestie werpen. Naast het feit dat door interventie-inspecteurs niet zo vaak gewag wordt gemaakt van vermeend crimineel gedrag onder de Turkse minderheden, is de indruk eerder van die aard dat de Turkse gemeenschap als een “gesloten gemeenschap” wordt beschouwd, waarvan de leden zich onderling over “grote” zaken “indekken” en “echt vriendelijk kunnen zijn” tijdens interacties “maar eigenlijk niets zeggen”. De Belgische Turken worden door sommige beschouwd als “een gemeenschap in een gemeenschap” die “overal in Europa gelijkaardige systemen creëren”, hierbij hoofdzakelijk focussen op “eigen sociale netwerken”, maar daarbij de impressie ontstaat dat interne controle en “de grote druk op de jongeren” voor een gespannen klimaat zorgt. Een klimaat dat door de eerder geciteerde ervaren inspecteur zelfs als “verstikkend” wordt beschreven.

Inspecteurs van de wijkwerking onderschrijven de idee van een “gesloten gemeenschap”. Bovendien zijn de meeste interacties tussen politie-inspecteurs en de Turkse gemeenschap hoofdzakelijk in de wijkwerking geobserveerd, wat dus geen afbreuk doet aan de eerdere opmerkingen van interventie-inspecteurs over een lage aangiftebereidheid naar aanleiding van conflicten. De observaties in de wijkwerking onderbouwen de bovenstaande beschrijvingen van respectvolle interacties in grote mate. Correcte, zelfs erg hartelijke interacties tussen wijkinspecteurs en Turken waren geen uitzondering, maar evenzeer niet veralgemeenbaar. Een ervaren inspecteur die naar aanleiding van een zeer hartelijke interactie met een oudere Turkse vrouw het moment zag om zijn idee over de Turkse gemeenschap te uiten, gaf aan dat hij in de hoedanigheid van wijkinspecteur moeilijkheden ondervond. Immers, de wijkinspecteur spendeert een groot deel van de dag aan informatieverzameling (ook over derden) in het kader van de kantschriften of op verzoek van de gemeentelijke diensten of de Dienst Vreemdelingenzaken. Op het vlak van informatie-inwinning met betrekking tot de Turken, schetste de inspecteur een aantal moeilijkheden:

“Die mensen (Turken) zijn o.k. Ze zijn integer tegenover ons. Het is wel zo dat ze hun zaken zelf regelen. Ze zijn erg discreet op dat vlak. Ze zullen ook nooit klikken over gewichtige zaken. Als het over kleine dingen gaat eventueel wel, maar grote dingen echt niet. Ik weet niet of ze een goed beeld hebben van de politie. Ik denk niet zoveel, we blijven tenslotte politie hé. Maar er zijn weinig grote problemen met Turken. Ze hebben een respectvolle houding ten opzichte van de politie, behalve de jongeren dan. Maar hun familierelaties primeren over de relatie met de politie. Hun beeld over de familie is het belangrijkste.”

Sommige inspecteurs verkiezen zelfs een zekere afstand, want met de Turken zijn er “geen problemen”, maar “ze worden beter met rust gelaten”. “Grote controles doen” staat gelijk met “spanningen”, te meer omdat “er dan onmiddellijk tweehonderd staan”. Sommige inspecteurs benadrukken ernstige conflicten in het kader van “eerkwesties” en eergevoelens, alsook de tendens “om niet snel te vergeten”, het heft in eigen handen te nemen en “desnoods wraak” te nemen. Kwesties die door een gevolgde Turkse wijkagent niet meteen ontkracht werden en dit ‘eigen aan’ de Turkse ‘cultuur’ beschouwde. De relevantie van zogenaamde ‘culturele’ aspecten blijkt trouwens ook uit andere zaken, bijvoorbeeld inzake interne conflictbeheersing en hiërarchie. Een ervaren

terreinagent haalde het voorbeeld aan van een Turkse familie die volgens de inspecteur een strikte interne organisatie had en eigen codes voor conflictbeheersing hanteerde. De inspecteur diende te onderhandelen met “een groep oudere mannen” die “beslissen over zaken die moeten opgelost worden”, dit om een complexe missie tot een goed einde te kunnen brengen. De agent vermeldde daarom de indruk dat hij diende om te gaan met een “patriarchaal systeem”.

9.5.2.4. Religiositeit en maatschappelijke isolatie

Omwille van hun verschillend (in vergelijking met interventieploegen) takenpakket reiken de wijkinspecteurs andere inzichten of indrukken aan in verband met de Belgische Turken. Het zijn vaststellingen waar wijkinspecteurs omwille van hun positie en takenpakket meer zicht op hebben dan overige diensten van de (lokale) politie. Bovendien hebben wijkinspecteurs omwille van hun opdrachten (kantschriften, administratieve dossiers,...) meer (regelmatige) contacten met leden van etnische minderheden dan hun collega's in de interventiediensten. In wat volgt worden enkele zaken geduid die de wijkinspecteurs opmerkten.

Een eerste aspect kan gesitueerd worden binnen het kader van huwelijksimmigratie. Wijkinspecteurs stellen vast dat buiten de reeds aanwezige Turken (die in het kader van arbeidsimmigratie en gezinshereniging toekwamen) een merkbare toestroom van Turkse nieuwkomers wordt vastgesteld. De inspecteurs hebben de indruk dat een groot deel daarvan gelieerd is aan de huwelijksimmigratie. Het is een (bekend) fenomeen dat ze kaderen binnen de voorkeur van om te huwen met een partner uit het land van oorsprong, die bovendien in dat land verblijft en opgegroeid is. Nauw hierbij aansluitend wijzen diverse wijkinspecteurs op een aanzienlijk aantal “naturalisatiedossiers”. Een aantal bevoorrechte getuigen die in het kader van dit onderzoek werden aangesproken, beschouwt het fenomeen van de huwelijksimmigratie als “een probleem”. Enerzijds omwille van de (potentiële) maatschappelijke isolatie van de overgekomen partners en anderzijds wegens het conflictpotentieel voortkomend uit divergerende verwachtingspatronen van beide partners. Onder meer kon worden waargenomen dat een Turkse vrouw in een aanslepend dossier ten gevolge van een stukgelopen huwelijk werd begeleid door een oudere Turkse man die als vertaler fungeerde. De vrouw bleek na een verblijf van vijf jaar in het land amper in staat om in één van de landstalen te communiceren met de

inspecteur, wat de indruk bij derden over maatschappelijke isolatie illustreert. Bovendien wordt het fenomeen van huwelijksimmigratie door enkele inspecteurs gekoppeld aan een bepaalde vorm van criminaliteit met name het bestaan van “netwerken in Turkije” die zich toespitsen op de huwelijksmigratie, en zich toeleggen op bijvoorbeeld het “vervalsen van foto’s” om de schijn te wekken dat de personen elkaar reeds jaren kennen.

Een tweede aspect in de ogen van de inspecteurs is dat naast ‘isolatie’, sprake is van “toenemende” religiositeitsbeleving onder Turkse deelgemeenschappen in de betreffende multiculturele buurten. Tijdens de huisbezoeken kon een inschatting gemaakt worden van dit ‘fenomeen’ en bleken Turkse families in die politiezones er een ‘traditioneel’ leefpatroon op na te houden, in die zin dat de vrouwen stevast gesluierd waren en talrijke godsdienstgerelateerde kunstwerken het huis sierden. Een wijkinspecteur (van Noord-Afrikaanse origine) vertolkte de indruk dat hij het gevoel had dat het “niet de religie”, maar “de lokale gemeenschap” is die deze praktijk stimuleert. Het is echter een indruk die tijdens spontane gesprekken met Turkse inwoners ook werd aangereikt. Sommigen onder hen aanschouwen de (toenemende) religiositeitsbeleving van hun eigen gemeenschap met enige gelatenheid, vooral gezien dit in Turkije zelf een preciaire kwestie is. Eén van hen merkt terloops op dat Turken die België bezoeken “verschieten” van de houding van de Belgische Turkse gemeenschappen op het vlak van religiositeitsbeleving en traditionele leefpatronen, wat de gemeenschap opzadelt met een “conservatief” imago.

De indruk van een (toenemend?) maatschappelijk isolement wordt echter niet uitsluitend door politiemensen vertolkt. Tijdens enkele gesprekken met maatschappelijk werkers tijdens de veldstudies bleek dat zij analoge problemen aankaarten. Een opbouwwerkster, werkzaam in een multiculturele buurt, geeft aan dat de Turkse gemeenschap(pen) in de regio in “zichzelf gekeerd” zijn en zich hoofdzakelijk richten op het land van herkomst op het vlak van “media”, maar ook algemene kennis en denkkaders. Dit lijkt op het terrein bij te dragen tot de idee van maatschappelijke isolatie. Iets dat zich in de ogen van de opbouwwerkers in het bijzonder laat opmerken door gebrekkige taal- en maatschappijkennis. Een aantal indrukken stemt overeen met wat een studie Kaya & Kentel (2007) over de Belgische Turken vermeldt (en tevens ruimer kadert en nuanceert). Het rapport suggereert in het bijzonder de

inter-gewestelijke verschillen met betrekking tot attitude en 'integratiestrategieën' van Belgische Turkse gemeenschappen. Die gemeenschappen vormen hier, in vergelijking met die in Duitsland en Frankrijk, minder homogene groepen. Het zijn eerder afgebakende groepen met 'eigen codes', mede door de invloed en wisselwerking van lokale kenmerken waaronder socio-economische status en culturele erkenning in het bijzonder.

9.5.2.5. Uitdagingen voor de lokale politie

De bovenstaande beeldvorming bij politie over de Turkse deelgemeenschappen is van invloed op de onderlinge interacties. Er worden duidelijk een aantal drempels ervaren die een vlotte omgang, zoals gedefinieerd door de inspecteurs (informatiedoorstroming en samenwerking), in de weg staan.

Niettegenstaande inspecteurs wijzen op een respectvolle houding van Belgische Turken tijdens interacties met de politie (met uitzondering van de jonge Turken volgens sommigen althans) en amper gewag kan gemaakt worden van een negatief geladen vertoog, is de verhouding toch deels ambigu. Met name schetsen inspecteurs de moeilijkheden om een samenwerking met de Turkse minderheden te realiseren. Intenties tot samenwerking en informatiedoorstroming (zoals de politie dat ziet en vooral wenst), struikelen over een vermeende voorkeur van Turkse minderheden om "de zaken zelf te regelen", "zeker" indien het "delicate zaken" betreft. Het is een voorkeur die enigszins kan wijzen op grote interne solidariteit en cohesie van Turken, gezien de veelvuldige uitlatingen over het zich "onderling indekken" en over "grote zaken" stilte eerder dan communicatie overheerst. Doch, gezien enkele frappante opmerkingen kunnen met betrekking tot die problematiek ook andere facetten benadrukt worden. Opmerkingen die aangeven dat er "zeker niet minder problemen bestaan", maar ook dat conflicten waarbij sprake is van slachtofferschap zelden of eerder onrechtstreeks door de politie wordt opgevangen, suggereren immers het bestaan en relevantie van een 'dark number' inzake oproepen van etnische minderheden en hier in het bijzonder de Turken.

In het kader van de relatie met de politie worstelen inspecteurs – ondanks de 'nabijheid' van Turkse groepen – vooral met het gevoel van afstand en gebrek aan tastbaarheid. Een (gevoel van) afstand die naar-

gelang de context anders verwoord, geduid of geplaatst wordt, maar globaal geschetst een belangrijke hindernis lijkt te zijn om COP (tijdens omgang met Turken) in al haar facetten te bewerkstelligen. Het is een gevoel van afstand dat zich bijvoorbeeld laat voelen door moeilijkheden om in te schatten wat er 'leeft' in Turkse middens, welke problemen of conflicten (kunnen) bestaan en inspecteurs dit te vaak moeten vernemen wanneer 'het hek van de dam is'. Net omwille van dat gebrek aan tastbaarheid, meende een wijkinspecteur met dertig jaar terreinervaring dat die 'afstand' met de Turken enkel kon aangepakt worden door "vertrouwen op te bouwen" en vooral "dringend meer naar de mensen zelf te gaan" (in plaats van dat dit haast uitsluitend in het kader van dossiers gebeurt). De inspecteur benadrukte expliciet het belang van spontane contacten én het opbouwen van vertrouwen. Een aanpak die gezien de hedendaagse werkdruk en diverse pijnpunten inzake de wijkwerking echter geen vanzelfsprekendheid is.

9.5.3. *Omgang met Oost-Europese deelgemeenschappen*

9.5.3.1. Een diffuus en clichématig beeld

Het opgevangen beeld van terreininspecteurs over Oost-Europese deelgemeenschappen is, in tegenstelling tot het eerder beschreven beeld over andere deelgemeenschappen als duidelijk afgebakende groepen, een pak diffuser en dikwijls doorspekt met clichés. Doorgaans beschikken de geobserveerde inspecteurs over een gebrekkige kennis in relatie tot deze gemeenschappen. De inspecteurs opteren vaak, in eerste instantie, voor vage begrippen zoals 'dé Oost-Europeaan' waaronder heel wat deelgemeenschappen schuilgaan zoals Polen, Roemenen, Albanezen, ex-Joegoslaven en zigeuners, maar ook Armeniërs of Tsjetsjenen. De bevolkingsgroepen afkomstig uit de Russisch – Aziatische periferie krijgen dus relatief snel het label van 'dé Oost-Europeaan' opgeplakt. Een voor de hand liggende verklaring voor dit diffuse beeld over 'dé Oost-Europeanen, is dat deze deelgemeenschappen voornamelijk tot de derde immigratiegolf (Wets, 2003) gerekend worden en de aanwezige groepen qua aantal in multiculturele buurten minder prominent aanwezig zijn, alhoewel op dat vlak recent een significante inhaalbeweging kan opgemerkt worden (Perrin, 2008) en de inspecteurs dit ook aangeven. Gezien politiek-structurele veranderingen, waaronder bijvoorbeeld de val van de Berlijnse muur en meer actueel de incorpo-

ratie van een aantal Oost-Europese landen in het bestel van de Europese Unie, komt daar volgens hen “snel” verandering in. Tijdens de observatieperiodes was het aandeel van interacties met ‘dé Oost-Europeanen’ echter eerder klein. Uitgezonderd een klein aantal interacties, verliepen die grotendeels constructief.

De beeldvorming over Oost-Europeanen is vaak diffuser en doorweven met (maatschappelijke) clichés. Polen zijn bijvoorbeeld “zwartwerkers” die “stevig drinken” of tijdens interacties met Roemenen tonen inspecteurs meer achterdocht. Er bestaat bovendien een vrees onder inspecteurs voor het gebruik van “zware wapens” door deze gemeenschappen. Om dit te illustreren is het vermeldenswaardig dat sommige terreininspecteurs het uitvoeren van deze studie “gevaarlijk” vonden en benadrukten dat de onderzoekers moesten “oppassen” voor Oost-Europeanen die tijdens een tussenkomst het gebruik van een (oorlogs)wapen verkiezen boven communicatie. Het suggereert in welke mate en op welke manier de inspecteurs het gedrag en risico tijdens tussenkomsten of interacties met (bepaalde) ‘Oost-Europeanen’ definiëren. In het bijzonder is dit relevant met betrekking tot deelgemeenschappen die afkomstig zijn uit gebieden waar aanslepende (gewapende) conflicten plaatsvonden of vandaag nog een realiteit zijn. In de praktijk bleek wel degelijk dat de inspecteurs gewelddadige ontmoetingen met deze deelgemeenschappen, afkomstig uit (ex-)oorlogsgebieden, vrezen. Dit betreft grotendeels de minderheden die afkomstig zijn uit de Balkan, maar ook Rusland en de periferie ervan, meer bepaald de Kaukasus. Het is een beeld dat niet enkel leeft onder politie-inspecteurs, maar blijkbaar ook het parket bezigt. Na een tussenkomst in een dienstenkantoor in een multiculturele buurt waarbij een Armeniër zich verbaal agressief had opgesteld en bedreigingen had geuit, diende de interventieploeg op bevel van de magistraat een (vrijwillige) huiszoeking te verrichten om na te gaan of er wapens (verstopt) waren.

Inspecteurs van de wijkwerking hebben – zoals reeds vaak werd benadrukt – omwille van het takenpakket vaak iets meer genuanceerde beelden dan de collega’s in de interventie. Een eerste hindernis die zij aanhalen, is de soms pertinente taalbarrière. Inspecteurs geven aan moeite te hebben om in te schatten wat deze deelgemeenschappen “echt willen zeggen” en menen ze dat sociaal-wenselijke antwoorden worden gegeven. Ze ondervinden daarom moeilijkheden om in te schatten wat “dé Oost-Europeaan echt denkt” en dit suggereert het

bestaan van sluimerende achterdocht. Inspecteurs geven bovendien aan dat Oost-Europeanen dikwijls in een slecht daglicht staan onder etnische minderheden met een langere verblijfs geschiedenis. Vooral Roemeense deelgemeenschappen zouden een slechte ‘reputatie’ hebben. Tenslotte merken inspecteurs op dat deze deelgemeenschappen doorgaans meer kennis hebben van (lokale) opvangnetwerken en er beter in slagen om *“de papiermolen te doorworstelen en overlevingsstrategieën uit te bouwen die balanceren op de rand van het wettelijke”*. De indruk ontstaat dat netwerken deze immigratiestromen ondersteunen en stroomlijnen: *“de mensen uit Oost-Europa zijn veel beter op de hoogte en meer assertief op dat vlak. Ze kennen het systeem beter dan anderen (c.q., nieuwkomers), wat niet wil zeggen dat ze per se slecht zijn hé.”*

9.5.3.2. Zigeuners

Grote achterdocht én een consensus inzake het misdaadprofiel karakteriseren in het bijzonder de verhouding met zigeunergroepen die door inspecteurs wel meteen als een afgelijnde (etnisch-culturele) deelgemeenschap geconstrueerd worden. Er is vastgesteld dat zigeunergroepen of “gitans” in grote mate gebukt gaan onder een (uitermate) negatief beeld onder de gevolgde inspecteurs (en wijkbewoners in multiculturele buurten). Een beeldvorming die zich in de praktijk van interventie-inspecteurs haast systematisch ‘vertaalt’ tijdens interacties die worden gekenmerkt door een gebrek aan empathie, (groot) cynisme, botte communicatie, maar ook en vooral een repressieve aanpak en spontane identiteitscontroles, zelfs ‘stiptheidsacties’. In de wijkwerking overheersen analoge beelden maar is een vertaling daarvan tijdens interacties zichtbaar minder pertinent. Slechts sporadisch relateert of nuanceert een aantal inspecteurs hun beeldvorming over deze deelgemeenschap.

In wat volgt wordt een aantal bevindingen toegelicht, steunend op de verrichte observaties en geventileerde meningen door de inspecteurs. In een aantal politiezones worden zigeuners of “gitans” vooral geassocieerd met gauwdiefstal en serie-inbraken. Vooral wanneer juwelen, geld of (baby)kleden onvreemd worden, suggereren inspecteurs dat dit het werk is van zigeunergroepen. Sommige inspecteurs opperden zelfs dat deze groepen verantwoordelijk zijn voor *“30 tot 40% van inbraken in de zone”*. Tegelijkertijd wordt delinquentie onder minderjarige zigeuners benadrukt die zich, volgens de inspecteurs onder druk van

“de ouders” of de gemeenschap, toeleggen op diefstal en inbraken. Een realiteit waartegen inspecteurs naar eigen zeggen weinig krachtdadig kunnen optreden. Hierdoor nemen gevoelens van machteloosheid toe en inspecteurs menen dat een gebrek aan krachtdadig parketbeleid dit fenomeen onvoldoende tempert. Deze inspecteurs maken gewag van een bepaalde modus operandi van jonge zigeuners die inbraken zouden plegen. Met name zouden zij in bepaalde buurten “gedropt” worden en nadien “opgewacht worden” door een “oudere persoon”. Het intercepteren van zigeunerpubers, die betrapt worden op (of – beter – verdacht worden van) een inbreuk, leidt volgens inspecteurs “steeds” tot standaardantwoorden tijdens de ondervraging. Zij horen met andere woorden steevast “dezelfde namen” en vernemen ze dat de zigeuners “met de trein” gekomen zijn en hun “treinticket op de trein hebben laten liggen” en wonen in een “woonwagenvak” die niet steeds nog lijkt te bestaan. Wel kon tijdens het onderzoek vastgesteld worden dat opgepakte (minderjarige) zigeuners (die inbraakmateriaal op zak hadden), een gedweë en afwachtende houding aannemen, maar waarvan sommige inspecteurs dan weer beweren dat dit “geveinsd” is.

Het (erg) negatieve beeld over zigeunergroepen kan – zo is vastgesteld – nog grotere proporties aannemen. Dit blijkt wel degelijk uit de observatieperiode in één politiezone in het Waals Gewest, waar inspecteurs bovendien andere praktijken en gewoontes, alsook een verschillende afkomst van de zigeuners aanhalen. Inzake gewoontes meenden ettelijke inspecteurs dat zigeuners in de regio “sedentair” geworden zijn en ze naast (serie)inbraken en “louche praktijken”, “roekeloos rijgedrag”, gebrek aan normbesef, “gepruts met autodocumenten” en ontduiken van de verzekering, maar ook “afpersing” en “bedreigingen” verweten wordt. In de betreffende politiezones was er haast een consensus over het feit dat zigeunergroepen hun “criminele activiteiten” zijn gaan “diversifiëren” en zich toeleggen op “zwaardere misdaad”:

“Ze zijn gaan diversifiëren in de misdaad. Vroeger was dat vooral kleine misdaad, vandaag meer en meer zwaardere misdaad. Er zijn ook verschillende profielen. Dit is zo sinds drie of vier jaar het geval. Ze zijn nichemarkten gaan opzoeken waaronder zwendel, zelfs wapenhandel. Ze situeren zich vooral rond bepaalde buurten. Ze zijn sedentair geworden. Dat is waarschijnlijk omdat ze op die manier minder gemakkelijk te pakken zijn dan dat ze in woonwagens wonen. Ze zijn goed georganiseerd.”

Tegelijkertijd is het een interessante vaststelling dat een aantal inspecteurs de verschillende afkomst van deze “gitans” duidt en er tegelijkertijd een verschillend ‘misdadeprofiel’ aan koppelt. Zo zouden zigeuners uit de eerst gerefereerde politiezone eerder uit de omgeving van Polen en Slowakije afkomstig zijn en hoofdzakelijk focussen op (gauw)diefstal. De zigeuners uit de laatstgenoemde politiezone zouden uit de Balkan, ex-Joegoslavië en Italië afkomstig zijn en zich volgens de inspecteurs toespitsen op “zwaardere criminaliteit”. Een – zeldzame maar interessante – nuancering van het geschetste beeld over de zigeuners in de betreffende zone is dat een inspecteur meent dat het onderscheid tussen “de nomaden” en de “gitans” noodzakelijk is. Van de nomadische zigeuners – waarmee wellicht de ‘echte’ zigeuner-woonwagbewoners bedoeld worden – wordt gezegd dat er “weinig problemen mee zijn”, maar wel “veel vuil achterlaten”. Het is een opvallende bemerking in de zin dat over het algemeen een grote was hing over de term “zigeuner” of “gitan”. Sterker, de term lijkt een containerbegrip geworden te zijn, die inspecteurs hanteren om een palet aan misdadfenomenen te benoemen. Die vernauwing is evenzeer ingeburgerd onder de wijkbewoners, die in bepaalde gevallen sneller dan de tussengekomen politie-inspecteurs de vinger richting “gitans” wezen om bijvoorbeeld een inbraak te verklaren.

9.5.3.3. Cynisme en repressie

Alhoewel het hierboven geschetste beeld slechts een weergave is van hoe inspecteurs “gitans” percipiëren, suggereren de observaties dat die beeldvorming in de praktijk, in tegenstelling tot andere problematisch geachte groepen, systematisch doorweegt. In tegenstelling tot interacties met etnische minderheden die ook geen goed beeld genieten maar waarbij de inspecteurs toch enige omzichtigheid aan de dag leggen of er verschillende aanpakken op na houden, blijkt dit palet aan aanpakken of voorkeuren met betrekking tot zigeuners haast totaal te ontbreken. Bijvoorbeeld kon vastgesteld worden dat inspecteurs die stevast een zachte of gemoedelijke aanpak of gesprekstoon verkiezen, tijdens interacties met (betrapte) zigeuners strenge, botte of honende communicatie verrichten ten aanzien van de nochtans gedweë personen. Een tweede indicatie zijn de spontane controles en fouilleringen ‘op afstand’⁵⁵ tijdens het patrouilleren. In zekere zin worden zigeuners

⁵⁵ Inspecteurs vragen bijvoorbeeld om de kleren naar boven te trekken.

‘gevisieerd’ en is visueel contact de aanleiding voor spontane controles of een vage melding de aanleiding voor nader onderzoek of observatie. In een politiezone waar amper zigeuners gehuisvest zijn, rukten bijvoorbeeld naar aanleiding van een visueel contact twee interventieploegen uit om de personen te onderscheppen. Zij bleken evenwel helemaal geen zigeuners te zijn en waren zogenaamde ‘locals’.

In het kader van de vaststelling dat de gemiddelde beeldvorming van inspecteurs over zigeuners (erg) negatief is en deze bevolkingsgroep het vaak moet ontgelden tijdens interacties, is de vraag aan de orde welke factoren ertoe bijdragen dat dit beeld zich in de praktijk laat vertalen. Met andere woorden kan de vraag worden gesteld waarom tijdens interacties met zigeuners systematisch gelijkaardige attitudes van terreininspecteurs worden waargenomen en de beeldvorming in de praktijk (effectief) doorweegt. Eensluitende antwoorden hieromtrent zijn niet eenvoudig en eerder hypothetisch. Wellicht speelt het feit dat zigeuners, ook onder de burgerbevolking, reeds lang het imago genieten van “gauwdieven” een rol. Maar meer dan waarschijnlijk spelen ook andere factoren mee. Met name de indruk dat een deel van die rancuneuze houding ten opzichte van zigeuners te wijten is aan de idee van incompatibele leefpatronen en afwijkende normen- en waardesystemen. Interventie-inspecteurs lijken amper in staat te kunnen inschatten wat de leefwereld is van zigeuners en welke problematieken hen omringen. Er is geen enkele affiniteit, laat staan goede kennis van die ‘way of life’ die in feite haaks staat op wat de inspecteurs doorgaans als ‘normaal’ beschouwen. Bovendien ontbreekt elk gevoel van tastbaarheid. Inspecteurs hebben heel wat moeite om de exacte naam en woonplaats van zigeuners te weten te komen en hebben geen zicht op de interne netwerken. Dit stimuleert misschien de praktijk dat de onderschepte (minderjarige) zigeuners (die verdacht worden van feiten) met een digitale vingerafdrukken worden afgenomen.

Begrippen zoals ‘afstand’ zijn reeds uitvoerig aan bod gekomen. Met betrekking tot zigeuners lijkt die afstand haast onoverbrugbaar, zowel mentaal als fysiek. In het kader van een COP-beleid betekent dit aanzienlijke spanningsvelden met betrekking tot partnerschap of samenwerking die in dat verband haast utopisch zijn. Zigeuners lijken zich bovendien te focussen op hun ‘eigen wereld’ en beschouwen de politie waarschijnlijk als deel van die ‘andere wereld’. Een moeilijk te overbruggen kloof indien rekening wordt gehouden met een doorgedreven

clichématige beeldvorming bij inspecteurs; de perceptie van de inspecteurs dat de zigeuners criminele feiten plegen; de ervaren machteloosheid bij inspecteurs in het kader van strafbaarheid van minderjarigen; het gebrek aan mondigheid en weerbaarheid van zigeuners; de maatschappelijke isolatie en zwakke netwerken of sociale relaties met andere groepen en een frontvorming tussen bewoners en de politie op het vlak van negatieve beeldvorming over zigeuners. Zulke factoren kunnen een verklaring zijn voor een aanpak die het best als repressief en (vooral) afstandelijk kan beschreven worden. Het is een aanpak die echter zwart/wit is en amper nuances kent. Zo blijken zigeuners die helemaal geen strafbare feiten verweten kunnen worden het slachtoffer te worden van deze tendensen. Een vaststelling die overigens duidelijk bleek tijdens de veldstudies en bijvoorbeeld een zigeuner gezin een ware 'stiptheidsactie' en regelrecht intimiderende aanpak moest ondergaan. Bovendien blijkt uit enkele gesprekken met Roma zigeuners tijdens het veldwerk dat zij klagen over een harde aanpak en zich geïsoleerd voelen.

9.5.3.4. "Informanten" voor de wijkwerking

De hierboven toegelichte – verontrustende – verhouding tussen interventie-inspecteurs en zigeunergemeenschappen ligt niet steeds in de lijn met hetgeen in de wijkwerking kon vastgesteld worden. Vooral dan inzake het 'doorwegen' van een negatieve beeldvorming tijdens omgang en interacties of met andere woorden een rechtstreekse vertaling ervan. Tegelijkertijd bleek net zoals bij overige etnische minderheden dat wijkinspecteurs omwille van hun takenpakket en functie andere invalshoeken en problemen accentueren. Met name merken wijkinspecteurs met betrekking tot zigeuners vooral een gebrek aan normbesef op en de buurtproblemen die daaruit voortvloeien. Om die indruk te staven werden voorbeelden aangehaald van tussenkomsten door de wijkpolitie wegens het langdurig niet-betalen van huurgelden, schoolverzuim of omdat er klachten waren van vastgoedeigenaars wegens het "opstoken van het interieur". In mindere mate werd ook gewag gemaakt van buurtconflicten omwille van achtergelaten vuil en "intimidatie" door zigeuners tegen wijkbewoners die klachten uitten. Doch, in tegenstelling tot interventiediensten, konden enkele 'amicale' interacties tussen de wijkinspecteurs en zigeuners geobserveerd worden. Amicaal in de zin dat een wijkagent meende dat zigeuners vrien-

delijk(er) zijn met de wijkinspecteurs omdat ze voor een aantal administratieve procedures “afhankelijk” zijn van de wijkinspecteurs. Echter is dit evenzeer zo in omgekeerde zin. Meer bepaald hangen wijkinspecteurs af van de medewerking van wijkbewoners om informatie in te winnen en beïnvloedt dit hun gedrag, los van de beelden die ze er op na houden. Enkele interacties werden geobserveerd tijdens talrijke (vruchteloze) huisbezoeken bij een zigeunergezin, in het kader van een aanslepend dossier over schoolverzuim. Los van het feit dat het gezinshoofd keer op keer de aanmaningen van de inspecteur om in opdracht van het parket de woning op bewoonbaarheid te kunnen toetsen in de wind sloeg en de inspecteur er een pessimistische verklaring op na hield (“ze zijn waarschijnlijk gaan stelen”), werden ook gemoedelijke contacten met andere zigeunergesinnen in de buurt opgemerkt. De (Italiaanse) inspecteur, die af en toe in het Italiaans converseerde met (oudere) zigeuners, bleek deze contacten te appreciëren. Omwille van de informatie die hij over andere gezinnen kon bekomen, sprak de agent daarom van nuttige “informanten”. Dit suggereert dat een andere aanpak jegens zigeuners onder invloed staat van de functie van de inspecteur in kwestie hetzij ‘crime-fighting’ vanuit interventie hetzij ‘informatie-inwinning’ vanuit de wijkwerking. Het viel op dat de geobserveerde interacties gekarakteriseerd werden door een drukdoende ‘zuiderse’ omgang, maar ze evenwel zowat de enige indicaties zijn van ‘gestructureerde’ contacten met de zigeunergemeenschappen.

9.5.4. *Omgang met gemarginaliseerde autochtone deelgemeenschappen*

9.5.4.1. Een pessimistisch vertoog

De beeldvorming bij inspecteurs over autochtone deelgemeenschappen die zich een precare maatschappelijke en socio-economische context bevinden, blijkt diepgaand, detail- en omvangrijk. Het is een beeldvorming die door talrijke uitspraken (en zelfs uitbeeldingen ervan) tijdens de observaties kan gereconstrueerd worden. Vooral in de Waalse politiezones werd ‘rijk’ materiaal hierover verzameld.

Beeldvorming (en vertogen) over de ‘autochtone marginalen’ kunnen beschreven worden als een mengeling tussen pessimisme en sarcasme of cynisme. De – bij wijlen defaitistische – toon waarmee inspecteurs de (harde) realiteit van socio-economische achterstelling beschrijven, ver-

taalt zich (in het geval van deze autochtone deelgemeenschappen) op een specifieke manier in de praktijk. Er is met andere woorden een gevarieerd palet aan aanpakken vastgesteld. Enerzijds zijn tussenkomsten hard en kordaat en overheerst sarcasme en cynisme tijdens interacties. Dit omdat inspecteurs naar eigen zeggen “geen andere opties” meer zien en “roepen” de “enige” manier is. In andere gevallen daarentegen werd vastgesteld dat inspecteurs zich geen moeite besparen om te sussen, te argumenteren en pogingen te ondernemen om normbesef te herstellen en op “verantwoordelijkheden” te wijzen. Bovendien kan vastgesteld worden dat (volwassenen en kinderen binnen de) marginale autochtone deelgemeenschappen bijzonder mondig zijn en zij zelden onder de indruk zijn van een politietussenkomst.

In de politiezones waar het vertoog over achtergestelde autochtonen ‘levendige’ proporties aanneemt, valt op dat de politie-inspecteurs (en -officieren) deze realiteit systematisch koppelen aan een bepaalde ‘cultuur’. Er wordt door de inspecteurs vaak expliciet gewezen op bepaalde gewoontes en attitudes, maar ook en vooral op (in hun ogen sterk) afwijkende waarden- en normenpatronen om de specifieke ‘cultuur’ van deze gemarginaliseerde groepen te duiden. Een ‘cultuur’ die volgens de inspecteurs vaak van generatie op generatie wordt doorgegeven en dus een structureel karakter heeft. De inspecteurs construeren bovendien met betrekking tot de achtergestelde autochtonen zeer detailrijke categorieën en bedelen hen kenmerken toe met betrekking tot attitude, leefgewoontes, kleding en waarden.

Wat betreft kenmerken van die zogenaamde ‘marginale cultuur’ vermelden inspecteurs vaak “vulgariteit”, “luidruchtigheid”, een gebrek aan hoffelijkheid en “luistervaardigheid”, het gebruik van “grove taal in het bijzijn van kinderen”, ongezonde leefpatronen en gewoontes, slechte voeding, alcoholmisbruik, overgewicht en een ondermaatse lichaamshygiëne. Achtergestelde gezinnen zijn in de ogen van de inspecteurs bovendien vaak “kroostrijk”, met kinderen afkomstig van “verschillende partners”, waarvan de kinderen vaak “dezelfde voornamen” krijgen en dergelijke meer. Wat betreft de gezinnen die zich in een precaire socio-economische context bevinden halen inspecteurs regelmatig aan dat de opvoedingsinzet van ouders onvoldoende is of zelfs totaal ontbreekt en er zich ernstige problemen inzake normvervaging stellen, bijvoorbeeld in de vorm van verwaarlozing van de woonst of mentale en/of fysieke verwaarlozing van de kinderen en andere

gezinsleden. In die context situeren de inspecteurs fenomenen zoals problematische opvoedingssituaties, structureel schoolverzuim, delinquent gedrag en tienerzwangerschappen.

Die ‘cultuur’ is in de ogen van menig inspecteur ontegensprekelijk de aanleiding voor talrijke conflicten, incidenten en spanningen. Het “lager socio-cultureel niveau” wordt rechtstreeks gerelateerd aan een potentieel aan conflicten en spanningen, maar ook en vooral aan het aantal ‘dossiers’ dat de inspecteurs te verwerken krijgen. Het valt immers op dat heel wat (wijk)inspecteurs hun ongenoegen over de samenlevingsproblemen in gemarginaliseerde milieus in termen van werklast uiten, meer bepaald de werkdruk in het kader van de gerechtelijke kantschriften. Talrijke inspecteurs waren dan ook van mening dat er *“altijd last is met die mensen, ze vallen iedereen lastig.”* Andere inspecteurs benadrukten het structurele karakter van de achterstelling en illustreerden dat als volgt: *“Er is veel werkloosheid, ze zijn arm. Het zijn ook vaak gelijkaardige problemen. Het zijn geen grote lichten. De opvoeding en de school zijn een groot probleem geweest. De ouders zaten meer op café dan iets anders. Zo zijn het toekomstige klanten.”*

Het is in de hierboven beschreven context dat de inspecteurs als het ware een (zeer) problematisch geachte deelgemeenschap construeren. Met andere woorden betreft het duidelijk afgelijnde en gedefinieerde deelgemeenschappen, waarvoor talloze (sub)categorieën worden gecreëerd en analoge kenmerken aan worden verleend. Categorieën van groepen die de inspecteurs bovendien – tot hun frustratie – steevast concipiëren als de “vaste klanten” van de politie, zowel in de wijkwerking als in de interventiediensten. Dit amalgaam van autochtone achtergestelde deelgemeenschappen wordt naargelang de regio door de inspecteurs dan ook zeer opvallend in het intern vertoog ‘gelabeld’ met onder meer de volgende termen: “schelen”, “ééncelligen”, “cloches”, “baraki”, “groseille”, “carapilsien” en dergelijke meer.

9.5.4.2. “It’s a way of life”

In de politiezones waar het vertoog over de marginale autochtonen ‘levendige’ proporties aanneemt, is naast een focus op zogenaamde ‘culturele’ aspecten, ook de nadruk op contextuele aspecten opvallend. Contextuele factoren die de inspecteurs situeren op een maatschappelijk en een individueel niveau.

Op het maatschappelijk niveau verwijzen de inspecteurs naar een beleidscontext die naar hun mening het fenomeen van achterstelling (moedwillig) laat betijen, zelfs “stimuleert”. Zij voeren een – bij wijlen radicaal – discours waarin de lokale beleidsmakers wordt verweten de socio-economische achterstelling omwille van “electorale” redenen niet krachtdadig aan te (willen) pakken. Het structurele karakter van dit gegeven leidt tot grote frustraties onder de politiemensen. Inspecteurs moeten naar eigen zeggen met lede ogen aanzien hoe achterstelling “toeneemt” en ze (daarom) te vaak geconfronteerd worden met de ‘uitspattingen’ ervan. Menig inspecteur meent met betrekking tot de gemarginaliseerde autochtone groepen te moeten ‘dweilen met de kraan open’. De observatiemomenten in de betreffende politiezones spreken die indruk alvast niet meteen tegen, in tegendeel.

Op het individuele niveau hekelen de inspecteurs vooral een gebrek aan inzet om aan deze structurele achterstelling te ‘ontsnappen’ en in dat opzicht maken zij zelfs gewag van een “keuze voor dit leven”. Het is een “way of life” die in de ogen van menig inspecteur tot stand komt omdat de maatschappelijke context dit volgens hen toelaat, er een gebrek is aan impulsen van overheidswege maar dus ook een gebrek aan onderlinge stimulering binnen deze gemeenschappen.

Deze combinatie van maatschappelijke en individuele factoren wordt door een inspecteur treffend geïllustreerd in onderstaand citaat:

“Ik vind de Waalse politiciers veel te slabbakkend. Kijk maar naar de mentaliteit van de Baraki of de armoede hier. Mensen kiezen voor dit systeem, het is een ‘way of life’. Ze verkiezen te blijven leven van uitkeringen. Als ze met twee zijn en er elk in slagen om een apart domicilie-adres te hebben dan kunnen die mensen gemakkelijk 2000€ incasseren van de staat. En als ze dan nog in een sociale woning wonen dan kunnen ze goed overleven op die manier. Vergelijk het met iemand die gaat werken, die moet belasting betalen, facturen, de huur, de auto, vervoerskosten en dergelijke. Die zal op het einde van de maand echt niet veel meer overhouden dan de mensen die liever niet werken en leven van uitkeringen. Het is voor veel mensen dus een bewuste keuze om zo te leven. Ze kunnen zich geen auto of vakantie reizen permitteren, maar verder hebben ze het goed. Waarom dan veranderen?”

Dit beeld is des te relevant omdat de inspecteurs het koppelen aan talloze inbreuken en dus indrukken over (structureel) normoverschrijdend gedrag. Meer bepaald wordt dikwijls een associatie tussen die

“way of life” en het fenomeen van frauduleuze inschrijvingen (om een hoger leefloon of werkloosheidsuitkering te ontvangen) gemaakt. Doch ook het niet-betalen van boetes of rijden zonder verzekering en/of rijbewijs en het negeren van politieconvocaties. Feiten die naargelang de politiezone soms opvallend talrijk worden geobserveerd. Het is in die context dat talloze opmerkingen over een klimaat van “straffeloosheid” omwille van de “insolvabiliteit” van achtergestelde autochtonen geuit worden. De “insolvabiliteit” van achtergestelde autochtonen zou in de praktijk volgens de inspecteurs immers “vaak” tot seponering van (gerechtelijke) dossiers leiden en tegelijkertijd een bepaalde attitude van deze deelgemeenschappen jegens de politie stimuleren. Een attitude die volgens de inspecteurs neerkomt op onder meer een weinig respectvolle houding, onbeschoftheid, het niet onder de indruk zijn van een tussenkomst en het negeren en/of weerstand bieden. Inspecteurs merken bovendien op dat ze worstelen met gevoelens dat een ‘spelletje’ met hen wordt gespeeld (tijdens een verhoor), er onvoldoende of niet wordt meegewerkt en (voor de politie nuttige) informatie wordt achtergehouden. Een realiteit die in de ogen van de inspecteurs leidt tot een vicieuze cirkel op het vlak van samenlevingsproblemen én normoverschrijdend gedrag: *“wat wil je? Die zijn niet meer soloabel, ze hebben niets te verliezen”*.

9.5.4.3. Ongewenste ‘nabijheid’ en toch diverse aanpakken ‘op maat’

Net omwille van de hierboven aangehaalde pijnpunten inzake de gemarginaliseerde autochtone bevolking, valt op dat inspecteurs de verhouding met deze deelgemeenschappen in multiculturele buurten anders definiëren of beoordelen. In tegenstelling tot het beeld over etnische minderheden (uit nochtans vaak *dezelfde* buurten) waar een gevoel van ‘afstand’ en gebrek aan tastbaarheid (soms) overheerst, wordt met betrekking tot de achtergestelde autochtonen dikwijls het omgekeerde benadrukt en spreken de inspecteurs in termen van een (ongewenste) ‘nabijheid’. Dit is enerzijds omwille van het repetitieve karakter van samenlevingsproblemen en de talrijke politietussenkomsten in dergelijke middens, maar anderzijds ook omdat inspecteurs benadrukken dat marginale autochtonen minder dan overige groepen lijken te kunnen steunen op (sociale) netwerken of opvangmogelijkheden om conflictsituaties te beheersen. En dit in tegenstelling tot de verwijzing naar

interne solidariteit en de indruk dat “de zaken” zelf worden “geregeld” (en daar bovendien een beperkte aangiftebereidheid aan wordt gekoppeld) binnen de etnische deelgemeenschappen. Bij achtergestelde autochtone deelgemeenschappen merken inspecteurs een gebrek op aan (interne) cohesie of solidariteit en meer bepaald een groot gebrek aan zelfredzaamheid. De notie van ‘te dichtbij’ heeft dus niet enkel betrekking op de herhaaldelijke interacties met de zogenaamde marginalen in het kader van de diverse samenlevingsproblemen die zich in dergelijke milieus manifesteren, maar ook – en dit is toch opmerkelijk – met een indruk van een “overbevraging” door deze groepen. Het is een “overbevraging” die zich laat opmerken door middel van talrijke interacties aan het onthaal en meldingen via de dispatching of in de wijkwerking. Meldingen die vaak in het kader staan van conflicten, partnergeweld, aanslepende buurtconflicten, verwaarlozing, maar ook opvallend vaak te maken hebben met hoederecht over kinderen bijvoorbeeld. Een wijkinspecteur beaamt in die context dat *“de politie nu eenmaal de laatste schakel in de sociale ladder is. Het is gratis en je krijgt altijd antwoord. Na 17u of in het weekend kunnen die mensen moeilijk ergens anders terecht. Zij komen dan ook snel klagen bij de politie, want het is vaak de enige uitweg die ze nog hebben”*.

De verhouding met deze achtergestelde autochtone deelgemeenschappen is daarom bijzonder specifiek. Inspecteurs definiëren de verhouding met achtergestelde autochtonen op een bijzondere manier én deze groepen worden in detailrijke categorieën ingedeeld. Belangrijker nog is dat politie-inspecteurs over (zeer) diepgaande (context)kennis over deze groepen beschikken. De notie van nabijheid vertaalt zich echter geenszins in een goede verstandhouding, eerder in een aanzienlijk pessimistisch doch zeer detailrijk beeld. Bovendien is die ‘fysieke’ nabijheid omgekeerd evenredig met een ‘mentale’ nabijheid. Inspecteurs lieten vaak verstaan (door uitspraken of een houding tijdens of na een tussenkomst) dat ze weinig tot geen affiniteiten hebben met deze deelgemeenschappen en – in bepaalde gevallen – zelfs fysiek contact schuwden. Gebrek aan empathie en talloze sarcastische opmerkingen of zichtbare verveling en/of bikkelharde tussenkomsten zijn illustratief in dat opzicht. Dit is vaak het geval tijdens dringende interventies, vooral indien de gehekkelde ‘attitude-kenmerken’ (zoals eerder omschreven) van deze deelgemeenschappen tijdens interacties in de ogen van de agenten vorm krijgen. Tijdens tussenkomsten waar ‘marginalen’ bij betrokken zijn en waar meteen sprake is van een aantal ken-

merken waaronder luidruchtigheid en een gebrek aan luistervaardigheid, wordt er bij wijlen (zeer) hard en controlerend opgetreden. Een hard optreden omdat inspecteurs aanhaalden dat argumenteren geen effect meer heeft en “roepen” de “enige manier” is om de situatie te ontladen. Het zijn tussenkomsten waar de verschillende betrokken partijen soms hardhandig worden gescheiden of de personen in kwestie preventief worden opgepakt. Dergelijke (controlerende) interventies bleken geen uitzondering, wel in tegendeel. Onderstaand fragment uit een dagverslag is een typevoorbeeld van een ‘harde’ interventie naar aanleiding van een melding van overlast of een twist in een zogenaamd marginaal milieu en waar de politiediensten bovendien maatregelen nemen om escalatie tegen te gaan.

Er is een oproep voor een “twist” op straat. De interventieploeg gaat erheen in hoge snelheid. Ter plekke gaat het om zogenaamde ‘Baraki’, althans volgens de inspecteurs. Een blonde man van rond de dertig jaar maakt veel kabaal op straat. Hij verspreidt een biergeur, er staan mensen toe te kijken want het gaat er rumoerig aan toe. Een aantal inspecteurs vraagt de man om te kalmeren omwille van “de burens die slapen”, andere mensen worden gevraagd weg te gaan. Het aanmanen van de inspecteurs om rustiger te worden heeft weinig effect. De man wordt eventjes kalmer maar herbegint kort nadien zijn tirade en roept naar een venster op het tweede verdiep van een rijkshuis. Tot wie hij zich richt is niet meteen duidelijk, De man is onduidelijk in zijn relaas, maar geeft min of meer te verstaan dat hij zijn “dochter wil zien”. Het gedrag van de man begint zichtbaar op de zenuwen van de aanwezige inspecteurs te werken. De man wordt na de zoveelste aanmaning om te kalmeren opgepakt. Hij moet zijn handen tegen de politiewagen plaatsen en wordt gefouilleerd. Een agent maakt zich kwaad want de man strubbelt tegen. De man roept verder en lijkt niet meteen onder de indruk van het optreden van de inspecteurs. In de politiewagen vallen de bierlucht maar ook de ongewassen geur van de man op. Hij wordt in de redactiezaal van het commissariaat op een stoel gezet en geboeid. Een officier komt kijken. Hij schat de situatie in en beslist dan dat de man “te dronken” is en het risico bestaat dat de man terug naar de plek van weleer gaat. De officier besluit om de man administratief aan te houden en een nachtje in de cel te houden. De commissaris geeft verantwoording, maar de man blijft echter protesteren en vindt dat hij “niets gedaan heeft” en enkel zijn “dochter wil zien”. Het inpraten van de officier op de man heeft blijkbaar te weinig effect want de officier roept plots luidkeels in het gezicht

van de man dat "het genoeg is!". "Ik heb een beslissing genomen en daarmee basta!". De man lijkt onder de indruk van dit verbale geweld, bindt in en neemt een slachtofferhouding aan.

Daar tegenover staat dat talloze andere aanpakken – op maat – konden vastgesteld worden. Het betreft tussenkomsten die aanvankelijk streng en kordaat kunnen zijn, maar waar na verloop van tijd ruimte wordt gecreëerd om te bemiddelen, te sussen of te argumenteren en te "wijzen op verantwoordelijkheden" en tanend normbesef wordt aangekaart. De volgende (spontane) interventie is in dat verband illustratief:

Het is avond. De interventieploeg ziet een zogenaamde 'quad' in het centrum van de stad, ze rijden er onopvallend achter. De nummerplaat wordt gecheckt. "Het is een code 2" zegt de dispatcher. De quad wordt gestopt. De bestuurder is een kleine blanke "werkloze" man van rond de 25 à 30 jaar. Hij blijkt rond te rijden met een gewiste nummerplaat, zonder rijbewijs en zonder voertuigverzekering. De inspecteurs stellen zich aanvankelijk strikt op en zorgen vooral dat de man niet kan wegrijden door zijn sleutels te ontnemen. De inspecteurs vragen hem uit. "Ik heb al vier keer geprobeerd mijn rijbewijs te halen en de nummerplaat heb ik van iemand gekregen..." De inspecteurs bestoken de man letterlijk met vragen en argumenten. Ze halen onder meer aan dat het rondrijden zonder verzekering "erg gevaarlijk" is. De man zegt dan op een naïeve toon dat hij "een ongeval wel ziet aankomen" De agent: "Nee, dat kan niet, een ongeval is een ongeval, dat zie je niet aankomen, anders noemt het geen accident hé. En wat als er slachtoffers zijn? Op die manier kun je heel je leven afbetalen." De inspecteurs namen de tijd om te argumenteren en vooral te wijzen op verantwoordelijkheden. De man is niet tegen-draads en lijkt te luisteren. Een takelwagen komt het voertuig ophalen. De boete voor de talrijke inbreuken zal "waarschijnlijk rond de 800 euro zijn". In de interventiewagen gaat de conversatie verder, de inspecteurs vragen de man verder uit. De man geeft na verloop haast fier aan dat hij binnenkort "vader" wordt, zijn partner heeft reeds vier kinderen van een vorige relatie. Een inspecteur vraagt dan laconiek of "het niet tijd wordt dat je volwassen wordt, dat je leert inzien wat je verantwoordelijkheden zijn nu dat je vader wordt? De man: "ja, maar ik rijd nog niet lang rond met een quad en ik ken mijn verantwoordelijkheden hoor." De inspecteur: "laat me niet lachen hé zeg. Rondrijden zonder rijbewijs, zonder verzekering, met een nummerplaat die je van iemand hebt 'geleend'? Noem jij dat een verantwoordelijkheidsgevoel?". De man zegt niets meer en kijkt sip.

Het blijft evenwel niet bij het wijzen op verantwoordelijkheden alleen. Naargelang de aard van de interacties nemen inspecteurs (zowel tijdens interventies als wijkwerking) tijd om samen met de persoon in kwestie oplossingen voor een probleem of een aanslepend conflict te zoeken; op hen in te praten, hen te kalmeren en proberen ze achterliggende motieven en drijfveren van een incident te achterhalen en daarop in te spelen. Inspecteurs geven aan dat ze zich bij deze tussenkomsten “verlagen tot op hun niveau”. Het betekent dat ze rekening houden met de taalbarrières en vooral de laaggeletterdheid binnen deze deelgemeenschappen. Inspecteurs worden immers geconfronteerd met beperkte verbale capaciteiten, leesvaardigheid of synthesevermogen van de bewoners om een situatie helder uit te leggen. De creatieve aanpak van de inspecteurs heeft vaak aanleiding tot een ‘volkse’, ‘plagerige’ of ‘uitdagende’ vorm van communicatie waarbij vaak een lokaal dialect wordt gehanteerd. Het is meteen ook een beproefde ‘tactiek’ om vertrouwen op te bouwen en een manier om (meer) informatie los te weken, registratie in politiedatabanken te stroomlijnen en tegenstrijdigheden in verklaringen op te sporen. Het is een manier van aanpakken die gezien de “overbevraging”, de talrijke interventies en een aanzienlijk aantal wijkdossiers vaak wordt geobserveerd maar waarvan sommige inspecteurs benadrukken dat dit niet steeds beloond kan worden of door “het parket” als dusdanig “begrepen” wordt.

9.5.4.4. Pleisters op een houten been

Politie-inspecteurs worstelen naar aanleiding van dossiers of interacties met de “zware gevallen” in de achtergestelde autochtone deelgemeenschappen met ernstige gevoelens van machteloosheid en ze botsen ondanks een diepgaande contextkennis stelselmatig op de grenzen van bestaande politiemodaliteiten en oplossingsmogelijkheden. In dergelijke situaties valt op dat de inspecteurs nog maar weinig andere middelen voorhanden hebben dan te focussen op feitenregistratie. Ze voelen zich trouwens machteloos en beschouwen hun (herhaaldelijke) tussenkomsten of pogingen om gedrag te corrigeren slechts als het spreekwoordelijke pleister op een houten been.

Het betreft interacties met marginale autochtonen die herhaaldelijk in contact komen met de politie én lokale sociale diensten omwille van het samenspel van verschillende problemen, waaronder (zware) verwaarlozing van kinderen, geweldplegingen, druggebruik of pertinent

schoolverzuim en diefstal. Het zijn dergelijke interacties waar het spreekwoordelijke 'vingertje zwaaien', zelfs de tussenkomst van de politie op zich, bij de betrokkenen geen enkel effect meer lijkt te ressembleren, zowel onder de volwassenen als hun kinderen. Het is in die context dat de meest defaitistische uitspraken over (het structurele karakter) van socio-economische achterstelling worden geuit en het multiplex aan problemen dat zich in dergelijke gezinnen of milieus manifesteert, met lede ogen wordt aanschouwd. Frustraties duiken op in relatie tot de onmogelijkheid om die problemen op te lossen en de confrontatie met de grenzen van het eigen politieoptreden. Inspecteurs worden geconfronteerd met een gevoel van machteloosheid in relatie tot de oorzaken van achterstelling en ze voelen zich gefrustreerd in hun rol met betrekking tot de aanpak van oppervlakkige symptomen ervan. Een aanpak die doorgaans beperkt blijft tot een vorm van controle en dreiging met of opmaken van een proces-verbaal. Dit gevoel van machteloosheid ten aanzien van maatschappelijk precarie realiteiten laat zich in het bijzonder opmerken wanneer de inspecteurs zich naar eigen zeggen "de kinderen" zoveel mogelijk van die 'toestanden' proberen te vrijwaren omdat "zij niet voor dit leven hebben gekozen". Onderstaand citaat betreft ter illustratie een huisbezoek bij een zogenaamde "vaste klant":

De wijkinspecteur gaat vergezeld door een collega langs bij een familie die bekend staat wegens de herhaaldelijke problemen en talrijke incidenten. De agent opteerde ervoor om 's morgens langs te gaan, omdat de man dan naar verluidt wat "kalmer" is. De blanke man van rond de dertig jaar die geen T-shirt aan heeft en effectief uit zijn bed was gehaald, werd een dagvaarding voor de jeugdrechtbank overhandigd. Hij vraagt aan de wijkinspecteur om de brief voor te lezen. De man wordt gedagvaard om zich te verantwoorden voor de problematische thuissituatie en een mogelijke plaatsing van twee van zijn kinderen die nog bij hem wonen. De man heeft volgens de agent verschillende kinderen bij meerdere partners, waarvan er reeds twee geplaatst zijn. Een ander dochtertje ligt bovendien wegens slagen en verwondingen (dader is onbekend) reeds twee maanden in het ziekenhuis. Tijdens het bezoek werden nog andere dossiers aangehaald met betrekking tot agressief gedrag en klachten door derden. Plots haalt de man aan dat hij de geneesheer van een welzijnsorganisatie tijdens een recent huisbezoek een slag in het gezicht heeft gegeven. Een feit waarvan de stomverbaasde inspecteur akte neemt. Bovendien leek de man impliciete bedreigingen tegen de wijk-

inspecteur te uiten. Na de interactie benadrukt de inspecteur dat hij “nog nooit zulke omstandigheden had gezien. Het is er zeer vuil, de vloer ligt vol met afoal en etensresten. De kinderen slieden op de grond, ze zien zwart van de vuiligheid. Maar we hebben hem kunnen overhalen en hij heeft nu eindelijk een bed gekocht voor de kinderen! Het is wel te laat denk ik. De kinderen zullen geplaatst worden, zeker nu hij zegt dat hij die dokter heeft geslagen. Die man is gevaarlijk, hij is gewelddadig.”.

Ter afronding van dit onderdeel waarin de verhouding van politiemensen met diverse deelgemeenschappen in multiculturele buurten centraal staat, is een kanttekening op zijn plaats. Uit voorliggend onderzoek blijkt dat er in de verhouding met verschillende deelgemeenschappen in multiculturele buurten bij politie beelden ontstaan die soms niet maar vaak (on)rechtstreeks van invloed zijn op de interacties tussen de politie en deze gemeenschappen. Op deze relatie zijn zowel contextuele, situationele, organisatorische als persoonlijke factoren van invloed, die hierboven deels werden geïllustreerd. Opvallend zijn de gelijkenissen die opduiken in de verhoudingen tot verschillende deelgemeenschappen. Zo zijn onder meer de eerder aangehaalde taalbarrières, de ervaren weerstand, de variatie in sociale cohesie, de gepercipiëerde criminaliteitsprofielen en het gedrag van de burgers cruciale elementen gebleken die ‘kleur’ geven aan de interacties tussen politie en deelgemeenschappen binnen de bestudeerde multiculturele buurten. Het doel van bovenstaande presentatie is dan ook vooral de complexe relaties tussen ‘beelden en interacties’ en hun beïnvloedende factoren in hun diversiteit te illustreren. De aandachtige lezer zal opgemerkt hebben dat dit complexe proces niet enkel volgens etnische lijnen vorm krijgt en dat zowel allochtone als autochtone deelgemeenschappen daaraan onderhevig zijn. Het wijst meteen op de complexe mix waarin het politiewerk in multiculturele buurten gestalte krijgt. De belangrijkste kanttekening is dat het bijkomend onderzoek vereist om generaliserende uitspraken te kunnen doen over de verhouding met de gemeenschappen zoals hierboven onderscheiden. In het kader van dit onderzoek dienen ze in hoofdzaak ter illustratie van de vastgestelde diversiteit tijdens het veldwerk.

In wat volgt worden de implicaties van bovenstaande bevindingen voor de implementatie van COP geschetst gestructureerd volgens de vijf pijlers (externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, verantwoording en empowerment).

10. COMMUNITY (ORIENTED) POLICING IN MULTICULTURELE BUURTEN

Voor wat de visies van inspecteurs op COP enerzijds en de toepassing ervan in de praktijk anderzijds betreft, zijn een aantal elementen vermeldenswaardig en zijn er zowel gelijkenissen als verschillen vast te stellen tussen de wijk- en de interventiediensten. In wat volgt worden een aantal factoren met betrekking tot de (praktische) toepassing van COP in multiculturele buurten toegelicht. Inleidend daarop worden de visies van inspecteurs over het wel en wee van een COP-beleid toegelicht.

10.1. Visie van politie-inspecteurs op COP

10.1.1. *Interventie-inspecteurs*

COP is voor de interventie-inspecteurs werkzaam in de bestudeerde politiezones dikwijls een netelig onderwerp. De COP-filosofie zweeft zowaar als een 'zwaard van Damocles' boven de hoofden van de inspecteurs. Immers, COP wordt gepercipieerd als een onvermijdelijk iets, zelfs een 'gevaar', maar ontbreekt aan tastbaarheid en wekt bovendien de indruk onbeheersbaar te zijn. Over de verschillende politiezones heen werden dikwijls gelijkaardige argumenten, meer bepaald 'denkmechanismen', onder interventie-inspecteurs vastgesteld. Een manier van denken die de aanleiding is om (de implicaties van) een COP-beleid ongepast te vinden, te ondergraven, te minimaliseren of zelfs te ridiculiseren. De negatieve houding van de interventie-inspecteurs jegens COP vindt grotendeels haar oorsprong in emoties over de complexe werkcontext en de verhouding met specifieke deelgemeenschappen, zowel allochtonen als autochtonen, in multiculturele buurten. Dit genereert bij vele interventie-inspecteurs het idee dat COP onwerkbaar is en is gerelateerd aan een drietal vaststellingen.

Als eerste vaststelling duikt op dat interventie-inspecteurs (doch ook officieren) frequent insinueren dat COP slechts een minderwaardige rol toebedeeld kan krijgen in de dienst interventie wegens de functie van "brandweerpolitie". Omwille van die idee domineert de visie dat COP er geen (vanzelfsprekende) plaats heeft en de specifieke taakstelling en

organisatie van de interventie als moeilijk verzoenbaar met de principes van COP wordt beschouwd. Hierbij viel trouwens op dat naast de idee van “brandweerpolitie”, inspecteurs vaak aanhaalden dat de toepassing van COP beter tot haar recht kan komen in de wijkwerking van de lokale politie en COP dus “meer iets voor de wijk is”. De toepassing ervan wordt soms ook toegewezen aan bepaalde individuen, die intern bekend staan om een ‘eigen’ aanpak. Zo zeggen inspecteurs wel eens dat men “voor *community policing* bij inspecteur X moet zijn”.

Een tweede vaststelling is dat inspecteurs van het interventiekader COP dikwijls conceptueel vernauwen tot (of beter verwarren met) “vriendelijk”, “soft” en “sociaal” zijn. Dergelijke vernauwingen suggereren dat COP een aanpak is die zich uitsluitend op het microniveau situeert, meer bepaald de aan te nemen houding tijdens contacten en interacties met de bevolking. Een dergelijke redenering is in de praktijk daarom vaak de aanleiding om de filosofie (in de hoofden van deze inspecteurs) een snelle dood te laten sterven, gezien de talrijke indrukken over een “gebrek aan respect” of een tanend gezag. Uitlatingen die werden opgevangen zijn dikwijls in de teneur van “*het kan hier niet*”; “*ik heb het hier afgeleerd*”; “*dit is niet de plaats om aan community policing te doen*” en wordt bijvoorbeeld aangehaald dat “vriendelijk zijn” niet kan omdat men je anders “opeet”. Een inspecteur opperde zelfs dat COP impliceert dermate vriendelijk te zijn dat men “monsieur, le conard” hoort te zeggen. Andere inspecteurs menen dan weer dat COP slechts mogelijk is in een bepaalde context en het “*afhangt van wie voor je staat*” of dat “*het enkel met 1/4de van de bevolking mogelijk is*”. Dit laatste wordt dan weer illustratief aangedikt door aan te geven met welke deelgemeenschappen COP geen kans maakt en met welke deelgemeenschappen wel.

Een derde vaststelling heeft betrekking op de concrete kennis over de COP-filosofie. Treffend in dat opzicht is enerzijds de onwetendheid maar anderzijds ook de (grote) onverschilligheid ten aanzien van de filosofie onder een relatief groot deel van de gevolgde interventie-inspecteurs. COP wordt door inspecteurs met langere terreinervaring bijvoorbeeld vaak afgeschilderd als een ‘ver van mijn bed show’ en zij kennen COP (eventueel) door de (verplichte en korte) baremische opleidingen. Opleidingen die ze als “te theoretisch” afschilderen en waarvan ze het naar eigen zeggen “niet begrepen” of “onthouden” hadden en “praktische voorbeelden” ontbreken. Zij stellen temeer dat

COP een “zoveelste aanpak” is en dit stimuleert sluimerende onverschilligheid. Nieuwe rekruten dan weer blinken – naargelang de politiezone – evenzeer uit in (hardnekkige) onverschilligheid ten aanzien van de COP-filosofie. Vaak is het zo dat zij concrete kennis over COP slechts een functionele waarde aanmeten, in die zin dat COP-kennis een noodzakelijk te nemen ‘obstakel’ is om de opleiding te kunnen voltooien. Deze groep van inspecteurs kan, buiten het vaag reproduceren van een aantal COP-pijlers amper aangeven wat de korpsbrede implicatie ervan is.

Een vierde – eerder zeldzame – vaststelling is dat COP wordt geassocieerd met een aantal zogenaamde richtlijnen die indruisen tegen de conceptuele geest ervan. Deze politie-inspecteurs menen immers dat COP te richtinggevend zou zijn, zodat de noodzakelijk geachte discretionaire ruimte om de aanpak van (complexe) interacties en situaties te stroomlijnen, moet inboeten.

Toch botst in de interventiediensten niet elk verhaal over de toepassing van COP op een muur van onbegrip of een visie van onwerkbaarheid. Alhoewel het aandeel van deze inspecteurs klein is, is de relatief positieve teneur die zij vertolken in contrast met wat hoger wordt geschetst. De nieuwe rekruten die COP wel ‘zien zitten’, struikelen niettemin evenzeer over de conceptuele vernauwingen die hoger werden aangehaald, maar koppelen (in tegenstelling tot sommige collega’s) daar geen negatieve consequenties aan. Met andere woorden wordt geen ‘bewijsvoering’ voor de onmogelijkheid om een COP-aanpak uit te voeren verhaald. Zij focussen met betrekking tot COP vaak op het zogenaamde sociale luik van het politiewerk en zien in COP een drijfveer om te “luisteren naar de mensen” of “menselijk” en “begripvol” te zijn: *“de mensen zijn al blij als ze hebben gesproken met de politie, al is de zaak in de grond niet opgelost”*. De meer ervaren inspecteurs die zich (vaak impliciet) kunnen vinden in de filosofie, focussen dikwijls op hindernissen die – opvallend – hoofdzakelijk structureel van aard zijn. Zij merken op dat structurele problemen, die zij meestal kaderen binnen de gevolgen van de politiehervorming, de toepassing van een gemeenschapsgerichte politiezorg bemoeilijken. Meer bepaald het “gebrek aan effectieven” en de (toenemende) werkdruk en een gebrekkige interne samenwerking zouden volgens hen een doortastend COP-beleid in de weg staan.

10.1.2. *Wijkinspecteurs*

Wijkinspecteurs vertonen over het algemeen minder weerstand tegen het COP-model en zijn daaromtrent soms ook genuanceerder. Minder dan in de interventiediensten het geval is, wordt COP verweten 'onwerkbaar' te zijn. Toch moet meteen aangestipt worden dat een ruim aantal wijkinspecteurs COP niet kent en er bijvoorbeeld "nog nooit van gehoord" heeft. De reden hiertoe is dat de wijkwerking dikwijls wordt bemand door politie-inspecteurs met een lange(re) staat van dienst. Het zijn bijvoorbeeld inspecteurs die tijdens hun carrière werkzaam zijn geweest in andere diensten waaronder de interventie- of de hondenbrigades. Omwille van het meer regelmatige uurrooster, de hogere leeftijd en andere specifieke "voordelen" opteerden zij voor de wijkwerking. In dit opzicht is het niet erg verwonderlijk dat oudere wijkinspecteurs het COP-model amper kennen en bovendien niet veel aanstalten maken om dit te verwezenlijken. Het argument is vaak dat zij zich "te oud" voelen om hun aanpak, die ze reeds jaren uitvoeren, drastisch te wijzigen. Toch blijken een aantal van deze ervaren wijkinspecteurs, voor wie COP niet meer dan een vreemde – moeilijk uit te spreken – term is, in de praktijk een aanpak te verwezenlijken of de nadruk te leggen op een aantal aspecten die (zeer) goed binnen het COP-model passen. Bijvoorbeeld uitspraken (en aanpakken) zoals "het onderhouden van een nauwe relatie met de bevolking"; het "tussen de mensen zijn"; weten wat 'leeft' in de buurt; kennis hebben van sociale netwerken en contextkennis van probleemsituaties.

Andere wijkinspecteurs, die via korte (verplichte) baremieke opleidingen kennis hebben gemaakt met de aanpak, verhalen analoge visies aan die van de interventie-inspecteurs over COP. Zij argumenteren evenzeer dat COP "te abstract" en "moeilijk begrijpbaar" is, en "te weinig raakvlak met de realiteit" heeft. Jongere wijkinspecteurs die tijdens de opleiding kennis hebben kunnen maken met het model, zijn vaak de enige inspecteurs die theoretische kennis daaromtrent kunnen reproduceren. Deze inspecteurs kunnen zich bovendien vinden in de 'geest' van het model en leggen de nadruk op het onderhouden van contacten met de bevolking. "Goede contacten" die bovendien voor hen een stimulans zijn om voor de wijkwerking te opteren. Contacten die ook "minder" in een "negatieve setting" plaatsvinden dan in de dienst interventie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hoofdzakelijk in de

wijkwerking werd opgevangen dat *“we al lang aan community policing doen”*.

Opmerkelijk is dat wijkinspecteurs die zich – expliciet en impliciet – kunnen vinden in de aanpak, betreuren dat de functie van de wijkwerking tijdens de opleiding “ondergewaardeerd” wordt en lijdt onder een “negatief imago”. Dit is volgens hen één van de redenen waarom rekruten in opleiding steevast een plaats in de interventiedienst kiezen, omdat daar “actie” gegarandeerd is. In dat verband kan ook aangehaald worden dat er onduidelijkheid heerst over de concrete functie en het takenpakket van de wijkwerking, een dienst die vandaag grotendeels fungeert als dienstleverancier van gerechtelijke en administratieve overheden of overige interne diensten. Bovendien worstelen wijkinspecteurs met een probleem van structurele onderbemanning, de “te grote wijken” en het “doorschuiven” van opdrachten omdat de wijkwerking als “laatste schakel” zelf niet over die mogelijkheid beschikt. Net daarom valt op dat in het discours inzake de onwerkbaarheid van COP de oorzaken ervan minder vaak worden gerelateerd aan de (externe) werkcontext en meer bepaald de verhouding met diverse deelgemeenschappen, in tegenstelling tot collega’s in de interventie. De focus ligt met andere woorden dikwijls (maar zeker niet altijd) op politieorganisatorische facetten om COP-problemen toe te lichten. Wijkinspecteurs stellen dan ook regelmatig dat COP “een goede aanpak is” maar dat dit model, dat “elders goed kan werken”, niet “zomaar gekopieerd” kan worden.

10.2. Community (Oriented) Policing in de praktijk

Naast het verzamelen van de visies van inspecteurs op COP is er tijdens de veldstudies (bij de observaties van het politiewerk in multiculturele buurten) expliciet aandacht uitgegaan naar de mate waarin de geobserveerde praktijken al dan niet kunnen gerelateerd worden aan COP. De vaststellingen daaromtrent worden in wat volgt gestructureerd volgens de vijf pijlers van het concept met name externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, verantwoording en empowerment. De focus in dit onderzoek op factoren die in relatie staan tot de specifieke context waarin etnische minderheden ruim zijn vertegenwoordigd impliceert niet dat er wordt voorbijgaan aan opval-

lende elementen die deze specifieke context overstijgen. Indien aangrijpingspunten wenselijk gevonden te worden om de implementatie van COP in een specifieke (multiculturele en/of grootstedelijke) context te stimuleren, blijven immers basisfactoren die ongeacht de onderzoekscontext de toepassing van dit model beïnvloeden, ook van belang.

10.2.1. Externe oriëntering

Externe oriëntering van de wijk- en interventie-inspecteurs vereist dat zij 'middenin' de samenleving staan en heeft enerzijds betrekking op de maatschappelijke inbedding van de inspecteurs en anderzijds op hun dienstverlenende opstelling ten aanzien van de bevolking waarin er aandacht uitgaat naar diens behoeften en verwachtingen. In wat volgt wordt achtereenvolgend dit tweeluik belicht.

10.2.1.1. Maatschappelijke inbedding

Voor wat de maatschappelijk inbedding van de wijk- en interventie-inspecteurs betreft, zijn meerdere factoren van invloed op de mate waarin de politie 'middenin' de samenleving (kan) staat (staan). Zo zijn diverse moeilijkheden die eerder in dit rapport werden toegelicht (waaronder divergerende culturele referentiekaders, een taalkloof, weerstand, vermijdingsgedrag en 'geslotenheid' jegens de politie) van invloed op de relaties die kunnen uitgebouwd worden tussen de inspecteurs en buurtbewoners en de bewoners onderling. Bovendien is het grote bevolkingsverloop in de onderzochte multiculturele buurten een belangrijke (additionele) complicerende factor voor wat de uitbouw van relaties met buurtbewoners betreft. Tevens is er niet zelden een grote *turn-over* bij het politiepersoneel wat op zich deze relaties nog meer de proef stelt.

Bij het opbouwen van relaties met wijkbewoners nemen allochtone inspecteurs in de bestudeerde zones specifieke posities in. Het merendeel van de allochtone inspecteurs geeft aan dat zij bij voorkeur willen behandeld worden als elke andere inspecteur en dit zowel intern bij de politie als in hun interacties met de diverse bevolkingsgroepen. Inspecteurs van allochtone origine worden in de praktijk vaak ingezet voor zogenaamde 'typische' jobs waarbij de vreemde afkomst als een belangrijk voordeel wordt gepercipieerd. Bij interacties met etnisch cul-

turele minderheden van dezelfde of aanverwante origine hebben deze inspecteurs het (grote) voordeel dat ze een aantal moeilijkheden waaronder de taalbarrière moeiteloos kunnen overbruggen alsook culturele gevoeligheden (beter) kunnen inschatten en dit het wederzijds vertrouwen in aanzienlijke mate kan bevorderen. Toch is dit plaatje niet alleen maar positief. Ondanks bepaalde voordelen geven de betrokken allochtone inspecteurs aan zich te storen aan de (soms) weinig stimulerende reacties die ze krijgen, zowel intern bij de politie (dikwijls omwille van de voordelen die ze tegenover hun collega's hebben) als in hun relaties met de eigen of aanverwante gemeenschap. In het geval van dat laatste zijn er indicaties dat ze soms weinig respectvol behandeld worden, stuiten ze op weerspannige reacties of worden ze niet erkend in hun functie. In extremis dreigen ze (door segmenten) in de eigen of aanverwante gemeenschap als "shekem" (verrader) te worden aanzien. In het algemeen stellen die problemen zich het scherpst in de interventiediensten, in (veel) mindere mate in de wijkwerking.

Daarnaast zijn diverse organisatorische beïnvloedende factoren te detecteren in relatie tot de maatschappelijke inbedding van wijk- en interventie-inspecteurs. Tijdens het veldwerk geven de inspecteurs aan dat enerzijds de (de)centralisering van de interventiefunctie en anderzijds de integratie van de wijk- en interventiefunctie binnen één functieprofiel twee belangrijke factoren zijn.

Voor wat de centralisering van de interventiefunctie betreft die in een aantal bezochte politiezones van toepassing is, blijkt evenwel dat een geografische centralisatie een negatieve impact kan hebben op kennis van het terrein en de bevolking in het bijzonder, meer bepaald in de (grote) grootstedelijke politiezones. In andere bezochte politiezones gaat de voorkeur uit naar een – al dan niet grondig uitgewerkte – geografisch gedecentraliseerde interventiedienst, conform de indeling van de zone in territoriale afdelingen. Deze beperking van het territorium en van de omvang van het politieteam (b)lijkt in verscheidene gevallen inderdaad een positieve impact te hebben op het kennen en gekend zijn van inspecteurs en (bijgevolg) op hun inzicht in en derhalve inspelen op problemen (van onder meer sociale aard). Inspecteurs menen in dat opzicht dat het doorbreken van de anonimiteit van "probleemmakers" op zich een milderende invloed heeft op hun gedrag en hun reactie jegens de tussenkomende agenten. Wellicht geldt hetzelfde langs politiezijde, in die zin dat een afname van ook hun anonimiteit alsook van

hun 'ontsnappingsmogelijkheden' wellicht een temperende invloed kan hebben op een 'harde' houding. Een decentralisatie garandeert trouwens een permanente politieaanwezigheid in de buurt op het territorium die immers niet meer ten voordele van aangename buurten kan worden gemeden, wat met oog op maatschappelijke inbedding uiteraard van belang is. Als schaduwzijde wijzen een aantal inspecteurs erop dat in een ruimer grondgebied aangename buurten waarschijnlijk net een verademing of evenwicht zouden betekenen voor hun moeilijke buurt waardoor het geheel psychisch minder belastend zou zijn. Een voortdurende confrontatie met steeds dezelfde problemen werkt immers scepticisme of zelfs cynisme ten aanzien van de bevolking en ten aanzien van de eigen job in de hand. Deze factoren kunnen dan weer een voedingsbodem voor een COP-aanpak aantasten.

Inzake de integratie van de wijk- en interventiefunctie in één functieprofiel, geven inspecteurs die dit soort functies invullen aan dat er zowel voor- als nadelen aan verbonden zijn. Het voornaamste voordeel is dat de maatschappelijke inbedding, gegenereerd door de wijkwerking, ten goede komt van de interventiefunctie in diezelfde wijk qua kennis van de bewoners en inschatting van probleemsituaties tijdens tussenkomsten. Tegelijkertijd geven inspecteurs aan dat het in hun relaties met de bevolking niet altijd vanzelfsprekend is om van 'petje' te veranderen en een bij momenten vereiste hardhandige aanpak later in de tijd te combineren met een eerder preventief optreden en/of rustigere benadering die de wijkwerking typeert. Als voornaamste nadeel wordt gewezen op de negatieve invloed van de integratie van beide functies op de wijkwerking in termen van capaciteit. Gezien de interventiefunctie noodhulp betreft, blijft deze functie prioritair op de wijkfunctie en gaat er méér aandacht (lees: meer capaciteit) uit naar de taken daarmee verbonden. Meer bepaald lieten inspecteurs verstaan dat het tweeledige functieprofiel in de praktijk vaak resulteert in een overwicht of groter belang van de interventiefunctie. Het is met andere woorden een fragiel evenwicht dat in verhouding staat met politieorganisatorische aspecten zoals capaciteit en prioriteiten.

Wat betreft de inschakeling van interventie-inspecteurs in voetpatrouilles biedt dit interessante perspectieven met betrekking tot (hun) maatschappelijke inbedding. Deze formule onderbouwt een basis voor interacties die in een neutrale – dus niet repressieve – context plaatsvinden, wat aangaande het dichten van eventuele kloven een positief

potentieel inhoudt, zo suggereren althans aanbevelingen in het domein van de relatie tussen politie en etnische minderheden (Huijts & Nelissen, 2004; Van San & Leerkes, 2001). Achterliggende rationale hierbij is dat deze variatie in het werk en in de contacten een betere kennis en een meer genuanceerde (lees: meer positieve) inschatting van de buurt en haar bewoners kan stimuleren, wat de spiraal van negatieve beeldvorming kan temperen. Een dergelijk succesverhaal is in de praktijk evenwel niet evident. Vooreerst scoren (vooral) onder de interventie-inspecteurs andere meer 'actiegeoriënteerde' posten, zoals interventie-shiften en -acties, qua aantrekkelijkheid dikwijls stukken hoger. Voetposten of -patrouilles scoren matig en wekken – naargelang de politiezone – zelfs weerstand op. Immers, enerzijds omdat *“die vooral uit boetes schrijven bestaan”* en *“je kan niet weglopen wanneer ze ambetante vragen beginnen te stellen”*, anderzijds vanwege indrukken over een gespannen verhouding met de bevolking in specifieke buurten. Wanneer interventie-inspecteurs hun geplande voetpost uitvoeren in de betreffende zones waar dit van toepassing is, ligt een doorbreking van een vermijdende stijl niet steeds voor de hand. Verscheidene inspecteurs getuigen bovendien dat ze op voetpost niet vaak worden aangesproken en dan nog doorgaans door *“oudere Belgen”*. Hierbij kan uiteraard de aard van de gefrequenteerde plaatsen alsook de eigen houding een rol spelen. Niettemin is in een aantal individuele gevallen een steentje verschil zeker niet ondenkbeeldig. Bovendien kon vastgesteld worden dat voetpatrouilles het aantal (neutrale) contactmomenten met wijkbewoners doet toenemen, althans in vergelijking met een door een wagen afgeschermd interventiepatrouille.

Wijkinspecteurs reiken voor wat hun maatschappelijke inbedding betreft een aantal pijnpunten aan. Zij wijzen doorgaans op problemen vanwege een aanzienlijke werklast en de te vervullen opdrachten die volgens hen weinig uitstaans hebben met de wijkwerking. Los daarvan is het ontegensprekelijk zo dat persoonlijke motivatie met betrekking tot de eigen functie, meer bepaald de vraag of het een eigen keuze of een 'verplichte' aanstelling betreft en in het geval van dat laatste als een doorsluisgang naar andere diensten waar meer *“actie”* gegarandeerd is wordt beschouwd, de motivatie alsook een aanwezigheid op het terrein aanzienlijk beïnvloedt. Het probleem waarbij (de)motivatie een weerslag heeft op maatschappelijke inbedding is vooral in grootstedelijke politiezones waar een deel van de nieuwe rekruten wegens een *“gebrek aan effectieven”* een poos in de wijkwerking dienen te opereren meer

dan vermeldenswaardig. Ervaren wijkinspecteurs wijzen dan weer op belemmeringen op het vlak van externe oriëntering omwille van de “te grote” wijken en de “administratieve” werklast. Meer bepaald hebben de (bijzonder talrijke) opdrachten van gerechtelijke en administratieve overheden (en in het bijzonder de verwerking ervan), een negatieve weerslag op de aanwezigheid op het terrein. Met andere woorden suggereerden de ervaren wijkinspecteurs dat ze vandaag niet meer op de “manier” zouden kunnen werken zoals dat “vroeger” het geval was en zij daarom “niet iedereen” een (gelijkwaardige) “dienst” kunnen leveren.

Een tweede vermeldenswaardig spanningsveld betreft dat tussen het opbouwen van een vertrouwensrelatie en opdrachten (of persoonlijke voorkeur) om (zoveel mogelijk) contextinformatie uit de buurt in te winnen. Relaties opbouwen in functie van informatievergaring kan echter een schijn van ambiguïteit doen ontstaan en het vertrouwen van de buurtbewoners in de inspecteurs schaden, meer bepaald dat van de jongeren. Tenslotte ervaren wijkinspecteurs inzake de verhouding met de wijkbewoners een haast continu spanningsveld tussen de noodzaak van het uitbouwen van een vertrouwensrelatie en de druk van hogere hand om “repressief” op te treden die ze ervaren. Beide taken worden in het kader van de wijkwerking vaak als niet compatibel ervaren door de inspecteurs en dit weerspiegelt zich duidelijk in hun functioneren. Wijkinspecteurs verbaliseren zelden spontaan – in tegenstelling tot interventie-inspecteurs – en zien geen voordelen in een (overwegend) repressieve houding. De aanleiding hiertoe is vaak de (soms moeilijk tot stand gebrachte) relatie met wijkbewoners, waarvan sommigen opmerken dat die in gevaar komt indien een te repressieve attitude wordt aangenomen en dit een weerslag zou hebben op medewerkingsbereidheid van de wijkbewoners waardoor hun rol als ‘informatieverzamelaar’ direct in gevaar komt. Dit wil niet zeggen dat wijkinspecteurs nooit corrigerend optreden en spontaan verbaliseren, in tegendeel. Het is zelfs zo dat een aantal wijkinspecteurs zich zeer bewust zijn van dit spanningsveld en daarop inspelen door het ene moment opvallend te ‘zalven’ en tijdens andere momenten hun autoriteit laten gelden en normcorrigerend optreden, zonder weliswaar dat dit steevast tot directe verbalisering leidt. Heel wat inspecteurs voelen zich bovendien stukken beter in een rol van “bemiddelaar” in plaats van een repressieve houding aan te nemen.

10.2.1.2. Dienstverlenende opstelling gericht op de behoeften en verwachtingen van de bevolking

Bevolkingsbevragingen toonden aan dat de burger van de politie beschikbaarheid, bereikbaarheid en snelheid verwacht (Vande Sompel, & Ponsaers, et. al., 2003), wat vooral relevant is voor de interventiefunctie. In dit opzicht betekent de beperking van het territorium een belangrijk pluspunt en meer concreet vertaalt dit zich in betere responstijden. Ook het – vooralsnog – beperkte en met name zonale – in tegenstelling tot provinciale – niveau van zowel de calltaking als de dispatching is een troef, vooral gezien dit een rechtstreekse communicatie tussen de calltaker en de dispatcher mogelijk maakt. Enerzijds stelt dit de dispatcher in staat tot een onmiddellijke aansturing van de ploegen. Anderzijds biedt dit de calltaker een zicht op drukke tijden in welke gevallen hij de oproepers met niet-dringende meldingen op de hoogte kan stellen van de oplopende wachttijd. Calltakers wijzen er evenwel op dat ze hierbij geregeld stoten op onbegrip bij de bevolking.

Er wordt expliciet gewezen op een aantal negatieve consequenties van geografische centralisatie waarbij met name de calltaking op supra-zonaal niveau plaatsvindt en waarna via elektronische weg een meldingsfiche wordt overgemaakt aan de zonale dispatching die vervolgens een patrouille aanstuurt. Deze supra-zonale organisatie van de calltaking betekent vooreerst een bijkomende (grote) filter op het vlak van snelheid maar ook qua informatie en/of details van de melding. Bovendien is de supra-zonale calltaker niet in staat de oproeper een inschatting te geven van de wachttijd gezien hij geen zicht heeft op het activiteitenverloop van de zonale patrouilles. Oplopende wachttijden stuiten bijgevolg des te meer op onbegrip en ontevredenheid bij betrokken burgers, wat een domper kan zetten op de uiteindelijke tussenkomst nog vooraleer deze is begonnen. Ten tweede impliceert de supra-zonale organisatie van de calltaking eveneens een bijkomende filter op het vlak van informatie. De gegevens die via de meldingsfiche de zonale dispatching en uiteindelijk de aangestelde patrouille bereiken, zijn dikwijls onvolledig of (deels) foutief wat nota bene niet steeds op rekening van de melder kan worden geschreven. Ook dit kan een negatieve weerslag hebben op de snelheid waarop wordt tussengekomen, met name wanneer onvolledigheid of fouten betrekking hebben op de lokalisatie en/of aard van de missie. Wanneer onvolledigheid of fouten inzake de inhoud van de oproep optreden, kan de (aanvangs)kwaliteit

van de tussenkomst worden geschaad. Dit laatste heeft met andere woorden een negatieve impact op de professionele behandeling van het gemelde probleem, wat een tweede (voor de interventie relevante) verwachting van de bevolking inhoudt (Vande Sompel & Ponsaers, et. al., 2003). Verder worstelen ook calltakers soms met taalproblemen die de informatieverwerving over niet alleen de aard en de ernst maar ook over de lokalisatie van het incident kunnen hinderen. Hierdoor worden ploegen regelmatig op pad gestuurd naar een onvolledig of onjuist adres, wat leidt tot een zoektocht die uiteraard een negatieve impact heeft op de snelheid waarmee zij ter plaatse komen.

Een tweede voor de interventie relevante verwachting van de burger is een professionele behandeling van het gemelde probleem, wat in de eerste en voornaamste plaats een rechtvaardig en respectvol optreden inhoudt (Vande Sompel & Ponsaers, et. al., 2003). Hier is concreet de vraag aan de orde in welke mate beelden en attitudes het gedrag jegens etnische minderheden negatief beïnvloeden. Enerzijds werd reeds aangehaald dat stereotype beelden ten aanzien van (bepaalde) etnische minderheden aandachtspunten impliceren bij de detectie van misdrijven en andere inbreuken. Anderzijds kunnen negatieve attitudes ten aanzien van bepaalde etnische minderheden en ten aanzien van andere segmenten van de buurtgemeenschap het optreden tekenen. Enkel bij een kleine minderheid inspecteurs treedt dit als een manifest stijlkenmerk op de voorgrond. Bij de meerderheid gematigde inspecteurs kunnen negatieve attitudes (omtrekt een beperkt aantal factoren) alsook een door stress beladen gemoedstoestand uitzonderlijk tot af en toe een tussenkomst beïnvloeden. Via – in dit rapport reeds toegelichte – veralgemeningsprocessen kan evenwel iedere negatieve ervaring bij de betrokken burgers en hun sociaal netwerk een (spiraal van) negatieve beeldvorming op gang brengen. Evenals trouwens negatieve ervaringen in geheel andere contexten kan dit vervolgens het interpretatiekader bij volgende politiecontacten kleuren.

Ten derde en ten vierde impliceren concrete 101-oproepen verwachtingen inzake de problemen waarbij politie tussenkomt en de oplossing die ze daarbij verleent. Op deze inhoudelijke vlakken articuleren burgers volgens inspecteurs wel eens onredelijke of irrealistische verwachtingen. Met betrekking tot de aard van de oproepen werd reeds gewezen op de ervaring dat de politie frequent wordt gecontacteerd voor niet-politionele zaken waardoor sommige inspecteurs het gevoel ver-

tolken “een algemene spoedgevallendienst”, “een algemene hulpverleningsdienst” of “maatschappelijke assistenten met een wapen” te zijn. Het gaat hierbij om problemen gaande van een gebarsten boiler of een in een kelderputje gevallen gsm over straatlawaai tot burgerlijke geschillen “waaraan helemaal niets strafrechtelijks is”. Conform het hier reeds meermaals opgemerkte onderscheid (Van Ryckeghem & Easton, 2002) dat inspecteurs hechten aan het verschil tussen ‘echt politiewerk’ en ‘onecht politiewerk’, valt ook hier op dat inspecteurs veelal een enge invulling van politiewerk voorstaan die zich met name concentreert rond het strafrechtelijke luik terwijl in COP net het dienst- en hulpverleningsluik wordt geaccentueerd. Met betrekking tot de gewenste oplossing van het gemelde probleem of de concrete inhoud van de tussenkomt anderzijds geven inspecteurs eveneens te kennen dat burgers nogal eens irrealistische verwachtingen koesteren zoals het “partij kiezen” bij geschillen of het nemen van maatregelen waartoe zij niet bevoegd zijn. Bovendien treden ook soms tegenstrijdige verwachtingen of behoeften naar voor, bijvoorbeeld wanneer een bewoner klaagt over overlast van op straat spelende kinderen of wanneer een bewoner van een uitgangsbuurt klaagt over nachtlawaai.

Vanuit het oogpunt van een dienstverlenende opstelling is weliswaar niet zozeer belangrijk wat inspecteurs van bepaalde opdrachten vinden, maar wel hoe zij deze uitvoeren. Op dit vlak wordt toch vaak getracht (ondanks een geringe identificatie met bepaalde opdrachten) aan de verwachtingen tegemoet te komen. Bijvoorbeeld wordt meegezocht naar of meegewerkt aan (praktische) oplossingen voor praktische problemen. Weliswaar is één en ander – bijvoorbeeld of dit al dan niet met de glimlach gebeurt en hoever de inspecteurs daarin gaan – sterk afhankelijk van de inspecteur(s) in kwestie. Ook het reeds hoger opgemerkte sporadische negeren van een wenkende burger verraadt bij sommigen een minder dienstverlenende houding. Verder wordt in geval van tegengestelde belangen veelal gezocht naar een compromis of wordt, wanneer dit niet mogelijk is, de wet als referentiekader gehanteerd. Het is weliswaar niet uitgesloten dat dit wordt opgevat als partij kiezen. Bovendien getuigt ook hier de ene inspecteur van meer geduld en meer tact dan de andere. Wanneer tenslotte bepaalde verwachtingen irrealistisch worden bevonden, wordt dit doorgaans aan de betrokkenen uitgelegd. Alle verantwoording ten spijt, (b)lijken zij dit echter soms te interpreteren als een ‘niet-willen’ in plaats van een ‘niet-

kunnen', wat vervolgens wellicht hun beeld over de politie(capaciteit) kleurt.

10.2.2. Probleemoplossend werken

Heel wat politietussenkomsten komen neer op het oplossen van – kleine of grote – crisissituaties die echter vaak een symptoom zijn van dieperliggende problemen. Het oplossen van deze achterliggende (vaak structurele) problemen is binnen het kader van een interventiebestek minder voor de hand liggend, wat niet wegneemt dat de (interventie-)inspecteurs in vele gevallen wel een input kunnen leveren die kan bijdragen aan de uiteindelijke oplossing van het onderliggende probleem. Dit is in het bijzonder relevant bij diverse incidenten waarachter een interpersoonlijke, een sociale, een welzijns- of een pedagogische problematiek schuilt. Een constructieve en luistervaardige opstelling alsook adviesverlening bijvoorbeeld in de vorm van een gerichte aanbeveling van bevoegde instanties (zoals hulpverlenings- of welzijnsdiensten, opvangcentra, vredegerecht) kan in diverse gevallen mogelijk een verschil maken. In de praktijk wordt doorgaans naar de geschiedenis van het probleem gevraagd en op basis daarvan in dialoog getreden. Vooral bij slachtofferschap van bepaalde misdaden wordt verwezen naar hulpverleningsdiensten of opvangcentra alsook bij burgerlijke geschillen geregeld wordt doorverwezen naar rechterlijke machten (zoals de vrederechter).

Een constructief gesprek, een doortastende of kwaliteitsvolle aanpak liggen evenwel niet steeds voor de hand. Soms wordt teruggevallen op een routinematige afhandeling in plaats van maatwerk. In dat verband kunnen meerdere factoren spelen. Vooreerst kwam net een veelal geringere identificatie met taken die zich in de schemerzone tussen 'politiewerk' en sociaal maatschappelijk werk situeren aan bod (Van Ryckeghem & Easton, 2003), wat (bij sommigen) kan doorschemeren in de afhandeling van dergelijke taken. Ten tweede kan scepticisme of zelfs cynisme een rol spelen op basis van eerdere ervaringen dat bijstand met 'raad en daad' in de wind werd geslagen en dit gevoel tijdens de tussenkomst doorweegt. Ten derde is er ook de moeilijkheid dat de inspecteurs zich niet steeds kunnen richten op vaste procedures of duidelijke doelstellingen die een houvast tijdens de tussenkomst zouden kunnen betekenen. Ten vierde kan een gebrek aan gerichte doorverwij-

zing te wijten zijn aan een gebrek aan kennis van de sociale kaart of van andere relevante instanties, vooral dan bij nieuwe rekruten. Tenslotte staan de betrokken burgers soms helemaal niet voor een gesprek open en/of leggen suggesties naast zich neer. Daarnaast kunnen specifiek in relatie tot etnische minderheden weerom taalproblemen alsook soms conflicterende (culturele) referentiekaders complicerende factoren vormen.

In het kader van de interventiefunctie verwijzen inspecteurs trouwens vaak naar het voor deze functie kenmerkend incident- (of symptoom-)gericht optreden, wat zij in contrast zien met een doortastende probleemoplossende aanpak. Een fundamentele analyse en oplossing van een bepaalde problematiek is binnen het interventiebestek inderdaad niet voor de hand liggend. Dit sluit evenwel niet uit dat inspecteurs ter gelegenheid van sommige concrete incidenten geen oog of oor zouden kunnen hebben voor de achterliggende problematiek en zij geen bijdrage zouden kunnen leveren aan de aanpak daarvan. Bij eigendomsmisdrijven kunnen preventieve tips worden gegeven en bij sociale, pedagogische of psychologische problemen en sommige geschillen kan gericht worden doorverwezen naar hulpverleningsinstanties. In de praktijk stelt het eerste doorgaans geen problemen. Het tweede daarentegen blijkt dikwijls minder voor de hand te liggen. Dankzij maatschappelijke evoluties die hun weerslag kenden in de opleiding en aansturing van politie, vond op dit vlak in vergelijking met pakweg 15 jaar geleden ongetwijfeld een positieve evolutie plaats. Toch wordt niet steeds doorverwezen wanneer dit relevant is en wordt zeker niet altijd gericht doorverwezen (bijvoorbeeld naar “de sociale dienst”). Hiertoe kunnen meerdere factoren bijdragen.

Ten eerste kunnen gebreken in het aanbod spelen, vooral in acute situaties, en vooral ‘s nachts. Ten tweede kan sprake zijn van een gebrekkige kennis van de lokale sociale kaart. Hieromtrent wijzen inspecteurs – opnieuw – op een negatieve impact van de schaalvergroting alsook op het gebrek aan vorming. Ten derde is ook het hierboven geschetste onderscheid tussen ‘echt politiewerk’ en ‘onecht politiewerk’ waaronder “du social” van belang. Een negatievere attitude ten aanzien van taken die zich in de schemerzone tussen ‘politiewerk’ en sociaal-maatschappelijk werk situeren, treedt evenwel – weerom – niet bij iedereen in dezelfde mate op de voorgrond. Bovendien weerspiegelt een dergelijke attitude zich – eveneens weerom – niet per definitie in de aanpak

van betreffende opdrachten, ook niet wanneer ze in de wagen nochtans met gezucht of gemopper werden onthaald. Conform de zonet aangehaalde evolutie, worden integendeel bijvoorbeeld geschillen veelal niet (meer) weggesust maar wel op een luistervaardige en constructieve wijze tegemoet getreden. Bij sommigen echter schemert een geringere identificatie met dergelijke taken wel (nog) door in de afhandeling ervan. Concreet komt dit bijvoorbeeld tot uiting op het vlak van geduldbeoefening of op het vlak van gericht doorverwijzen in functie van een fundamentele oplossing.

Ten vierde kan ook scepticisme over het nut van doorverwijzen een rol spelen. Enerzijds kan dit zijn door ervaringen waarin ruziemakers zich samen tegen de interveniërende inspecteurs keren of het 'slachtoffer' telkens opnieuw de 'agressor' bij zich thuis uitnodigt waar politie deze vervolgens telkens opnieuw dient te verwijderen. Anderzijds vanwege het feit dat de inspecteurs geen heil zien in het doorverwijzen van de betrokkenen en een reflex in die richting ontbreekt. Meer bepaald kon in een politiezone vastgesteld worden dat de inspecteurs – ondanks aanzienlijke werkdruk – weinig moeite sparen om extensief te bemiddelen en in samenspraak met de betrokkenen naar oplossingen te zoeken maar haast geen enkele keer de personen doorverwijzen naar externe sociale actoren. De doortastende aanpak die in die zone dan wel werd vastgesteld, lijkt echter haar oorsprong te hebben in het feit dat de politiediensten er in de betreffende politiezone een zeer zwakke verhouding met externe (sociale) partners op na houden. Het betreft immers externe (sociale) partners die volgens deze inspecteurs totaal "overbevraagd" zijn en zij dus het nut van doorverwijzen minimaliseren en daarom meer dan elders zelf werk maken van eerstelijnsopvang en bemiddelingspogingen om de onderliggende problemen op te sporen. In deze politiezone wijzen de inspecteurs echter op het feit dat een kwaliteitsvolle en probleemoplossende aanpak "niet" steeds door de oversten (omwille van missie- en werkdruk) "geapprecieerd" wordt. Zij maken gewag van een continu spanningsveld tussen werkdruk en probleemoplossend of doortastend maar dus tijdrovend werken. In de betreffende politiezone kon bijvoorbeeld tijdens de briefings vastgesteld worden dat de oversten (omwille van de missie- en werkdruk) hameren op het feit dat dringende missies prioriteit moeten krijgen, in tegenstelling tot meldingen inzake "een kras op een brievenbus" die echter bijvoorbeeld kunnen wijzen op sluimerende onderhuidse conflicten.

Voorts wordt probleemoplossend werken veelal gerelateerd aan proactief optreden wat in tegenstelling staat tot het reactief optreden dat de interventiefunctie typeert. Evenwel biedt het patrouilleren tussen interventies door ruimte voor (weliswaar beperkt) proactief optreden zoals het doorzoeken van leegstaande panden, het uitkijken naar valse nummerplaten of het aanspreken van schijnbaar hulpbehoevenden. Op dit vlak tekenen zich verschillende patrouillestijlen af. Bij een beperkt proactief optreden kan vooreerst opnieuw demotivatie spelen. Verder kan ook de ervaring dat politie steeds kritisch wordt gevolgd, bijdragen tot een zekere terugtrekking in een vermijdende, reactieve stijl. Dit ligt trouwens in het verlengde van de hoger reeds bij sommigen opgemerkte vermijding van buurten waar deze kritische ingesteldheid van de bevolking sterk overhelst naar een sceptische of soms zelfs haatdragende ingesteldheid. Tot slot wordt 'overijver' ook door sommige dispatchers 'afgestraft', in die zin dat een patrouille die het 'aandurft' de dispatching in haar proactief optreden te betrekken (bijvoorbeeld door iets te laten natrekken) de volgende oproep waaraan wellicht de opmaak van een PV vast hangt, krijgt toebedeeld.

10.2.3. Partnerschap

10.2.3.1. Intern partnerschap

Concrete samenwerking tussen interne (politie)diensten wordt slechts zelden vastgesteld en ligt bovendien volgens de betrokkenen niet steeds voor de hand. Enerzijds wordt door de meer ervaren inspecteurs in de geobserveerde (politie)diensten aangehaald dat "we elkaar niet meer kennen" en anderzijds dat de schaalvergroting na de politiehervorming alsook de "mobiliteit" van het politiepersoneel concrete of efficiënte samenwerking belemmert. Menig inspecteur suggereert in dit opzicht een probleem van eilandvorming en isolatie van de interne diensten. In het bijzonder valt een gebrek aan interactie op tussen inspecteurs van de wijkwerking en interventiediensten. Interventie-inspecteurs en collega's in de wijkwerking beamen regelmatig dat gebrekkige informatie-uitwisseling, een laag aantal face-to-face contacten en (daaruit voortvloeiende?) gebrekkige samenwerking de relatie tussen beiden diensten karakteriseren, ook al vinden deze inspecteurs dat dit "eigenlijk wel jammer" is en het "nu eenmaal gewoon zo is". Ook de communicatie en samenwerking met andere diensten zoals de

lokale recherche blijkt over het algemeen een pijnpunt. Hier treedt naar voor dat ook een negatief beeld van bepaalde diensten een rol kan spelen. Een belangrijke uitzondering is meer bepaald indien inspecteurs uit de verschillende diensten elkaar kennen omdat ze eerder samenwerkten en deze informele ad hoc contactmomenten een positief effect hebben op informatie-uitwisseling. Die vaststelling hangt sterk samen met de grootte of het type van de betreffende politiezone.

De uitwisseling van informatie tussen (basiskaders van) verschillende diensten beperkt zich vanwege gebrekkige (wederzijdse interne) kennis en de eilandvorming in het algemeen vaak tot de elektronische wegen. Enerzijds stellen inspecteurs processen-verbaal, korte verslagen en informatierapporten (RIR's)⁵⁶ op die door andere diensten kunnen worden geraadpleegd. Naast uiteraard de zonet genoemde documenten die ook door anderen worden opgemaakt, kunnen zij anderzijds via intranet raadplegen, waarop alle diensten informatie kunnen plaatsen. De vraag dient zich uiteraard aan in welke mate deze bronnen effectief worden geconsulteerd. Niettegenstaande een aantal inspecteurs opmerken dat het "intranet niet zoveel voorstelt" nemen zij over het algemeen geregeld informatie door. Minpunt blijft evenwel dat deze bron niet interactief is en zij hierop slechts een fractie van hun kennis (kunnen) meedelen.

In functie van COP positioneren interventie-inspecteurs (en hun oversten) de interventiefunctie wel als een schakel die informatie aanreikt aan meer probleemoplossingsgerichte functies of diensten, in het bijzonder aan de wijkwerking als "motor van community policing". Echter ook hier wijzen verscheidene inspecteurs op een negatieve impact van de schaalvergroting, in die zin dat de daaraan gekoppelde personeelsuitbreiding en geografische spreiding van de diensten leidt tot een daling van informele, zaakgerelateerde contacten en derhalve een toename van interne verzuiling en dus eilandvorming. Hier duikt het spanningsveld op waarbij efficiëntieoverwegingen wijzend in de richting van centralisatie in combinatie met politieke overwegingen en community policing-overwegingen wijzend in de richting van deconcentratie het pleit wonnen op community policing-overwegingen in functie van interne communicatie. Het informatie- en informaticatijd-

⁵⁶ Een PV heeft betrekking op strafbare feiten, een kort verslag op interventies die niet leidden tot de opmaak van een PV en een RIR op verdachte handelingen of situaties waarbij niet werd tussengekomen (i.e. zgn. 'zachte info' ten behoeve van de lokale en federale recherche).

perk voorziet evenwel in alternatieve verbindingskanalen: de centralisering van informatie ter exploitatie van – onder meer – de wijkwerking verloopt elektronisch op basis van meldingsfiches en processenverbaal. Qua aangewezen exploitatie hiervan denken interventie-inspecteurs niet zozeer aan probleemscanning en -analyse leidend tot projectwerking, maar wel aan kleinschaligere identificatie van herhaaldelijk optredende incidenten bij of tussen dezelfde personen die hun inziens dient te leiden tot een probleemoplossende tussenkomst van de wijkinspecteur. Zij hebben er – naar eigen zeggen – evenwel het raden naar of dit effectief gebeurt; velen uiten hieromtrent sterke twijfels.

Bijzonder merkwaardig is dat wijkinspecteurs dikwijls analoge opmerkingen uiten en – naar eigen zeggen – amper zicht hebben op de vraag of de (interne) informatie die zij aanreiken door overige interne diensten, waaronder in het bijzonder de lokale recherche, wordt benut aangezien deze informatie grotendeels via elektronische weg verspreid wordt en persoonlijke contacten of andere overlegmodaliteiten die praktisch niet stroomlijnen. Meer dan elders werd in de wijkwerking de zwakke interne samenwerking en eilandvorming van de interne politiediensten aan de kaak gesteld. Ettelijke wijkinspecteurs hielden er een pessimistische visie op na en meenden dat intern partnerschap voor de wijkwerking bij uitstek impliceert dat er een éénrichtingsverkeer van opdrachten tot stand komt, waarmee bedoeld wordt dat opdrachten worden “doorgeschoven” naar de wijkwerking die ze in de hoedanigheid van de “laatste schakel” van de politieorganisatie ze nauwelijks kan weigeren.

10.2.3.2. Extern partnerschap

Behoudens de reeds besproken doorverwijzing en signalering, is op het vlak van extern partnerschap voor de interventie en in het bijzonder de wijkwerking vooral samenwerking met de bevolking relevant. Dit is rechtstreeks het geval daar waar samen, in dialoog wordt gezocht naar oplossingen, wat hoger reeds werd besproken. Anderzijds is er ook een onrechtstreeks verband tussen samenwerking en in het bijzonder de interventiefunctie, in die zin dat dient te worden meegebouwd aan een vertrouwensrelatie als noodzakelijke voorwaarde voor samenwerking, a fortiori gezien deze functie voor vele burgers als ‘visitekaartje’ van dé politie fungeert. Wegens ontologische ambiguïteiten in de politierol (Breyne, 1998) die trouwens het scherpst tot uiting komen in de inter-

ventiefunctie, vormt het creëren van dergelijke vertrouwensbasis in iedere zone een bijzondere uitdaging. Ten aanzien van diverse etnische minderheden waar de inspecteurs in een aantal politiezones voor de moeilijke taak staan een wantrouwen of ‘geslotenheid’ om te buigen tot vertrouwen veronderstelt dit bijkomende inspanningen en drempels. Als aangrijpingspunten daartoe, stelt de literatuur en de resultaten van de bevraging van vertegenwoordigers van etnische minderheden, dat politie vertrouwen het meest en best verdient via een dagelijks correct, onpartijdig en kwaliteitsvol optreden van de individuele politieambtenaar (Tyler, 2005; Vande Sompel & Ponsaers, et. al., 2003) en – specifiek in het domein van etnische minderheden – via regelmatige contacten in een neutrale context (Huijts & Nelissen, 2004; Van San & Leerkes, 2001).

Wat betreft de eerste voorwaarde werd reeds aangehaald dat er qua correct, onpartijdig en kwaliteitsvol optreden ongetwijfeld nog ruimte is voor verbetering, hetgeen evenwel verschilt van inspecteur tot inspecteur en in beduidende mate een kwestie is van attitudes ten aanzien van mensen en ten aanzien van de job of bepaalde facetten daarvan. Anderzijds werd echter eveneens duidelijk dat deze kwalificaties soms voor interpretatie vatbaar zijn, waarbij het interpretatiekader op basis van eerdere – bijvoorbeeld discriminerende – ervaringen (bij burgers) en dit niet alleen met politie, wellicht een belangrijke rol spelen. Met betrekking tot de tweede conditie, het leggen van contacten in een neutrale (niet-repressieve) context, wezen we op een daartoe ongunstige en met name een vermijdende houding onder de inspecteurs, hoewel sommige inspecteurs dit patroon regelmatig doorbreken en die houding meer bepaald niet mag veralgemeend worden.

Inzake extern partnerschap en meer bepaald de samenwerking met externe sociale organisaties in het kader van probleemgevallen en wederkerende fenomenen werd eveneens in de paragraaf over probleemoplossend werken reeds benadrukt dat die reflex in de praktijk maar zelden kon vastgesteld worden. Indrukken in die richting dienen misschien genuanceerd te worden, aangezien werd gefocust op de politiepraktijk in de wijkwerking en interventiediensten en hogere niveaus binnen de politieorganisatie eventueel kunnen instaan voor samenwerking met en informatiedoorstroming naar derden, i.e. de externe (sociale) partners. Ook moet verduidelijkt worden dat de wijkwerking wel degelijk uitblinkt in samenwerkingsverbanden met allerlei administratieve overheden (zoals de gemeentelijke diensten bevolking, de

Dienst Vreemdelingenzaken, gerechtsdeurwaarders, maar ook organisaties die instaan voor inspecties inzake woonbaarheid van woningen). Een vaststelling die in het kader van samenwerking met externe (sociale) actoren heel wat minder opgaat en op het niveau van het basiskader zelfs niet wordt waargenomen. Dit geldt dus evenzeer voor de inspecteurs in de wijkwerking, die wel opvallend beter op de hoogte zijn van de (lokale) sociale kaart en diverse ondersteunende organisaties in de multiculturele buurten en die kennis – waarin de ene agent meer uitblinkt dan de andere – effectief gebruiken tijdens interacties door bijvoorbeeld door te verwijzen en te informeren. Concrete samenwerking daarentegen in de vorm van ‘echte’ face-to-face contacten en/of overlegmomenten met sleutelfiguren of organisaties in het (lokaal) netwerk van de sociale partners kon, op het niveau van het basiskader welteverstaan, nooit vastgesteld worden. Indien toch (telefonische) contacten worden gelegd staan die dan ook vaak in kader van af te handelen dossiers, niet zelden betreft dit de gerechtelijke kantschriften. Dit suggereert dat samenwerking met externe partners in de wijkwerking (sterk) functioneel van aard is en haar oorsprong heeft in de te verwerken dossiers en kantschriften die tot deze samenwerking – of beter communicatiestroom – nopen. Het partnerschap blijkt daarom in de hedendaagse politiepraktijk niet steeds in al haar facetten benut te worden. Er is zelfs onduidelijkheid over de vraag hoe de politie haar relaisfunctie inzake kennis van maatschappelijke problemen en fenomenen naar overige maatschappelijke actoren en interne diensten precies invult of benut. Die zogenaamde relaisfunctie lijkt op basis van de bevindingen van deze veldstudie onderbenut, mist efficiëntie en overheerst de indruk dat heel wat kennis inzake bepaalde fenomenen en maatschappelijke problemen de politieorganisatie niet verlaat of niet in kader van samenwerkingsverbanden (op het niveau van het basiskader) haar nut kan bewijzen.

Bovendien kan de vraag gesteld worden in welke mate samenwerking met externe partners tot een afwijzende houding ten aanzien van bemiddeling of probleemoplossend werken tijdens interacties in het kader van sociale problemen kan leiden. Hierboven werd uitvoerig de ingesteldheid geschetst van inspecteurs in een grootstedelijke politiezone en hoe een aantal onder hen weinig energie spaarden om te bemiddelen en oplossingen te zoeken en dus zelf de facto een eerste lijnsopvang initieerden vanwege de “overbelaste” externe sociale opvangnetwerken. Dit staat enigszins in contrast met een kleinere poli-

tiezone waar geobserveerd is, waar niettemin gelijkaardige maatschappelijke problemen, zoals ernstige achterstelling, konden vastgesteld worden. In die laatste zone was de (structurele) samenwerking tussen politiediensten en sociale actoren iets meer gestroomlijnd. Zonder te willen veralgemenen ontstond hierbij echter wel eens de indruk dat de ‘hete appels’ door de inspecteurs werden doorschoven naar die zogenaamde externe partners en de inspecteurs bovendien minder betrokkenheid toonden of spontaan oplossingen aanreikten, zoals elders vastgesteld. Met andere woorden, de inspecteurs leken vooral te focussen op politieprocedurele en/of strafrechtelijke afhandeling van een tussenkomst en minder op een zogenaamde ‘eerstelijnszorg’. De uitlating van een hoofdinspecteur is in dat verband veelbetekenend. Na een aantal telefoontjes om een ‘probleemgeval’ te kunnen doorverwijzen, haalde de man laconiek aan dat “we daar nu van af zijn”. Dit suggereert impliciet dat het principe en nut van extern partnerschap in functie van maatschappelijke precariteiten wellicht een tweesnijdend zwaard is.

10.2.4. Verantwoording

Het afleggen van verantwoording in het kader van interventies houdt in dat enerzijds de reden van tussenkomst of van genomen maatregelen wordt uitgelegd en anderzijds ook het niet-nemen van door de betrokkenen gewenste maatregelen wordt toegelicht. In relatie tot de keuzes die zij maken in het al dan niet tussenkomen en de wijze waarop, wordt er, vooral met betrekking tot risicovolle aangelegenheden, geanticipeerd door het eigen handelen intern te verantwoorden naar de eigen oversten toe en extern naar de burger toe het optreden toe te lichten.

Over het algemeen worden deze principes, meer bepaald jegens de burger, in de praktijk (erg) vaak toegepast. Politiemensen zijn doorgaans op hun hoede voor de ‘mondige’ burger en verantwoording slaat dus (de facto) vaak op het zich ‘indekken’ tegen mogelijke kritiek. Onder heel wat inspecteurs leeft immers de perceptie dat wijkbewoners in zekere zin ‘macht’ hebben over hen. Er zijn vele klachtkanalen waarvan de burgers, aldus de inspecteurs alsook officieren, soms “misbruik” maken. Dit genereert niet zelden een defensieve houding bij de inspecteurs waarbij de eigen tussenkomst en de genomen maatregelen (exten-

sief) moeten worden verantwoord. De inhoud van deze verantwoording wil nog wel eens grondig verschillen gaande van afwerend gemompel in de zin van “is niet mijn beslissing, moet zo...” tot een erg gedegen toelichting van wat mogelijk is, wat niet mogelijk is en waarom. Daar tegenover staat dat het onmiddellijk verantwoorden van een proactief optreden, bijvoorbeeld het intercepteren van een verdacht voertuig, in sommige gevallen minder voor de hand ligt. Verder impliceert het geven van een afdoende uitleg inzake het al dan niet nemen van maatregelen geenszins dat deze steeds wordt begrepen, laat staan aanvaard en een aantal toegelichte problemen zoals taalbarrières maar ook in het bijzonder divergerende opvattingen over de rol van en verwachtingen jegens de politie bijkomende complicerende factoren vormen.

Daarnaast is er ook een onrechtstreekse vorm van verantwoording aan burgers waarbij interventie-inspecteurs worden betrokken en dit met name via de afhandeling van klachten jegens politiefunctionarissen. Door inspecteurs wordt dit evenwel veelal niet gepercipieerd als een vorm van verantwoording horend bij verantwoordelijkheid, noch als een reflectie- of leermoment en evenmin als een manier om vertrouwen op te bouwen in functie van samenwerking. Inspecteurs ervaren dit wel eens als controle, wat soms leidt tot een defensieve reactie of die bevordert. Inspecteurs erkennen dat een zekere vorm van controle noodzakelijk is, bijvoorbeeld op het vlak van strafrechtelijke inbreuken door politieambtenaren. Thans menen zij echter het voorwerp te vormen van een onredelijke inflatie aan controles en controleorganen. Enerzijds voelen inspecteurs zich hierbij vaak onrechtvaardig behandeld door klachtneerleggende burgers die immers dikwijls “gewoon proberen terwijl er helemaal niets van aan is”. Anderzijds voelen zij zich van tijd tot tijd onrechtvaardig bejegend door de interne klachtbehandelende dienst die immers naar hun ervaring dikwijls geen rekening houdt met de ongeloofwaardigheid van sommige klagers, geen krediet verleent aan inspecteurs en geen rekening houdt met de harde realiteit op het terrein en met de noodzaak daarin ‘split-second’-beslissingen te nemen. Vooral deze inbreuken op de interne solidariteit wegen zwaar: van burgers verwachten zij niet veel beter, collega’s echter zouden beter moeten weten, zo lijkt het gevoel. Het spreekt voor zich dat een dergelijke attitude een constructieve samenwerking met interne (controle)diensten belemmert. Het gevoel onder sommige inspecteurs door bepaalde interne diensten, of door de korpschierar-

chie (te) weinig vertrouwen of (te) weinig steun te krijgen, wordt overigens soms als een hogere stressfactor aangevoeld dan het werk op zich.

10.2.5. Empowerment

10.2.5.1. Intern empowerment

Bottom-up versus top-down beslissingspatronen vormen niet de focus van de observaties die immers plaatsvonden op het terrein. Het volstaat dan ook op te merken dat de in eerder onderzoek (Punch, Tieleman, & Van Den Berg, 1999; Terpstra, 2002; Van Der Vijver & Molenkamp, 1999) vastgestelde kloof tussen 'streetcops' en 'managementcops' in dit onderzoek (vanuit het perspectief van deze eersten) vaak wordt bevestigd. Naast het zonet gesignaleerde gevoel inzake gebrek aan vertrouwen van de top en het hoger kader in de basis, wijzen diverse inspecteurs in die richting vooral op een gebrek aan onderlinge coherentie – het 'twee chefs, drie meningen'-fenomeen –, op hun gebrek aan inzicht in de complexiteit van het (werk op het) terrein⁵⁷ en op een te grote impact van politieke overwegingen die niet zelden de blindheid voor problemen op het terrein nog aanscherpen – het 'niet willen weten'-fenomeen – wat (derhalve) niet zelden haaks staan op of soms zelfs leiden tot praktische dilemma's op straat. Een aantal inspecteurs geeft bovendien de mening te kennen dat deze afstand tussen de top en de basis geen ongewenst neveneffect is, maar integendeel door de organisatie bewust wordt nagestreefd. Ter staving hiervan verwijzen zij doorgaans naar beperkte doorgroeimogelijkheden in vergelijking met de perspectieven die vroeger bij de gemeentepolitie golden. Bij de selectie van kandidaat-commissarissen wordt – naar mening van deze inspecteurs die veelal op dit vlak zelf bot vingen – voorrang verleend aan externen omdat deze *"nog kunnen worden gebrainwashed zodat ze niet te dicht staan bij de basis"*. Inspecteurs benadrukken trouwens dat full-enforcement onmogelijk is en standaardtechnieken ontoereikend zijn waardoor politiewerk voor een groot stuk neerkomt op *"improviseren"* of *"creatief zijn"*.

⁵⁷ In deze context geven diverse inspecteurs aan een hogere waardering te hebben voor chefs met een ruime terreinervaring dan voor chefs zonder dergelijke ervaring. Het is bovendien frappant hoe makkelijk het voor een observator vaak is om op basis van de houding van het basiskader alsook de houding van een midden- of hoger kader zelf af te leiden of de chef in kwestie vanop straat dan wel vanop de schoolbanken komt.

Vaak wordt daarbij meteen een link gelegd met de opleiding die naar de mening van inspecteurs een onvoldoende voorbereiding vormt op het eigenlijke werk (op het terrein): *“op school leer je hoe te reageren in bepaalde situaties maar in de praktijk komen verschillende van die situaties tegelijkertijd in één situatie voor en dan moet je creatief zijn”*. Hoewel ze menen dat een opleiding nooit de eindeloze variatie aan praktijksituaties kan vatten en men met bepaalde moeilijkheden enkel in de praktijk kan leren omgaan, benadrukken diverse inspecteurs dat een meer praktijkgerichte opleiding toch mogelijk moet zijn. In dit kader pleiten zij voor een reductie van de zondvloed aan theoretische vakken, waarbij trouwens niet zelden expliciet het 40u durende vak ‘community policing’ als voorbeeld wordt aangehaald – wat wellicht ook een stuk verklaring herbergt voor de antipathie voor dit concept. Deze afslanking van de theorie dient te gebeuren ten voordele van meer (en meer realistische) rollenspelen, zijnde rollenspelen die betrekking hebben op situaties die uit de praktijk zijn gegrepen en die worden becommentarieerd – en eventueel zelfs gespeeld – door politiemensen die eveneens uit de praktijk zijn gegrepen. Ook de aandacht die in het kader van de opleiding aan multiculturaliteit wordt besteed, wordt door inspecteurs beoordeeld als te weinig toegesneden op de praktijk, hoewel diverse recent afgestudeerden moeten bekennen dat ze zich eigenlijk nauwelijks nog herinneren waarover het in die les(sen) ook al weer precies ging. Hoe dan ook zijn de meningen over een potentiële meerwaarde van een vorming inzake interculturele communicatie verdeeld.

10.2.5.2. Extern empowerment

Reeds op diverse punten is een geringe zelfredzaamheid onder een deel van de bevolking gesignaleerd. Dit houdt in dat heel wat bewoners nauwelijks een zicht hebben op het dienstenaanbod waardoor zij in geval van problemen veelal slechts één adres of telefoonnummer kennen, met name dit van politie. Dit impliceert eveneens dat bij deze tussenkomsten vaak een hoge graad van omkadering is aangewezen, wat aansluit bij het oogmerk van extern empowerment met name emancipatie van burgers. Voornoemde omkadering behelst vooral het uitleggen van de stappen die men onderneemt alsook het informeren over de verdere procedure of over instanties waar men terecht kan met bv. juridische of administratieve vragen die de eigen bevoegdheid overschrijden. Heel wat inspecteurs getuigen evenwel dat burgers niet zel-

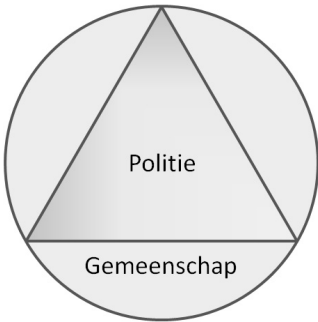
den dermate buiten de samenleving staan dat het bijzonder moeilijk is om voor hen binnen de samenleving geldende procedures begrijpelijk en aanvaardbaar of toegankelijk te maken. Dit zet nogmaals de noodzaak in de verf om hier structureel in te werken teneinde vicieuze cirkels te doorbreken.

Ter afronding is op te merken dat de 'weg' naar community policing stoot op diverse obstakels die in essentie tot drie problemen kunnen worden teruggebracht, met name een afstand tussen bevolking en politie, demotivatie bij deze laatsten en tijds- c.q. personeelsgebrek. Deze drie aspecten treden in wisselwerking met elkaar en versterken elkaar. Elk van deze problemen kent bovendien meerdere oorzaken die op zich eveneens elkaar versterken en die zowel extern als intern en zowel cultureel als structureel van aard zijn. Deze hinderpalen zijn niet sector- of zonespecifiek. Gezien de multifactoriële oorzakelijke verbanden vergt een afbraak van obstakels een aanval op verschillende fronten, zijnde – in stijgende graad van complexiteit – dat van organisatiestructuur (enerzijds binnen de politieorganisatie maar anderzijds ook binnen partnerorganisaties, in het bijzonder bestuurlijke en gerechtelijke overheden), dat van organisatiecultuur (eveneens ook bij partners, onder meer als voorwaarde tot een bereidheid structurele veranderingen door te voeren) en dat van maatschappelijk-structurele verhoudingen.

Deel IV
**Algemene conclusie en
aanbevelingen**

11. ALGEMENE CONCLUSIE: SPIEGELS TUSSEN POLITIE EN GEMEENSCHAP

Figuur 1: *Visuele voorstelling COP - Optimale verhouding politie/gemeenschap*

Dit onderzoek gaat in essentie over beeldvorming, met andere woorden over wederzijdse perceptie van burgers en politie en op welke wijze deze tot stand komt, in relatie tot community (oriented) policing (COP). Voorstanders van COP pleiten ten voordele van een politie die in de gemeenschap staat. Het gaat er in deze zienswijze met andere woorden om dat de politie haar beeldvorming over de gemeenschap opbouwt op basis van hetgeen zich in de breedte in deze samenleving afspeelt enerzijds, en dat de gemeenschap haar beeld-

vorming over de politie ontleent aan hetgeen zich in de politie in de breedte afspeelt anderzijds (zie figuur 1). Of om het anders te stellen: het gaat om de spiegels waarin men de realiteit observeert, of nog: om de mate waarin deze spiegels niet vervormd zijn door een al te gereduceerde of fragmentaire perceptie. De COP-aspiratie levert uiteraard een soort van ideaalbeeld op, dat wellicht nooit op een optimale wijze zal kunnen benaderd of gerealiseerd worden, met name een niet vertekende beeldvorming. Niettemin is het een sterk beeld, omdat het weer spiegelt dat de wederzijdse beeldvorming gestoeld is in een dergelijke situatie op adequate en evenwichtige informatie – in de breedte – van beide realiteiten.

Uit dit onderzoek blijkt overduidelijk dat deze optimale situatie verre van gerealiseerd is.

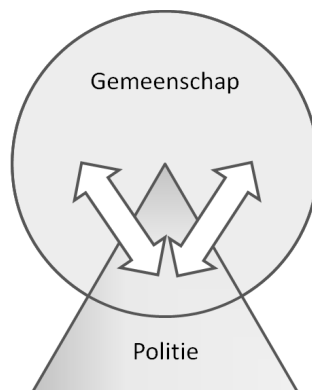
11.1. ‘Over- en onderpolicing’ van groepen, niet van buurten

Uit het onderzoek komt nadrukkelijk naar voor dat de politie op regelmatige basis slechts in contact komt met *delen* van de gemeenschap, zeker in zogenaamde “problematistische buurten”. Deze groepen of individuen in de buurtgemeenschap, de zgn. “vaste klanten”, zijn het voor-

werp van ‘overpolicing’ (in de literatuur ook wel aangeduid met de term “*police property*”) (Reiner, 1994). Anderzijds zijn er groepen in een buurtgemeenschap waarmee de politie niet of nauwelijks in contact komt, die zij met andere woorden eigenlijk niet of slecht kennen. De facto is hier sprake van ‘underpolicing’ (zie figuur 2).

Het onderzoek heeft zich toegespitst op buurten met een heterogene demografische samenstelling. Dat was één van de uitgangspunten bij de selectie van de observatiesites. Het is markant vast te stellen dat precies in *dezelfde* geografische omschrijving beide soorten van groepen (die voorwerp zijn van “over-” en ‘underpolicing’) *tezelfdertijd* aanwezig zijn, zo leren we uit dit onderzoek. Het gaat met andere woorden niet om een geografisch kenmerk, maar om een *groepskenmerk* binnen deze buurten. Of nog helderder: het gaat niet om de perceptie van de politie van zogenaamde ‘problematische buurten’, maar eerder om de beeldvorming met betrekking tot zogenaamde ‘problematische groepen’ in heteroog samengestelde buurten.

Figuur 2: Visuele voorstelling COP - Gebrekkige verhouding politie/gemeenschap

De demarcatielijn is niet eenvoudig te trekken in functie van loutere etniciteit, maar heeft te maken met een samenspel van diverse factoren, die hierna achtereenvolgens aan bod komen. Het onderzoek levert het inzicht op dat de scheidingslijn tussen beide groepen dus niet eenduidig verloopt tussen allochtone groepen enerzijds en autochtone groepen anderzijds. Er zijn etnische minderheden en individuen in deze problematische buurten die voorwerp zijn van ‘overpolicing’, terwijl andere etnische minderheden en individuen veeleer te maken hebben met ‘underpolicing’. Zoals er trouwens ook etnische minderheden zijn in dezelfde buurten die te maken hebben met ‘overpolicing’, terwijl andere autochtonen geconfronteerd worden met ‘underpolicing’.

Dé buurtgemeenschap, zoals deze in een COP-visie wordt voorgestaan, bestaat dan ook niet voor straatagenten⁵⁸, zo kon worden vastgesteld

⁵⁸ Met de term ‘agent’ verwijzen we hier naar het beroep van politieagent in de sociologische betekenis van het woord en geenszins naar de graad ‘agent’ bij de politie.

doorheen dit onderzoek. Dagelijks ervaren zij de conceptuele vaagheid van een notie als 'gemeenschap'. Eerder suggereert de beeldvorming van agenten het bestaan van een wel bijzonder gefragmenteerd maatschappelijk lappendeken van origines, gedragspatronen, voorkeuren, statussen, "culturen" en leeftijden. Zij ervaren kortom *multiple* buurtgemeenschappen.

Conclusie: De politie komt maar in aanraking met een (klein) deel van de gemeenschap. Of om het anders te stellen: het ervaringsmateriaal waaruit politiemensen beelden construeren omtrent de gemeenschap is *fragmentarisch*, maar niet enkel dat, de beeldvorming komt ook *selectief* tot stand.

11.2. 'Overpolicing' van vaste (lastige) klanten

Van 'overpolicing' is slechts sprake bij een kleine minderheid van groepen en individuen in buurtgemeenschappen, zo blijkt uit voorliggend onderzoek. Het is met deze groepen dat de politie een gevoel van nabijheid ervaart (wat niet impliceert dat ze 'mentaal' nabij zijn, integendeel). De politie ontmoet deze 'vaste klanten' de ene keer als slachtoffer, dan weer als dader. De grens tussen beide rollen blijkt bijzonder diffuus. Het gaat om "vaste klanten" die 'werk met zich meebrengen' voor de politie, herhaaldelijk appél doen op de politieke dienstverlening en tussenkomst ("banale" of 'kat uit de boom' interventies), of waar de politie zelf van mening is dat zij erop dient toe te kijken uit eigen initiatief. De ene keer ligt de politieke tussenkomst in de repressieve sfeer, de andere keer in de dienstverlenende of zorgende sfeer. Opvallend is overigens dat deze groepen over weinig of geen eigen opvangmogelijkheden beschikken en dat hun zelfredzaamheid bijzonder klein is. Het zijn met andere woorden groepen die niet beschikken over solide sociale netwerken. Het gevolg hiervan is dat zij enkel appél (kunnen) doen op de politie, de enige instantie die zij van naderbij kennen indien zich problemen voordoen. Werk is altijd lastig, en deze "vaste klanten" worden ook al snel als 'lastige klanten' gezien door de politie. Het is dan ook logisch dat de politie rond deze groepen sterke en uitdrukkelijke beelden opbouwt.

Belangrijke groepen van deze "vaste (lastige) klanten" zijn terug te vinden in economisch zwakke groepen van de buurtgemeenschap, welke

in een eerder marginale situatie zijn beland, met gebrekkig sociaal kapitaal en lage scholingsgraad, met een eigen lifestyle, met weinig verbale vaardigheid en kennis van de voertaal, met een weinig stabiele woonplaats, in een bepaalde leeftijdsgroep, met al dan niet een gerechtelijk verleden ... en ook wel nu en dan een bepaalde etniciteit⁵⁹. Politie mensen die met deze groepen regelmatig in aanmerking komen schrijven specifieke attributen toe, zoals bepaalde vervelende attitudes en specifieke (ook wel uiterlijke) kenmerken. Politieagenten hebben, vóórdat zij opnieuw ter plaatse komen, al meteen beelden en verwachtingspatronen over de situatie die zij gaan aantreffen en over het gedrag waarmee ze zullen geconfronteerd worden.

De politie brengt deze “vaste (lastige) klanten” onder in beoordelings-schema’s, in eigen categorieën, waaromtrent zij sterke beelden creëren. Soms vallen de grenzen van deze categorieën samen met etniciteit, maar evenzeer met andere kenmerken zoals leeftijd, gebrekkige ouderlijke controle, genderaspecten, marginaliteit, immigratiestatus enz. Politie categorieën worden dus zeker niet exclusief geconstrueerd op basis van etniciteit, weze het dat op sommige momenten etniciteit voor de constructie van sommige specifieke categorieën wel degelijk van wezenlijk belang kan zijn (bijvoorbeeld Marokkaanse jongens).

Voor sommige van deze “police property” groepen worden eigen roepnamen bedacht, bvb. “schelen”, “groseilles”, maar ook “kaks” en “carapiliens”, “eencelligen”, ... Eigen, betekenisvolle categorieën worden geconstrueerd op basis van politie ervaringskennis. Agenten drukken met dergelijke roepnamen complexe maatschappelijke verschijnselen uit⁶⁰. Dit werkt functioneel, aangezien de termen betekenisvol zijn binnen de politie subcultuur en interne communicatie toelaten. Buiten de politieorganisatie verliezen de termen echter in grote mate hun beteke-

⁵⁹ Het is overigens opvallend dat precies deze set van risicokenmerken sterk gelijkend zijn op deze die vastgesteld worden bij andere actoren binnen de strafrechtsbedeling. Uit ander onderzoek (Beyens, 2000) blijkt immers dat ook parketmagistraten en rechters in hun dagelijkse praktijk deze extra-justitiële beelden hantieren om beslissingen op te baseren. Het gaat bij hen om een gelijkaardige set van toegeschreven kenmerken die moeten toelaten te oordelen over de kansen tot integratie in de samenleving, dan wel de risico’s op non-integratie. Ook bij deze magistraten gaat het niet zelden om gelijkaardige, loutere beeldvorming, welke niet gesteund is op systematische waarneming, maar op eerder anekdotische ervaringskennis. Het verdient echter beklemtoond te worden dat het hier geenszins gaat om vormen van zgn. “discriminatie”, wel om een weinig onderbouwd oordeel omtrent integratiemogelijkheden. Deze vaststelling is evenwel niet van belang ontbloot. In deze zin immers wijkt de beeldvorming van politiemensen niet wezenlijk af van deze van actoren uit andere echelons van de strafrechtsbedeling en bevestigen de aanwezige beelden elkaar in hoofdte van de strafrechtsbedienaars.

⁶⁰ Of deze categorisering nu al dan niet als discriminatoir dienen beoordeeld te worden spreken we ons hier niet uit. We kunnen ons afvragen of niet elke vorm van categorisering discriminerend werkt. Het is er ons hier in eerste instantie om te doen dat we vaststellen dat de gemaakte indelingen niet verlopen volgens etnische breuklijnen en in die zin niet etnisch discriminerend bedoeld zijn.

nis of relevantie. Voor politiemensen is de ontwikkeling van een dergelijk vocabularium een middel om op een gedetailleerde en verfijnde wijze specifieke groepen onderling kort aan te duiden. Deze praktijk is erg lokaal verankerd en divers, doch slechts intersubjectief als men deze lokale taal in zijn rijkdom weet te vatten. Met deze roepnamen duiden politiemensen 'breuklijnen' aan, differentiëren ze tussen verschillende groepen. Uit de observaties ter zake blijkt nogmaals overduidelijk dat politiemensen de (multiculturele) buurt en haar bewoners niet als één gemeenschap waarnemen en dus ook niet als één gemeenschap behandelen.

'Overpolicing' van bepaalde groepen in de gemeenschap brengt met zich mee dat politie beelden opbouwt die uitermate specifiek en selectief zijn. Dit wil evenwel niet zeggen dat deze beelden volkomen uit de lucht gegrepen zijn en niet zouden stelen op enige ervaringskennis. Van genoemde "property" groepen beschikt de politie over een vrij adequaat, fijnmazig en realistisch beeld. Het gaat immers om kennis die verder reikt dan de gangbare in de samenleving. Het is juist door de herhaaldelijke en dagelijkse confrontatie en interventie, door het frequent inslijten van beelden, dat beelden vastere vorm krijgen en categorisering tot stand komen. Politiemensen zijn wellicht de enige actoren in de samenleving die zo regelmatig te maken krijgen met erg specifieke problematische groepen in buurtgemeenschappen.

Het is niet omdat politiemensen slechts met een deel van de buurtgemeenschap interageren dat deze interacties niet betekenisvol zouden zijn. Politiemensen komen – willens nillens – op de werkvloer in contact met deze problematische groepen en beschikken over een erg breed arsenaal aan praktijken, variërend op een continuüm van sociaal preventief tot louter repressief, om hiermee om te gaan (en dat later uitgebreider aan bod komt). Eén ding is immers voor hen duidelijk: zij zullen dienen keuzes te maken en te ageren. Sommige van deze praktijken kunnen als werkzaam en nuttig beoordeeld worden door de hiërarchie, andere niet. Punt is evenwel dat deze praktijken in grote mate onbekend zijn bij de hiërarchie en nauwelijks of niet bespreekbaar zijn in de schoot van de korpsen (of er buiten) en dus amper gevaloriseerd worden.

Hierdoor groeit in hoofde van politiemensen het *politieel cynisme* en neemt de *frustratie* en *professionele isolatie* toe. Wijk- en interventieagenten trachten duidelijk te maken waar de problemen liggen, maar krij-

gen onvoldoende gehoor (naar hun aanvoelen) binnen het korps. Hierdoor ontstaat hogervermelde interne politieke subcultuur, een politiek vocabularium, die moeilijk of niet nog binnen het korps of met de buitenwereld kan gecommuniceerd worden. Dit verschijnsel wordt in de hand gewerkt doordat straatagenten met problematische realiteiten geconfronteerd worden die in feite slechts door andere actoren (de hulpverlening, de sociale sectoren, de jeugdbescherming, ...) een oplossing kunnen krijgen. Vaak dienen de straatagenten echter vast te stellen dat de verhoopde oplossing er niet komt. Het gevolg daarvan is een toename van gevoelens van onmacht en/of frustratie. Politie mensen, zeker wijkagenten die deze problemen 's avonds mee naar huis nemen, kennen deze problemen maar al te goed, maar voelen zich onmachtig om aan de oorzaken te remediëren. Het overheersende gevoel dat achterblijft is 'vechten tegen de bierkaai'.

Vele politieorganisatorische aspecten dragen bij tot dit groeiende onmachtsgeloeven. Onderbemanning, missiedruk, de 'haastidee' van de interventieploegen, de zware administratieve last van de wijkwerking en het feit dat vooral in het grootstedelijk weefsel talloze agenten werkzaam zijn die onvoldoende vertrouwd zijn met de lokale context spelen ongetwijfeld een bijkomende rol. Heel wat agenten voelen zich in de kou staan, omdat ze in een context werken waar de brede mantelzorg het laat afweten, justitie in hun perceptie "al te laks" omgaat met de pogingen die zij ondernemen om corrigerend op te treden, en omdat ze ook wel geconfronteerd worden met een soms wel erg mondige bevolking. In sommige gevallen leidt dit tot een *pseudo-gedoogbeleid*.

Het gevoelen van niet begrepen en gehoord te worden neemt dan ook toe. Het verdient aanbeveling veel meer dan in het verleden de beschikbare politieke ervaringskennis te systematiseren en aan te wenden. Immers, deze ervaringskennis afdoen als loutere stereotypering lijkt te makkelijk. Straatagenten hebben recht van spreken als het gaat om groepen die zij van erg nabij en goed kennen. Indien het politiek cynisme toeneemt zonder enige vorm van dialoog, groeit de kloof tussen politie en de gemeenschap, en dat is nu precies wat in een COP-visie dient tegen gegaan te worden, met name het "zij"-en-"wij"-gevoel.

11.3. 'Underpolicing' en verwaarlozing

Sommige groepen in buurtgemeenschappen zijn daarentegen weinig of slecht gekend bij de politie. Het is één van de meest markante vaststellingen in dit onderzoek dat inzake opvattingen over het *gewenste* optreden van de politie er geen opvallende verschillen bestaan tussen problematische en minder problematische groepen in de buurt, gekende of slecht gekende gemeenschappen, of tussen allochtone en autochtone bewoners. Zowat iedereen wil een aardige en behulpzame politie. De politie dient voor ieder van hen aanwezig, bereikbaar, beschikbaar, bekend te zijn met (ook kleine) problemen en gekend te zijn.

Dit staat in schril contrast met de opvatting die minder problematische groepen in buurtgemeenschappen hebben over het noodzakelijke politiewerk ten aanzien van ... 'anderen'. Die anderen verdienen dan *law and order*, dus repressieve aandacht van de politie, zo blijkt uit voorliggend onderzoek. Deze vaststelling sluit aan bij Lerner's theorie over *The belief in a Just World* (Lerner, 1980). In buurten en wijken lijken bewoners telkens weer 'anderen' te beschouwen als veroorzakers van problemen. Niemand rekent zichzelf tot die anderen. Het zijn binnen een stad bepaalde wijken, binnen een wijk bepaalde straten en binnen een straat bepaalde huizen. Bewoners zoeken voortdurend bevestiging dat zij deugen en anderen niet. Ook hier spelen bij autochtone en allochtone bewoners dezelfde mechanismen. Beelden van allochtone en autochtone bewoners over politiewerk vertonen opvallende gelijkenissen.

(1) Sommige van de eerder onbekende groepen (die met 'underpolicing' geconfronteerd worden) zijn eerder onproblematisch. 'Underpolicing' brengt met zich mee dat de politie onvoldoende in aanraking komt met die meerderheid van groepen in de buurtgemeenschap die minder problematisch en wel degelijk zelfredzaam zijn. Veel van de positieve buurt- en wijkdynamiek gaat voorbij aan de wijk- en de interventieagent. Politie mensen beschouwen het niet tot hun opdracht deze dynamieken van naderbij te leren kennen. Hierdoor blijven grote delen van het gemeenschapsleven onbekend voor politiemensen, en dreigen zij de (gekende) uitzondering tot (onbekende) regel te gaan verheffen. Zij zijn te weinig vertrouwd met de positieve krachten die uitgaan van grote groepen in de buurtgemeenschap, waardoor de sterke beelden omtrent *kleine* problematische groepen te weinig gecorrigeerd worden

en te veel veralgemeend dreigen te worden. Het antidotum tegen politieel cynisme is aanwezig in problematische buurten en wijken, maar wordt onvoldoende benut, waardoor opnieuw de kloof tussen politie en de buurtgemeenschap groter wordt.

(2) Naast deze eerder onproblematische groepen zijn er ook buurtgemeenschappen, en zeker in de in dit onderzoek onderzochte buurten, die geconfronteerd worden met tal van samenlevingsproblemen en zijn dus vanuit dit standpunt wel degelijk als maatschappelijk problematisch te beschouwen. Het zijn groepen waarvan de politie minder goed kan inschatten of slechts een vermoeden heeft wat hun activiteiten zijn, welke problemen of conflicten er bestaan. Deze categorie van groepen is in zekere zin ook minder afgelijnd en heel wat diffuser. Overigens zijn het niet zelden deze groepen die regelmatig de slachtofferrol toebedeeld krijgen. Deze groepen doen nauwelijks een beroep op de politie als er zich problemen stellen, ze zijn dikwijls aangewezen op eigen oplossingsmechanismen en zelfredzaamheid. In de schoot van deze buurtgemeenschappen groeit de beeldvorming dat zij voorwerp zijn van politieke *verwaarlozing en onderbescherming*. Omtrent deze groepen beschikt de politie wel enigszins over beelden, doch deze zijn eerder diffuus en weinig uitdrukkelijk. Opnieuw dient hier benadrukt dat zowel allochtonen als autochtonen van deze groepen deel uitmaken. Van naderbij bekeken levert dat het volgende op.

(2a) Een eerste onbekende groep betreft rondtrekkers, mobiele groepen van mensen. Het zijn groepen die bijvoorbeeld slechts een korte periode in multiculturele buurten verblijven (bijvoorbeeld mensen op doorreis, asielzoekers, mensen zonder papieren, nieuwkomers die terug vertrekken, zigeuners en studenten). Een groot bevolkingsverloop is overigens een typisch kenmerk van multiculturele buurten. Precies ten gevolge van dit grote verloop slagen agenten er niet in een scherp beeld te bekomen van deze groepen, de verwachtingspatronen in te schatten, laat staan er een relatie mee op te bouwen. De zeldzame contacten met deze groepen verlopen in de praktijk vaak uitsluitend via de wijkwerking, bijvoorbeeld in kader van administratieve afhandelingen tijdens de inschrijving in de gemeente. Met andere woorden, de politie heeft niet of onvoldoende de gelegenheid en tijd (of zelfs de capaciteit) om ze te leren kennen.

(2b) Over andere – onbekende – groepen in multiculturele buurten heeft de politie een eerder stereotiep beeld, dat niet of nauwelijks

afwijkt van de beelden die dominant in de samenleving aanwezig zijn. Een gebrek aan kennis en tastbaarheid of een gevoel van sociale afstand die de politie ervaart, lijkt het gebruik van clichématige beelden – die al snel gerelateerd worden aan bepaalde criminaliteits- en overlastprofielen – te stimuleren. Zo associëren straatagenten bvb. Oost-Europeanen relatief snel met “zware wapens” (vanwege een vermeend “oorlogsverleden”) en zijn zigeuners steevast “dieven” en “prutsers”. Deze beelden zijn echter weinig ervaringsgerelateerd en worden door straatagenten vrijwel naadloos gekopieerd uit de ruimere maatschappelijke beeldvorming. De vaststelling dat beelden van gekende groepen (“overpolicing”) en deze ongekende groepen (“underpolicing”) door elkaar lopen doet de overtuiging groeien in hoofde van politiemensen dat deze laatste een even groot realiteits- en ervaringsgehalte bevatten.

(2c) Daarnaast zijn er groepen die al geruime tijd in de multiculturele buurt wonen, vaak gedurende meerdere generaties. Het zijn zogenaamde sedentaire groepen, die echter de voorkeur ontwikkeld hebben om hun “eigen zaken te regelen”, zich oriënteren op de sociale netwerken binnen de ‘eigen’ (etnische) groep, waaronder de Belgische Turken en Pakistani vermeldenswaardig zijn. In de praktijk merken agenten dat deze groepen nauwelijks een beroep doen op de politie, omdat eigen conflictbemiddeling boven de tussenkomst van de politie verkozen wordt. Er gaan weinig klachten uit van deze bevolkingsgroepen en de aangiftebereidheid bij slachtofferschap ligt erg laag. Straatagenten krijgen slechts met erg veel moeite informatie los (bijvoorbeeld inzake gerechtelijke kantschriften). De politie heeft hier ondanks een fysieke nabijheid en zelfs indrukken van een correcte relatie en/of respectvolle houding van de leden van die gemeenschap, vaak een gevoel van afstand en gebrek aan tastbaarheid. Het zijn drempels die agenten aanvoelen en belemmeren om in te schatten wat ‘echt’ leeft in deze gemeenschappen, welk beeld ze hebben over de politie, wat de gemeenschap precies verwacht en met welke activiteiten ze zich bezig houden. Deze vaststellingen houden wellicht verband met de culturele preferenties van bepaalde etnische deelgemeenschappen. Ze zijn niettemin ook relevant in het kader van een COP-beleid. Ze illustreren immers significante problemen op het vlak van partnerschap, probleemoplossend werken en doelmatige externe oriëntering.

Toch zijn nog twee zaken op te merken met betrekking tot bovenstaande vaststellingen.

(1) Genoemde hindernissen om een betere kennis te hebben over grote delen van de bevolking worden door politiemensen als zodanig vastgesteld. Uiterst zelden gebeurt dit echter expliciet in relatie tot een COP-aanpak. Agenten hechten vooral belang aan cultuurgerelateerde aspecten indien die in hun ogen relevant zijn tijdens interacties op het terrein. Vooral die zaken (misverstanden, verkeerde interpretaties, taalproblemen of attitudes) die voor politiebeambten als denigrerend overkomen worden door agenten benadrukt. Alhoewel in het vertoog van de agenten deze ‘culturele verschillen’ (naargelang de zone) vaak worden benadrukt, wijst voorliggend onderzoek uit dat die minder frequent voorkomen dan het (intern) vertoog doet vermoeden en meer subtiele culturele voorkeuren van belang zijn, met name de notie van “gesloten gemeenschappen” en de vaak vernoemde voorkeur om de “eigen zaken te regelen”.

(2) Een tweede kwestie met betrekking tot de door de agenten vaak aangehaalde notie van afstand die ze ervaren met bepaalde etnische minderheden, is dat die haaks lijkt te staan op de teneur van de gesprekken die met talloze leden van die gemeenschappen werden gevoerd en waarin de vraag naar nauwere contacten (in een neutrale context wel te verstaan) één van de opvallende verwachtingen ten aanzien van de politie is. Het zijn deze groepen die een hardere en kordatere politie wensen in functie van overlastproblemen, die ze dan weer vaak aan derden wijten.

11.4. Twee zijden van dezelfde medaille

Deze studie maakt zichtbaar dat *over-* en *underpolicing* twee kanten van dezelfde medaille zijn. In een buurt of wijk kan de politie extra letten op bepaalde groepen van “vaste klanten”, die bij hen te boek staan als personen die veelvuldig crimineel of overlast gedrag plegen. Voor andere bewoners kan deze extra aandacht voor medebewoners juist leiden tot verwaarlozing. De politie lijkt zich om deze laatste bewoners niet te bekommeren, zij staan als het ware in de kou. Met andere woorden, de beeldvorming ontstaat dat extra aandacht voor de één leidt tot onverschilligheid voor de ander.

Indien de beschreven diversiteit aan deelgemeenschappen binnen één en dezelfde multiculturele buurt in beschouwing wordt genomen, kan worden vastgesteld dat vandaag meer groepen geconfronteerd worden

met 'underpolicing' dan met 'overpolicing'. Er is vastgesteld dat, in lijn met buitenlands onderzoek (Crowther, 2004), bepaalde groepen van burgers in multiculturele buurten als het ware schreeuwen om meer aandacht. Het gaat om een vorm van "underpolicing" die in de richting gaat van een vermijdende, reactieve stijl ten aanzien van die buurten, maar die zeker niet exclusief kan toegeschreven worden aan de beelden die agenten over de buurt en bewoners hebben.

In de beeldvorming van agenten over de bevolking kunnen vaak dus genoemde twee ideaaltypes op een continuüm geplaatst worden, met name deelgemeenschappen die erg gekend zijn enerzijds, en deelgemeenschappen die eerder ongekend zijn anderzijds.

In het geval van de gekende "vaste klanten" maken agenten keuzes uit meerdere vertogen en praktijken of handelingsmodaliteiten. Het betreft een palet aan vertogen en praktijken die naargelang de situatie door agenten kunnen gekozen én gebruikt worden. Soms zijn deze maatschappelijk, dan weer organisationeel of zelfs individueel ingekleurd. Doorheen dit onderzoek is vastgesteld dat in de praktijk meer keuzes (binnen het beschikbare arsenaal aan praktijken) voorhanden zijn bij de beter gekende groepen. Handelingsmodaliteiten en praktijken liggen hier tot op zekere hoogte in elkaars verlengde.

Het is dergelijk palet dat ontbreekt bij groepen waar de tastbaarheid laag is en clichématige vertogen de toon zetten, waar onvoldoende contextkennis bestaat en stereotiepe indrukken door collega's zelden gecorrigeerd worden. Op dergelijke momenten vallen agenten terug op een eindimensioneel consensusdiscours, welke niet zelden repressief van aard is. In de mate dat het hier gaat om ongekendere groepen blijkt de beeldvorming van politie-inspecteurs al snel te neigen naar een pessimistische, argwanende, soms zelfs dominant negatieve perceptie. Opnieuw blijkt dit mechanisme geen verband te houden met het 'autochtoon' of 'allochtoon' zijn. Zulke beeldvorming komt scherp tot uiting in het intern vertoog, in de vorm van uitspraken die soms weinig aan de verbeelding overlaten. Opvallend is evenwel dat deze discoursen zich niet noodzakelijk vertalen in de praktijk, op het terrein, tijdens omgang met die bevolkingsgroepen in kwestie. Er kan dan ook geconcludeerd worden dat er in dit geval niet noodzakelijk een rechtstreeks verband bestaat tussen het gevoerde vertoog enerzijds en het gedrag op de werkvloer anderzijds.

11.5. Aversie tegen het COP-discours en toch ernaar handelen

De doorgedreven categorisering van specifieke groepen en de hieruit voortvloeiende interne subcultuur, houdt volgens voorliggend onderzoek verband met de wijze waarop agenten trachten weerstand te bieden tegen beleids pogingen om de politiecultuur drastisch te veranderen. Terwijl nauwe contacten, samenwerking en een dienstverlenende opstelling als voornaamste taakdoelstellingen vooropgesteld worden vanuit het beleid, blijken de prioriteiten van agenten anders te liggen. Agenten van het basis- maar ook middenkader zijn immers niet erg begaan met die – naar hun aanvoelen van boven af opgelegde – wijze van werken. Vooral interventieagenten, en in mindere mate wijkagenten, – zo blijkt uit dit onderzoek – blijken uit te blinken in het negeren, minimaliseren, zelfs ridiculiseren van de COP-filosofie.

De aanpak wordt omwille van de (multiculturele en grootstedelijke) context niet toepasbaar of opportuun geacht. Een COP-beleid wordt door agenten ervaren als (te) “soft”. Menig inspecteur raakt qua kennis vaak niet verder dan het beaat reproduceren van een aantal COP-pijlers. Slechts een minderheid erkent het nut ervan en slaagt erin om het totaalconcept van de filosofie voor de eigen rol of voor het politiekorps in het geheel te plaatsen. Agenten vinden COP “te abstract” en hebben naar eigen zeggen moeite om de relevantie ervan in te zien. Het argument bij uitstek is vaak dat COP “hier niet kan”. De indruk ontstaat dat het gevoerde COP-beleid niet ervaren wordt als van onderuit gedreven, maar als een ‘manageriale’ top-down benadering, vreemd aan de ‘echte’ politiepraktijk⁶¹.

Dit is niettemin een erg vreemde vaststelling omdat de bevindingen in dit rapport suggereren dat de aanpak op de werkvloer juist wél heel wat elementen COP bevat. Er is vastgesteld dat agenten naargelang de bevolkingsgroep of context ettelijke aanpakken of strategieën (kunnen) hanteren, die in lijn liggen met de doorgedreven kennis die ze hebben over specifieke samenlevingsproblemen, individuen, groepen, buurten en zelfs sociale netwerken. Opvallend is dat sommige wijkagenten hier bijzonder vaardig in blijken te zijn. Er zijn praktijken opgemerkt bij deze agenten die de problemen waarmee ze geconfronteerd worden

⁶¹ Op zich is dit een markante vaststelling, aangezien COP juist een dergelijke top-down benadering tracht te voorkomen.

werkbaar en controleerbaar weten te houden, al is het maar met de spreekwoordelijke pleister op het houten been. Het gaat in zekere zin om 'COP- real-praktijken' omdat zij met deze fenomenen geconfronteerd worden en geen andere instanties zich erom diepgaand bekommeren. Om die werkelijkheid enigszins controleerbaar of werkbaar te houden, ontwikkelt de politie specifieke en eigen omgangsvormen die gekenmerkt worden door bemiddeling, overleg, sussen (dus een focus op *de-escalatie*), maar ook het in het oog houden en desnoods 'hard' aanpakken bij gebrek aan beter.

Niet enkel suggereert dit onderzoek dat de aanpak van agenten COP-elementen bevat, maar dat omwille van de veelzijdige aanpakken en strategieën waarbij het categoriseringsmechanisme een rode draad in het geheel is, zelfs sprake is van *multiple* COP-praktijken.

Omdat (in beperkte mate weliswaar) kan gesproken worden over een COP-aanpak en er variatie van aanpakken is op te merken naargelang deelgemeenschappen, blijft de weerstand van agenten tegen een COP-beleid werkelijk verbazen en kan die weerstand onvoldoende verklaard worden door de gebrekkige kennis ervan. COP behoort volgens de agenten wellicht tot de zogenaamde 'externe' wereld, die *in hun ogen* weinig of geen aansluiting heeft met een substantiële 'echte politieke realiteit op het terrein'. COP heeft geen plaats in de wereld zoals agenten die zelf percipiëren en structureren. De filosofie komt over als een *corpus alienum* en lijkt incompatibel met de unieke manier van hoe politieagenten de werkcontext percipiëren, (re)construeren en er naar eigen zeggen noodgedwongen op moeten inspelen. COP wordt ervaren als iets 'vreemd', dat door een 'externe wereld' wordt opgelegd, en dit lokt grote weerstand uit.

11.6. Relatie tussen intern vertoog en aanpak

Welke factoren veroorzaken zogenaamde 'overpolicing' of 'underpolicing'? Wat is de relatie tussen beeldvorming, intern vertoog en aanpak op het terrein? De factoren die hier worden aangehaald schematiseren de meer complexe werkelijkheid. Er wordt hier abstractie gemaakt van algemene contextfactoren zoals vormen van formele controle inzake racisme, de migratiegeschiedenis en de mate van etnische densiteit.

(1) Een eerste factor houdt verband met de tendens bij straatagenten

om zelfstandig *prioriteiten te bepalen*, min of meer los van de beleidsvoering. De prioritering van deze agenten staat veel meer in relatie tot de gepercipieerde en ervaren realiteit op de werkvloer (inzake criminaliteit, overlast en buurtproblemen). Straatagenten construeren eigen mentale misdaadprofielen die zij relateren aan specifieke deelgemeenschappen en hun aanpak op afstemmen. Deze profilering is in grote mate gestoeld op anekdotische ervaringskennis en niet op systematische analyse. Beleidssturing is er eveneens in grote mate vreemd aan. Volgens Boussard et al (2006) reflecteert deze tendens hetgeen straatagenten beschouwen als 'echt politiewerk' of als 'echte klanten'.

Sommige afgelijnde etnische minderheden zoals de zigeuners hebben hieronder rechtstreeks te lijden. Het gaat om een bevolkingsgroep waarmee agenten zowel mentaal als fysiek afstand (willen) ervaren en tevens systematisch een misdaadprofiel aan koppelen. Het is een groep waar het negatieve beeld zich steevast vertaalt tijdens interacties, onafhankelijk van de betrokken agent(en) én de specifieke situatie (met uitzondering van de wijkwerking).

(2) Een tweede factor ligt in het verlengde van voorgaande. Opnieuw gaat het om een conflict inzake prioriteitenstelling van de agenten, met name op het vlak van wat als 'echt' en 'onecht' politiewerk wordt gezien, en dus evenzeer tegen beleidsvisies kan ingaan. In dat opzicht kunnen de talrijk vastgestelde bitsige interacties met gemarginaliseerde autochtone bevolkingsgroepen aangehaald worden. Dit gedrag is in zeker opzicht te begrijpen gezien de resultaten van het onderzoek suggereren dat deze groepen vaak als lastige klanten worden beschouwd en politieagenten langs de frustratiedrempel scheren omwille van de onmacht die zij ervaren aan de oorzaken van de steeds terugkerende problemen te kunnen remediëren. In een dergelijke situatie rest dikwijls enkel nog de-escalerend optreden.

(3) Als derde factor beïnvloeden vaak *situationele* aspecten de toon van een interactie en de aanpak van agenten. Het is in de concrete situationele context dat achterliggende beelden of voorkeuren tot uitdrukking komen. Dit blijkt vooral het geval te zijn indien de situatie en vooral dan het gedrag van de burger veel raakvlakken vertoont met de zogenaamde attributen die agenten in hun categoriseringssysteem de persoon of groep in kwestie aanmeten. Met andere woorden, wanneer de beschikbare 'vooroordelen' bevestiging vinden in de ogen van de agenten. Deze vaststelling is erg consistent en houdt sterk verband met de

wijze waarop agenten hun eigen rol definiëren en hoe ze het gedrag van de burger desgevallend interpreteren. In dit verband is het van belang te onderstrepen dat inspecteurs meer begaan zijn met het respect dat zij verwachten van burgers omwille van hun gezagsfunctie, dan met het respect dat zij dienen te betonen ten aanzien van deze burgers.

(4) Tijdens interacties met de zogenaamde 'property groups', kunnen agenten naargelang de situatie kiezen uit meerdere opties op het vlak van vertoog én aanpak. Agenten kunnen bijvoorbeeld afwijken van het dominante maatschappelijk vertoog en dankzij veelvuldige ervaring opteren voor specifieke strategieën of een aanpak op maat. Het kan hard en controlerend zijn, maar ook sussend of bemiddelend. Er is – zo blijkt – nogal wat keuze. Dergelijke keuzemogelijkheden lijken echter te ontbreken tijdens interacties met groepen waaromtrent slechts *gebreekte (ervarings-)kennis* voorhanden is. Politieagenten lijken op dergelijke momenten greep te verliezen op de situatie en terug te vallen op een 'consensusaanpak', die nauw aanleunt bij achterliggende, doch clichématige beelden en opgeklopte criminaliteitsprofielen.

(5) Een vijfde factor betreft het '*cultureel en sociaal kapitaal*' van de straatagenten. Het slaat op het geheel van achterliggende attitudes, politieke voorkeuren, kennis, sociale vaardigheden, maar ook op ervaring, kennis van diverse maatschappelijke vertogen en strekkingen, sociale netwerken en milieus die worden gefrequentieerd in het privéleven, edm. Die factor verheldert in het bijzonder de precaire relatie tussen politieagenten en jonge Noord-Afrikanen. Deze jongeren hebben over het algemeen te lijden onder een (aanzienlijk) negatief imago. Dit weerspiegelt zich in het defaitistisch vertoog dat in een aantal politiezones op korpsniveau op te merken viel. De relatie tussen politie en deze groepen kan niet anders dan problematisch worden genoemd.

De beeldvorming ten aanzien van Noord-Afrikaanse jongeren is gestoeld op expliciete mentale misdaad- en overlastprofielen. Toch is geen zogenaamde 'consensusaanpak' vastgesteld, in tegenstelling tot wat is geobserveerd in relatie tot zigeunerfamilies. Integendeel. Tijdens interacties met bijvoorbeeld Marokkaanse jongens viel vooral behoedzaamheid op. In de praktijk is (ondanks het negatieve beeld) zelfs een palet aan verschillende 'zachte' en 'harde' aanpakken of toenaderingsstrategieën opgemerkt, sterk afhankelijk van agent tot agent. Sommige agenten hanteren eerder een zwart/wit vertoog. Deze agenten verkie-

zen eerder hardere toenaderingspogingen, ongeacht de situatie. Dit soort van optreden is vooral bij agenten geobserveerd die zichzelf ter rechterzijde van het politieke spectrum situeren en sneller dan collega's de multiculturele samenleving hekelen. Zij bleken minder geneigd bemiddelend op te treden. Andere agenten vertolkten een meer genuanceerd beeld, dat tevens afwijkt van het bij wijlen "harde" vertoog in de schoot van het korps. Het waren zij die bovendien werk maakten om negatieve uitlatingen van collega's inzake politiewerk in multiculturele buurten te relativiseren. Zij lijken eerder voor andere vormen van optreden te opteren, overigens opvallend vaak met succes en corrigeerden uitspraken of handelingen van collega's, echter nooit in het bijzijn van de burger zelf.

12. AANBEVELINGEN

In relatie tot bovenstaande onderzoeksresultaten worden drie clusters aanbevelingen voorgesteld in functie van de optimalisatie van de implementatie van COP in multiculturele buurten.

(1) Het verdient aanbeveling de beschikbare politieke ervaringskennis van politiemensen op het terrein over **gekende problematische deelgemeenschappen** en de aanpak ervan te valoriseren.

Een belangrijke stap daartoe is het systematiseren en (indien mogelijk) registreren van deze ervaringskennis. Niet om politiemensen te controleren an sich maar om het interne leereffect te verhogen. Blijkbaar past dit soort ervaringskennis niet binnen de registratiesystemen en prestatie-meetsystemen zoals die momenteel gehanteerd worden binnen de politie. Vooral (maar niet enkel) het maken van een proces-verbaal is in de huidige systemen makkelijk traceerbaar en wordt op deze manier disproportioneel gevaloriseerd in het politiewerk. Het staat immers veraf van het soort ervaringskennis dat dit onderzoek aan het licht bracht en dat gehanteerd wordt bij het uitvoeren van het overgrote deel van het politiewerk in (multiculturele) buurten. Er zou met andere woorden verder moeten worden nagedacht over de wijze waarop die ervaringskennis in kaart kan worden gebracht en bijgevolg naar waarde kan worden geschat.

Een essentiële stap in het uitwisselen van ervaringskennis kan schuilen in het werken met (horizontale) intervisiemomenten waarbij inspecteurs onder elkaar (en met relevante partners vanuit de integrale veiligheidsgedachte) hun kennis, ervaring, tactieken en technieken uitwisselen maar vooral ook kunnen ingaan op de dilemma's die ze daarbij op het terrein ervaren. Op deze manier wordt de grens van het politiewerk in relatie tot andere actoren in het veiligheidsdomein verder afgebakend bvb. in relatie tot bemiddeling. Bovendien is dat een mogelijkheid voor de leidinggevenden bij de politie om de beleidsvrijheid van hun mensen op het terrein te erkennen en die mensen ruimte te geven om na te denken over een verantwoorde invulling van die beleidsvrijheid op het terrein. Zo kan dit proces inzicht genereren in de mate waarin het al dan niet mogelijk is om onderscheidbare keuzealternatieven te formuleren in relatie tot de discretionaire ruimte van politiemensen op het (multiculturele) terrein. Naast intervisiemomenten kan er ook via

coaching meer aandacht worden besteed aan de valorisatie van de ervaringskennis van politiemensen op de werkvloer. Het uiteindelijke doel is bij te dragen tot vormen van 'smart' policing.

Aansluitend kan het leereffect van beide aanbevelingen tot een leerproces worden omgevormd indien ervaringskennis ook een plaats krijgt in de wijze waarop het functioneren van politiemensen wordt geëvalueerd en beloond. Het belonen van creativiteit in de omgang met complexe problemen in (multiculturele) buurten kan als 'incentive' van groot belang zijn voor de herwaardering van de wijkwerking en dit zowel in relatie tot de wijk- als interventie-inspecteurs. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat moet worden vermeden dat de aard van de beloning leidt tot het weghalen van inspecteurs uit de buurten. Niet zelden betekent een 'upgrade' binnen de politie méér bureelwerk, wat op zich niet de bedoeling kan zijn in relatie tot een uitbouw van COP.

Tenslotte moet worden meegegeven dat deze aanbevelingen staan of vallen in relatie tot de structurele en statutaire context waarin ze worden geïmplementeerd. Sinds de politiehervorming in 1998 zijn er immers heel wat normeringen en statuten die op dit domein niet altijd de nodige flexibiliteit mogelijk maken. Het herdenken van deze elementen in functie van een kwaliteitsvolle dienstverlening aan de bewoners van (multiculturele) buurten is hier aan de orde.

(2) Het verdient aanbeveling de beschikbare politieële ervaringskennis van politiemensen op het terrein over **minder gekende deelgemeenschappen** en de aanpak ervan te verruimen, te faciliteren en positief te stimuleren. Op basis van voorliggend onderzoek is duidelijk geworden dat dit de belangrijkste miskende uitdaging is van het hedendaags politiewerk in multiculturele buurten. Er zijn immers deelgemeenschappen waarover de politie geen of nauwelijks kennis heeft en dat is in het kader van COP een ware lacune te noemen gezien elk van deze deelgemeenschappen in een democratische rechtsstaat een gelijkwaardige dienstverlening (mag) verwacht(en).

Om op deze lacune in te spelen is het belangrijk dat politiemensen hun contacten in (multiculturele) buurten verruimen door meer en systematische contacten uit te bouwen, ook op microniveau, met het oog op het opbouwen van vertrouwen met leden van deelgemeenschappen die niet meteen in het oog springen of gekend zijn. Dit betekent dat er geïnvesteerd wordt in contacten waarbij niet meteen duidelijk is wat het

onmiddellijke resultaat (laat staan effect) is in termen van de huidige prestatie-meetsystemen bij de politie. Er dient te worden nagedacht over hoe deze inspanningen kunnen gevaloriseerd worden met het oog op een betere maatschappelijke inbedding van de politie in (multiculturele) buurten.

Voor het uitbouwen van deze contacten is het aangewezen om even over het 'muurtje' te kijken en methodieken uit relevante andere sectoren (zoals het straathoekwerk) te verkennen in functie van een betere dienstverlening aan deelgemeenschappen. Deze evolutie kan op zijn beurt positief gestimuleerd worden door 'incentives' uit te werken die onder meer de creativiteit van politiemensen op dit domein bekrachtigen en op deze manier eveneens bijdragen tot het ontwikkelen van 'smart' cops.

Tenslotte kan het functiegericht rekruteren van politiemensen in deze context een nuttige piste zijn voor de toekomst. Terwijl er momenteel op een uniforme manier gerekruteerd wordt, wat betekent dat elke rekrut op termijn op gelijkaardige functies kan terecht komen, is een vorm van selectiviteit bij rekrutering maar vooral ook bij selectie een mogelijkheid om doelgerichter in te spelen op de personele vereisten gerelateerd aan COP. Het is immers een utopie er vanuit te gaan dat een uniforme rekrutering op een amorf profiel automatisch zal bijdragen tot een grotere selectie van 'smart' cops. Aansluitend geldt ook voor de diverse opleidingen binnen het politielandschap dat deze in termen van de vereisten verbonden aan COP gescreend worden teneinde in functie van de vooropgestelde doelstellingen beter te 'punten'⁶². Het doel is een korpsbrede gemeenschapsgerichte aanpak te stimuleren en de valkuil dit toe te wijzen aan één of meerdere functies binnen de politieorganisatie (bijvoorbeeld wijkwerking) te overstijgen.

(3) Uit dit onderzoek blijkt dat niet enkel de politie maar ook de deelgemeenschappen in multiculturele buurten te lijden hebben onder vervormde, onvolledige, fragmentarische beelden over de (lokale) politie. Iets dat zich in de praktijk laat merken door gebrekkige kennis en informatiedoorstroming, verkeerde of onrealistische verwachtingspatronen en sterk veralgemeende indrukken over (te) zichtbare politiepraktijken, terwijl andere minder zichtbare praktijken amper bekend raken. Poli-

⁶² PONSAERS, P., Donderdag 16 oktober 2008 – Egmont Palace, Brussels. International Seminar: Police education and training in Belgium: on the way to Bologna? Organisator: Centrum voor Politiestudies. Lezing: "Conclusions of the seminar".

tiemensen langs hun kant verkondigen moeilijkheden, soms zelfs weerstand, om de verwachtingen en wensen van de deelgemeenschappen in te schatten of gaan er prat op die toch 'goed' te kennen. Bijgevolg verdient het aanbeveling de valorisatie van de beschikbare **ervaringskennis van alle deelgemeenschappen in problematische buurten over de politie** te vergroten.

Cruciaal daarbij is de informatie-uitwisseling tussen de politie en de deelgemeenschappen te stimuleren in termen van een tweerichtingsverkeer. Al te vaak worden deelgemeenschappen louter aanzien als 'leveranciers' van nuttige informatie (vanuit een instrumentele visie) en minder als vragende partij naar informatie over wat de politie precies doet en waar de accenten liggen in het veiligheidsbeleid. Nochtans schuilt daar in termen van COP een uitdaging gezien het verstrekken van informatie een essentieel dienstverlenende taak is aan de deelgemeenschappen. Uit voorliggend onderzoek blijkt bovendien dat de deelgemeenschappen doorgaans een meer proactieve(re) houding verwachten vanwege de politie. Beide partijen hebben baat bij een wederzijdse inschatting van problemen, wensen, verwachtingen, rechten én plichten. Op een systematische wijze de politiepraktijken in bepaalde (delen van) buurten (alook de beperkingen daarvan) toelichten, kan bijdragen tot begrip bij deelgemeenschappen over de rol en functie van de politie in hun samenleving. Geïnformeerde mensen kunnen bijvoorbeeld méér begrip opbrengen voor mogelijke overlast die door bepaalde politieacties in hun buurt wordt gegeneerd. Het is een mogelijkheid tot een beter inbedding van de politie in deelgemeenschappen waarmee voor het overige nauwelijks contact is. Een doelstelling die zonder meer congruent is met de COP-gedachte. Dit is tenslotte de betekenis van één van de COP-pijlers in België, het zgn. 'empowerment'.

Het is evenwel belangrijk in communicatie met de deelgemeenschappen op zoek te gaan naar de meest geschikte manier om deze uitwisseling van informatie concreet vorm te geven. Zonder twijfel blijven face-to-face contacten een erg krachtig instrument om aan deze behoefte tegemoet te komen, maar impliceert dit tegelijkertijd een zware investering bij het nastreven van een zekere systematiek. Nochtans is het van groeiend belang dat de politie niet enkel zorg draagt voor zgn. 'aanspreekbaarheid', maar reëel het aanspreken van burgers in face-to-face contacten (pro)actief realiseert.

(4) Tenslotte is een reflectie over het gedachtegoed zoals vervat in het concept van COP aan de orde. Uit voorliggend onderzoek blijkt dat politiemensen tijdens de gesprekken en interviews de filosofie an sich amper kunnen reproduceren of de korpsbrede implicaties ervan nauwelijks kunnen schetsen. Niettemin blijkt uit de observaties op het terrein dat meerdere politiepraktijken wel degelijk aanleunen bij de filosofie van COP. Met andere woorden, hoewel de vijf pijlers (externe oriëntering, partnerschap, probleemoplossend werken, verantwoording en empowerment) zelden vlot in de mond worden genomen, zijn er gangbare praktijken die wel degelijk illustreren dat COP in de (multiculturele) praktijk mogelijk is⁶³.

Het zou evenwel van overmoed getuigen om te beweren dat dit afdoend zou zijn voor het welslagen van het democratische vernieuwingsproces van het Belgisch politielandschap dat op gang werd getrokken met de wet op de geïntegreerde politie in 1998. Dit onderzoek toont immers glashelder aan welke uitdagingen er nog wachten met oog op de effectieve implementatie van COP. Aandacht voor de politiepraktijken zoals geïllustreerd in voorliggend onderzoek is onontbeerlijk voor het huidig politiebeleid indien een volgende stap wil gezet worden.

Er kan dan ook worden afgesloten met de aanbeveling voorliggend onderzoek als informatiebron te hanteren bij het verder uitwerken van COP. De tijd is gekomen dat het besef groeit dat bijkomende beleidsnota's en richtlijnen over deze materie, zoals onder meer de nota 'excellente politiezorg', politiemensen op het terrein nog nauwelijks aanspreken. De tijd is rijp om politiemensen op het terrein als 'praktijkprofessionals' te behandelen en hun ervaringskennis als uitgangspunt te nemen bij het verder aansturen van het veranderingsproces. Op deze manier krijgt de bekwame betrokkenheid (intern empowerment) van politiemensen een reële kans, wat een belangrijke hefboom is tot bekwame betrokkenheid (extern empowerment) van buurtbewoners (in casu etnische minderheden in multiculturele buurten). Met deze aanbeveling wil voorliggend onderzoek bijdragen tot een verdere democratisering van het Belgisch politiebestel.

⁶³ Dit bleek ook uit rondetafelgesprekken in alle Belgische provincies met als onderwerp de toepassing van de gemeenschapsgerichte politiezorg in relatie tot diverse doelgroepen. Voor meer zie Easton, Ponsaers & Tange (2008).

De politie wordt door bepaalde deelgemeenschappen 'overbevraagd' en dit beïnvloedt in grote mate de tijd en de wijze waarop er oog is voor andere gemeenschappen. Dat is de realiteit waarin politiemensen op het terrein dagelijks werken en waarin wordt gevraagd om gemeenschapsgericht te werken. De vijf pijlers van deze filosofie vereisen dat er vanuit het politiebeleid méér aandacht uitgaat naar deze realiteit en de ervaringskennis zoals in deze studie uitgebreid aan bod kwam. Op deze manier kunnen politiemensen op een bekwame manier betrokken worden bij het uitvoeren van hun taak in een (multiculturele) samenleving...

Bibliografie

- AALBERTS, M. & KAMMINGA E. (1983). *Politie en allochtonen. Verslag van een onderzoek naar de relatie tussen gemeentepolitie en allochtonen in Nederland.* 's Gravenhage: Staatsuitgeverij.
- AMIN, A. (2004). Multi-ethnicity and the idea of Europe. *Theory, Culture & Society*, 21(2), p. 1-24
- ANTONOPOULOS, G. (2003). Ethnic and racial minorities and the police: a review of the literature. *The Police Journal*, 76, p. 222-245.
- APS (2006). *Stad en stedelijke omgeving*. Elektronische kopie dd. 24 mei 2006, URL: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/dossiers/2004-03_stedelijke-omgeving.htm (Vlaamse Gemeenschap / Administratie, Planning & Statistiek).
- BANTON, M. (1982). *Police-community relations*. London: Collins.
- BASS, S. (2001). Policing space, policing race: Social control imperatives and police discretionary decisions. *Social Justice*, 28 (1), p. 156-176.
- BAYLEY, D. (1994). *Police for the future*. Oxford University Press.
- BEAUMIE, K. (2006), *Social Constructivism*. Elektronische versie: <http://www.coe.uga.edu/epltt/SocialConstructivism.htm>
- BEKKOUR, M. (2001). *Interview met professor Lode Walgrave over criminaliteit en de multiculturele samenleving*. Elektronische kopie dd. 16 maart 2005, URL: <http://www.kifkif.be/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=629> (Kif Kif – de interculturele site van Vlaanderen).
- BERVOETS, E. (2002), De evaluatie van een politieproject rond Marokkaanse jongens. *Kwalon 20*, nr. 2, jaargang 7. Utrecht: Lemma.
- BERVOETS, E. (2006). *Tussen respect en doorpakken. Een onderzoek naar politieke aanpak van Marokkaanse jongeren in Goud, Utrecht en Amsterdam*. Den Haag: Elsevier.
- BIERBRAUER, H. (1994). Toward an understanding of legal culture: variations in individualism and collectivism between Kurd, Lebanese and Germans. *Law & Society Review*, 28 (2), p. 243-264.
- BOUKHRISS, H. (2000). Ordehandhavers en probleemjongeren van allochtone origine. Integrale aanpak vanuit politieel oogpunt. *Handboek Politiediensten*, 56, p. 117-150.
- BOUSETTA, H. (2005). Voordelen en discriminatie in Brussel. Een overzicht. In: SWYNGEDOUW, M., DELWIT, P. & REA, A. (ed.). *Culturele diversiteit en samenleven in Brussel en België*. Leuven: Acco.

- BOUSSARD, V., LORIOLO, M., CAROLLY, S. (2006). Catégorisation des usagers et rhétorique professionnelle. *Sociologie du Travail*, Vol. 48, p. 209-225
- BOUVERNE-DE BIE, M. (1996). Welzijnswerk en preventie: een conflictparadox. *Panopticon*, 17(5), p. 417-422.
- BOVENKERK, F. & VAN SAN, M. (1999). De politie en de multiculturele samenleving. In: BOVENKERK, F., VAN SAN, M. & DE VRIES, S., *Politiewerk in een multiculturele samenleving*. Beek-Ubbergen: Uitgeverij Tandem Felix, p. 1-80.
- BOVENKERK, F., DE HAAN, W. & YEŞILGÖZ, Y. (1991). Over selectiviteit gesproken! (Non-) discriminatie in opsporingspraktijken van de politie in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie*, 3, p. 309-321.
- BOWLING, B., PHILLIPS, C. & SHAH, A. (2003). Policing ethnic minority communities. In: Newburn, T. (ed.), *Handbook of Policing*. Collumpton: Willan Publishing, p. 528-555.
- BRANCKAUTE, E. (2001). *De wet op de geïntegreerde politie: gecoördineerd, gecodificeerd en toegelicht*. Brussel: Politeia.
- BRANS, M., JACOBS, D., MARTINIELLO, M., REA, A., ADAM, I. & FLORENCE, E. (2004). *Recherche et politiques publiques: le cas de l'immigration en Belgique / Onderzoek en beleid: de gevalstudie van immigratie in België*. Gent: Academia Press.
- BREHM, S. & KASSIN, S. (1993). *Social psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- BRION, F. (2001). Immigration, crime et discrimination. Du doute méthodique au doute radical. In: BRION, F., REA, A., SCHAUT, C. & TIXHON, A. (2001). *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*. Bruxelles: De Boeck Université, p. 11-38.
- BRION, F. (2005). Criminaliteit en immigratie: stand van zaken. In: SWYNGEDOUW, M., DELWIT, P. & REA, A. (red.), *Culturele diversiteit en samenleven in Brussel en België*. Leuven: Acco, p. 109-126.
- BRITTEN, N. (1995), Qualitative research: qualitative interviews in medical research. *British Medical Journal*, nr. 311. pg. 251-253.
- BRUNSON, R.K. & MILLER, Y. (2006). Young black men and urban policing in the United States. *British Journal of Criminology*. Vol. 46, pg. 613 – 640.
- BRUYN, S. (1966). *The human perspective in sociology: the methodology of participant observation*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall.
- BRUYNOOGHE, R. & GARCIA, A., et al. (2003). *Geweld in het meervoud. Een kwalitatieve en kwantitatieve benadering van de betekenissen rond geweldvormen in België. Het kwalitatief onderzoek*. Onderzoek in opdracht van de Federale Politie. Brussel: Federale Politie.

- BURR, V. (2003). *Social Constructionism* (Tweede editie). Londen: Routledge.
- CARLIER, J., & REA, A. (2001). *Les étrangers en Belgique: étrangers, immigrés, réfugiés, sans-papiers?* Bruxelles: CRISP.
- CASMAN, M., GAILLY, P., GAVRAY, C., KELLENS, G. & LEMAITRE, A. (1992). *Police et immigrés*. Brugge: Vanden Broele.
- CGKR (2006a). *Cijfers over naturalisaties*. Elektronische kopie dd. 10 april 2006, URL: <http://www.antiracisme.be/nl/cijfers/naturalisatie.htm>.
- CGKR (2006b). *Wie is wie?* Elektronische kopie dd. 10 april 2006, URL: <http://www.antiracisme.be/nl/educatie/teksten/wieiswie.pdf>.
- CGL (2002), *Morfologie van de lokale politie – algemeen overzicht van de gegevens op 31/12/2002*. Federale Politie (Directie van de Relaties met de Lokale Politie) – dienst Morfologie. Brussel: CGL
- CHAGOLL, L. (2008). *Zigeuners Sinti en Roma onder het hakenkruis*. Antwerpen: Epo, 250p.
- CHAN, J. (1997). *Changing police culture. Policing in a multicultural society*. Cambridge: University Press.
- CHAN, J. (2005). Changing police culture. In: NEWBURN, T. (ed.), *Policing: key readings*. Collumpton: Willan Publishing, p. 338-363.
- CLARKE, J. (2006). Social Constructionism. In: MCLAUGHLIN, E. & MUNCIE, J. (ed.), *The Sage dictionary of Criminology*. Londen: Sage.
- COMITE Pril 2006: URL: <http://www.comitep.be/1999/nl/ExtraVerslag99Nl.htm>. uiteindelijk ook hiervoor een com (1999). *Bijzonder verslag 1999 – Hoofdstuk 5.10: Toezichtsonderzoek 'Politie en allochtone jongeren'*. Elektronische kopie dd. 12 april 2006, URL: <http://www.comitep.be/1999/nl/ExtraVerslag99Nl.htm>.
- COPPEES, R., DE GROOT, F. & SHEERAZI, A. (1997). *Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Deventer: Gouda Quint.
- CROWTHER, C. (2004). Over-policing and under-policing social exclusion. In: BURKE, R. H. (ed.), *Hard cop, soft cop. Dilemmas and debates in contemporary policing*. Cullompton: Willan Publishing.
- CUYPERS, S. E. (2001), *Filosofie van de Sociale Wetenschappen*. In: SMEYERS, P. & LEVERING, B. (eds.), *Grondslagen van de Wetenschappelijke Pedagogiek: Modern en Postmodern*. Amsterdam: Boom.
- DAVIS, J. (1991). Urban Policing and its Objects: Comparative Themes in England and France in the Second Half of the Nineteenth Century. In: EMSLEY, C., WEINBERGER, B. (ed.), *Policing Western Europe. Politics, Professionalism, and Public Order, 1850-1940*. New York: Greenwood Press.
- DE DECKER, P. (1998). 'Policing' zonder 'community'? *De Orde van de Dag*, 3, p. 13-24.

- DE KIMPE, S. (2005). *Discoursen van korpschefs: een onderzoek naar het profiel en het discours van de Vlaamse korpschefs van de lokale politie*. Universiteit Gent: proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van doctor in de criminologische wetenschappen.
- DE KOSTER, K., DEVISÉ, I., FLAMENT, I., & LOOTS, G. (2004). Two practices, one perspective, many constructs: on the implications of social constructionism on scientific research and therapy. *Brief Strategic and Systemic Therapy European Review* (1), 74-80.
- DE KOSTER, M. (2008). Routines et contraintes de la police urbaine à Anvers, 1890-1914. In: BERLIÈRE, J.-M., DENYS, C., MILLIOT, V. (ed.), *Etre policier: Les métiers de police(s) en Europe, XVIII-XXe siècle*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes (forthcoming).
- DE VALKENEER, C. (1988). *Police et public: un rendez-vous manqué?* Brugge: Die Keure.
- DE VRIES, S. (1999). Het veranderende gezicht van de Nederlandse politie. In: BOVENKERK, F., VAN SAN, M. & DE VRIES, S., *Politiewerk in een multiculturele samenleving*. Beek-Ubbergen: Uitgeverij Tandem Felix, p. 81-205.
- DEGUERRY, M., DE SPIEGELAERE, M., ROESEMS, T., et al. (2004). *Gezondheidsindicatoren Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Observatorium voor Gezondheid en Welzijn. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- DELFORGE, G., TANGE, C., HENIN, JP., LECOINTE, F. (2008). Les Gens de Voyage. In EASTON, M., TANGE, C. & PONSAERS, P. (eds.) *Out of the Box. Een boek om te kleuren en te denken over Interculturaliteit en Politie*. Brussel: Politeia, 152p.
- DEMARÉE, C. (2002). *De reflexieve wending. Een literatuurstudie over het sociaal constructivistisch project in de internationale relaties, met als case studie multilaterale samenwerking in zuidoost Azië*. Niet gepubliceerde eindverhandeling. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- DIAZ, F. (2005), L'observation participante comme outil de compréhension du champ de la sécurité. *Champ Pénal – Penal Field*. Vol. II. Elektronische versie: <http://champpenal.revues.org/document79.html>.
- DJAÏT, B. (2004). De belevingswereld van tweede en derde generatie jongeren van allochtone herkomst. In: FOGLETS, M., DJAÏT, B. & PIETERS, K. (red). *Mietjes en macho's: allochtone jeugd delinquentie. Getuigenissen van autochtone en allochtone jongeren*. Leuven: Acco, p. 123-182.
- DUCHATEAU, K., VAN POECK, B. & HEBBERECHT, P. (2004). *Het levensverhaal van jongeren van Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden*. Gent: Universiteit Gent.
- DUQUET, N., GLORIEUX, I., et al. (2006). *Wit krijgt schrijft beter. Schoolloophbanen van allochtone jongeren in beeld*. Antwerpen: Garant.

- DURKHEIM, E. & MAUSS, M. (1903). De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives. *L'Année Sociologique*. Vol. 6, pg. 1-72.
- EASTON, M., VAN DEN BROECK, T. (1997). Community policing bij de rijks-wacht: return to sender? Ok-Kaarten en de inzet van postbodes nader beschouwd'. *Politeia*, nr.2 & nr.3, p. 16-19.
- EASTON, M. (2001). *De demilitarisering van de rijkswacht*. Criminologische Studies nr. 7, Brussel: VUBPress, 351p.
- EASTON, M. (2002). 'Case: Community Policing bij de Rijkswacht tussen 1940 en 1998'. In: Handboek Politiediensten. Diegem: Kluwer.
- EASTON, M. (2008) "Excellente Politiezorg: gewikt en gewogen", In: COLLIER, A, DEVROE, E. & E. HENDRICKX, (Eds.) Politie en Cultuur. *Politeia*, Centrum voor Politiestudies, Cahier Politiestudies, n°9, p. 111-125.
- EASTON, M., ENHUS, E., PONSAERS, P., VAN DE SOMPEL, R. (Eds.) (2003). De Politiehervorming – Een evaluatie vanuit de praktijk, Themanummer Orde van de Dag, Kluwer: Mechelen, nr. 23, pp. 148.
- EASTON, M., GUNTHER MOOR, L. (2008). Policing multicultural neighbourhoods: Initiatives in Belgium and the Netherlands. In: CACHET, L., De KIMPE, S., PONSAERS, P., RINGELING, A. (Eds.), *Governance of Security in the Netherlands and Belgium*. The Hague: Boom Legal Publishers, pp. 235-259.
- EASTON, M., PONSAERS, P. (eds.) (2007). Kleur bekennen. De rol van politie en justitie in de aanpak van discriminatie, Themanummer Orde van de dag, Kluwer, Mechelen, nr. 40, pp. 55.
- EASTON, M., PONSAERS, P., TANGE, C. (2008). 'Out-of-the-box' Een boek om te kleuren en te denken over interculturaliteit en politie. Brussel: Politeia, pp. 152.
- ECK, J. & ROSENBAUM, D. (1994). The new police order: effectiveness, equity and efficiency in community policing. In: ROSENBAUM, D. (ed.), *The challenge of community policing: testing the promises*. Thousand Oaks: Sage, p. 3-23.
- EGHAREVBA, S. (2004). Rethinking the concept of prejudice: immigrants-knowledge-based analysis in Turku, Finland. *International Journal of the Sociology of Law*. Vol. 32, pg. 191-221.
- EGHAREVBA, S. (2006). African immigrants' perception of police in Finland: Is it based on the discourse of race or culture? *International Journal of the Sociology of Law*, Vol. 34, pg. 42-63.
- ELCHARDUS, M. (1996). *Sociologie*. Brussel: V.U.B.-press.

- ELIAERTS, C., ENHUS, E. (1992) Politie en bevolking: vragen staat vrij ... De politionele afhandeling van vragen uit de bevolking. Brugge: Vanden Broele.
- EMMERSON, R. M. (2003), 'Constructing Participant / Observation Relations'. In: POGREBIN, M. R. (eds), *Qualitative Approaches to criminal Justice. Perspectives from the field*. London: Sage.
- ENHUS, E. & PONSAERS, P. (2005). Onmacht tot cultuurverandering. Politiehervorming in België. *Tijdschrift voor Criminologie*. Vol. 47, nr. 4, pg. 345-354.
- ENHUS, E., PONSAERS, P., HUTSEBAUT, F. & VAN OUIRIVE, L. (red.) (2001). *De politiehervorming*. Brussel: Politeia.
- ERICSON, R.V. & HAGERTY, K.V. (1997). *Policing the risk society*. Oxford: Clarendon.
- ERICSON, R.V. (1982). *Reproducing order. A study of police patrol work*. Toronto: University of Toronto Press.
- EVANOFF, R. J. (2004), Universalist, relativist, and constructivist approaches to intercultural ethics. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(5), 439-458.
- F.O.D. BZ (2003), *Omzendbrief CP 1 van 27/05/2003 betreffende Community Policing, definitie van de Belgische interpretatie van toepassing op de*
- FEYS, J. (2000). Grootstedelijke politiepraktijken in een kleinstedelijke dorpskern. In: LIPPENS, R. (red.), *Voorbij de nuloptie. Beschouwingen over multolerantie en lokale (on)veiligheid*. Brussel: Imavo, p. 20-37.
- FEYS, J. (2002). Politie, een afspiegeling van de samenleving? De relatie tussen politie en etnische minderheden. In: DUHAUT, G., PONSAERS, P., PYL, G. & VAN DE SOMPEL, R. (red.), *Voor verder onderzoek.. Essays over de politie en haar rol in onze samenleving*. Brussel: Politeia, p. 771-793.
- FIELDING, N. (1995). *Communitiy Policing*. Oxford: Clarendon Press.
- FOSTER, J. (2003). Police cultures. In: Newburn, T. (ed.), *Handbook of Policing*. Collumpton: Willan Publishing, p. 196-227.
- FOSTER, J., NEWBURN, T. & SOUHAMI, A. (2005). *Assessing the impact of the Stephen Lawrence Inquiry*. London: Home Office Research, Development and Statistiscs Directorate.
- FRANCIS, V. (2001). L'étranger, objet de toutes les attentions: etude des pratiques de ciblage policier. In: BRION, F., REA, A., SCHAUT, C. & TIXHON, A. (2001). *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*. Bruxelles: De Boeck Université, p. 187-199.
- FRIEDMAN, W. (1994). The community role in community policing. In: ROSENBAUM, D. (ed.), *The challenge of community policing: testing the promises*. Thousand Oaks: Sage, p. 3-23.

- GERGEN, K. J. (2003), 'Knowledge as socially constructed'. In: M. Gergen & K. J. Gergen (Eds.), *Social construction. A reader*. Londen: Sage Publications.
- GOLDSTEIN, H. (1990). *Problem oriented policing*. Philadelphia: Temple University Press.
- GOODEY, J. (2006). Ethnic profiling, criminal (in) justice and minority populations (editorial). *Critical Criminology*. Vol. 14, pg. 207-212.
- GORDON, P. (1983). *White law: Racism in the police, courts and prisons*. London: Pluto.
- GORIS, P. (2000). Nul-tolerantiebeleid en de verhoudingen tussen welzijnsactoren en veiligheidsactoren. In: LIPPENS, R. (red.), *Voorbij de nulloptie. Beschouwingen over multolerantie en lokale (on)veiligheid*. Brussel: Imavo, p. 95-103
- GORIS, P. (2002a). Geïntegreerde preventie: dualisering van onze samenleving versterkt of afgeremd? *Orde van de Dag*, 19, p. 7-22.
- GORIS, P. (2002b). Zoeken naar een evenwichtige en sociaal rechtvaardige preventie. In: CASSELMAN, J., GOETHALS, J., GOOSSENS, F., HUTSEBAUT, F., VERVAEKE, G. & WALGRAVE, L. (red.), *Veiligheid, een illusie? Theorie, onderzoek en praktijk*. Brussel: Politeia, p. 149-162
- GOUNEV, P. & BEZLOV, T. (2006). The Roma in Bulgarias criminal justice system: from ethnic profiling to imprisonment. *Critical Criminology*. Vol. 14, p. 313-338.
- GREENE, J., BERGMAN, W. & McLAUGHLIN, E. (1994). Implementing community policing: cultural and structural change in police organizations. In: ROSENBAUM, D. (ed.), *The challenge of community policing: testing the promises*. Thousand Oaks: Sage Publications, p. 92-109.
- GRUBBEN, G. (2002). *Als je verder kijkt..* Rotterdam: brochure Landelijk Bureau ter Bestrijding van Rassendiscriminatie.
- HAEN MARSHALL, I. (1997). Minorities and crime in Europe and the United States: more similar than different! In: HAEN MARSHALL, I. (ed.), *Minorities, migrants and crime. Diversity and similarity across Europe and the United States*. Thousand Oaks: Sage Publications, p. 224-241.
- HEBBERECHT, P. (1995). De politiediensten en etnische minderheden: de geschiedenis van een gestoorde verhouding. *Cultuur en Migratie, Thema-nummer: De politie, Ali's vriend...Over de verhouding tussen politiediensten en allochtonen in België, het binnenhalen en het binnenhouden...*, 13 (1), p. 11-19.
- HENDRICKX, E. (2003). Community policing revisited: een Geelse kijk op de toepassing van community policing door de geïntegreerde politie in België en de lokale politie Geel, deel 1. In: *Handboek Politiediensten*, 68. Diegem: Kluwer, p. 283-327.

- HERT, P.J.A., & MEERSCHAUT, K. (2007). Identiteitscontroles in rechtsvergelijkend perspectief. Moet controle op kleur worden gemeten? *Orde van de dag*, 40, p. 11-20.
- HERTOGEN (2007). *Vreemdelingen naar nationaliteit per gemeente, arrondissement, gewest en rijk – 2007 – percentage*. Excel werkblad op basis van NIS gegevens. Elektronische kopie dd. 28 juli 2006, URL: <http://npdata.be>.
- HERTOGEN, J. (2006). *Bug 24-bis. Nieuwe immigratie 1990-2004 naar gewest en nationaliteit*. Elektronische kopie dd. 20 juli 2008, URL: <http://www.npdata.be/BuG/24-bis/BuG-24-bis.htm>.
- HOLDAWAY S. & BARRON A. (1997). *Resigners? The experience of black and Asian police officers*. London: Macmillan Press.
- HOLDAWAY, S. (1983). *Inside the British police. A force at work*. Oxford: Basil Blackwell Publisher Limited.
- HOLDAWAY, S. (1995). Culture, race and policy. Some themes of the sociology of the police. *Policing and Society*, vol. 5, p. 109-120.
- HOLDAWAY, S. (1996). *The racialisation of British policing*. London: Macmillan Press.
- HOLDAWAY, S. (1997). Constructing and sustaining 'race' within the police workforce. *British Journal of Sociology*, 48 (1), p. 19-34.
- HOLDAWAY, S. (2003). Police race relations in England and Wales: theory, policy and practice. *Police & Society*, 7, p. 49-74.
- HOLDAWAY, S. (2006), Bijdrage van Prof dr. Holdaway tijdens seminarie project 'Multiple Community Policing: Hoezo?'. 14 juni 2006. Vrije Universiteit Brussel.
- HUBEAU, B., FOLETS, M., & JORENS, Y. (2000). *Migratie- en migrantenrecht: recente ontwikkelingen*. Brugge: die Keure.
- HUIJTS, A. & NELISSEN, P. (2004). 'Ik wil gewoon respect.' Onderzoek naar de communicatie tussen politie en Marokkaanse jongeren. *Tijdschrift voor de Politie*, 11, p. 21-24.
- HUTJES, J.M. & VAN BUUREN, J.A. (1992). *De gevalsstudie. Strategie van kwalitatief onderzoek*. Meppel: Boom
- JACOBS, D. & REA, A. (2005). Construction et importation des classements ethniques. Allochtones et immigrés aux Pays-Bas et en Belgique. *Revue Européenne des Migrations Internationales*. Vol. 21, nr. 2, pg. 35-59.
- JACOBS, D. & VANDERSTRAETE, T. (2004). "Onderwijs en bevolking van vreemde oorsprong in Vlaanderen." In: BRANS, M., (ed.), *Recherche et politiques publiques: le cas de l'immigration en Belgique – Onderzoek en beleid: de gevalstudie van immigratie in België*. Gent: Academia Press.

- JACOBS, D. (2001). Immigrants in a Multinational Political Sphere: The Case of Brussels. In: Rogers, A. & TILLIE, J. (Eds.), *Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities*. Aldershot: Ashgate.
- JACOBS, D., SWYNGEDOUW, M. (2000). "Een nieuwe blik op achtergestelde buurten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest". *Tijdschrift voor sociologie*. Vol. 21, nr. 3, pg. 197-227.
- JACOBS, P. (2000). Politiezorg in een snel veranderende samenleving. In: LIPPENS, R. (red.), *Voorbij de nulloptie. Beschouwingen over multolerantie en lokale (on)veiligheid*. Brussel: Imavo, p. 113-121.
- KAYA, A., & FERHAT, K. (2007). *Belgische Turken. Een brug of een breuk tussen Turkije en de Europese Unie?* Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- KESTELOOT, C. (2005). "De huisvesting van minderheden in Brussel". In: SWYNGEDOUW, M., DELWIT, P. & REA, A. (ed.). *Culturele diversiteit en samenleven in Brussel en België*. Leuven: Acco.
- KESTELOOT, C., VANDERMOTTEN, C., et al. (2001). *Sociale structuren en buurten in moeilijkheden in de Belgische stadsgewesten*. Grootstedenbeleid. Brussel: Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie.
- KIRK, M.L., MILLER, M.L., (1986) *Reliability and Validity in Qualitative Research*, *Qualitative Research Methods 1*. Londen: Sage
- LAMBERT, J. (1970). *Crime, police and race relations: a study in Birmingham*. London: Oxford University Press.
- LEE, J.A. (1981). Some structural aspects of police deviance in relations with minority groups. In: SHEARING, C. (ed.), *Organisational Police Deviance*. Toronto: Butterworth
- LEENDERS, F. & WESSELINGH, B. (2003). *Blauw en andere kleuren. Cultuurverschillen in communicatie tussen politie en allochtonen*. Utrecht: Centrum voor Verslavingsonderzoek.
- LERNER, M.J. (1980). *The belief in a just world. A fundamental delusion*. New York: Plenum Press.
- LINCOLN, Y.S. & GUBA, E.G. (1985) *Naturalistic inquiry*. London: Sage.
- LIS, C. & SOLY, H. (2001). Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken, veertiende-twintigste eeuw. In: LIS, C. & SOLY, H. (ed.), *Tussen dader en slachtoffer. Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*. Brussel: VUB-Press.
- LODEWYCKS, I., TIMMERMAN, C., & WETS, J. (2004). Maatschappij en etnische diversiteit: wat is mogelijk, wat is wenselijk? In: TIMMERMAN, C., LODEWYCKS, I., VANHEULE, D. & WETS, J. (red.), *Wanneer wordt vreemd, vreemd?* Leuven: Acco.

- LOOBUYCK, P. (onbekende datum). Vlaanderen, België en Europa als immigratie samenlevingen: enkele consequenties. Elektronische kopij dd. 20 mei 2006, URL: <http://www.flwi.ugent.be/cie/CIE/loobuyck4.htm>.
- MARKS, M. (2004), Researching police transformation: the ethnographic imperative. *British Journal of Criminology*, nr. 44, pg. 866-888.
- MARTENS, A. & CAESTECKER, F. (2001). De algemene beleidsontwikkelingen sinds 1984. In: VRANKEN, J., TIMMERMAN, C. & VAN DER HEYDEN, K. (red.), *Komende generaties. Wat weten we (niet) over allochtonen*. Leuven: Acco.
- MASTROFSKI, S. (1998). Community policing and police organization structure. In: BRODEUR, J. (ed.), *How to recognize good policing: problems and issues*. Thousand Oaks: Sage, p. 161-189.
- MAYS, N. & POPE C. (1995), Qualitative research: rigour and qualitative research. *British Medical Journal*, nr. 311.
- MEULEMAN, B. & BILLIET, J. (2003). De houding van Vlamingen tegenover 'oude' en 'nieuwe' migranten: diffuus of specifiek? In: s.e., *Vlaanderen gepeild!* Brussel: een uitgave van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap / Administratie Planning & Statistiek, p. 137-157.
- MICHAEL. (2008), *What is social constructionism*. Elektronische kopij dd. 19 februari 2008 http://www.psy.dmu.ac.uk/michael/soc_con_disc.htm.
- NIJHOF, G. (2000), 'Openheid in kwalitatieve interviews ter discussie. In: 'Essay, debat en dialoog: interviewen, observeren, participeren. *Kwalon 13*, nr. 1, jaargang 5. Utrecht: Lemma.
- NIS (2007). *De vreemde bevolking per gewest en geslacht*. Brussel: Federale Overheidsdienst Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Dienst Demografie. Elektronische kopie dd. 28 juli 2008, URL: http://www.statbel.fgov.be/figures/d21_nl.asp#5.
- NOAKS, L. (2004), *Criminological Research. Understanding Qualitative Methods*. London: Sage.
- OGLETREE, C., PROSSER, M. & SMITH, A. (1995). *Beyond the Rodney King story: an investigation of police conduct in minority communities*. Boston: Northeastern University Press.
- Omzendbrief CP 1 van 27 mei 2003 betreffende community policing, definitie van de Belgische interpretatie van toepassing op de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus. *B.S.*, 9 juli 2003.
- OUALI, N. (2005). "Onderwijs en etnische minderheden in Brussel". In: SWYNGEDOUW, DELWIT & REA (ed.). *Culturele diversiteit en samenleven in Brussel en België*. Leuven: Acco.

- PERRIN, N. (2006a). *Annual Statistical Report on migration and asylum in Belgium. Ref. year 2003*. Brussel: Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (IBZ-EMN).
- PERRIN, N. (2006b). Migratie in België. Na de mythen, de feiten. *Mondiaal magazine*. Elektronische kopie dd. 20 april 2007, URL: [http://www.mo.be/index.php?id=61&tx_uwnews_pi2\[art_id\]=476](http://www.mo.be/index.php?id=61&tx_uwnews_pi2[art_id]=476).
- PERRIN, N. (2008). *Migraties en migrantenpopulaties in België. Demografisch rapport 2007*. Brussel: Centrum voor Gelijke Kansen (CGKR).
- PERRIN, N. (onbekende datum). *Asielzoekers*. Louvain-La-Neuve: Groupe d'étude de Démographie Appliquée (GéDAP-UCL). Ongepubliceerd rapport.
- PHINNEY, J., MADDEN, T. & SANTOS, L. (1998). Psychological variables and predictors of perceived ethnic discrimination among minority and immigrant adolescents. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, p. 937-953.
- PIERIK, R. (2003). Culturele verschillen binnen de liberaal-democratische rechtsstaat: over multiculturaliteit en sociale cohesie. *Migrantenstudies*, Vol. 19, nr. 2, pg. 67-82.
- PIETERS, K. (2004). De belevingswereld van eerste generatie jongeren van allochtone herkomst. In: FOGLETS, M., DJAIT, B. & PIETERS, K. (red). *Mietjes en macho's: allochtone jeugd-delinquentie. Getuigenissen van autochtone en allochtone jongeren*. Leuven: Acco, p. 183-240.
- POGREBIN, M. R. (2003). *Qualitative Approaches to criminal Justice. Perspectives From The Field'*. London: Sage.
- PONSAERS, P. & ENHUS, E. (2001). *Vademecum Veiligheidsplannen*. Brussel: Politeia.
- PONSAERS, P. (2001). Reading about "community (oriented) policing" and police models. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 24 (4), p. 470-496.
- PONSAERS, P. (2002). Doorduwen of onderhandelen. De betekenis van sociaal discretionair optreden in het kader van een gemeenschapsgerichte politie. In: DUHAUT, G., PONSAERS, P., PYL, G. & VAN DE SOMPEL, R. (red.), *Voor verder onderzoek...Essays over de politie en haar rol in onze samenleving*. Brussel: Politeia, pg. 649-666.
- PUNCH, M., TIELEMAN, P. & VAN DEN BERG, A. (1999). Politiecultuur. in: FIJNAUT, C., MULLER, E. & ROSENTHAL, U. (red.), *Politie: studies over haar werking en organisatie*. Alphen aan de Rijn: Samson, p. 263-281.
- REINER, R. (1991). *Chief constables*. Oxford: University Press.
- REINER, R. (1992), *The Politics of the Police*. Londen: Harvester Wheatsheaf.

- REINER, R. (2000). *The politics of the police* (third edition). Oxford: University Press.
- REUSS-IANNI, E. (1983). *Two Cultures of Policing. Street Cops and Management Cops*. New Brunswick London: Transaction Books.
- RIECHERS, L. & ROBERG, R. (1990). Community policing: a critical review of underlying assumptions. *Journal of Police Science and Administration*, 17 (2), p. 105-114.
- RITZER, G. (2005), *Encyclopedia of social theory*. London: Sage Publications.
- ROBAEYS, B., PERRIN, N., VRANKEN, J., MARTINIELLO, M. (2007). *Armoede bij personen van buitenlandse herkomst. Rapport van een onderzoek over de relatie tussen migratie en armoede*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- RÖMKES, R. (2002). Over cultuurbarbarij gesproken. Geweld tegen vrouwen en het debat over multiculturaliteit. *E-Quality*. Den Haag: ACI.
- ROOSSENS, E. (1998). *Eigen grond eerst? Primordiale autochtonie: dilemma van de multiculturele samenleving*. Leuven: Acco.
- ROOSSENS, E. (2003). De multiculturele samenleving, een luchtspiegeling? Elektronische kopie dd. 18 mei 2006, URL: <http://alum.kuleuven.be/3deleeftijd/archief%20lezingen/Samenvatting%20Roossens.doc>.
- ROSE, D., & CLEAR, T. (1998). Incarceration, social capital, and crime: implications for social disorganization theory. *Criminology*, Vol. 36, pg. 441•480.
- ROSENBAUM, D. (1998). The changing role of the police: assessing the current transition to community policing. In: BRODEUR, J. (ed.), *How to recognize good policing: problems and issues*. Thousand Oaks: Sage, p. 3-29.
- ROSENBERG, A. (1995). *Philosophy of social science* (second edition ed.). Georgia: Westview Press.
- ROWE, M. (2004). *Policing, race and racism*. Collumpton: Willan Publishing.
- SCHARFF, P. & VAN ACKER, J. (2001). Politie biedt weerstand... in de verandering. In: *Handboek Politiediensten*, 58. Diegem: Kluwer, 165-180.
- SCHEIN, E. (1992). *Organizational Culture and Leadership. A Dynamic View*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 418p.
- SCHNEIDER S. (1999). Overcoming barriers to communication between police and socially disadvantaged neighbourhoods: a critical theory of community policing. *Crime, Law & Social Change*. Vol. 30. Pg. 347 – 377.
- SCHUCK, A. (2004). The masking of racial and ethnic disparity in police use of physical force: the effects of gender and custody status. *Journal of Criminal Justice*, 32, p. 557-564.

- SEAGRAVE, J. (1996). Defining community policing. *American Journal of Police*, 15 (2), p. 1-22.
- SEGRAVE, M. & RATCLIFFE, J. (2004). *Community policing: a descriptive overview*. Elektronische kopie dd. 25 mei 2006, URL: <http://www.aic.gov.au/publications/other/2004-03-policing.pdf> (Australian Institute of Criminology).
- SHARP, D. & ATHERTON, S. (2007). To serve and protect? The experiences of policing in the community of young people from Black and other ethnic minority groups. *British Journal of Criminology*, Vol. 34, pg. 42-63.
- SKOGAN, W. (1998). Community participation and community policing. In: BRODEUR, J. (ed.), *How to recognize good policing: problems and issues*. Thousand Oaks: Sage Publications, p. 88-106.
- SKOLNICK, J. & FYFE, J. (2005). The beating of Rodney King. In: NEWBURN, T. (ed.), *Policing: key readings*. Collumpton: Willan Publishing, p. 568-580.
- SKOLNICK, J. (1966). *Justice without trial: law enforcement in democratic society*. New York: John Wiley and Sons.
- SMITH, D., VISHER, C. & DAVIDSON, L. (1984). Equity and discretionary justice: the influence of race on police arrest decisions. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 75, p. 234-250.
- SOLLUND, R. (2006). Racialisation in police stop and search practice – the Norwegian case. *Critical Criminology*. Vol. 14., pg. 265-292.
- SPARROW, M. (1988). Implementing community policing. *Perspectives on policing*, 9, 1-11.
- STOL, W.P.H. & BERVOETS, E.J.A. (2002). Policing Dutch – Moroccan youth. *Policing and Society*. Vol. 12, nr. 3, pg. 191 – 200.
- STRAUSS, A. & CORBIN, J. (1990) *BASICS of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. London: Sage.
- SUN, I.Y., PAYNE, B.K., WU, Y. (2008). The impact of situational factors, officer characteristics, and neighbourhood context on police behavior: A multilevel analysis. *Journal of Criminal Justice*. Vol. 36, pg. 22-32.
- SWANBORN, P. G. (2004), Kwalitatief onderzoek en exploratie. *Kwalon* 26, nr. 2 jaargang 9. Utrecht: Lemma.
- SWYNGEDOOUW, M., (2005). "Woord vooraf". In: SWYNGEDOOUW, M., DELWIT, P. & REA, A. (ed.). *Culturele diversiteit en samenleven in Brussel en België*. Leuven: Acco.
- TAJFEL, H. & TURNER, H.C. (1979), An integrative theory of intergroup conflict. In: Austin, W.G. & Wochel (eds), *The Social Psychology of Intergroup relations*. Monterey, CA: Brooks/Cole.

- TERPSTRA, J. (2002). *Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl*. Enschede: Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken (IPIT) / Commissie Politie & Wetenschap.
- TIMMERMAN, C., CLYCO, N. & LODEWYCKS, I. (2004). *Huwelijksdynamiek in allochtone gemeenschappen in relatie tot faciliterende factoren met betrekking tot intra-familiaal geweld*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- TYLER, T. (2005). Policing in black and white: ethnic group differences in trust and confidence in the police. *Police Quarterly*, 8 (3), p. 322-342.
- VAN CRAEN, M. & ACKAERT, J. (2005). *De veiligheidsscan. Instrument voor een lokaal veiligheids- en leefbaarheidsbeleid*. Antwerpen – Appeldoorn: Maklu.
- VAN DEN BERG, H. (2004a), Discoursanalyse. *Kwalon* 26, nr. 2 jaargang 9. Utrecht: Lemma.
- VAN DEN BERG, H. (2004b), Discoursanalyse in de praktijk. *Kwalon* 27, nr. 3 jaargang 9. Utrecht: Lemma.
- VAN DEN BROECK, T. & ELIAERTS, C. (1994). *Community policing*. Brussel: Politeia.
- VAN DEN BROECK, T. & ELIAERTS, C. (1995). Community policing: een basis voor de politiezorg in ons land? *Politeia*, 9, p. 5-13.
- VAN DEN BROECK, T. (2001). Huizen van Potemkin, community policing als façade? Community policing als dagelijkse realiteit. In: ENHUS, E., PONSAERS, P., HUTSEBAUT, F. & VAN OUIRIVE, L. (red.), *De politiehervorming*. Brussel: Politeia, p. 21-36.
- VAN DEN BROECK, T. (2001b). Copland: over politiecultuur. In: *Handboek Politiediensten*, 59. Diegem: Kluwer, p. 101-158.
- VAN DEN CRUYSE, B. (2005). "De ondergebruikte arbeidsreserve van vreemdelingen in België". *Kwartaalschrift Economie*, nr. 2, pg. 117-145.
- VAN DER TORRE, E. (1999). *Politiewerk: politiestijlen, community policing, professionalisme*. Alphen aan de Rijn: Samson.
- VAN DER VIJVER, K. & MOLENKAMP, L. (1999). De interne organisatie van de politie. In: FIJNAUT, C., MULLER, E. & ROSENTHAL, U. (red.), *Politie: studies over haar werking en organisatie*. Alphen aan de Rijn: Samson, p. 195-214.
- VAN DER VIJVER, K. (2000). Evaluating community policing. In: VAN DEN BROECK, T. & ELIAERTS, C. (red.), *Evaluating community policing*. Brussel: Politeia, 149-166.
- VAN DER WERF, S. (2002). *Allochtonen in een multiculturele samenleving: een inleiding*. Bossum: Coutinho.

- VAN ECK, C. (1997). Hoe Zeynep het leven liet. Een geval van Turkse eerwraak bij een Turkse familie in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie*, 39 (3), p. 217-234.
- VAN GEERTRYEN, G. (1999). *Snelwegen of wegblokkades? Woordgebruik in het migrantendebat*. Provincie Oost Vlaanderen: Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming.
- VAN GEMERT, F. (1998). *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- VAN MAANEN, J. (2005). The Asshole. In: NEWBURN, T. (ed), *Policing: Key Readings*. Willan.
- VAN OUIRIVE, L. (1998). De ware aard van de inbreng van de burger en van de lokale politie. *De Orde van de Dag*, 3, p. 34-41.
- VAN RYCKEGHEM, D. & EASTON, M. (2002). Cultuur, politie en politiecultuur. In: DUHAUT, G., PONSAERS, P., PYL, G. & VAN DE SOMPEL, R. (red.), *Voor verder onderzoek..Essays over de politie en haar rol in onze samenleving*. Brussel: Politeia, p. 271-297.
- VAN RYCKEGHEM, D. & HENDRICKX, E. (2001a). Community policing en haar politionele 'waarden'. In: *Handboek Politiediensten*, 59. Diegem: Kluwer, p. 65-97.
- VAN RYCKEGHEM, D., HENDRICKX, E., EASTON, M. (2001b). 'De 'waarde' van Community Policing'. In: *Handboek Politiediensten*. Diegem: Kluwer.
- VAN SAN, M. & LEERKES, A. (2001). *Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België*. Amsterdam: University Press.
- VANDE SOMPEL, R. (2004). C(O)P, POP & ILP: Chinees voor beginners in Babylon... (deel 1). In: *Handboek Politiediensten*, 73. Diegem: Kluwer, p. 54-68.
- VANDE SOMPEL, R., PONSAERS, P., VANDEVENNE, Y. & VAN BRANTEGHEM, J. (2003a). De pijlers van de gemeenschapsgerichte politiezorg in België. Elektronische kopie dd. 23 mei 2005: <http://www.info-zone.be> (Directie van de Relaties met de Lokale Politie (CGL) / Programma Community Policing).
- VANDE SOMPEL, R., PONSAERS, P., VANDEVENNE, Y. & VAN BRANTEGHEM, J. (2003b). *Bronnen van community (oriented) policing en de toepassing ervan in België*. Elektronische kopie dd. 23 mei 2005: <http://www.info-zone.be> (Directie van de Relaties met de Lokale Politie (CGL) / Programma Community Policing).
- VANDERMOTTEN, C., KESTELOOT, C., et al. (2007). *Dynamische analyse van de buurten in moeilijkheden in de Belgische stadsgewesten*. Grootstedenbeleid.

- Brussel: Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie.
- VANDEVENNE, Y. (2006). Gesprek met Yannic Vandevenne, verantwoordelijke van het Programma Community Policing van de Directie van de Relaties met de Lokale Politie (CGL), inzake de tussentijdse evaluatie van de implementering van community in testzones, Gent dd. 23 mei 2006.
- VANDEVOORDE, N. (2005). Community policing in identiteitscrisis? *Tijdschrift voor Criminologie*, 47 (4), p. 355-364.
- VANDEVOORDE, N., VAEREWYCK, W., ENHUS, E. & PONSAERS, P. (2003). *Politie in de steigers: bouwen aan gemeenschapsgerichte politiefuncties in een lokale context*. Brussel: Politeia.
- VANNESTE, D., THOMAS, I., GOOSSENS, L., et al. (2007). *Woning en woonomgeving in België*. Brussel: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.
- VERCAIGNE, C., MISTIAEN, P., WALGRAVE, L. & KESTELOOT, C. (2000). *Verstedelijking, sociale uitsluiting van jongeren en straatcriminaliteit*. Leuven: onderzoeksrapport in opdracht van de Dienst voor Wetenschap, Technologie en Cultuur.
- VERKUYTEN, M. (1999). *Etnische identiteit. Theoretische en empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- VERSCHUREN, P. & DOOREWAARD, H. (2005), *Het ontwerpen van een onderzoek*. Derde druk. Utrecht: Lemma
- VERSTRAETE, G. (1999). Cultuur is geen kalklei. *Alert*, 25(1), p. 66-77.
- VERTOMMEN, S., MARTENS, A. (2006), "Ethnic Minorities Rewarded: Ethnostratification on the Wage Market in Belgium". Fondazione Eni Enrico Mattei. Working Paper 61.
- VINCKE, J. (2000), *Sociologie: een klassieke en hedendaagse benadering*. Gent: Academia Press.
- VRIJ, A. (1983). *Misverstanden tussen politie en allochtonen: sociaal psychologische aspecten van verdacht zijn*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- WADDINGTON, D., JONES, K & CRITCHER, C. (1989). *Flashpoint. Studies in public disorder*. London: Routledge.
- WADDINGTON, P., STENSON, P. & DON, D. (2004). Race and police stop and search. *British Journal of Criminology*, 44 (6), p. 889-914.
- WALGRAVE, L. (1998). Straatcriminaliteit en preventie: tussen welzijn en veiligheid. In: RAYMAEKERS, B. & VAN DE PUTTE, A. (red.), *Denken voor morgen*. Leuven: Universitaire Pers, p. 138-164.
- WALGRAVE, L. (2002). Taboe of vooroordeel. Verantwoord onderzoek van allochtone jongeren en criminaliteit. *Alert*, 28 (1), p. 84-92.

- WESTER, F. & HAK, T. (2003). De methodologie van kwalitatief onderzoek. *Kwalon* 22, nr. 1, jaargang 8. Utrecht: Lemma.
- Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt. *B.S.*, 22 december 1992.
- Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, *B.S.*, 5 januari 1999.
- WETS, J. (2001). *Migratie en asiel: Vluchten kan niet meer. Syntheserapport van een onderzoeksrapport inzake het migratie- en asielbeleid in België*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- WOLF, H. (1999). Het spanningsveld bij de aanpak van criminaliteit in de steden: over vertrouwensagenten en straathoekwerkers met een wapenstok. *Panopticon*, 20(5), p. 458-470.
- YEŞİLGÖZ, Y. & COENEN, M. (1992). *Opvattingen over eer en eerbescherming onder Turken*. *Proces*, 71 (2), p. 25-31.
- YEŞİLGÖZ, Y. (1995). *Allah, Satan en het recht. Communicatie met Turkse verdachten*. Arnhem: Gouda Quint.
- ZHAO, J., THURMAN, Q. & LOVRICH, N. (1995). Community-oriented policing across the US: facilitators and impediment to implementation. *American Journal of Police*, 14 (1), p. 11-28.

Bijlage: Overzicht observatiedagen en interviews

Observatiedagen		Interviews	
Zone 1 (twee onderzoekers)		politie	24
dispatching	1	etnische minderheden	37
onthaal	2	totaal	61
Wijk	20		
interventie	34		
<i>totaal</i>	<i>57</i>		
Zone 2		Allochtone agenten	
dispatching	1		
onthaal	1	EU	13
wijk	12	Buiten EU	6
interventie	21	totaal	19
<i>totaal</i>	<i>35</i>		
Zone 3		Herkomst respondenten	
dispatching	1	België (autochtonen)	5
onthaal	1	Noord-Afrika	19
wijk	13	Afrika	5
interventie	21	Turkije	6
<i>totaal</i>	<i>36</i>	Roma	3
		Armenië	2
		Filippijnen	1
Zone 4		Pakistan	2
dispatching	1	Italië	5
onthaal	1	Irak (Iraaks Koerdistan)	2
wijk	12	Nepal	2
interventie	20	Polen	10
<i>totaal</i>	<i>34</i>	totaal	62
Zone 5		Profiel respondenten	
wijk	8	Mannen	66%
interventie	8	Vrouwen	34%
andere	3	Nieuwkomers (max. 8 jaar verblijf)	31%
<i>totaal</i>	<i>19</i>	Jonger dan 30 jaar	16%
Algemeen totaal	182	aantal respondenten etnische mind	62